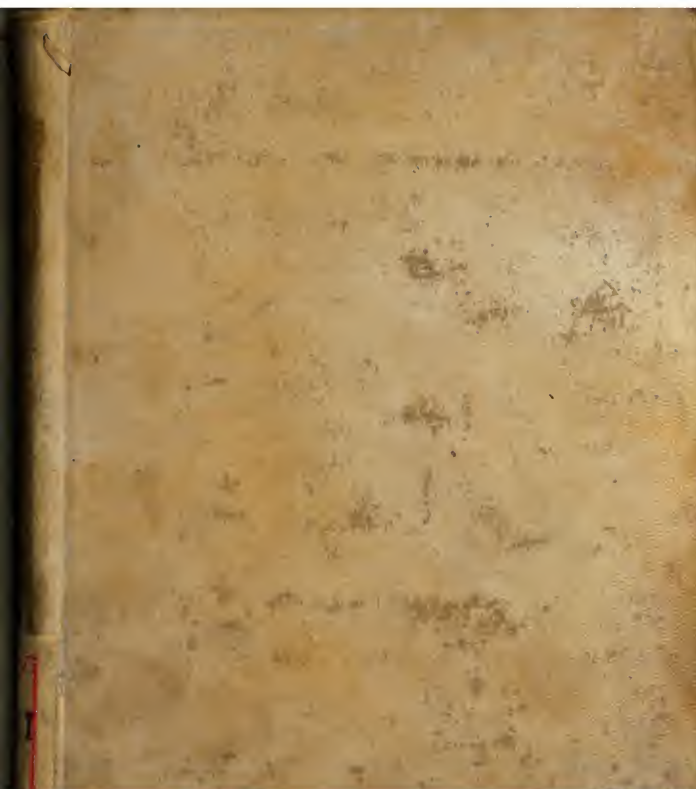

IOSEPHI BINGHAMI,
RECTORIS ECCLESIAE HAVANTINAE
IN AGRO HANTONIENSI ANGLIAE,

ORIGINES
SIVE
ANTIQVITATES
ECCLESIASTICAE

EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM
VERTIT
IO. HENRICVS GRISCHOVIVS,
HALBERSTADIENSIS.

VOLVMEN OCTAVVM.

HALAE,
SVMTIBVS ORPHANOTROPHEI.
M DCC XXIX.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

LIBER DECIMVS SEPTIMVS

De disciplinæ exercitio inter veteris ecclesiæ clericos.

CAPVT PRIMVM

De differentia inter pœnas ecclesiasticas, clericis & laicis inflictas.

CAPVT SECVNDVM

De reductione clericorum ad statum & communionem laicorum, tamquam pœna, ob grauiora crimina eis infligi solita.

CAPVT TERTIVM

De reductione clericorum ad communionem peregrinam.

CAPVT QVARTVM

De aliis quibusdam specialibus & peculiaribus modis infligendi poenam clericis.

§. I.

CAPVT QVINTVM

De criminibus, propter quæ clericis hæc illa e memoratis pœnis infligi debuerit.

§. XXIV.

LIBER DECIMVS OCTAVVS
De diuersis pœnitentium ordinibus, & de ratione agendi publicam pœnitentiam in ecclesia.

CAPVT PRIMVM
De diuersis pœnitentium ordinibus in ecclesia.

CAPVT SECVNDVM
De cærimoniis, in admissione pœnitentium ad agendam publicam pœnitentiam obseruatis, & de ratione agendi eam in ecclesia.

§. X.

CAPVT TERTIVM

De exomologesi siue confessione in veteris ecclesiæ disciplina vsitata; quæ res ab arcana siue auriculari confessione, ab ecclesia Romanensi inuenta, diuersa esse ostenditur.

CAPVT QVARTVM

De magno rigore & seueritate disciplinæ & pœnitentiæ in ecclesia antiqua.

LIBER DECIMVS NONVS
De absolutione, siue ratione restituendi pœnitentes in ecclesiæ communionem.

CAPVT PRIMVM
De natura absolutionis & diuersis eius generibus, maxime de eis, quæ ad pœnitentialem ecclesiæ disciplinam respiciunt.

CAPVT SECVNDVM
De consuetudinibus, ritibus & cærimoniis, in publica peccatorum absolutione olim obseruatis.

§. VII.

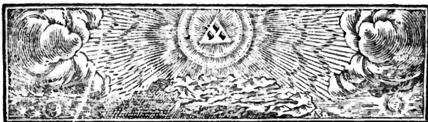
CAPVT TERTIVM

De ministro disciplinæ ecclesiasticæ, & speciatim de ministro absolutionis.

APPENDIX

Continens duos sermones, & epistolas duas ad summe reuerendum episcopum *Vintoniensem*, de natura & necessitate absolutionis; ostendens, quovsque illa necessitas extendatur & vbi cesset.

I.N.I.

I. N. I.

ORIGINVM ECCLESIASTICARVM

LIBER DECIMVS SEPTIMVS

DE DISCIPLINAE EXERCITIO INTER VETERIS ECCLESIAE CLERICOS.

CAPVT PRIMVM

DE DIFFERENTIA INTER POENAS ECCLESIASTICAS, CLERICIS ET LAICIS INFLICTAS.

§. I.

Peculiaris notio communionis ecclesiasticae & excommunicationis ecclesiasticae, vt clericis applicatae.

DISCIPLINAM ecclesiae hactenus spectauimus generatim, prout omnia communitatis membra adficit, quae in diuersa crimina, excommunicationem commerentia, delaberentur. Vt autem disciplinae ecclesiasticae plenam habeamus notionem perfectamque intelligentiam, considerandum nobis est, fuisse quasdam poenas clericis peculiares, & quasdam censuras eorum officio & functioni ita proprias, vt illis solis infligi potue-

tuerint, non autem laicis. Quo respectu communio clericalis & communio laica semper considerabantur, vt res distinctæ; & poterat quis priore illa priuari, dum ipsi huius posterioris beneficio ac priuilegio frui permitteretur; & illud ipsum, quod sæpenumero magna pœna erat in clerico, siue persona ecclesiastica, nulla prorsus pœna erat in laico, siue persona seculari. Nulla enim erat sacri muneris administrandi vel beneficii ecclesiastici percipiendi temporaria vel perpetua interdictio, nulla ad communionem laicam reductio, quæ laicos adficere poterat tamquam pœna: sed hæ magnæ pœnæ erant, quatenus clericis infligebantur, quia ipsos præcipuis honoribus et vtilibus priuilegiis priuabant, functioni eorum peculiaribus & propriis. Quarum rerum respectu nonnunquam vocabula illa *communio ecclesiastica* & *excommunicatio ecclesiastica* peculiari & restricto sensu accipi obseruantur, non pro communione et excommunicatione in genere, sed pro admissione ad honores & vtilitates, quæ personis ecclesiasticis siue clericis peculiares erant & propriæ, vel expulsione ab eisdem honoribus & vtilitatibus. Quare licet quidam canones [a] priuationem communionis ecclesiasticæ accipiant pro segregatione laici a communione sacræ cœnæ vel precum ecclesiæ; alii tamen canones, loquentes de clericis eorumque pœnis, communionem ecclesiasticam sensu strictiore accipiunt pro communicatione in officiis functionis clericalis. Adeoque clericus dicebatur excommunicatus; si potestate exercendi functionis suæ officia esset exutus; nec talis excommunicatio semper arguebat, quod omni prorsus communione ecclesiæ esset exturbatus, sed tantum communione, quæ cum hac limitatione & restrictione designatur. Hæc distinctio a BALSAMONE [b], ZO-

(a) Concil. Agath. c. XXXVII. Itaque censuimus, homicidas & falsos testes a *communione ecclesiastica* submouendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.
Conc. Aurelian. IV. c. XIX. Quicumque pro deuotione sua oblationis studio aliquid in campellis vel in vineolis, etiam absque scriptura, probatur ecclesiæ contulisse; si postmodum vel ipse, vel heredes eius, quacumque occasione auferre a iure hoc ecclesiæ vel alienare voluerint, quoad vsque a tali intentione discedant, aut peruersa restituant, a *communione ecclesiastica* suspendantur. Vide sis etiam conc. V. c. XVII.

(b) Balsam. in can. XVI. concil. Nicæn. *δέδεικται -- τοὺς μετακαλουμένους κληρικοὺς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, καὶ μὴ πειθομένους ἀναστρέφειν, ἀκοινωνήτους*

NARA

NARA [c] multisque viris doctis aliis [d] post illos notatur: Et

αὐτοῖς εἶναι, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι συνιερουργεῖν τούτοις, εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μὴ κοινωνεῖν ἐκλαμβάνεται, οὐ μὴν εἰς τὸ μὴ ἐκκλησιάζειν, ἢ εἰς τὸ μὴ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων. κ. τ. λ. Placuit -- clericos, qui ab eis, qui ordinarunt ipsos, euocantur, & redire non persuadentur, esse a communione separatos, id est, non permitti eis, vt simul sacrificent. In ea enim significatione non communicare accipitur: non autem in ea, quae est, in ecclesiam non accedere, vel sacramenta non participare, cetera.

(c) Zonar. in eumdem. *οἶμαι τοίνυν ἐπὶ τοῦ παρόντος κανόνος τὸ ἀκοινωνήτους εἶναι, οὕτως νοεῖσθαι, ἤγουν μὴ συγκοινωνεῖν αὐτοῖς τοὺς ἱερατικοὺς δηλαδή· ἀλλὰ ἀποτρέπεσθαι τὸ συνιερουργεῖν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην κοινωνίαν, ἐνταῦθα τῶν ἁγίων πατέρων, οὐχὶ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγιασμάτων ὀνομασάντων, ἀλλὰ τὴν τῶν ἱερῶν συμμεταχείρησιν καὶ κοινοπραξίαν, καὶ τὸ συλλειτουργεῖν τοῖς, οἷσπερ προσῆλθον. Communionis priuationem hoc loco eam intelligendam esse arbitror, qua initiati videlicet iis sacra facientibus nullo modo communicare, sed eos in sacro ministerio penitus auersari iubentur. Communionisque nomine, non sacrorum mysteriorum perceptionem, sed in sacris muneribus, ac ministeriis vna cum iis, ad quos accedunt, obeundis societatem heic a patribus reor esse significatam.*

(d) Albaspin. obseruat. lib. I. c. II. De ecclesiastica communione hoc nunc habeo, quod tot genera & species huiusce communionis censerentur, quot sunt ordinum gradus, & quot modis ab his gradibus excidere poterant clerici: qui enim in episcopum adlectus esset, longe alia ratione huiusce communitatis erat particeps, quam qui sola diaconatus aut presbyteriatus dignitate pollebat. Rursus quum non numquam euenire posset, vt gradus sui honore is non priuaretur, cui tamen ob aliquod crimen eiusdem gradus munia obire non liceret, exempli caussa, sedis & consessus honor cuipiam episcopo relinqui poterat, cui verbi diuini administratio, poenitentiae concessio, & cetera eiusmodi episcopatus partes interdictae & prohibitae essent; huic ergo, quamuis episcopo, non eadem erat pars, nec aequa omnino in eadem communione cum ceteris episcopis, quod videlicet de ea non nihil amisisset, & ius illud imminutum esset. --- Praeterea notandum est, quotiescumque in canonibus a communione clerici secluduntur, quamvis nihil aliud adiectum sit, quo genus communionis significetur, id de ecclesiastica communione esse accipiendum: Quae ab iisdem ecclesiastica, non numquam etiam sacerdotalis vocatur.

Habert. archierat. p. 745. 746. Non est contemnendum, quod monet aptissime Morinus, suspensionem significari aliquando nomine *τοῦ ἀφορισμοῦ, separationis*, quoties intentatur clericis ante depositionem, quasi eis eucharistica quidem communio relinquatur, sola vero ecclesiastica, quae ad ordinis & ministerii exsecutionem spectat, ad tempus interdicatur: vt apostol. can. XLV.

Suicer. thesaur. eccles. voce *ἀφορισμός*. tom. I. p. 600. 601. Est leuior excommunicatio clericorum, quae est priuatio communionis ecclesiasticae, seu segregatio & suspensio eorum ab officio. Atque de hac segregatione intelli-

 ob,

obſeruanda omnino eſt ad recte intelligendum multos antiquos canones [*e*], in quibus vocabula ἀκοινώνητος, ἀφορισμὸς, ἐκκηρύττεσθαι, quæ excommunicationem denotant, alium ſenſum habere nequeunt, clericis quidem applicata, niſi vt vel plenam eorum deiectionem de gradu dignitatis, vel temporariam adminiſtrandi muneris interdictionem ſignificent.

§. II.

Clerici abdicatione muneris plerumque puniti, non ſemper publicæ ſubiecti pœnitentiæ, velut homines, eccleſiæ communione omnino exturbati.

Hoc ipſum alia obſeruatione, libro quodam ſuperiore [*] facta, confirmari poteſt: Quod vetuſti quidam canones clericos ordinaria excommunicationis pœna, quæ perfectam ſegregationem ab eccleſiæ communione inuoluit, adfici expreſſis verbis prohibeant; ſatis eſſe exiſtimantes, ſi ab officio ſuo amoueantur; & id quidem ideo, quia non deceat nec expediat ob idem peccatum duplice pœna aliquem multare. *Epiſcopus vel presbyter vel diaconus,* inquit canon quidam apoſtolicus [*f*], *fornicationis, vel periurii, vel furti conuictus, deponatur & non ſegregetur. Dicit enim ſcriptura: Non vindicabis bis in id ipſum.* Simi-

gendus eſt canon XLIII. apoſtol. Ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκοί, *Hypodiaconus, aut lector, aut cantor ſimilia faciens;* nempe iis, quæ can. proxime præcedente epiſcopi, presbyteri & diaconi facere vetantur, κύβοις σχολάζειν καὶ μέθαις, *aleæ vacare aut ebrietati; vel deſinat, vel ſegregetur.* Can. LVI. Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω. *Si quis clericus iniuriam intulerit presbytero, vel diacono, ſegregetur.* Can. LVII. Εἴ τις κληρικὸς χωλὸν, ἢ κωφὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκός. *Si quis clericus mancum, vel ſurdum, vel cæcum, vel loripedem riſerit, ſegregetur. Similiter etiam laicus.* Vide etiam can. VI. XLV. LVIII. LIX. LXXII. In his canonibus τὸ τοῦ ἀφορισμοῦ ἐπιτίμιον, vt loquitur Theophylactus in 1 ad Timoth. I. ad v. 20. p. 713. notat priuationem communionis eccleſiaſticæ, ſeu ſegregationem clericorum & ſuſpenſionem ab officio: ita enim ἀφορισθέντες non poſſunt μηδὲ ὅλως ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν, *vllum* officium ſacerdotale obire, vt de hac ἀφορισμοῦ ſpecie ſcribit Balſamon ad can. LXXIX. concilii Carthaginenſis p. 704.

(*e*) Vid. can. apoſtolicos, ſub litt. antecedente (d) adlegatos.

(*) Lib. VI. cap. II. §. II. vol. II. p. 311. ſeq.

(*f*) Can. apoſt. c. XXIV. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ ἐπιορκίᾳ, ἢ κλοπῇ ἁλοὺς, καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω· λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

lis

lis regula in canonibus PETRI [g] episcopi *Alexandrini*, & BASILII [h] praescribitur.

§. III.

In quibusdam tamen casibus specialioribus vtraque poena inflicta.

VERVMTAMEN propter atrociora crimina vtraque poena inflicta, quemadmodum ex iisdem apostolicis canonibus [i] videre est, qui clericum *Simoniae* reum non tantum officio exui, sed & a communione ecclesiae omnino exscindi iubent. Et multi viri docti [k] existimant, fuisse id constantem ecclesiae consuetudinem in ipsis prioribus tribus saeculis, vbi canones apostolici maxime viguerunt. Id sane certum est, tempore CYPRIANI ita fuisse. Hic enim loquens de *Nouato*, qui homicidii reus erat, eo quod vxori suae, vtero eius calce percusso, abortionem importasset, dicit, ipsum ob hoc crimen non de presbyterio tantum, sed & communione ecclesiae prohiberi [l]

(*g*) Petr. Alex. c. X. (ap. Beuereg. pand. tom. II. p. 15.) Οὐκ ἔστιν εὔλογον, cet. vid. Lib. VI. c. II. §. II. vol. II. p. 312. sub litt. (l).

(*h*) Basil. can. III. XXXII. LI. vid. ibid. p. 311. sub litt. (k).

(*i*) Can. apost. XXIX. XXX. LI. cit. ibid. p. 312. sub litt. (m) & (n).

(*k*) Pagi critic. in Baron. an. LXVII. n. XV. (XIX. edit. Antuerp. MDCCV.) Sic intelligendus etiam Leo in epist. II. ad Rustic. Narbonensium episcopum in inquisitione secunda, vbi ait: Alienum est a consuetudine ecclesiastica, vt qui presbyterali honore aut in diaconi gradu fuerint consecrati, ii pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant poenitendi; quod sine dubio ex apostolica traditione descendit. Quibus ex verbis eruitur, inquit Quesnellus, minoris ordinis clericos, inter quos subdiaconi numerabantur, non semper agendae poenitentiae lege exemtos fuisse. Sed quod hanc disciplinam a consuetudine ecclesiastica, immo ex apostolica traditione arcessit Leo, illud benigne intelligendum: nec enim de hac traditione vspiam apparet, quum potius tribus fere primis saeculis clericos etiam maiores poenitentiae publicae fuisse subiectos multis probet Morinus in commentario de poenitentia.
Quesnell. not. in Leon. epist. ad Rustic. Narbon. modo cit. a Pagio.
Morin. de poenit. lib. IV. c. XII. tot.
Fell. not. in Cyprian. epist. IV. ad Pompon. p. 4. (p. 174. edit. Amstelodam. MDCC.) *Abstinendo diacono*]. Pro recepto diu in ecclesia more; in laicorum crimina, excommunicatione reliquisque ecclesiae censuris; & clericorum, depositione animaduerti solitum. Sed primis tribus saeculis episcopos, presbyteros & diaconos poenitentiae publicae & manuum impositioni sicut laicos obnoxios fuisse, res est manifesta.

(*l*) Cyprian. epist. XLIX. al. LII. ad Cornel. p. 97. (p. 238. edit. Amstelod. MDCC.)

debuiſſe, niſi diem cognitionis perſecutio anteueniſſet. Et in ſequentibus ſæculis innumera huius praxis exempla obuia ſunt; quemadmodum lector eruditus videre poterit, ſi loca infra ad marginem notata [m] volet conſulere.

§. IV.

De ſuſpenſione a reditibus ſuis.

Qvod igitur in præſenti ſub diſquiſitionem vocandum nobis eſt, pœnæ ſunt, quæ ſpeciatim clericos adfecerunt. Et hæ triplicis erant generis; tales videlicet, quæ ad eorum ſuſtentationem, quæ ad eorum officia & quæ ad eorum perſonas in corporali caſtigatione & correctione ſpectabant. Interdum puniebantur ratione alimentorum corporis, dum iſta redituum eccleſiaſticorum portione, quæ ad ſuſtentationem vi-

Propter hoc ſe de presbyterio excitari non tantum, ſed & communicatione prohiberi pro certo tenebat; &c.

(*m*) Conc. Neocæſar. can. I. πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι· ἐὰν δὲ πορνεύσῃ ἢ μοιχεύσῃ, ἐξωθεῖσθαι αὐτὸν τέλεον, καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. *Presbyter ſi vxorem duxerit, ordine ſuo moueatur. Si autem fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit*, penitus extrudatur & ad pœnitentiam deducatur.

Conc. Agath. c. VIII. Id etiam placuit, vt clericus, ſi relicto officio ſuo propter diſtrictionem, ad ſæcularem iudicem fortaſſe confugerit, & is, ad quem recurrit, ſolatium ei defenſionis impenderit, cum eodem *de eccleſiæ communione pellatur*. Can. XLII. --- Hoc quicumque *clericus* vel laicus detectus fuerit vel conſulere vel docere, *ab eccleſia habeatur extraneus*.

Concil. Ilerdenſ. c. I. De his clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, vt, qui altario adminiſtrant & Chriſti corpus & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſanguine abſtineant. Quod ſi in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam *communione priuentur*, cetera. Can. V. -- Si iterato velut canes ad vomitum reuerſi fuerint, non ſolum dignitate officii careant, ſed etiam *ſanctam communionem*, niſi in exitu, non percipiant. Vide ſis etiam conc. Valent. Hiſpan. c. III. Concil. Venetic. c. XVI. Concil. Aurelian. I. c. XI. Aurelian. III. c. IV. VII. & VIII. Conc. Turon. I. c. III. V. Concil. Tolet. II. c. III. Concil. Tolet. XI. c. V. VI. Vigilii decret. c. VI. Felix III. epiſt. ad Acacium ita ſcribit: Sacerdotali honore & communione catholica, nec non etiam a fidelium numero ſegregatus, ſublatum tibi nomen & munus miniſterii ſacerdotalis agnoſce. Vid. & concil. Aſiatic. epiſt. ad Ioan. Conſtantinop. in ſynodo ſub Menna, act. I. ap. Crab. tom. II. p. 36. & concil. Conſtantinop. ſub Flauiano in act. I. Concil. Chalced. ap. Crab. p. 780. vbi Eutyches punitur depoſitione & excommunicatione, quemadmodum omnes hæretici puniri ſoliti.

tæ

tæ e publico ærario dari eis solebat, priuabantur. Reditus ecclesiastici, vti libro quodam antecedente [*] obseruatum nobis est, singulis mensibus distribui solebant clericis, vnde res ista *diuisio mensurna* dicta: Et si qua esset clericum ob admissum aliquod leuius delictum puniendi occasio, fiebat hoc ipsum per visitatæ huius portionis de diuisione menstrua interdictionem. Sicut ex illo loco CYPRIANI apparet [n], vbi de nonnullis inferioris ordinis clericis, qui deliquissent, loquens, eos se a diuisione mensurna continere, non autem ministerio ecclesiastico priuari oportere dicit.

§. V.

De suspensione ab officio.

INTERDVM non solum reditibus, sed officio etiam & functione clericali ipsis interdicebatur. Et hæc interdictio vel temporaria erat & limitata, vel perpetua nulloque modo restricta. Temporaria interdictio in eo tantum consistebat, vt administratione officii sui ad certum tempus priuarentur; quo elapso libertatem habebant locum suum denuo occupandi, & ad explendas omnes functionis suæ partes & officia reuertendi. Perpetua autem interdictio perfecta erat eorum deiectio de omni potestate ac dignitate, ad officium clericale pertinente, & reductio ad statum & conditionem laicorum, sine vlla spe restitutionis in stationem pristinam. Harum priorem veteres communiter exprimunt per τὸ abstinere vel suspendere a communione, intelligentes tantum communionem clericalem; & posteriorem per τὸ degradare, deordinare, vel deponere ab officio & ordine functionis clericalis. Ita CYPRIANVS ad *Rogatianum* episcopum *Africanum* scribens de contumace quodam diacono, qui contumeliis ipsum suis exacerbauerat, deponi eum iubet aut certe [o] abstineri. Pœna suspensionis, siue temporariæ interdictionis officii, propter leuiora crimina infligebatur,

(*) Lib. V. c. IV. §. I. II. III. vol. II. p. 262. seqq.

(n) Cyprian. epist. XXVIII. al. XXXIV. ad cler. Interim se a diuisione mensurna tantum contineant, non quasi a ministerio ecclesiastico priuati esse videantur. Vid. conc. Carth. IV. c. XLIX. cit. infra sub litt. (r).

(o) Cyprian. epist. III. ad Rogat. p. 6. (p. 173. edit. Amstelod.) Quod si vltra te contumeliis suis exacerbauerit & prouocauerit, fungeris circa eum potestate honoris tui, vt eum vel *deponas* vel *abstineas*.

tur, vti ex concilio *Epaonensi* [p] videre est, in quo canon legitur in hanc sententiam: *Episcopis, presbyteris atque diaconibus canes ad venandum & accipitres ad aucupandum habere non liceat. Quod si quis talium personarum in hac fuerit voluntate detectus, si episcopus est, tribus mensibus se a communione suspendat; duobus presbyter abstineat; vno diaconus ab omni officio & communione cessabit.* Nec non ex concilio *Ilerdensi* [q], *De his clericis*, inquiente, *qui in obsidionis necessitate positi fuerint, id statutum est, vt ab omni humano sanguine, etiam hostili, se abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam communione corporis domini priuentur. Et ita demum officio vel communioni reddantur, ea tamen ratione, ne vlterius ad officia potiora proueбantur.*

§. VI.

De depositione siue deiectione de ordinis sui gradu.

ALTERA suspensio, siue muneris administrandi interdictio, communiter vocitata καθαίρεσις, *depositio*, siue *deiectio* de gradu honoris, plena & perpetua erat ademtio potestatis & auctoritatis, clericis in ordinatione commissæ. Nam vt ecclesia potestatem habebat hanc auctoritatem ministris suis committendi, ita potestatem habebat propter malam muneris administrationem manifestamque offensionem eam repetendi illisque eripiendi. Atque tum clericus, in quocumque dignitatis gradu antea esset constitutus, & nomine & dignitate & potestate & auctoritate, ad pristinum ipsius ordinem & functionem spectante, in totum priuabatur. Per quosdam proinde canones [r] degradari, priuari & ab officio suo remoueri; per

(p) Concil. Epaonens. c. III.

(q) Conc. Ilerd. can. III.
Vid. alia exempla suspensionis in Basil. can. LXIX. (Ἀναγνώστης ἐὰν ἑαυτῷ μνηστῇ πρὸ τῦ γάμυ συμπλακῇ, ἐνιαυτὸν ἀργήσας, εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθήσεται, μένων ἀπρόκοπος· κλεψιγαμήσας δὲ ἄνευ μνηστείας, παυθήσεται τῆς ὑπηρεσίας· τὸ αὐτὸ καὶ ὑπηρέτης. *Lector si cum sua sponsa ante matrimonium commercium habuerit: postquam anno cessauerit, ad legendum suscipietur, permanebit tamen, nec promouebitur. Quod si absque desponsatione furtim coierit, cessabit a ministerio. Eadem & hypodiaconi ratio esto.* Item in concil. Bracar. III. c. I. V. Concil. Aurel. III. c. II. XVI. XXV. Conc. Aurel. c. V. XVIII.

(r) Concil. Carthag. IV. c. XLVIII. Clericus, qui non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio suo *degradetur*. Can. XLIX.

alios

alios [s] παντελῶς καθαιρεῖσθαι, *omnino deponi*; παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ, *omnino de proprio gradu* [t] *deiici*; deordinari [u]; ab ordine cleri [x] amoueri; a clero cessare [y]; & ad communionem laicam, hoc est, ad statum & conditionem laicorum, reduci iubetur. Omnes istae locutiones, si ab vltima discesseris, communiter a recentioribus scriptoribus bene intelliguntur: Nonnulli autem ad tuendam peculiarem aliquam hypothesin insolitas & absurdas eius notiones inuenerunt. Quocirca vt rem apertissime planissimeque explicemus, deque disciplina ecclesiae eo, quo par est, modo disputemus, non inconsultum erit, hac de re paullo agere vberius distinctiusque ostendere, quid veteres per hanc disciplinae suae partem intelligant, quam vocant reductionem clerici ad statum & communionem laicorum; id quod sequentis capitis nobis erit argumentum.

Clericus, qui absque corpusculi sui inaequalitate vigiliis deest, stipendiis *priuetur*. Can. L. Clericum inter tentationes ab officio suo declinantem, vel negligentius agentem, *ab officio suo remouendum*.

Concil. Tarracon. c. X. Si qui ista (munera) probantur accipere, veluti exactores fenoris, aut vsurarum possessores, secundum statuta patrum se nouerint *degradandos*.

(s) Concil. Antioch. c. V. Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καταφρονήσας τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἰδίου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας -- τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν, μηδὲ δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ἑαυτοῦ τιμήν. *Si quis presbyter vel diaconus proprio contemto episcopo, ab ecclesia se ipsum segregauit -- is* omnino deponatur, *& non amplius curationem adsequi, nec suum possit honorem capere.*

(t) Conc. Ephes. c. VI. Εἴ τινες βουληθεῖεν τὰ περὶ ἑκάστων πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ παρασαλεύειν, ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν, ἢ κληρικοί, τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀκοινωνήτους ὑπάρχειν. *Si qui velint ea, quae de singulis per sanctam synodum Ephesinam gesta sunt, quocumque modo mouere: sancta synodus ipsa decreuit, si quidem episcopi aut clerici fuerint, eos* omnino a proprio cadere gradu: *si vero laici, excommunicatos esse.*

(u) Act. Seruatii Tungrensis ap. Crab. conc. tom. I. p. 318. Nulla mora Euphratas *deordinetur*.

(x) Concil. Arelat. I. c. XIII. Ab ordine cleri amoueatur.

(y) Conc. Nicaen. c. II. πεπαύσθω τοῦ κλήρου.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

CAPVT SECVNDVM

DE REDVCTIONE CLERICORVM AD STATVM ET COMMVNIONEM LAICORVM, TAMQVAM POENA, OB GRAVIORA CRIMINA EIS INFLIGI SOLITA.

§. I.

Communio laica non idem cum communione sub vna tantum specie.

COMMVNIO laica in laico non erat pœna, sed priuilegium, & quidem vnum de maximis priuilegiis, ad ipsum tamquam christianum pertinentibus. Hoc enim ipsi ad omnia christianæ communionis beneficia & emolumenta ius dabat. In clerico autem de grauissimis pœnis erat, reducens ipsum a summa dignitate & statione in ecclesia ad christiani cuiusvis vulgaris æquilibritatem. Iam vero quæstio est, in quo natura huius pœnæ constiterit. BELLARMINVS [a] & alii quidam ecclesiæ *Romanensis* scriptores, vocabulum nouo accipientes sensu, exponunt id de communione sub vna tantum specie, petuntque inde argumentum, quo probare satagunt, ecclesiam primitiuam populis vsum calicis negasse in cœna dominica, & in vna tantum specie eucharistiam eis administrasse, quia vocabulum *communio laica* in ecclesia *Romana*, quæ nunc est, hanc significationem habet. Verum hoc nihil aliud est, quam argumento vti precario & praxin supponere, cuius ne leuissimum quidem vestigium in ecclesia veteri conspicitur, quemadmodum in anteriore quodam libro [*] satis superque demonstrauimus. Et id quidem istiusmodi ignoratæ maleque repræsentatæ veteris disciplinæ indicium est, vt alios viros doctos in ecclesia *Romanensi* eius rei communiter pudeat. Notio isthæc prorsus reiicitur & confutatur a LINDANO [b], ALBA-

(*a*) Bellarmin. de euchar. lib. IV. c. XXIV. p. 678. (tom. III. opp. p. 293. g. h. edit. Colon. MDCXV.)

(*) Lib. XV. c. V. vol. VI. p. 431. seqq.

(*b*) Lindan. panopl. lib. IV. c. LVIII. Laicam communionem sunt qui existimant fuisse S. eucharistiæ sub vna panis specie communionem. Quod

SPI-

SPINAEO [c], PETRO DE MARCA [d], RIGALTIO [e], DVRANTO [f] & BONA cardinali [g], qui BELLARMINVM eius-

quam sit a veritate alienum, mecum agnoscet spero, qui priscæ consuetudinis sedulus inuestigator considerarit, laicam communionem tunc vel in primis in vsu fuisse, quum passim prisco de more vtraque communionis species & panis et calicis toti exhibebatur ecclesiæ.

(c) Albaspin. obseruat. lib. I. c. IV. tot.

(d) Marca tract. in cap. Clericus, ad calcem Baluzii de emendat. Gratiani p. 585. (In opusculis Petr. de Marca § XVI. p. 369. Par. MDCLXXXI.) Quæ laica communio significat, clericum non solum e consessu cleri extra cancellos depulsum & redactum in locum & ordinem laicorum ad communicandum synaxi, sed deturbatum omnino a corpore cleri & ad laicam conditionem detrusum, ita vt seposito priuilegio, quod antea illi competebat, nunc pertineat ad forum sæculare in caussa ciuili & criminali: in quo distinguitur hæc communio laica a peregrina; quum ista retineat clericum in ordine cleri (etsi gradu consessus & sportulis ordinariis multatum, præter alimenta) laica vero eum ab illo ordine depellat.

(e) Rigalt. in Cyprian. epist. LII. ad Anton. *Vt laicus communicet*]. Sæuiente aduersus christianos persecutione, si quem forte in ordine constitutum ecclesiastico, puta episcopum, presbyterum, diaconum, exilii metus aut violentia tormentorum de fide Christo data deiecerat, is ad fidem reuersus, postquam impetrata peractaque pœnitentia satis fecerat ecclesiæ, recipiebat quidem ecclesiasticam communionem, hoc est societatem & conuersationem cum ceteris fidelibus, ita vt fieret particeps corporis Christi; sed non recipiebat locum, quem in ordine prius tenuerat. Itaque de episcopo, de presbytero, de diacono fiebat id, quod erat, priusquam fuisset ordinatus. Reddebatur illi locus in ecclesia, non dignitas loci. Communicabat vt laicus siue plebeius, vtebatur iure ceterorum fidelium, qui nondum erant promoti ad quemquam ordinem ecclesiasticum. Hæc erat tunc temporis communio laica, cuius adeo participes eucharistica sacramenta, speciem inquam vtramque panis & vini, sumebant. Hodie communionem laicam diceremus, quæ sub vna tantum specie panis conceditur, etiam episcopis & sacerdotibus extra sacrificiorum officia communicantibus. Immo & communionis vocabulum vix audimus alio significatu quam eucharistiæ celebrandæ.

(f) Durant. de ritib. eccles. lib. II. c. LV. n. 6. Verius est, laicam communionem dictam, quæ extra sacratiorem locum sacrificii fit, vbi tum sacerdos conficiens, tum ministri communicabant. Solis enim sacratis licebat ad altare accedere & communicare. Synod. Laodic. c. XIX. *καὶ μόνοις ἐξὸν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κοινωνεῖν*. Id. in synod. VI. in Trull. can. LXVIII. Ea vero loci, quoad communionem, distinctio adeo tum pertinebat ad ordinis ecclesiastici dignitatem & venerationem, vt grauioris supplicii loco sacerdotes ceterique clerici extra sacros cancellos cum laicis & veluti laici communicarent.

(g) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. §. III.

que ſectatores tacite reprehendit ob ieiunam huius antiqui vocabuli explicationem, qua id recentiori praxi accommodare adlaborant. *Recentiores*, inquit ille, *qui audito nomine communione, eius veteri notione neglecta id ſolum concipiunt, quod hodie ea voce ſignificatur, laicam communionem nihil aliud eſſe putant, quam perceptionem euchariſtiæ ſub vnica ſpecie aut extra cancellos more laicorum; quod quam falſum ſit, vel ex eo liquet, quod ſæpe clericos ad laicam communionem detruſos legimus eo tempore, quo etiam laici ſub vtraque ſpecie communicabant.*

§. II.

Neque ſignificat ſacræ cœnæ perceptionem inter laicos extra cancellos ſanctuarii.

EODEM argumento iam antea vſus erat LINDANVS, magiſque probabilem dederat explicationem, quod per communionem laicam iſtiuſmodi pœna poſſit intelligi, qua clericus inter laicos extra cancellos ſanctuarii ſacram euchariſtiam percipere coactus ſit. Quæ explicatio tam plauſibilis eſt, vt viri eruditi FORBESIVS [*b*] & VOSSIVS [*i*] in eamdem eant ſententiam. Enimuero licet aliquid veri in ſe habeat, non tamen ſenſum communionis laicæ penitus exprimit. Poterat enim quis ad communionem laicam admitti non tantum in eccleſia, ſed in priuatis etiam ædibus, immo in lecto animam agens, vbi talis diſtinctio locum habere non poterat.

§. III.

Sed plenam & perfectam degradationem ſiue ordinum priuationem & reductionem ad ſtatum & conditionem laicorum.

QVARE plenus ſenſus iſtius phraſeos & adæquata notio reductionis ad communionem laicam eam rationem puniendi clericum infert, per quam ordinibus ſuis, hoc eſt, poteſtate & au-

(*b*) Forbeſ. irenic. lib. II. c. XI. p. 221. (part. I. opp. p. 437. §. 14. edit. Amſtelod. MDCCIII.) Laica illa communio non fuit communio ſub vna tantum ſpecie, ſicut pueriliter nugatur Bellarminus lib. IV. de euchariſt. c. XXIV. §. *Sed neque hæc.* Sed fuit ſub vtraque ſpecie communio extra cancellos ſanctuarii, ſeu loci illius, qui erat epiſcopo & presbyteris & diaconis tributus. Eratque laicis, celebrationis tempore, inacceſſus.

(*i*) Voſſ. theſ. theol. diſput. XXIII. theſ. V. pag. 514. (pag. 327. edit. Hag. comit. MDCLVIII.) Communio laica dicebatur, quando clerici ob delictum aliquod, non cum clero, ſed inter laicos extra cancellos communicabant.

cto-

ctoritate officii & functionis suæ clericalis omnino priuatur, & ad statum, ordinem & simplicem conditionem laici reducitur. Ita CHAMIERVS vocabulum recte explanat contra BELLARMINVM [k], quando obseruat, „appellatam fuisse laicam „communionem, non a loco, non a speciebus, non a tempo„re, sed a persona: nimirum quod qui ante fuerit clericus, siue „in clericorum nomenclatura, nunc sit laicus & in laicorum „ordine„. Hoc potestatem supponit in ecclesia, non tantum conferendi hominibus ordines clericales, eosque ex laicis euehendi in episcopos, presbyteros vel diaconos; sed potestatem etiam auferendi illis hæc officia, eosque exuendi omni potestate & auctoritate, ad ipsos pertinente, per iustam deiectionem de honoris sui gradu, & reductionem ad statum, ordinem & conditionem laicorum. Hic sine controuersia verus sensus est omnium antiquorum canonum & scriptorum, qui toties de clericis, ob crimina sua deponendis, & concedenda illis venia communicandi tamquam laicis, loquuntur. Per hanc rem ordine suo ac officio, potestate & auctoritate, ipso denique nomine & titulo clericorum priuabantur; & tamquam priuati christiani tractabantur, omni pristina sua dignitate & clericali potestate, & omnibus priuilegiis orbati, prorsusque ad statum & conditionem laicorum reducti. Qua de re quum copiosam edisserendi occasionem in alio opere habuimus [*], hoc loco plura non dicimus, sed pauca tantum testimonia, quæ ibi omissa sunt, addemus. In concilio *Aurelianensi* tertio [l] canon legitur, ita decernens: *Si quis adulterasse aut confessus fuerit, vel conuictus, depositus ab officio communione concessa, in monasterio toto vitæ suæ tempore trudatur.* Alius canon [m] statuit: *Si quis clericus furtum aut falsitatem admiserit, quia capitalia etiam ipsa sunt crimina, communione concessa, ab ordine degradetur.* Ita in collectione, a MARTINO BRACARENSI [n] ex *Græcis* canonibus in vsum ecclesiæ *Hispanicæ* facta, in hunc modum decernitur: *Si quis homicidii aut facto, aut præcepto, aut consilio,*

(k) Chamier. de eucharist. lib. IX. c. III. num. 33. tom. IV. p. 487.
(*) Scholast. hist. of Lay-Baptism. part. II. chap. IV.
(l) Conc. Aurel. III. can. VII.
(m) Ibid. can. VIII.
(n) Martin. Bracar. collect. can. c. XXVI.

aut defensione post baptismum conscius fuerit, & per aliquam subreptionem ad clericatum venerit, deiiciatur, & in finem vitæ suæ laicam communionem tantummodo recipiat. Simile decretum habet GELASIVS [o], factum in caussa cuiusdam presbyteri, qui in contentione alteri effoderat oculum. *Bene fraternitas tua*, inquit, scribens ad *Ruffinum*, *fecit ab officio eum presbyterii remouere. Hoc tamen sollicitudinis tuæ sit, vt locum ei pænitentiæ constituas, & in aliquo eum monasterio retrudas, laica tantum sibi communione concessa.* Et GRATIANVS [p] regulam citat concilii *Ilerdensis* in eamdem sententiam: *Si iterato velut canes ad vomitum reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.*

§. IV.

Clerici ita reducti raro amissam stationem recuperandi nacti occasionem.

Ex quibus illud manifesto colligitur, quod reductio clerici ad communionem laicam fuerit plena & perfecta eius deiectio de officio suo & ordine. Ita, vt si iam agere vellet tamquam minister ecclesiæ, actiones eius nullæ & irritæ, nec aliæ quam actiones laici haberentur. Eruditus FORBESIVS recte hoc obseruauit [q] in antiqua disciplina, neque id ego melius quam verbis ipsius exprimere valeo: *Depositus depositione plena & perfecta non valide exercet ea, quæ sunt ordinis. Et iam non nisi laicus est, & tanto deteriore conditione, quam alii laici, quod longe difficilior sit eius restitutio, quam laicorum promotio.* Dantur quidem pauca quædam exempla eorum, qui ad clericale officium denuo prouecti fuerunt; quod vero numquam nisi summa quadam vrgente necessitate, vel grauissima mouente caussa factum; cuiusmodi exemplum erat illud *Maximi* confessoris, quum de schismate *Nouatiano* ad ecclesiam rediret, magnamque populi multitudinem secum duceret: CORNELIVS episcopus *Romanus* considerans ipsum tamquam confessorem & talem quidem, qui exemplo suo tot schismaticos lucratus ecclesiæ gratissimum fe-

(o) Gelas. epist. ad Ruffin. ap. Gratian. distinct. LV. c. XIII.
(p) Concil. Ilerd. c. V. ap. Gratian. distinct. L. c. LII.
(q) Forbes. irenic. lib. II. c. XI. p. 232. (Not. In editione Amstelod. MDCCIII. fol. hæc non inuenio, forte de industria omissa sunt. Vid. præfationem.)

cisset, a generali regula in eius gratiam discedebat, ipsumque in pristinum presbyterii locum restituebat [r]. Concilium *Nicanum* idem beneficium indulgebat *Nouatianis*, & patres *Africani Donatistis*, in id animum amanter ac officiose intendentes, vt hisce magnis ac inueteratis schismatibus imponeretur finis. Enimuero hæc exempla exceptiones tantum sunt communis regulæ, & generalis legis ac stabilitæ in ecclesia disciplinæ laxamenta.

§. V.

Non obstante indelebili, qui venditatur, charactere ordinationis.

DIXERIS forte, remansisse tamen inhærentem aliquam potestatem & auctoritatem in istiusmodi depositis clericis, neque depositionem ordinationes eorum irritas & omnino nullas fecisse: retinuisse enim illos indelebilem characterem sui, quem quisque acceperit, ordinis: adeoque potuisse adhuc esse ministros, eorumque actus ministeriales habere iustum valorem atque efficacitatem, non obstante vlla, quæ in ecclesia esset, ipsos de officio & honoris gradu deiiciendi potestate. Verum vt hæc pugnantia sunt, quod quis ordine suo deturbatus sit, & tamen ordinem suum cum omni spirituali, quæ ad illum spectet, potestate retineat: ita eiusmodi notionem indelebilis, qui vulgo dicitur, characteris ordinationis inferunt, quæ veterum scriptorum nulli vmquam in mentem venit. Indelebilis enim character ordinationis veteribus nihil amplius quam indelebilis character baptismi significat; quod, sicut externa baptismi forma, lauatio siue immersio in aquam, quamtumuis transiens solum actus, in perpetuum eo valeat, vt christianus a mere pagano vel iudæo interi oscatur; ita quidem, vt, etiamsi a christiana religione ad paganismum vel iudaismum deficiat, tantum tamen christiani characteris retineat, vt si ad fidem Christi redeat, secundo baptismate ei non sit opus: Similem in modum externa ordinationis forma, quæ est impositio manuum, hominem ad clericale aliquod officium designans, licet transiens tantum actus sit, sufficiat ad discernendum talem

(r) Cornel. epist. XLVI. al. XLIX. ad Cyprian. p. 93. (p. 235. edit. Fell. Amstelod.) Maximum presbyterum locum suum agnoscere iussimus.

homi-

hominem a mere laico, nullam eiusmodi ordinationis cærimoniam adepto; ita quidem, vt per hanc notam siue characterem officii sui semel receptum, licet postea officium suum omnemque honorem & potestatem ad id pertinentem perdat, semper tamen quodam modo distinctus maneat ab eis, qui tale officium numquam gesserunt; & quamuis hoc officio suo & potestate omnino priuatus ad simplicem conditionem & statum laici reducatur, tantum tamen de pristini muneris sui notis & vestigiis in eo remaneat, vt, si postea in officium suum restituatur, quamuis noua illud ei committendi cærimonia necessaria sit, hic tamen externus character, siue ritus nouæ ordinationis haud requiratur. Nemo est, qui veterum hac de re sententiam explanarit apertius, quam quidem eruditus FORBESIVS: Et idcirco ad vberiorem eius confirmationem verba illius huc lubet transcribere. *Manet quidem*, inquit [r], *in deposito* (clerico) *aliquid distinctiuum, quo ab aliis laicis distinguitur: ad distinctionem autem non est necessaria aliqua impressa forma, sed sufficit actus transiens in præteritum, nempe quod sit aliquando ordinatus. Manet in deposito non character præsentis alicuius officii aut potestatis, sed vestigium quoddam præteriti honoris & aliquando habitæ potestatis; per quod vestigium ab aliis laicis, numquam ordinatis, distinguitur: & peracta sufficienti pœnitentia, si idoneus inueniatur, & vtilitas ecclesiæ postulet, restitui potest absque noua ordinatione.* Exempli gratia, Si quis princeps ministris suis aulicis munerum, quæ sub ipso sustinent, notas & characteres imprimeret; candenti ferro faciens in brachio cubicularii figuram clauis, & imaginem equi in brachio præfecti stabuli, & imaginem calicis in brachio cellarii: postea autem princeps iusta ira & indignatione commotus eos ab officiis suis amoueret, aliosque in eorum locum substitueret, iisdem eos functionum suarum signans characteribus. Istæ notæ, quæ in ministris non depositis characteres essent præsentis suæ potestatis, in his depositis vestigia tantum præteritæ potestatis forent: & quidquid depositi illi istorum munerum respectu facerent, nihil amplius valeret, quam quod ab alio quocumque priuato homine, qui numquam istiusmodi munus sustinuisset, fieret. In hoc tamen aliquid discriminis intercederet, vt, si

(r) Forbes. irenic. lib. II. c. XI. p. 224. (vid. not. sub litt. [q]).

prin-

principi placeret deiectos ab officio restituere, non opus esset nouam illis notam apponere; sed vestigium antiquæ potestatis nouus iam character præsentis potestatis eorum euaderet. Ex hac illustratione, quæ veterum sententiam recte repræsentat, nemo non facile intelligit, quousque disciplina ecclesiæ in deponendis clericis patuerit: nimirum quod non solum eos ab officii sui suspenderit administratione, sed munere suo omnino amouerit, ordinesque suos eis eripuerit; quod proinde non nisi laici fuerint, hoc tantum cum discrimine, vt externum præteriti honoris haberent characterem, quo ceteri laici carebant; quod iam nec officium habuerint clerici, nec eius potestatem; nec actiones eorum in ecclesia alio loco, quam quo actiones hominum priuatorum & laicorum, habitæ fuerint. Eo vsque progrediebatur ecclesia in censuris suis in clericos, qui disciplinæ ipsius se submittebant, nec contumaces erant ac refractarii. Beneficium illis communionis laicæ tribuebat, quæ pœnæ erat moderatio, ob promtum eorum animum disciplinæ ac censuris suis libenter se submittendi, ipsis indulta.

§. VI.

Sed nonnumquam excommunicati, æque ac depositi, & a communione laica reiecti.

QVOD si autem in contumacia & mentis obstinatione persisterent, primis eius censuris sese opponentes & agentes tamquam clerici in earum contemtum; paullo seuerius erga eos se se gerebat, addens depositioni formalem excommunicationem, illisque negans ipsam communionem laicam. Ita *Arius* & multi alii hæresiarchæ non minus anathemate & excommunicatione, quam deiectione de honoris gradu multati. Et sexcenta eiusdem agendi rationis exempla in CYPRIANO [t], canonibus *apostolicis* [u], conciliis *Sar-*

(t) Cyprian. epist. XLIX. al. LII. ad Cornel. p. 96. (p. 237. edit. Amstel. MDCC.) Quibus litteris & didicimus, & docere atque instruere ceteros cœpimus, Euaristum de episcopo iam nec laicum remansisse, cathedræ & plebis extorrem & de ecclesia Christi exulem, per alias longe prouincias oberrare &c.

(u) Canon. apost. XXIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἐφάψασθαι τῆς ποτε ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας· οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας. *Si quis episcopus, dicen-*

dicensi [x], *Coloniensi* [y], *Illiberritano* [z] & *Romano* [a] sub *Felice III.* occurrunt, quæ iam alia occasione [*] in medium produximus.

§. VII.

Interdum remoti & correcti ope & auctoritate magistratus secularis.

SIMILITER obseruandum nobis est, quod ecclesia, si contumaciter contemni censuras suas videret, secularem adierit magistratum, opem & auctoritatem illius imploratum, vt vel obstinatum clericum de loco & honorifica statione sua in

aut presbyter, aut diaconus, iuste propter manifesta crimina depositus, attingere sibi quondam traditum ministerium ausus fuerit, is penitus ab ecclesia abscindatur. Can. XXX. Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι καὶ τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου. *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, per pecunias compos huius dignitatis fuerit; deponatur & ipse, & qui eum ordinauit, atque penitus abscindatur etiam a communione; vt Simon magus a me Petro.*

(x) Concil. Sardic. can. I. ἡγοῦμαι μηδὲ λαϊκῶν ἔχειν τοὺς τοιούτους χρῆναι κοινωνίαν. *Existimo, eos ne laicorum quidem debere habere communionem.* Can. II. καθάπαξ ἐν τὰς ῥᾳδιουργίας τὰς τοιαύτας καὶ τέχνας κολασίας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. *Omnino ergo has fraudes & artes puniendas esse existimo; vt nemo possit, qui est eiusmodi, ne in fine quidem laica communione dignus haberi.*

(y) Concil. Agrippin. ap. Crab. tom. I. p. 317. (ap. Labb. tom. II. p. 615.) Quia Euphrata Christum Deum negat, consentio, eum episcopum esse non posse; qui nec laicam debet communionem accipere.

(z) Concil. Illiberrit. c. XVIII. (al. XIX.) Episcopi, presbyteri & diacones, si in ministerio positi, detecti fuerint, quod sint mœchati, placuit, & propter scandalum & propter profanum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere. Can. LXXVI. Si quis diaconum se permiserit ordinari, & postea fuerit detectus in crimine mortis, quod aliquando commiserit; si sponte fuerit confessus, placuit eum, acta legitima pœnitentia, post triennium accipere communionem. Quod si alius eum detexerit, post quinquennium, acta pœnitentia, accipere communionem laicam debere.

(a) Conc. Rom. III. sub Felice III. can. II. (tom. IV. conc. p. 1076. c.) Quia idem dominus atque saluator clementissimus est, & neminem vult perire, vsque ad exitus sui diem in pœnitentia, (si resipiscunt) iacere conueniet: nec orationi modo fidelium, sed ne catechumenorum omnimodis interesse, quibus communio laica tantum in morte reddenda est.

(*) Scholast. hist. of Bapt. par. II. chap. V.

eccle-

ecclesia, quam post depositionem pertinaciter retinebat, deturbaret, vel aliam ei pœnam in castigationem & correctionem ipsius infligeret. Diuersa huius rei exempla iam ante, quando de disciplinæ in omnia membra ecclesiastica exercitio egimus [†] generatim, vidimus, relata ex EVSEBIO, concilio *Antiocheno*, concilio tertio *Carthaginensi* & codice *Africano*, vbi libellus supplex sæcularibus magistratibus partim ethnicis partim christianis offertur, vel offerendus decernitur, quo eorum auxilium ad quosdam obstinatos & contumaces episcopos ac presbyteros de locis suis deiiciendos, imploretur, si ecclesiæ decretis morem gerere recusarent, suaque munera & functiones, censuris eius susque deque habitis, tenerent. Et de his hoc loco plura dicere necesse non habeo: sicut nec de diuersis aliis pœnis temporalibus, quas respublica hæreticis generatim, laicis æque ac clericis, ad reprimendam heterodoxiam maioremque vim & auctoritatem censuris ecclesiæ conciliandam, infligere pro sua sapientia duxit consultum. De his enim satis superque exposuimus, quando libro vltimo de pœnis hæreseos sumus loquuti.

§. VIII.

Quid intelligatur per eam puniendi rationem, qua curiæ traditi dicuntur clerici.

ERAT autem ciuilis quædam pœna, clericis delinquentibus peculiaris, cuius hoc loco mentio facienda est. Leges antiquæ comprehendunt eam sub locutione *curiæ tradi*: Quæ, GOTHOFREDO [*b*] obseruante, sensum in antiqua lege habet omnino diuersum ab eo, quem vsus & praxis recentior ei tribuit. Nam inter recentiores canonistas id significat, quando

(†) Lib. XVI. c. II. §. III. vol. VII. p. 63 seq.

(*b*) Gothofred. in codic. Theod. lib. XVI. tit. II. de episcop. leg. XXXIX. Depositus seu exauctoratus episcopi iudicio, velut indignus clericatu & ob improbitatem, vel etiam spontaneus clericatus desertor, prout natales & facultates eius sunt, vel curiæ vel collegio ciuitatis suæ sociari, non etiam ad militiam seu officia quæcumque admitti, id est, officialis iudicum fieri, hac Honorii constitutione anno domini CCCCVIII. quam memorat Iustinianus & firmat *l. 53. §. 1 cod. de episcopis*, iubetur: pœna duarum librarum auri *decemprimis* curialium indicta, si cum aliquibus colluserint. Decemprimos scilicet curiæ sollicitudo respiciebat, vt ne qui curiæ obnoxii elaberentur. Illud ex hac lege vulgo colligitur, pœnæ loco quem olim cu-

 cleri-

clerici depositi & exauctorati iudici sæculari traduntur, ob grandia quædam delicta morte, vel alia capitali pœna, quam eis infligendi ecclesia non habebat potestatem, adficiendi. In veteri autem lege curiæ significatio patebat latius, vt non solum denotaret palatium forense, sed collegium etiam alicuius ciuitatis, cuius membra decuriones & curiales solebant vocitari. In hoc erant alia honorifica alia seruilia officia. Et idcirco si quis clericus ob crimen aliquod esset officio deiectus & ad conditionem reductus laici; præterquam quod omnia priuilegia & immunitates, ex lege & beneuolentia imperatoria ad clericos pertinentes, perdidisset, curiæ, siue ciuitatis suæ societati, seruire cogebatur, & id quidem sæpenumero in humili officio ac seruili conditione, quæ pœna erat ciuilis additicia, eo quod leges ecclesiæ, & sacræ suæ professionis & venerabilis functionis regulas violasset. Et hæc certa quædam ratio erat præcludendi ipsi omnem spem clericalis dignitatis suæ posthac recuperandæ. Nam vt leges aliquem ex curialibus primum ordinari absolute prohibebant [*], quia certis municipalibus & ciuilibus officiis adstricti tenebantur, quæ cum spiritualibus consistere non poterant; ita, si quis de clericis semel esset de honoris sui gradu deiectus, & sæcularis curiæ potestati traditus, fieri non poterat, vt ad statum ecclesiasticum denuo pertingeret. Quare HONORIVS hanc legem ferebat, vt curia istiusmodi sontes sibi statim vindicaret, quo eorum pœna immutabilis fieret & perpetua: *Quemcumque clericum*, inquit lex [c], *indignum officio suo episcopus iudicauerit, & ab ecclesiæ ministerio segregauerit: aut si qui professum sacræ religionis sponte dereliquerit, continuo sibi eum curia vindicet: vt liber illi vltro ad ecclesiam recursus esse non possit: Et pro hominum qualitate, & quantitate patrimonii, vel ordini suo, vel collegio ciuitatis adiungatur; vnde, vt quibuscumque apti erunt publicis necessitatibus obligentur: ita vt con-*

riæ deditum: --- Neque enim pœnæ loco hac lege clerici curiæ tradi iubentur: verum ecclesiasticos, ecclesia deiectos vel ecclesiam sponte deserentes, curiæ tradi clericos episcopis suis contumaces, veluti Pii *epist. II. p. 199.* & Fabiani *II p 300.* Stephani *II. p. 337.* canonistæ tumultuantur.

(*) Vid. lib. IV. c. IV. §. IV. vol. II. p. 147-150. Lib. V. c. III. §. XV. ibid. pag. 255. 256.

(c) Cod. Theod. lib. XVI. tit. II. de episcopis leg. XXXIX.

Iudio

ludio quoque locus non sit. Per singulos igitur bina libræ auri inferendæ ærario nostro a decemprimis curialibus exigantur: hominibusque improbissimis ab omnibus officiis militiæ aditus obstruatur. IVSTINIANVS hanc legem nouella quadam [*d*] renouat ac confirmat, & in alia similem pœnam denuntiat monacho, qui monasterio suo relicto ad sæcularem aliquam veniat functionem. *Substantiâ eius*, inquit [*e*], *in monasterio remanente, ipse inter officiales prouinciæ iudicio statuetur, & hunc habebit mutationis fructum, vt, qui sacrum ministerium despexerit, tribunalis terreni obseruet seruitium.*

PRAETER hanc autem alia erat clericos peccantes sæculari foro & ciuilibus iudiciis tradendi ratio; nimirum, quando talia committebant crimina, quæ proprie ciuilis erant cognitionis, & audiri atque puniri poterant vt crimina contra imperium & rempublicam admissa. Clerici enim duplici considerabantur respectu, vt ministri ecclesiæ, & vt membra reipublicæ. Quæcumque crimina priore modo spectati committebant, primario quidem ab ecclesiæ episcopis, vtpote propriis caussarum ecclesiasticarum iudicibus, iudicandi erant: Verumtamen si crimina eorum essent grandia, cuiusmodi erat hæresis vel Simonia, quantumuis essent proprie caussæ ecclesiasticæ, rei tamen sæcularibus iudicibus tradi poterant postea, quam sententia ecclesiastica contra illos dicta esset. Istiusmodi enim sontes & ecclesia & respublica suis vtraque censuris puniebat. Si crimina eorum essent talia, vt propius & directe pacem & tranquillitatem publicam adficerent; vti proditio, seditio, cædes, latrocinia, & magicarum ac perniciosarum artium exercitia; tum episcopi non poterant solum, sed ex officio etiam debebant, clericum de officio deturbatum sæculari & competenti iudicio tradere, vt pro grauitate delicto-

(*d*) Iustin. nouell. CXXIII. c. XIV. *Εἰ μετὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἀγάγηται γαμετὴν, ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου, καὶ τῇ βουλῇ καὶ τάξει τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κληρικὸς ἦν, μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων παραδιδόσθω. Si post ordinationem presbyter, aut diaconus, aut subdiaconus vxorem duxerit: expellatur a clero & curiæ ciuitatis illius, in qua clericus erat, cum propriis rebus tradatur.*

(*e*) Iustin. nouell. V. c. VI. *τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἰς τὸ μοναστήριον ἀπομενούσης, αὐτὸς ἐν τοῖς ταξεωτάταις τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος τετάξεται, καὶ τοῦτον ἕξει τῆς μεταβολῆς τὸν καρπόν· καὶ ὅγε τὴν θείαν λειτουργίαν ὑπεριδὼν, δικαστηρίου χθαμαλοῦ προσκαρτερείτω δουλείᾳ.*

rum suorum puniretur. Memorabile exemplum, quod ad hanc materiam spectat, in historia actorum concilii *Chalcedonensis* occurrit, ex actis concilii *Tyrii* relatum, vbi *Ibas* episcopus *Edessæ* accusabatur, quod *Abraamium* diaconum ad episcopi dignitatem euehere tentasset, qui coram episcopo & vniverso clero magicis artibus operam se dedisse ipse confessus sit: Et additur, ad exaggerandum episcopi erratum [*f*], quod retineat chartam magicarum incantationum, quum tamen hunc tam exsecrabilem hominem iudici prouinciæ, secundum consuetudinem legum, offerre debuisset. Ex quo vno exemplo facile ad intelligendum est, fuisse quædam crimina & ecclesiasticæ & ciuilis cognitionis; & si quis istiusmodi clericus in iudicio ecclesiastico de munere suo esset deiectus, episcopum remittere eum debuisse ad iudicem sæcularem, vt tamquam laicus pœnis ciuilibus, pro delictorum suorum ratione, adficeretur. Et hoc in casu, reor, cum tractarunt vt excommunicatum, non vt mere reductum ad laicam communionem, sed ad humiliorem adhuc gradum, ad infimum scilicet publicorum peccatorum ordinem, communique beneficio & privilegio orbatum eorum, quibus communionis laicæ participes esse permittebatur. Cuiusmodi censuræ diuersa exempla obvia sunt in canonibus apostolicis, & conciliis *Illiberritano*, *Coloniensi*, & *Sardicensi*; quæ quum alia occasione [*g*] copiose producta a nobis sint, hoc loco enarrare supersedemus, & ad aliam disquisitionem de pœna, quæ vocari solebat *communio peregrina*, progredimur.

(*f*) Concil. Chalced. act. X. (conc. tom. IV. p. 648.) *καὶ ἔχει παρακατασχὼν τὸν χάρτην τῶν γοητευτικῶν ἐπικλήσεων ὁ εὐλαβέστατος ἡμῶν ἐπίσκοπος, ὀφείλων τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας τὸ ἀπηγορευμένον προσενεγκεῖν, κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν νόμων.*

(*g*) Scholast. histor. of baptism. par. II. chap. V.

LIBRI

LIBRI DECIMI SEPTIMI
CAPVT TERTIVM
DE REDVCTIONE CLERICORVM AD COMMVNIONEM PEREGRINAM.

§. I.
Diuersi canones, in quibus hæc pœna memoratur.

NVLLA quæstio in vniuersa antiqua disciplina est, quæ virorum doctorum ingenia & calamos magis exercuit, quam quidem hæc de pœna dicta *communione peregrina.* Ex omnibus canonibus, in quibus vlla eius mentio habetur, liquido apparet, pœnam quamdam indicari peculiariter infligendam clericis ob specialiora quædam crimina; non autem ita facile ad enuntiandum est, qualis illa pœna fuerit. Nos primum canones exhibebimus, qui eius faciunt mentionem, deinde diuersas virorum eruditorum de ea sententias commemorabimus, adnotantes eam, quæ rationi maxime conueniat, explicationem, cum testimoniis quibusdam eam confirmantibus ex historia antiqua. Primum concilium, quod eius meminit, concilium est *Regense*, anno CCCCXXXIX. celebratum, vbi in caussa episcopi schismatici, ad catholicam ecclesiam reuertentis, ita decernitur [a]: *Liceat ei in vnam parochiarum suarum ecclesiam cedere, in qua aut chorepiscopi nomine, aut peregrina, vt aiunt, communione foueatur.* Proximum concilium, quod eius mentionem iniicit, *Agathense* [b] est, anno DVI. habitum, vbi canon quidam sic statuit: *Si quis clericus furtum ecclesiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur.* Et alius [c]: *Contumaces clerici ab episcopis corripiantur: Et si qui prioris gradus elati superbia, communionem fortasse contemserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita vt quum eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque suscipiant.* Post hoc in concilio *Ilerdensi* [d] ad annum DXXXIX. simile inuenimus decretum: *Si quisquam cleri-*

(a) Concil. Regens. c. III. (tom. III. concil. p. 1286. fin.)
(b) Concil. Agath. c. V.
(c) Ibid. can. II.
(d) Concil. Ilerd. c. XV.

cus

cus quacumque occaſione quidpiam probatus fuerit abſtuliſſe, vel forſitan dolo aliquo ſuppreſſiſſe, reus ſacrilegii, prolixiori anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina ei communio concedatur. Hi ſunt canones, in quibus hæc pœna, vel moderatio pœnæ, (prout eam vocare volueris) memoratur. At vero tam parum lucis ex ipſis canonibus, quod ad ipſam pœnæ naturam attinet, haberi poteſt, vt mirum non ſit, viros doctos in varias de ea iuiſſe ſententias.

§. II.

Communio peregrina non eadem, quæ communio laica.

NONNVLLI eam confundunt cum communione laica, vti BINIVS in notis ſuis in concilium *Ilerdenſe* [e], HOSPINIANVS [f] & vetus gloſſa in GRATIANVM [g]. At vero non eſt credibile, veteres eamdem rem diuerſis adeó vocabulis expreſſiſſe, quandoquidem communio laica vocabulum fuit, inter ipſos tam bene cognitum. Accedit, quod hæc duo euidenter inter ſe diſcreparent. Nam clerici, ad communionem reducti laicam, plene & perfecte ordinibus ſuis deiecti erant, nec via ordinaria in munera ſua reſtitui poterant, ſed perpetuo in ſtatu & conditione laicorum manebant; quemadmodum capite præcedenti euidenter demonſtrauimus: Quum contra clerici, ad communionem peregrinam reducti, in priſtinam ſtationem reſtitui poſſent, poſt actam certam pœnitentiam, vti in ante memorato concilii *Agathenſis* canone ſecundo expreſſis verbis dicitur.

§. III.

Nec communio ſub vna tantum ſpecie.

BELLARMINVS [h] & alii non ſolum pro communione laica accipiunt, ſed audacter quoque adſerunt, laicam illam

(e) Bin. not. in conc. Ilerd. can. XV. Exiſtimo, laicam & peregrinam communionem idem eſſe, nullumque diſcrimen inter vtramque verſari.

(f) Hoſpinian. hiſtor. ſacram. lib. II. c. I. p. 24. (p. 21. edit. Genev. MDCLXXXI.) vbi can. V. concil. Agath. ſub (b) iam recitatum allegat de communione laica.

(g) Gloſſ. in Gratian. cauſſ. XIII. quæſt. II. c. XI. Peregrina, quæ alias dicitur laica.

(h) Bellarmin. de euchariſt. lib. IV. c. XXIV. p. 679. (p. 294. edit. Colon. MDCXVI.) Eadem (laica) communicatio dicitur etiam peregrina in concilio Agathenſi c. II. & V.

com-

communionem fuiſſe perceptionem euchariſtiæ ſub vna duntaxat ſpecie. Vt adeo, quando clericus ad communionem laicam reductus eſſe dicitur, ex eorum opinione idem ſit, ac deiectum eſſe ad percipiendam communionem inter laicos ſub vna ſolum ſpecie. Sed hoc nihil eſt aliud, quam multiplicare obſcuritates lectoremque errorem errori addendo confundere. Nam vt veteres de communione laica & de communione peregrina loquuntur, tamquam rebus a ſe diuerſis; ita non talem habent communionis laicæ notionem, qualem ſcriptores iſti venditant. Omnis enim publica communio clericorum & laicorum in eccleſia antiqua ſub vtraque erat ſpecie, vti libro quodam ſuperiore [*] luculentiſſime demonſtrauimus, idque hodie a pleriſque eruditis & accuratis ſcriptoribus in eccleſia *Romanenſi* agnoſcitur. Vt adeo hæc opinio, quæ communionem peregrinam cum communione ſub vna ſpecie confundit, ne vmbram quidem veri, nec vllum in antiquitate fundamentum habeat, quo nitatur.

§. IV.

Nec communio in hora mortis.

AVCTOR gloſſæ in GRATIANVM aliam lepidam habet interpretationem. Opinatur enim, ſignificari poſſe communionem, quam quis recipiat in exitu vitæ conſtitutus. *Peregrina communio*, inquit [*i*], *id eſt, quum recedit vel peregrinatur de hoc mundo.* Verum hoc eo tantum valet, vt intelligenti lectori riſum moueat. Mors enim improprie & inſcite dicitur peregrinatio, quam accuratius loquendo ex ſtilo ſcripturæ ſacræ potius translationem hominum in patriam ſuam, cælum ſuum & domum ſuam dixeris. Homines dicuntur eſſe peregrini & aduenæ in terra, quia abſunt a cælo, ciuitate & regione, ad quam pertinent. Hinc relinquentes mundum dici nequeunt peregrinari, ſed potius deſinere peregrinari, & ad ſempiternam ſuam vadere habitationem. Quapropter ſi veteres proprie loquuti ſunt, ſicut ſunt, ſine vllo dubio, non potuerunt per communionem peregrinam intelligere communionem hominum moribundorum, ſiue eorum, qui peregrinentur

(*) Lib. XV. c. V. §. I. vol. VI. p. 431. ſeqq.
(*i*) Gloſſ. in Grat. vbi ſupra.

tur de hoc mundo. Accedit, quod ipſe concilii *Agathenſis* canon, quem gloſſator explicare præ ſe fert, communionem peregrinam non faciat communionem moribundorum, ſed eorum, qui viuant, & ad gradum dignitatemque priſtinam, poſtquam eos pœnitentia correxerit, redire poſſint.

§. V.

Nec communio talium, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes iniunctæ, quæ diſciplinæ pars veteribus ignota fuit.

IOANNES BONA [k] curiæ *Romanæ* purpuratus, aliam multo abſurdiorem ſententiam cuiuſdam GABRIELIS HENAO memorat & exponit, quem diffuſiſſime de hac communione peregrina agere [l] & tandem concludere dicit, fuiſſe eam, ad quam clerici admiſſi ſint, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes ſiue perpetuæ ſiue temporariæ impoſitæ fuerint. Addit autem BONA, non probare eum, quæ & qualis fuerit peregrinantium communio: deinde & hoc ab illo demonſtrari oportuiſſe, quod, quando canones de communione peregrina editi ſint, clericis ad expianda peccata peregrinationes iniungi conſueuerint. Altum certe in antiquitate de iſtiuſmodi iniunctis peregrinationibus ſilentium eſt.

§. VI.

Nec priuata & peculiaris oblatio pro peregrinis.

GEORGIVS CASSANDER [m] & GERARDVS IOANNES

(k) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. §. V. Alia eſt ſingularis ſententia Gabrielis Henao, qui *lib. de ſacrific. miſſæ p. III. diſputat. XXVIII. ſect. XLIX. & ſequentibus* diffuſiſſime agens de communione peregrina, eam tandem fuiſſe concludit, ad quam clerici admittebantur, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes ſiue perpetuæ ſiue ad tempus impoſitæ erant. Sed quamuis multa dicat, non tamen probat, quæ & qualis fuerit peregrinantium communio. Et hoc deinde ab illo demonſtrari oportebat, quod, quando canones de communione peregrina editi ſunt, ſolerent clericis ad expianda pecca peregrinationes iniungi.

(l) Henao de ſacrific. miſſæ part. III. diſput. XXVIII. §. XLIX.

(m) Caſſand. de communione ſub vtraque ſpecie p. 1029. Idem de peregrina communione, cuius in Agathenſi ſynodo mentio fit, cenſendum puto: intelligi videlicet eam communionem inter peregrinos, ſeu cum peregrinis. Conſtat enim ex b. Ambroſio, præter ſtatos dies, quibus incolis bis in hebdomada myſteria celebrabantur, nonnunquam extra ordinem, fere quoti-

VOS-

VOSSIVS [n] post quosdam scholasticos existimant, communione peregrina significari oblationem eucharistiæ præter statos dies peculiaribus ritibus peregrinantium caussa factam; pœnamque fuisse clericorum inter peregrinos communicare. Enimuero non fuit istiusmodi consuetudo faciendi peculiarem eucharistiæ oblationem pro peregrinantibus in antiqua ecclesia. Nam omnes viatores & peregrini, ad extraneam quamdam venientes ecclesiam, si communicatorias siue commendatitias adferrent litteras, ad communicandum in ecclesia admittebantur, vbicumque commorarentur: si non adferrent, communio eis denegabatur, donec procurarent. Interim communicandi habebant veniam in rebus bonis externis, siue participandi beneficia ecclesiæ, si eis indigerent, tametsi ab omni religiosa communione, tamquam homines suspecti, arcerentur. Et huius distinctionis beneficio ad verum sensum communionis peregrinæ pertingere poterimus.

§. VII.

Sed communicatio tantum instar peregrinorum, sine litteris commendatitiis iter facientium, qui benignitatis ecclesiæ, non autem communionis altaris, participes esse poterant.

OBSERVANDVM enim est, communionem in ecclesia antiqua non tantum significare perceptionem sacræ eucharistiæ, siue communionem altaris; sed etiam participationem beneficentiæ ac liberalitatis ecclesiæ. Et tales peregrinatores, qui ad extraneam quamdam ecclesiam sine litteris commendatitiis, ad testificandam orthodoxiam suam & vitæ integritatem, venirent, censuræ cuidam subiacere, nec in ipsa communione cum ecclesia sua esse iudicabantur. Donec igitur ab hac suspicione liberare se possent, per regulam catholicæ vnitatis & communionis, quam omnes ecclesiæ inter se mutuo habebant,

die peregrinis aduentantibus, mysteria celebrari & administrari solere. cetera.

(n) Voss. thes. theol. p. 516. (p. 328. ed. Hag. comit. MDCLVIII.) Nec magis pontificios iuuat communio peregrina: vt qua proprie significetur oblatio, quæ præter statos dies peregrinantium caussa fiebat. ---- Hinc peregrina communione communicare dicebantur, qui inter peregrinos communicabant. Eam vero etiam inter clericorum pœnas fuisse, clarissime liquet ex canone hoc primo concilii Agathensis: *Contumaces clerici*, cetera.

 com-

communione prohibendi erant in extranea quadam ecclesia, & solum ad communem beneficentiam participandam admittendi tamquam peregrini. Et secundum hanc agendi rationem clerici delinquentes ad tempus eodem modo tractabantur, & idcirco ad communionem peregrinam dicebantur reducendi: hoc est, nec solemniter sacris operari poterant, tamquam clerici in celebranda eucharistia, vel alia quacumque officii sui parte; nec in quibusdam casibus eucharistiam participare ad certum tempus, vsque dum culpæ satis fecissent; sed tantum ea, quæ ad vitam sustentandam erant necessaria, de reditibus ecclesiæ percipiendi habebant libertatem, iure plenæ portionis, donec per legitimam pœnitentiam officium & stationem possent recuperare, exclusi. Hæc maxime probabilis est ratio, quæ de difficili & dubia illa materia reddi potest, & viri docti generatim hodie in præcipuo huius explicationis capite consentiunt; quemadmodum lector, qui volet, in scriptis GABRIELIS ALBASPINAEI [o], IOAN-

(o) Albaspin. obseruat. lib. I. c. III. Communio peregrina nihil aliud est, nisi me fallit opinio, quam communitas & consociatio, quæ presbyteris siue aliis clericis, qui sine formatis, aut commendatitiis litteris peregrinabantur, indulgebatur in societate clericorum & communione ecclesiastica. --- Ea de caussa litteræ formatæ *subintroductæ sunt*. Inde etiam veteres canones omnem curam & cautionis omne genus adhibent, vt fideles a consortio & societate peccatorum secludantur. Quando igitur episcopus, presbyter, clericus peregrinabantur, placuit, vt nullus episcoporum nauigaret, sine formata primatis: item vt clerici sine formata & conscientia episcopi, per alienas plebes non vagarentur. Tum demum, vt nullus peregrinus sine formata episcopi acciperetur, super quibus litteris episcopi, ad quos facilis aditus patebat, scribebant peregrinis illac iter fecisse, visisque litteris eorum, a quibus profecti erant, communionem indulsisse: alioqui peregrinus ille non accipiebatur, neque vlli rei ecclesiasticæ aut ciuili cum clericis diœcesis, qua illi iter erat, communicabat, & quasi excommunicatus habebatur. Verum enim vero quamuis frons, oculi, vultus persæpe mentiantur, oratio vero sæpissime, si tamen peregrino litteræ formatæ excidissent, si interceptæ aut alio quouis casu amissæ fuissent, aut episcopus quacumque tandem de caussa eas denegauisset; vel si qua tandem suspicio subesset: non omnino reiiciebatur, quia dubitatio oboriebatur, num vera essent, quæ allegarent. Itaque non ea iniuria adficiebatur, vt excommunicatis adnumeraretur; sed neque ad communionem ecclesiæ admittebatur, ne aut ouis morbosa & tabida, quæ gregem inficeret, in caulam domini nostri Iesu Christi intraret: sed seorsim sumtibus ecclesiæ in loco semoto alebatur, vbi

ANNIS

ANNIS BONAE [*p*] cardinalis, EMANVELIS SCHEL-

orabat, & in eo ſtatu erat, vt laicus non eſſet, nec tamen communioni eccleſiæ participabat, neque vllis clerici muneribus defungebatur, id videre eſt in XXXII. canone apoſtolorum: *nemo peregrinorum epiſcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum ſine commendatitiis ſuſcipitur litteris, & ſi eas obtulerit, attentius in diſquiſitionem vocautor. Et quidem ſi prædicatores pietatis fuerint, ſuſcipiuntur, ſin minus, vbi neceſſaria eis ſuppeditaueritis, ad communionem & vlteriorem ipſos conſuetudinem non admittitote, multa enim per ſurreptionem fiunt:* quo canone, mea quidem ſententia, exponitur, quid ſit communio peregrina, quæ ab initio non erat genus pœnæ & animaduerſionis, ſed inſtituta fuerat, vt clerici, de quorum ſtatu & conditione non conſtaret, non omnino reiicerentur. Poſtea vero hoc eodem genere communionis vſa eſt eccleſia, vt clericos non peregrinos in officio contineret; & ita factum eſt, vt hæc communio genus quoddam pœnæ cenſeretur. --- Eſt locus quidam inſignis in vita ſancti Ioannis Chryſoſtomi, qui huic obſeruationi multum lucis adfundere poteſt: *Si placet, inquiunt, domine, ſpiritualis communionis nondum illis conſortium trade, ne papam contriſtes; ceterum in aliis omnia in eos officia humanitatis exerce, id enim tibi epiſcopo conuenit, ita illos excepit Ioannes, ad communionem minime admittit.* Hac peregrinæ communionis ſpecie eccleſia puniuit non ſolum clericos peregrinos; ſed eos etiam, qui in diœceſi habebant domicilium, quod degradationis, ſiue ſuſpenſionis a muneribus eccleſiæ & ſeparationis a ceteris clericis genus eſt, tam in rebus ciuilibus, quam eccleſiaſticis: & hinc patet, vt mea fert opinio, quid fuerit communio peregrina, & vnde denominationem acceperit.

(*p*) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. n. VI. Sirmondus *in hiſtor. publicæ pœnitentia cap. vlt.* & Albaſpinæus *lib. I. obſeruat.* tunc peregrina communione mulctatos fuiſſe clericos crediderunt, quando in eo loco & ſtatu colloeabantur, quo poni ſolebant clerici peregrini, qui ſine litteris commendatitiis, quas formatas vocabant, extra propriam diœceſim peregrinabantur. Excipi enim benigne conſueuerant & ſumtibus eccleſiæ ali, nullo prætermiſſo humanitatis officio: nemo tamen clericorum eum illis tamquam cum clericis communicabat, nec vllis ſui ordinis muneribus fungebantur. --- Hoc autem aduenis nulla erat pœna, ſed ſic ferebat vſus eccleſiæ, vt clerici vagantes ſine formatis ad ſuorum ordinum exercitia in aliena diœceſi non admitterentur: quæ cautio etiam hodie adhibetur, vt ignoti & extranei ſacerdotes non permittantur celebrare, niſi litteras ſuæ ordinationis oſtendant, tametſi in reliquis omnia illis officia chriſtianæ caritatis impendantur. Quum vero clerici alicui eccleſiæ adſcripti functiones ſui ordinis exercere prohibebantur, id ſane pœna erat, in hoc ſita, quod, licet peregrini non eſſent, certumque domicilium & gradum in propria ciuitate & eccleſia obtinerent; ſic tamen cum eis agebatur, ac ſi peregrini forent, de quorum ſtatu & conditione non conſtaret. Quumque ſui ordinis exercitio carerent, non tamen abſtenti erant a perceptione euchariſtiæ, quæ nec peregrinis quidem & ignotis negabatur, quum ſe vere orthodoxos eſſe docuiſſent.

STRATII [q], PHILIPPI PRIORII [r], DIONYSII PETAVII [s], MARCI ANTONII DE DOMINIS [t] & IACOBI SIRMONDI [u] videre poteſt; vt nihil dicamus de mentione eius ex

(q) Schelſtrat. not. in conc. Antioch. p. 397. Diſſentire non poſſum ab illis, quæ recte animaduertit Philippus Priorius in *diſſertat. de litteris canonicis titul. XI.* Litteræ canonicæ ideo concedebantur, cet. vid. ſub litt. ſeq. (r). Ex hiſce iam ſpes adfulget exponendi canones Agathenſis II. & V. concilii de communione peregrina tractantes. --- Sunt, qui peregrinam communionem interpretati ſunt de communione ſub vnica ſpecie, ſed nullatenus veriſimile videtur, illam pro tam graui & enormi crimine in pœnam infligi, quum tamen canones & Ilerdenſes citati communionem peregrinam impoſuerint in pœnam, vnde rectius Gabriel Albaſpinæus, doctiſſimus Aurelianenſium antiſtes libro I. obſeruat. III. Communio peregrina, cet. vid. ſub litt. anteced. (o).

(r) Prior. de litteris canon. titul. XI. p. 38. citante Schelſtrato l. c. Litteræ canonicæ ideo concedebantur, vt peregrinantes ſubleuarentur harum beneficio, quod communionis chriſtianæ, ſiue etiam communicationis nomine inſigniebatur. Atque in eo ſita erat illa communio, vt religionis ſocietate fruerentur & myſteriorum conſortio, modo adeſſent eiuſmodi litteræ ex antiquorum canonum decretis conſcriptæ. Qui autem hac ope deſtitutus ad iter ſe accingebat, a fratribus quidem humaniter accipiebatur, ei tamen communionis tantum peregrinæ iure frui licebat, id eſt, quod ad naturæ iura pertinet, ad omne genus ſolatii, ad ea, quæ ad vitam erant neceſſaria, benigne & comiter agebatur cum peregrinis; in iis vero, quæ ſacramentorum erant, ea ſeueritate procedebant, vt abſque litteris penitus ſacrorum communio denegaretur. Erant enim tunc quaſi ſuſpecti; nec ſatis apparebat, an vere eſſent chriſtiani; aut dubium erat, ne criminis aut ſceleris cuiuſpiam rei eſſent. Nihil euidentius in hanc rem adferri poteſt, quam id, quod habet Syneſius epiſtola LXVI. de Alexandro epiſcopo. --- Scribit igitur Syneſius: *Noſti igitur, venerande pater, quomodo me geſſi, in eccleſiam eum non admiſi, neque ſacræ menſæ participem feci; domi tamen eumdem honorem largitus ſum, qui inſontibus impendi ſolet.*

(s) Petau. not. in Syneſii epiſt. LXVII. p. 78. Peregrina communio, qualem Regenſis concilii canon ille ſignificat, non ex eo more dicta deriuataque videtur, quo peregrini clerici, qui ſine formatis litteris aduenirent; ac de quorum ſtatu, vel iuris integritate dubitari poterat, ab epiſcopis tractabantur: ſed inde potius, quod in aliena eccleſia peregrini epiſcopi, vel clerici nullum miniſterii ac functionis ordini ſuo conſentaneæ obeundæ ius habeant. Tametſi ab earum ciuitatum, in quibus peregrinabantur, epiſcopis adhiberentur ad illa præſtanda. Sed ex eo præciſe, quod ſuis locis egreſſi, vſu ordinis ſui careant; inde peregrina communio, quæ quidem pœnalis fuit, appellata videtur, qua, ſimiliter ac peregrini, in ciuitatibus ſuis ius nullum haberent ordinis exercendi. cetera.

(t) Marc. Anton. de Dominis de communione peregrina.

(u) Sirmond. hiſtor. pœnitent. cap. vltim. (tom. IV. opp. pag. 511. edit. Pariſ.

occa-

occaſione ſtrictim facta a GVILIELMO LINDANO [x], CAESARE BARONIO [y] & PETRO DE MARCA [z], vniuerſis eccleſiæ *Romanenſis* ſcriptoribus; quos hac in cauſſa libenter nominamus, vt tanto magis vanitatem profligemus BELLARMINI eiuſque ſociorum, qui admodum confidenter mortalibus perſuadere ſatagunt, ſe communionem eccleſiæ ſuæ laicam ſub vna ſpecie, vt vocant, in hac antiqua communione peregrina detexiſſe, quum tamen illa toto, vt aiunt, cælo ab hac differat. Inter ſcriptores proteſtantes veram notionem ſcite exponit GVILIELMVS SHERLOCKIVS [a] quando ait: *Antiqua diſciplina in admittendis, qui ignoti erant, ad communionem peregrinis omnino ſeuera erat; ne forte admitterentur hæretici, vel ſchiſmatici, vel homines excommunicati: Quocirca ſi qui venirent, qui litteras com-*

MDCXCVI.) De clericis agi (in canone II. Agathenſi) liquet, qui vnum in corpus allecti ſunt, vnaque in matricula conſcripti, diuino cultui vna deſeruiunt. Quorum ſi qui ab officio per contumaciam diſceſſerint, ſynodi decreto ex matricula expuncti, graduque ſummori, peregrinorum in ordinem rediguntur, vt peregrina cum iis communione contenti ſint. Sic tamen, vt, quando reſipiſcent, locum ſuum recipiant matriculæque, & corpori, a quo ſegregati ſunt, reſtituantur. cetera.

(x) Lindan. panopl. lib. IV. c. LVIII. Laica communio non fuit vnius ſpeciei, vti hodie videmus vſitatum ex antiquiſſima ſimul & laudatiſſima Occidentis conſuetudine, ſed cum laicis communio. Erat enim clericorum excommunicatorum propria: Quippe nondum erant ſicut nec ſui gradus redditione atque dignitatis reſtitutione digni: ita nec clericorum communione, verum ad laicorum ſocietatem adiungebantur interea, dum ſacris expiationibus atque ſaluberrimæ pœnitentiæ caſtigationibus ad amiſſæ cum clero dignitatis recuperationem (ſi ea modo contingeret) præparabantur.

(y) Baron. an. CCCC. p. 119. (p. 121. edit. Antuerp. MDCLVIII.) Peregrina tantum communione eos a Ioanne Chryſoſtomo dignatos eſſe, qua ſacrarum precum communicatio impartitur, non autem vſus ſacramentorum, Sozomenus tradit. --- Vigebat namque illa vetus in eccleſia conſuetudo, vt peregrini aduenientes, ſeque chriſtianos eſſe profitentes ad communes tantum eccleſiæ preces admitterentur; tunc vero & ſacramenta illis impertirentur, quum ſe eſſe catholicos, fide certa docuiſſent.

(z) Marca diſſert. in cap. Clericus, ad calcem Baluzii de emendatione Gratiani p. 583. (p. 369. edit. Pariſ. MDCLXXXI. cit. ſupr. ad cap. II. §. I. litt. (d) pag. 11.)

(a) Sherlock *of Church Unity, in defence of* Stillingfleet p. 602. *The ancient Diſcipline was very ſevere in admitting Strangers, who were unknown to them, to the communion; leſt they ſhould admit Hereticks, or Schiſmaticks, or excommunicated Perſons: And therefore if any ſuch came, who could not produce their commendatory Letters, but pretended to have loſt men-*

mendatitias producere non possent, dictitantes, eas sese in itinere perdidisse, illi nec ad communionem admittebantur, nec prorsus reiiciebantur, sed, si qua esset necessitas, ecclesiae sumtibus alebantur, donec istiusmodi litterae ab ecclesia possent procurari, ex qua venerant, quod vocabatur COMMVNIO PEREGRINA.

§. VIII.

Haec notio confirmatur ex variis antiquae historiae partibus.

HAEC notio tanto magis videtur rei ipsi consentanea, quia diuersis factis in antiqua historia commendatur & confirmatur. SYNESIVS scribens ad *Theophilum*, ecclesiae *Alexandrinae* antistitem, de *Alexandro* quodam episcopo *Basinopolitano* in *Bithynia*, qui *Ptolemaide* aliquo modo suspectus erat, narrat ei, se in ecclesiam eum admittere noluisse, neque sacram cum eo mensam communem habuisse [b], domi tamen eumdem honorem largitum ei esse, qui insontibus impendi soleat. Atque hoc modo, narrantibus historicis [c], *Chrysostomus* tractauit monachos *Aegyptios*, qui vexati a *Theophilo Alexandrinorum* episcopo *Constantinopolin* venerant, vt ea, quae contra ipsos per vim & calumniam gesta erant, coram imperatore exponerent. Honorifice quidem viros illos excepit, & a precum communione minime exclusit, sacrorum vero mysteriorum communionem indulturum se negauit ante, quam caussa cognita eorum esset. Ex quibus apparet liquido, peregrinos, sine litteris commendatitiis iter facientes, communibus quidem christianae humanitatis

them by the way, they were neither admitted to communion, non wholly refused, but, if occasion were, maintained by the Church, till such Letters could be procured by the Church from whence they came, which was called the communio peregrina.

(*b*) Synes. epist. LXVI. ad Theothimum (lege Theophilum) *ἐκκλησίας μὲν οὐκ ἐδεξάμην αὐτὸν, οὐδὲ τραπέζας ἱερᾶς ἐκοινώνησα· οἴκοι δὲ ἴσα καὶ τοῖς ἀναιτίοις ἐτίμησα.*

(*c*) Socrat. lib. VI. c. IX. *ἐν τιμῇ μὲν ἦγε τοὺς ἄνδρας, καὶ τῶν εὐχῶν μετέχειν οὐκ ἐκώλυσε· κοινωνίαν δὲ τῶν μυστηρίων οὐκ ἔφη πρὸ διαγνώσεως μεταδώσειν αὐτοῖς.* Sozomen. lib. VIII. c. XIII. *ὁ δὲ* [*Ἰωάννης*] *προσελθόντας αὐτῷ τοὺς ἄνδρας φιλοφρόνως ἐδέξατο, καὶ ἐν τιμῇ εἶχε, καὶ εὔχεσθαι ἐπὶ ἐκκλησίας οὐ διεκώλυσε· κοινωνεῖν δὲ μυστηρίων αὐτοῖς οὐχ ἡγήσατο, ὡς οὐ θεμιτὸν πρὸ διαγνώσεως τοῦτο ποιεῖν. Ioannes illos ad se venientes benigne excepit, & in pretio habuit, & in ecclesia orare nequaquam prohibuit: Cum illis tamen haudquaquam communicandum sibi esse existimauit, propterea quod ante caussam cognitam id fieri non liceret.*

offi-

officiis frui, ad christianam autem communionem admitti non potuisse. Atque ita expressis verbis rem determinant canones apostolici [*d*]. *Nullum*, inquiunt, *peregrinorum episcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum, sine commendatitiis recipite: iis vero litteris allatis, interrogentur illi & examinentur: & si quidem prædicatores fuerint pietatis, recipiantur; sin minus, eis suppeditate, quæ sunt necessaria, sed ad communionem eos ne admittatis: multa enim per obreptionem fiunt.* In concilio *Carthaginensi* primo [*e*] similis regula data legitur; *Clericus vel laicus non communicet in aliena plebe sine litteris episcopi sui. Nisi hoc obseruatum fuerit, communio fiet passiua.* Et in omnibus fere conciliis canon aliquis in eamdem sententiam habetur. Vt adeo, qualiter peregrini, siue clerici siue laici, in peregrina tractari solebant, taliter disciplina in peccantes clericos in sua ipsorum ecclesia exerceretur. Ab officio suo & communione prohibebantur, quæ autem ad vitam sustentandam necessaria erant, percipiebant; quæ proprie erat communio peregrina.

§. IX.

Qualis pœnitentia necessaria fuerit ad restituendum istiusmodi delinquentes clericos in officium suum & stationem pristinam.

VNA tantum difficultas superest memoranda nobis hac in materia; nempe qualis pœnitentia fuerit, quam ecclesia

(*d*) Can. apostol. XXXIIII. *Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων προσδέχεσθε· καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν· καὶ ἐὰν μὲν ὦσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν· εἰ δὲ μήγε, τὰ πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε· πολλὰ γὰρ καὶ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.*

(*e*) Concil. Carth. I. can. VII.
Vid. concil. Antioch. c. VII. *Μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων. Nullus extraneus sine pacificis suscipiatur.*
Conc. Laodic. c. XLI. *Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κανονικῶν γραμμάτων ὁδεύειν, Quod non oportet eum, qui est sacratus vel clericus, sine* canonicis litteris *iter ingredi.*
Conc. Mileuit. c. XX. (tom. II. conc. p. 1642.) Placuit, vt quicumque clericus, propter necessitatem suam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab episcopo accipiat. cetera.
Conc. Agath. c. LII. Presbytero, aut diacono, vel clerico sine antistitis sui epistolis ambulanti communionem nullus impendat. In conc. Epaon. c. VI. idem canon iisdem verbis legitur.

ab istiusmodi peccantibus clericis, ad restituendum eos officio suo & stationi pristinæ, requisierit. Potuisse eos per pœnitentiam restitui, ex ante memorato concilii *Agathensis* canone [*f*] manifestum est, qui id concedit; & in hoc communio peregrina præcipue discrepabat a communione laica, quod illa clerico peccanti restitutionem in officio permitteret, hæc plerumque non permitteret. Difficultas autem oritur ex aliis canonibus, qui & aliquem ordinari vetant [*g*], qui dum laicus esset, pœnitentiam publicam egerit, & clericos, qui ad publicam pœnitentiam reducti fuerint, in antiquam dignitatem & stationem suam [*h*] restitui prohibent. De quibus duobus di-

(*f*) Conc. Agath. can. II. vid. §. I. sub litt. (c) in textu.

(*g*) Concil. Nic. can. X. Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται. *Quicumque ex iis, qui lapsi sunt, vel per ignorantiam, vel scientibus iis, qui promouerunt, ordinati sunt, hoc ecclesiastico canoni non præiudicat. Is enim cogniti deponuntur.*

Conc. Carth. IV. c. LXVIII. Ex pœnitentibus (quamuis sit bonus) clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem. Si autem sciens episcopus ordinauerit talem, etiam ab episcopatus sui, ordinandi duntaxat, potestate priuetur.

Concil. Tolet. I. c. II. Placuit, vt pœnitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum si necessitas aut vsus exegerit, & tunc inter ostiarios deputentur, vel inter lectores.

Conc. Agath. c. XLIII. De pœnitentibus id placuit obseruare, quod sancti patres nostri synodali sententia censuerunt, vt nullus de his clericus ordinetur, & qui iam sunt per ignorantiam ordinati, vt sicut bigami, aut interruptarum mariti, locum teneant, ministrare diaconus, aut consecrare altare huiusmodi presbyter non præsumat.

Concil. Epaon. c. III. Pœnitentiam professi ad clericatum penitus non vocentur.

(*h*) Conc. Carth. V. c. XI. Confirmatum est, vt si quando presbyteri vel diaconi in aliqua grauiore culpa conuicti fuerint, qua eos a ministerio necesse fuerit remoueri, non eis manus, tamquam pœnitentibus, vel tamquam fidelibus laicis, imponatur, neque vmquam permittendum, vt rebaptizati ad clericatus gradum promoueantur.

Leo epist. XCII. ad Rustic. c. II. (tom. III. concil. p. 1406.) Alienum est a consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyteriali honore, aut in diaconi gradu fuerint consecrati, hi pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi: quod sine dubio ex apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: *Sacerdos si peccauerit, quis orabit pro eo?* Vnde huiusmodi lapsis ad promouendam misericordi-

sci-

ſciplinæ momentis, præter iſtos canones, AVGVSTINVS, quod ad praxin attinet, maius omni contradictione reddit teſtimonium, *Vt conſtitueretur in eccleſia*, inquiens [i], *ne quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt diſciplinæ.* Quomodo igitur dici poteſt, quod communio peregrina clericis permittat officium & dignitatem ſuam pœnitentiæ beneficio recuperare, quando hi canones pœnitentiam agentibus id tam clare denegant? Ad quod facile reſpondetur diſtinguendo inter publicam & priuatam pœnitentiam. Canones, qui clericos poſt actam pœnitentiam in officium reſtitui prohibent, de publica loquuntur pœnitentia, ſolemniter acta in eccleſia; alii autem canones, qui reos reſtitui permittunt, de priuata tantum pœnitentia loquuntur. Hanc autem diſtinctionem non eſſe arbitrariam, ſed ab ipſa eccleſia adhibitam, ex ipſis canonibus liquet. Nam concilium *Gerundenſe* [k] eos, qui priuatam pœnitentiam morbo quodam adfecti egerint communionemque acceperint, poſtmodum ordinari permittit, niſi ad pœnitentiam publicam in eccleſia agendam adacti fuerint, vel quibuſdam prohibitis vitiis adſtricti teneantur. Similem in modum GENNADIVS recenſens varias res, quæ quem ab ordinatione excludant, publicam pœnitentiam [l] eis adnumerat. De priuata autem pœnitentia mentionem nullam facit. Quocirca per hanc regulam omnes canones interpretari debemus, qui vel pœnitentes primum ordinari vetant, vel clericis poſt actam pœnitentiam libertatem abiudicant antiquam ſtationem ſuam recuperandi. De

am Dei priuata eſt expetenda ſeceſſio, vbi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.

(i) Auguſtin. ep. L. ad Bonifac. p. 87. (tom. II. opp. p. 227. edit. Baſil. MDLXIX.)

(k) Concil. Gerund. c. X. Qui ægritudinis languore depreſſus, pœnitentiæ benedictionem (quam viaticum deputamus) per communionem acceperit, & poſtmodum reconualeſcens caput pœnitentiæ in eccleſia publice non ſubdiderit; ſi prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.

(l) Gennad. de eccleſ. dogmat. c. LXXII. Clericum non ordinandum, qui publica pœnitentia mortalia crimina deflet. Vid. conc. Tolet. I. c. II. Pœnitentem dicimus, qui publicam pœnitentiam gerens, ſub cilicio, diuino fuerit reconciliatus altario.

publica videlicet intelligendi ſunt pœnitentia non de priuata. Atque ita apparens illa difficultas & contradictio canonum facile tollitur, quandoquidem concilium *Agathenſe*, quod clericis, ad communionem peregrinam reductis, libertatem indulget priſtinum officium ſuum poſt pœnitentiam reſumendi, de priuata non de publica pœnitentia explicari oportet. Atque hoc manifeſtum facit, quod reductio clericorum ad communionem peregrinam temporaria tantum eorum ſegregatio fuerit ab eorum officio, non plena & perfecta deiectio, ſiue reductio eorum ad ſtatum, ordinem & conditionem laicorum.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

CAPVT QVARTVM

DE ALIIS QVIBVSDAM SPECIALIBVS ET PECVLIARIBVS MODIS INFLIGENDI POENAM CLERICIS.

§. I.

Clerici nonnumquam in perpetuum officio ſuo deiecti, honorem tamen & dignitatem retinere ſiti.

PRAETER hoſce generaliores vſitatioreſque puniendi clericos modos, erant quidam minus noti minuſque vſitati in eos animaduertendi modi, quos obſeruare non abs re erit, dum in hoc argumento verſamur. Hiſce adnumerare licebit iſtam ſuſpenſionem, quæ eos officii ſui exercitio plene & perfecte priuabat, honorem tamen & dignitatem retinere ſinebat. Hoc genus puniendi medium erat inter temporariam ſuſpenſionem & perpetuam degradationem. Nam adhuc communicandi inter clericos habebant libertatem, nec penitus ad communionem laicam erant reducti. Ita in concilio *Ancyrano* [a] iſtis presbyteris, qui idolis ſacrificauerant, poſtea autem certamine iterum inito confeſſores euaſerant, dignitatem & honorem presby-

(a) Conc. Ancyr. can. I. *Πρεσβυτέρους τοὺς ἐπιθύσαντας, εἶτα ἐπαναπαλαίσαντας, μήτε ἐκ μεθόδου τινὸς, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας, μήτε προκατασκευάσαντας καὶ ἐπιτηδεύσαντας καὶ πείσαντας, ἵνα δόξωσι μὲν βασάνοις ὑποβάλλεσθαι, ταύτας δὲ τῷ δοκεῖν καὶ τῷ σχήματι προσαχθῆναι· τούτους ἔδοξε τῆς μὲν τιμῆς τῆς κατὰ τὴν*

presbyterorum retinendi, & inter reliquos in presbyterio sedendi dabatur libertas; sermonem autem habere, vel eucharistiam consecrare, vel aliud quoddam sacerdotalis functionis officium obire eis non permittebatur. Idem decernebatur [b] de diaconis in idololatriam delapsis, vt honorem quidem suum retinerent, ab omni autem sacro ministerio cessarent, nec panem nec calicem offerrent, nec præconis officio in ecclesia defungerentur, nisi episcopus laboris eorum & humilitatis ac mansuetudinis conscius eis aliquid amplius tribuere vellet, quod arbitrio eius in totum relinquebatur. Simile decretum faciebant patres concilii *Nicæni* [c] respectu episcoporum *Nouatianorum*, quos ad ordinem presbyterorum reducebant, honorem tamen episcoporum retinere sinebant, si episcopo loci illis eum impertire placeret. Idem definiebatur in caussa *Meletii* ab eodem concilio [d], vt nudum honoris sui nomen retineret, nullum autem haberet aut manus imponendi aut eli-

---

καθέδρας μετέχειν, προσφέρειν δὲ αὐτὲς, ἢ ὁμιλεῖν, ἢ ὅλως λειτεργεῖν τι τῶν ἱερατικῶν λειτεργιῶν, μὴ ἐξεῖναι.` *Presbyteros, qui sacrificant, deinde contra reluctati sunt, non fraudulenter & insidiose, sed vere, nec hoc prius machinati sunt, nec consulto ac de industria id fecerunt & persuaserunt, vt tormentis subiici viderentur, cum ea specie & opinione tantum inferrentur: visum est, eos cathedræ quidem honoris esse participes, non licere autem ipsis offerre, seu sermonem conferre, vel omnino sacerdotale aliquod munus obire.*

(*b*) Ibid. can. II. Διακόνες ὁμοίως θύσαντας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίσαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεπαῦσθαι δὲ αὐτὲς πάσης τῆς ἱερᾶς λειτεργίας, τῆς τε τὸν ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν, ἢ κηρύσσειν· εἰ μέν τοι τινὲς τῶν ἐπισκόπων τέτοις συνίδοιεν κάματόν τινα ἢ ταπείνωσιν πραότητος, καὶ ἐθέλοιεν πλεῖόν τι διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξεσίαν. *Diaconos similiter, qui sacrificant, postea autem reluctati sunt, alium quidem honorem habere, ipsos autem ab omni sacro ministerio cessare, siue a pane siue a calice offerendo, vel prædicando. Sed si ex episcopis aliqui in iis vel adflictionem aliquam, vel humilitatem ac mansuetudinem viderint, & aliquid amplius dare vel offerre voluerint, in eorum potestate id esse.*

(*c*) Concil. Nicæn. c. VIII. ὁ δὲ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις καθαροῖς ἐπίσκοπος, τὴν τε πρεσβυτέρε τιμὴν ἕξει· πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τε ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. *Qui apud eos, qui Cathari dicuntur, nominatur episcopus, presbyteri honorem habebit: nisi vtique episcopo placeat, ipsum nominis honorem impertire.*

(*d*) Conc. Nic. epist. synod. ap. Theodoret. lib. I. c. IX. κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, ἐδὲ μιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν· μένειν ἐν τῇ πόλει ἑαυτε, καὶ μηδεμίαν ἐξεσίαν ἔχειν, μήτε προσχειρίζεσθαι, μήτε χειροθετεῖν, μήτε ἐν χώρᾳ ἢ πόλει τινὶ

 gen-

gendi poteſtatem, nec huius rei cauſſa aut in vico aut in vrbe vlla compareret. Ita in canonibus BASILII [*e*] presbytero, qui certo peccato adſtrictus eſt, inter reliquos presbyteros ſedere, nullum autem ordinis ſui officium obire, permittitur. Et diaconus peccans [*f*] a miniſterio prohibetur, ſacramentorum tamen cum reliquis diaconis particeps eſſe ſinitur. Concilium *Agathenſe* [*g*] ſimile decretum habet de presbyteris & diaconis digamis, qui aliorum viduas duxerant; vt, quamuis nonnullæ regulæ patrum olim factæ ſeuerius eos tractari iubeant, ea tamen reuerentia ac lenitas eis, qui iam ordinati ſint, adhibeatur, vt presbyterorum vel diaconorum nomen retineant, officium vero conſecrandi presbyteri, & miniſtrandi diaconi ſibi non arrogent. Similis ſententia lata eſt in concilio generali *Ephesino* [*h*] in cauſſa *Euſtathii* metropolitani *Pamphiliæ*, qui vitæ priuatæ ſtudio ductus, quum turbas quaſdam in officio ſuo ſuſtineret, epiſcopatu ipſe ſe abdicabat, idque

---

φαίνεσθαι ταύτης τῆς προθέσεως ἕνεκεν, ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τῆς τιμῆς κεκτῆσθαι. Vid. Socrat. lib. I. c. IX. vbi eadem habentur.

Sozom. lib. I. c. XXIV. Ἐξετασθέντων δὲ καὶ τῶν μετὰ Μελέτιον ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον συμβάντων, κατεδίκασεν αὐτὸν ἡ σύνοδος ἐν τῇ Λυκῷ διατρίβειν, ψιλὸν ὄνομα ἐπισκοπῆς ἔχοντα· τὰ δὲ λοιπὰ, μήτε ἐν πόλει, μήτε ἐν κώμῃ χειροτονεῖν. *Porro eadem ſynodus, quum ea, quæ per Meletium in Aegypto acciderant, examinaſſet, contra illum ſententiam tulit; vt in vrbe Lyco degeret, ſolo epiſcopi nomine contentus: nec deinceps ſiue in vrbe ſiue in vico ordinationem vllam faceret.*

(*e*) Baſil. c. XXVII. περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατ' ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντος ὥρισα ἃ ἐχρῆν, καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι. *De presbytero, qui per ignorantiam nefariis nuptiis implicatus eſt, definiui, quæ oporteat; eſſe quidem cathedræ participem, a reliquis autem actionibus abſtinere.*

(*f*) Ibid. c. LXX. Διάκονος ἐν χείλεσι μιανθεὶς, καὶ μέχρι τούτου ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπισχεθήσεται. *Diaconus, qui pollutus eſt labiis, & ſe eo vſque peccaſſe confeſſus eſt, a miniſterio prohibebitur, ſacramentorum autem cum diaconis particeps eſſe ſinetur.*

(*g*) Conc. Agath. c. I. Placuit de digamis, aut interruptarum maritis, quamquam aliud patrum ſtatuta decreuerint, vt qui huc vſque ordinati ſunt, habita miſeratione, presbyteri vel diaconi nomen tantum obtineant: officium vero conſecrandi presbyteri vel miniſtrandi huiuſmodi diaconi non præſumant.

(*h*) Concil. Epheſ. epiſt. Synod. ad ſynod. Pamphyl. conc. tom. III. p. 808. d. e. ἐδικαιώσαμεν καὶ ὡρίσαμεν δίχα πάσης ἀντιλογίας ἔχειν αὐτὸν τό τε τῆς ἐπισκοπῆς ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν κοινωνίαν· οὕτω μέν τοι, ὥστε μὴ χειροτονεῖν αὐτὸν, μήτε μὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντα ἱερουργεῖν ἐξ ἰδίας αὐθεντείας· ἀλλ' ἢ

con-

contra canonem, deinde vero a concilio petebat, vt solum episcopalis honoris nomen retinere sibi liceret. Cui illius petitioni, habita ætatis & quieti animi eius ratione, adnuebat; iustum rectumque esse definiens, vt & nomen retineret episcopi & honorem & communionem, ea tamen lege, vt neque ordinandi ipse auctoritatem haberet, neque in vlla ecclesia ex propria sacrificaret auctoritate; nisi id sibi vel adiuuandi caussa, vel concessionis ratione, affectu amoreque christiano a fratre & coëpiscopo, si ita contingeret, liberaliter deferretur.

§. II.

Interdum deiecti non omnino, sed tantum ex parte, de vno ordine ad alium.

Ex vno ante memoratorum canonum [i] apparet, fuisse etiam pœnam aliquam clericorum degradationem eorum ex parte; quæ erat, quando non omni prorsus gradu & officio clericali priuabantur, sed tantum de altiore gradu ad inferiorem per modum disciplinæ & castigationis deiiciebantur. Hoc modo synodus *Nicæna* schismaticos *Nouatianos* tractabat, permittens eis, qui episcopi inter eos nominati erant, vt presbyterorum officio in ecclesia catholica fungerentur, nisi forte episcopo alicui catholico placeret, nomen & honorem chorepiscopi in diœcesi sua eis impertire. Atque ita concilium *Neocæsareense* [k] diaconum, qui in peccatum aliquod impudicitiæ inciderit, ad ordinem hypodiaconorum detrudi iubet. Et per hanc regulam, quemadmodum ex chronico HIERONY-

ἄρα συμπαραλαμβανόμενον, εἴτε ἐπιτρεπόμενον, εἰ τύχοι, παρὰ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου, κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ.

(i) Conc. Nic. can. VIII. vid. litt. (c).

(k) *Ὁμοίως καὶ διάκονος ἐὰν ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι περιπέσῃ, τὴν τοῦ ὑπηρέτου τάξιν ἐχέτω. Similiter & diaconus, si in idem peccatum inciderit, ministri ordinem habeat.*

Vid. concil. Tolet. I. c. IV. Subdiaconus defuncta vxore si aliam duxerit, ab officio, in quo ordinatus fuerat, remoueatur & habeatur inter ostiarios, vel inter lectores, ita vt euangelium & epistolam non legat.

Concil. Trull. c. XX. *Μὴ ἐξέστω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκουσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν· εἰ δέ τις φωραθείη τοῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς παυέσθω, τὰ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου ἐνεργείτω. Ne liceat episcopo in alia, quæ ad se non pertinet, ciuitate publice docere. Si quis autem hoc facere deprehensus fuerit, ab episcopatu desistat, presbyteri autem munere fungatur.*

MI

MI obseruat VALESIVS [l], factum est, vt *Cyrillus Hierosolymitanus Heraclium* de gradu episcopi ad gradum presbyteri deiiceret. Concilium autem *Chalcedonense* hanc regulam non videtur approbasse. Nam in vno quodam canone illius sacrilegium [m] vocatur, episcopum in presbyteri gradum deducere. Et propterea, si qua iusta caussa sit, ab episcopali eum dignitate deiiciendi, nec presbyteri locum obtinere ipsum oportere decernitur. Vnde colligere nobis licebit, hanc disciplinæ partem pro diuersis sententiis hominum in diuersis ætatibus variasse.

§. III.

Interdum aliqua muneris sui parte priuati, reliquas autem partes exercere siti.

INTERDVM etiam officio suo priuabantur, quod ad particulares quosdam eius actus, reliquas autem functionis suæ partes exercendi retinebant libertatem. Ita in concilio *Neocæsareensi* [n] canonem deprehendimus, hunc in modum statuentem: *Si presbyter, qui corpore prius peccauerat, promotus fuerit, & si ante ordinationem peccasse confessus fuerit: ne offerat, manens in aliis, propter aliud eius bonæ vitæ studium.* Et in concilio *Carthaginensi* quarto [o], decretum legitur huiusmodi: *Si sciens episcopus ordinauerit talem* (qui publice pœnitentiam egerit, quem canones ordinari vetant) *etiam ipse ab episcopatus sui, ordinandi duntaxat, potestate priuetur.* Vnde videre est, istiusmodi episcopum reliquas officii partes vniuersas exercendi retinuisse potestatem.

§. IV.

Interdum potestas eis ademta in aliquam gregis sui partem, in reliquas autem relicta.

IN Africa nonnumquam episcopos inuenimus, ob malam

(l) Valesf. not. in Sozom lib. IV. c. XXX. Ἡράκλειος] Hunc Heraclium -- Maximus moriens sibi successorem designauerat. Verum Cyrillus Arianorum factione ad episcopatum promotus, eum variis fraudibus appetitum ex episcopo in presbyteri locum regradauit, vt scribit Hieronymus in chronico.

(m) Concil. Chalcedon. c. XXIX. Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστίν· εἰ δὲ αἰτία τις δικαία ἐκείνους ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλουσι.

(n) Conc. Neocaesar. can. IX. Πρεσβύτερος, ἐὰν προημαρτηκὼς σώματι προαχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἥμαρτε πρὸ τῆς χειροτονίας, μὴ προσφερέτω, μένων ἐν τοῖς λοιποῖς, διὰ τὴν ἄλλην σπουδήν.

(o) Conc. Carth. IV. c. LXVIII.

et

et impudentem officii sui administrationem, potestate in aliquam gregis sui partem priuatos, quibus tamen reliquum populum gubernare permissum fuerit. Colligi hoc potest ex iis, quæ AVGVSTINVS de eorum ratione agendi cum *Antonio* quodam episcopo iuuene narrat, qui nonnullos de populo suo indignis exactionibus oppresserat. *Sententias nostras*, inquit [p], *sic temperauimus, vt saluo episcopatu, non tamen impunita relinquerentur, quæ non deberent vel eidem ipsi deinceps iterumque facienda, vel ceteris sectanda proponi. Honorem itaque integrum seruauimus iuueni corrigendo: sed corripiendo minuimus potestatem, ne scilicet iis præesset vlterius, cum quibus sic egerat, vt dolore iusto, eum sibi præesse, ferre omnino non possent, &, cum suo illiusque periculo, in aliquod scelus forsitan erupturam impatientiam sui doloris ostenderent.* Addit AVGVSTINVS, *Antonium* quidem hac de re conquestum esse, tamquam iuris sui ac potestatis violatione, & clamasse; *Aut in mea cathedra sedere debui, aut episcopus esse non debui:* ostendit autem, non esse hoc nouum ac insolitum in *Africa*, nec in se iniquum: posse enim episcopum diuersarum rerum male gestarum reum esse, propter quod non expediat eum omnino impunitum dimittere, neque tamen prorsus episcopali honore & potestate priuare. Cuiusmodi in casibus viam mediam correctionem vtilissimam esse putat: vt nec nimia seueritas vltra naturam peccati, nec nimia lenitas, sine vlla censura illud abire sinens, adhibeatur. Et hanc methodum esse demonstrat, in puniendis leuioribus peccatis in *Africa* sæpissime vsurpari solitam.

§. V.

Episcopi in Africa *puniti ademtione prærogatiuæ ætatis & iuris succedendi in locum primatis siue metropolitani.*

SPECIATIM in *Africa* (vbi primatus metropolitanorum semper migrabat cum episcopo seniore, ita vt hic mortuo primati succederet, in quacumque diœcesi sedem suam haberet) moris erat episcopum delinquentem punire, priuando eum ætatis prærogatiua & iure primatus, ita vt omni eius aliquando adipiscendi spe deiiceretur. Hoc ab AVGVSTINO in eadem epistola [q] discimus, vbi exemplum exhibet in quodam *Pri-*

(p) Augustin. epist. CCLXI.

(q) August. ibid. Clamet Priscus prouinciæ Cæsariensis episcopus: Aut ad primatum, cetera.

ſco, prouinciæ *Cæſarienſis* epiſcopo, qui hoc modo punitus ſit. Et ſi argumentum *Antonii* recte ſe habeat, *Priſcum* itidem clamare potuiſſe dicit: *Aut ad primatum locus, ſicut ceteris, & mihi patere debuit, aut epiſcopatus mihi remanere non debuit.* At diſciplinam *Africanam* media via incedere, vt propter certa crimina nec epiſcopos epiſcopali ſua poteſtate priuet, nec eos omnino impunitos relinquat.

§. VI.

Et prohibitione ab aliarum eccleſiarum communione.

ALIVD huius diſciplinæ exemplum erat, epiſcopum delinquentem ad communionem ſuæ ipſius eccleſiæ adſtringere, omnibuſque reliquis epiſcopis interdicere, ne eum ad communionem in vlla eccleſiarum ſuarum admitterent. AVGVSTINVS cuiuſdam *Victorii* [r] meminit, in quem hoc modo animaduerſum ſit; qui æque obiicere potuiſſet: *Aut vbique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui.* Sed hæc æqua & iuſta ratio habebatur epiſcopos ob leuia quædam errata coërcendi, ſi grauiſſimis cenſuris non haberentur digni. Exempli gratia, ſi quis epiſcopus ad prouincialem ſynodum a primate arceſſitus ire recuſaret, vel alius cuiuſdam epiſcopi clericos, ſine eius permiſſu & auctoritate, ordinaret; quæ quædam de delictis ſunt, quorum fit mentio in ſynodis *Africanis* [*], propter quæ epiſcopus hanc cenſuram poterat incurrere.

(r) Auguſt. ibid. Clamet alius eiuſdem prouinciæ Victor epiſcopus, cui relicto in eadem pœna, in qua & Priſcus fuit, nuſquam niſi in diœceſi eius ab alio communicatur epiſcopo: Clamet, inquam, aut vbique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui.

(*) Vid. Concil. Carthag. V. c. X. Placuit, vt quotieſcumque congregandum eſt concilium, epiſcopi qui neque ætate, neque ægritudine, neque alia grauiori neceſſitate impediuntur, competenter occurrant. --- Quod ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas in tractatoria ſubſcribant: vel ſi poſt aduentum tractatoriæ aliquæ neceſſitates repente forſitan fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum primatem reddiderint, *eccleſiæ ſuæ communione debere eſſe contentos.* Ibid. c. XIII. Placuit, vt ſi quis de alterius monaſterio repertum, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in ſuo monaſterio maiorem monaſterii conſtituere; epiſcopus qui hoc fecerit, a ceterorum communione ſeiunctus, *ſuæ tantum plebis communione contentus ſit:* & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeueret. Conf. cod. Afric. can. LXXVI. LXXX. vbi eadem leguntur.

§. VII.

§. VII.

Vel translatione ex diœcesi maiori ad minorem.

AVGVSTINVS tertium aliquod huius disciplinæ exemplum in ecclesia *Africana* exhibet, quod erat negligentis episcopi de diœcesi maiori ad minorem translatio, quæ species quædam erat tacitæ infamiæ & dedecoris, istaque dignitatis imminutio pœna eius erat. Vt enim laudi erat episcopo ex diœcesi minori ad maiorem, approbante quidem & decernente synodo, (sine qua id non erat licitum) transferri: ita probro & dedecori ei erat, per synodale aliquod decretum, etsi non ad inferiorem aliquem ordinem, tamen ad inferiorem aliquam stationem deturbari. Alterum quidem argumentum erat meriti ac magnæ virtutis, alterum autem argumentum alicuius culpæ & malæ muneris administrationis; & propterea alterum instar remunerationis adhibebatur, ad altius prouehendum episcopum ob dexteritatem suam egregiamque ecclesiæ datam operam; alterum autem pœnæ loco, ad humaniter admonendum & moderate corrigendum negligentem episcopum. Atque hoc modo *Laurentium* quemdam episcopum per disciplinam ecclesiæ *Africanæ* punitum fuisse, idem AVGVSTINVS fidem nobis [s] facit.

§. VIII.

Clerici generatim puniti amissione prærogatiuæ ætatis inter reliquos sui ordinis.

MODERATA pœna erat eiusdem prorsus generis, cuius, tamquam omnibus clericorum ordinibus generatim infligi solitæ, concilium *Trullanum* [t] meminit. Quæ in eo consistebat, vt ætatis priuarentur prærogatiua, & ad infimam sedem siue gradum inter reliquos sui ordinis clericos deiicerentur. Hæc plerumque ambitiosorum & arrogantium pœna erat. Concilium exemplum dat in illis diaconis, qui quum in honorificentiore aliquo essent officio ecclesiastico, presbyterorum

(s) August. ibid. epist. CCLXI. Clamet tertius eiusdem prouinciæ Laurentius episcopus, & prorsus huius vocibus clamet: Aut in cathedra, cui ordinatus sum, sedere debui, aut episcopus esse non debui.

(t) Conc. Trull. c. VII. Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν, ἔν τισι τῶν ἐκκλησιῶν διακόνους τυγχάνειν ὀφφίκια ἐκκλησιαστικὰ ἔχοντας, ἐντεῦθέν τινας αὐτῶν αὐθαδείᾳ καὶ αὐτονομίᾳ κεχρημένους πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθέζεσθαι· ὁρίζομεν ὥστε τὸν διάκονον,

rum locum occupare & ante eos ſedere ſibi ſumebant; contra quos parabolam adlegat ſeruatoris noſtri: *Quando ab aliquo ad nuptias inuitatus fuerit, ne in primo loco accubueris, ne forte quispiam honoratior ab eo inuitatus fuerit, iſque qui te & ipſum inuitauit, veniat & dicat: da ei locum, & tunc incipies cum pudore vltimum locum tenere. Sed quando inuitatus fueris, in vltimo loco accumbe, vt quando venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, adſcende altius: tunc erit tibi gloria coram iis, qui tecum accumbunt. Nam quiſquis ſe extollit, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Auctor conſtitutionum apoſtolicarum eiuſdem pœnæ facit mentionem, tamquam tempore ſuo inter ipſos etiam laicos vſitatæ. Nam ſi quis honoratus in congregationem veniret, peregrinus ſcilicet, & aliquis monitus a diacono, vt honoratum illum ſedere faceret, loco cedere renueret; mouendus & poſt omnes amandandus erat in eccleſia [u]. Eamdem conſuetudinem no-

κἂν ἐν ἀξιώματι, τουτέστιν ὀφφικίῳ οἱῳδήποτε ἐκκλησιαστικῷ, τυγχάνῃ, τὸν τοιοῦτον μὴ πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἐκτὸς εἰ μὴ τὸ πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οἰκείου πατριάρχου, ἢ μητροπολίτου ἐν ἑτέρᾳ πόλει παραγένηται ἐπί τινι κεφαλαίῳ· τότε γὰρ ὡς τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν τιμηθήσεται· εἰ δέ τις τοιοῦτον τολμήσει τυραννικῷ χρώμενος θράσει διαπράξασθαι, ὁ τοιοῦτος ἐκ τοῦ οἰκείου καταβιβασθεὶς βαθμοῦ ἔσχατος πάντων γενέσθω τοῦ ἐν ᾧπερ καταλέγεται τάγματος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, τοῦ κυρίου ἡμῶν παραινοῦντος, μὴ χαίρειν ταῖς πρωτοκλισίαις, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ κειμένην διδασκαλίαν· ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν ἐπάγων· ἐὰν κληθῇς κ. τ. λ. *Quoniam in nonnullis eccleſiis diaconos officia eccleſiaſtica habere didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia & licentia fretos ante presbyteros ſedere: ſtatuimus vt diaconus, etiamſi in dignitate, id eſt, in quouis ſit officio eccleſiaſtico, ante presbyterum ne ſedeat, præterquam ſi proprii patriarchæ vel metropolitani vicem gerens adſit in alia ciuitate ſuper aliquo capite: tunc enim vt locum illius implens honorabitur. Si quis autem tyrannica adductus audacia, tale quid efficere auſus fuerit,* is ex proprio gradu deiectus omnium ſit vltimus eius ordinis, in cuius eſt catalogo in ſua eccleſia, *domino noſtro admonente, ne in primis ſedibus delectemur, ſecundum eam, quæ in ſancto euangeliſta Luca, vt ex domino noſtro & Deo profecta, poſita eſt, doctrinam. Iis enim, qui vocati erant, dicebat hanc parabolam:* Quando ab aliquo, *cetera.*

(u) Conſtitut. lib. II. c. LVIII. ἐκεῖνον [ἔνδοξον] καθισάτω· δίκαιον δὲ τοῦτο καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν φιλάδελφον ποιῆσαι· ἐὰν δὲ ἀνανεύῃ, ἐγείρας αὐτὸν ἀναγκαστῶς, ὀπίσω πάντων στῆσον.

tat

tat COTELERIVS [w] obſeruatam inter monachos in regulis PACHOMII & BENEDICTI propter leuiores offenſiones. Et in concilio *Nicæno* ſecundo [x] ſimilis regula ad corrigendos clericos exſtat, in qua definitur, vt ſi quis arroganter elatus inſurgat aduerſus alios, ad infimum ordinis ſui gradum, ad diſcendam in ſtatione ſua animi ſubmiſſionem, detrudatur.

§. IX.

Et deiectione de ſpe ad altiorem ordinem adſcendendi.

NEGATIVAM quoque pœnam habebant eiuſdem generis, cui omnes inferiores clericorum ordines erant obnoxii. Hæc in eo conſiſtebat, vt omnis ad potiorem dignitatem prouectio eis negaretur, nec vlla ſpes ad altiorem quemdam in eccleſia ordinem adſcendendi relinqueretur. Concilium *Toletanum* primum diuerſos canones hanc in rem fecit. Canon primus habet [y]: *Placuit, vt diaconi, qui incontinenter cum vxoribus vixerint, presbyterii honore non cumulentur. Si quis vero ex presbyteris ante interdictum filios ſuos ſuſceperit, de presbyterio ad epiſcopatum non admittatur.* Hic primus quidam gradus erat ad conſtituendum

(w) Coteler. in loc. In regula S. Pachomii articulo LXXXV. „Si quis iracundus & furioſus frequenter iraſcatur ſine cauſſa & propter rem inanem & „vacuam; per ſex vices commonebitur, & in ſeptima facient eum ſurgere „de ordine ſeſſionis ſuæ & *inter vltimos collocabitur*„. Et in regula S. Benedicti c. XLIII. „Quod ſi quis ad nocturnas vigilias poſt gloriam pſalm. „XCIV. (quem propter hoc omnino protrahendo & moroſe volumus dici) „occurrerit, non ſtet in ordine ſuo in choro, ſed omnium vltimus ſtet, „aut in loco, quem talibus negligentibus ſeorſum conſtituerit abbas &c.„ Cuius poſterioris præcepti veſtigia premit caput CXXXI. libri I. ſynodi Aquisgranenſis anno DCCCXVI. congregatæ. Nec multum diſſimilis eſt alia cenſura concilii Trullani can. VII. & concilii Nicæni II. can. V. per quam clericus ad vltimum gradum ordinis ſui amandatur, fitque ſociorum omnium ὑποβάθμιος.

(x) Concil. Nic. II. c. V. τοὺς ἀναιδεῖ προσώπῳ καὶ ἀπερικαλύπτῳ στόματι ὀνειδιστικοῖς λόγοις τοὺς δι' ἀρετὴν βίου ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκλεγέντας καὶ καταχθέντας ἐκτὸς δόσεως χρυσίου ἀτιμάζοντας, πρῶτον μὲν τοῦτο ποιοῦντας τὸν ἔσχατον βαθμὸν λαμβάνειν τοῦ οἰκείου τάγματος· εἰ δὲ ἐπιμένοιεν, δι' ἐπιτιμίου διορθοῦσθωσαν. *Eos, qui ex imprudenti facie & non operto ore exprobrabilibus verbis eos, qui ob virtutem vitæ a ſancto ſpiritu electi & conſtituti ſine datione auri ſunt, inhonorant; primo quidem* nouiſſimum gradum accipere ſui ordinis *definimus; quod ſi permanſerint, per epitimium corrigantur.*

(y) Concil. Tolet. I. c. I.

clericorum cælibatum, qui initio introducebatur non abolitione ordinum clericorum, vxores habentium, ſed reiectione eorum ab aditu & adſcenſu ad altiorem ordinem. Alius canon [z] ita ſtatuit: *Lector, ſi viduam alterius vxorem acceperit, amplius nihil ſit, ſed ſemper lector habeatur, aut forte ſubdiaconus.* Et rurſus alius eiuſdem concilii canon [a]: *Si quis poſt baptiſmum militauerit & chlamydem ſumſerit, aut cingulum ad necandos fideles, etiamſi grauia non admiſerit, ſi ad clerum admiſſus fuerit, diaconi non accipiet gradum.* Simile decretum in concilio legitur *Ilerdenſi: De his clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, vt, qui altari miniſtrant, & Chriſti corpus & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſanguine etiam hoſtili abſtineant. Quod ſi in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam communione priuentur: ita vt his duobus annis, vigiliis, ieiuniis, orationibus & eleemoſynis pro viribus, quas dominus donauerit, expientur, & ita demum officio, vel communioni reddantur; ea tamen ratione ſeruata [b], ne vlterius ad officia potiora promoueantur.* Et alius quidam canon in eodem concilio reperitur, in quo eadem pœna delinquentibus clericis decernitur: *Hi qui altari Dei deſeruiunt, ſi ſubito in flenda carnis fragilitate corruerint, & domino reſpiciente digne pœnituerint, ita vt mortificato corpore cordis contriti ſacrificium Deo offerant, maneat in poteſtate pontificis, vel veraciter afflictos non diu ſuſpendere, vel deſidioſos prolixiore tempore ab eccleſiæ corpore ſegregare, vt ſic officiorum ſuorum loca recipiant [c], ne poſſint ad altiora officia vlterius promoueri.* Concilium primum *Arauſicanum* & concilium *Taurinenſe* [d] canones habent in eamdem ſententiam. Et LEO epiſcopus *Romanus* id tamquam regulam tradit, generali eccleſiæ praxi fundatam, quod hæretici ad eccleſiam redeuntes in magno habere debeant beneficio, ſi ademta

(z) Ibid. c. III.

(a) Ibid. c. VIII.

(b) Concil. Ilerdenſ. c. I.

(c) Ibid. can. V.

(d) Concil. Arauſic. I. c. XXIV. De his qui prius ordinati hoc ipſum inciderunt, Taurinatis ſynodi ſequendam eſſe ſententiam, qua iubentur non vlterius promoueri.
Concil. Taurin. c. VIII. Hi qui contra interdictum ſunt ordinati, vel in miniſterio filios genuerunt, ne ad maiores gradus ordinum permittantur, ſynodi decreuit auctoritas.

ſibi

fibi omni fpe promotionis [*e*], in quo inueniantur ordine, manere fibi liceat. Inter *Græcos* BASILIVS [*f*] fimilem regulam habet de lectoribus, qui cum fponfa fua ante matrimonium commercium habuerint, vt quilibet huius peccati reus, poftquam per annum officio ceffauerit, ad legendum quidem fufcipiatur, maneat autem in officio fuo, nec vlterius prouehatur. IVSTINIANVS imperator in *nouella* quadam [*g*] fimile decretum de lectoribus fecit: *Si lector fecundam ducat vxorem, aut primam quidem viduam, aut feparatam a viro, aut legibus vel facris canonibus interdictam, nequaquam ad alium ecclefiafticum ordinem prouehatur: fed etfi ad maiorem ordinem perducatur, expellatur eo & priori reftituatur.* Hæc vna erat ex hifce pœnis negatiuis, quæ ad impedienda & corrigenda leuiora delicta conferre poterat; & quatenus eo faciebat, pro vtili difciplinæ ecclefiafticæ parte poteft haberi.

§. X.

Clerici quandoque puniti prohibitione a publico officii fui exercitio, dum priuatim munus fuum obeundi haberent veniam.

BASILIO [*h*] alia difciplinæ pars obferuatur, quæ prorfus peculiaris fuit. Neque enim in præfenti vllius fcriptoris memini, qui præter eum eius fecerit mentionem: Nimirum,

(*e*) Leo epift. III. ad Iulianum, al. Ianuarium. Circa quos etiam eam canonum conftitutionem præcipimus cuftodiri, vt in magno habeant beneficio, fi ademta fibi omni fpe promotionis, in quo inueniuntur ordine, ftabilitate perpetua maneant, fi tamen iterata tinctione non fuerint maculati.

(*f*) Bafil. c. LXIX. *Ἀναγνώστης ἐὰν τῇ ἑαυτοῦ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου συναλλάξειεν, ἐνιαυτὸν ἀργήσας εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθήσεται, μένων ἀπρόκοπος.*

(*g*) Iuftin. nouell. CXXIII. c. XIV. *Εἰ ἀναγνώστης δευτέραν γαμετὴν ἀγάγηται, ἢ πρώτην μὲν, χήραν δὲ, ἢ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς, ἢ τοῖς νόμοις ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσι ἀπηγορευμένην, μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαινέτω· εἰ δὲ οἱῳδήποτε τρόπῳ εἰς μείζονα βαθμὸν προαχθείη, ἐκβαλλέσθω αὐτοῦ, καὶ τῷ προτέρῳ ἀποκαθιστάσθω.*

(*h*) Bafil. can. XVII. *ἠρώτησας ἡμᾶς περὶ Βιάνορος τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ δεκτός ἐστιν εἰς τὸν κλῆρον, διὰ τὸν ὅρκον· ἐγὼ δὲ ἤδη τινὰ καὶ κοινὸν ὅρον περὶ πάντων ὁμοῦ τῶν μετ' αὐτοῦ ὀμωμοκότων, τοῖς κατ' Ἀντιόχειαν κληρικοῖς οἶδα ἐκτεθεικώς· ὥστε τῶν μὲν δημοσίων αὐτοὺς ἀπέχεσθαι συλλόγων, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργεῖν τὰ τῶν πρεσβυτέρων. Interrogafti nos de Bianore presbytero, an propter ius iurandum fit in clerum fufcipiendus. Ego vero commune iam quoddam decre-*

quod

quod clerici a publicis conuentionibus se abstinere iuberentur, dum priuatim munus suum obeundi retinerent libertatem. Regula hæc erat a BASILIO facta de *Bianore* & aliis quibusdam presbyteris *Antiochenis* in *Pisidia*, qui aliqua adfecti iniuria præcipitanter iurauerant, se sacerdotalia munera non amplius obituros: deinde autem iurisiurandi pœnitentia ducti, ad officiorum suorum exercitium rursus admitti cupiebant. BASILIVS hac in re interrogatus decernebat, vt a publico functionis suæ exercitio prohiberentur, quod multorum animi hoc offendi possent, priuatim autem munera sua obirent, vnde istiusmodi scandalum non esset metuendum. Hæ erant specialiores istæ pœnæ, quas disciplina ecclesiæ clericis communiter infligebat ob leuiora peccata; quas eo lubentius recensuimus, quod in recentioribus scriptoribus, qui de disciplina ecclesiastica exposuerunt, rarior earum mentio inuenitur.

§. XI.

De relegatione ac amandatione peccantium clericorum in aliquod monasterium ad agendam inibi priuatim pœnitentiam.

HISCE omnibus addere possumus, quod sæculo quarto & quinto, vbi monasteria in mundo constitui cœpta sunt, nihil vulgatius fuerit, quam clericum peccantem in monasterium aliquod relegare atque amandare, siue ad certum temporis spatium, siue ad omnem eius vitam, prout ipsius vel temporaria vel perpetua segregatio requisierit, ad exercendum se ibi in priuatæ pœnitentiæ pro peccatis suis actibus. Hæc potius commoditas quam pœna erat, quæ opportunitatem eis dabat sese tanto magis idoneos reddendi, qui officio pristino restituerentur, vel in communionem reciperentur laicam. Et idcirco tam in plena & perfecta deiectione de officio, quam in temporaria eius interdictione indiscriminatim adhibebatur. Multi, quibus tantum ad tempus muneris administratio interdicebatur, monasterio tamen, durante illo tempore, include-

tum de omnibus, qui simul iurauerunt, Antiochenis clericis me edidisse memini, vt ipsi a publicis conuentibus abstineant, priuatim autem presbyterorum munera obeant.

ban-

bantur; quemadmodum ex *Iustiniani* nouella apparet, qua presbyteri vel diaconi, si inuenti fuerint pro pecuniaria caussa falsum perhibuisse testimonium, tribus annis a sacro ministerio separari & monasterio tradi [*i*] iubentur. Et id ipsum loco verberum erat, quæ propter hoc crimen aliis huius criminis reis infligebantur. Concilium *Hispalense* secundum idem decernit [*k*] in caussa clerici, ecclesiam suam sine episcopi venia deserentis, domiciliumque suum figentis in alia. Cingulo honoris ac ordinationis suæ eum exui & aliquamdiu in monasterium relegari iubet, vsque dum in ecclesiastici ordinis ministerium reuocari possit. Quod si autem pœna adscenderet ad plenam & perpetuam muneris interdictionem, tum sæpius monasterio ad omnem vitam includebantur, ibique reliquam ætatem in laica degebant communione. Id quod canones conciliorum *Agathensis* & *Epaonensis* [*l*] luculentissime demonstrant, ad quos eruditum lectorem in margine amandamus.

§. XII.

De pœna corporali. Quatenus tamquam pars disciplinæ ad corrigendos clericos inferiores adhibita sit.

OBSERVARE porro possumus, quod iisdem temporibus, vbi moris erat delinquentes monasterio includere, corporalis quædam pœna & carcer ecclesiasticus, tamquam disciplinæ ecclesiasticæ pars, ad corrigendos inferiorum ordinum clericos adhiberi consueuerit. Iam supra [*] habuimus occasionem ostendendi, quod maiores ecclesiæ communiter hanc in rem sua habuerint decanica; quæ non distincta ædificia erant, sed

(*i*) Iustin. nouell. CXXIII. c. XX. vid. sub litt. (t) pag. 51.

(*k*) Concil. Hispal. can. III. Desertorem clericum, cingulo honoris atque ordinationis suæ exutum, aliquo tempore monasterio relegari (al. religari) conuenit: sicque postea in ministerio ecclesiastici ordinis reuocari.

(*l*) Concil. Agath. c. L. Si episcopus, presbyter, vel diaconus capitale crimen commiserit, aut chartam falsauerit, aut testimonium falsum dixerit, ab officii honore depositus in monasterium retrudatur: & ibi, quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.

Conc. Epaon. c. XXII. Si diaconus aut presbyter crimen capitale commiserit, ob officii honore depositus, in monasterium retrudatur, ibi tantummodo, quamdiu vixerit, communionem sumendo.

(*) Lib. VIII. c. VII. §. IX. volum. III. p. 264. seq.

vel catechumenia vel diaconica, vel ſecretaria, ad eccleſiam pertinentia, & in hunc finem deſtinata, vt clerici delinquentes honeſtiori quadam cuſtodia inibi tenerentur. Alio etiam loco [†] obſeruatum nobis eſt, omnia monaſteria habuiſſe flagella ad caſtigandos monachos iuuenes, & qui proteruius aliquid feciſſent. Et certum eſt, ad corrigendos inferiorum ordinum clericos hanc diſciplinam quoque adhibitam fuiſſe. Concilium *Agathenſe* bis eius meminit; primo quidem loco vt pœnæ illis infligendæ, qui de alia eccleſia ad aliam migrent ſine antiſtitis ſui litteris: *Clericis [m] ſine commendatitiis epiſtolis epiſcopi ſui licentia non pateat euagandi, quos ſi verborum increpatio non emendauerit, etiam verberibus ſtatuimus coërceri.* Deinde alius canon [n] eamdem diſciplinam ebrietati decernit: *Ante omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnis vitiorum fomes ac nutrix eſt. Itaque eum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit, vt ordo patitur, aut triginta dierum ſpatio a communione ſtatuimus ſubmouendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio.* Concilium *Epaonenſe* [o] hac in re diſerte diſtinguit inter ſuperiores & inferiores clericos: *Si ſuperioris loci clericus heretici cuiuſcumque conuiuio interfuerit, anni ſpatio pacem eccleſia non habebit: Quod ſi minores clerici præſumſerint, vapulabunt.* Concilium *Matiſconenſe* primum [p] canonem habet in hanc ſententiam: *Clericus, ſi cum indecenti veſte aut cum armis inuentus fuerit, a ſeniore ita coërceatur, vt triginta dierum incluſione detentus aqua tantum & modico pane diebus ſingulis ſuſtentetur.* Hæc incluſio ſuperiorum clericorum pœna erat. Nam in alio canone diſtinctio expreſſe adhibetur [q] in cauſſa clerici, qui quemcumque alium de clericis apud magiſtratum ſæcularem accuſauerit. *Quicumque clericus hoc implere diſtulerit, ſi iunior fuerit, vno minus de quadraginta ictus accipiat; ſin certe honoratior, triginta dierum concluſione multetur.* Quæ iuniores puniendi ratio ad regulam inſtituebatur, in lege *Moſaica* præſcriptam, vt ne amplius quadraginta ictus infligerentur; tantummodo ſi crimen atrox eſſet,

(†) Lib. VII. cap. III. §. XII. ibid. p. 66.
(m) Concil. Agath. c. XXXVIII.
(n) Ibid. c. XLI.
(o) Conc. Epaun. c. XV.
(p) Conc. Matiſcon. I. can. III. (al. V.)
(q) Ibid. can. V. (al. VIII.)

poſt

post aliquot dies denuo infligi poterant; quod ex vita *Cæsarii Arelatensis* recentior ille *Gallicanus* auctor *historiæ flagellantium* [r] obseruat, qui multos alios scriptores citat, quos heic commemorare nihil attinet. Addimus tantum AVGVSTINVM [s], qui hunc coërcitionis modum sua ætate ab episcopis in iudiciis adhiberi consueuisse dicit: vtrum vero aduersus clericos, an aduersus laicos, non ita liquet. Fortassis aduersus vtrosque adhibitus est in minoribus caussis criminalibus, quæ ecclesiasticæ essent cognitionis. Nam in caussis criminalibus, quæ ciuilis erant generis, episcopi nullam habebant potestatem, præsertim si ad sanguinem spectarent: cuiusmodi in iudiciis episcopus nihil commercii habere poterat, quin ipse grauissimas incurreret ecclesiæ censuras. Libertatem autem habebant inferiores clericos verberibus castigandi. Lex multis in casibus clericos superiores a corporali castigatione excipit: Exempli gratia, si quis presbyter vel diaconus falsum testimonium in caussa pecuniaria perhibuisset, ab officio ad tempus segregari & in monasterium contrudi poterat, non autem, vt ceteri, verberibus castigari. In caussis criminalibus aliter se res habebat. Falsum testimonium in tali casu ordinibus eos suis priuabat, & ad statum laicorum reducebat; atque tum vt alii laici corporali pœnæ obnoxii erant, prout leges eam requirebant. At vero siue esset caussa pecuniaria, siue caussa criminalis, si quis de inferioribus ordinibus falsum dixisset testimonium, vtrobique corporalem pœnam subire cogebatur. Atque in hoc discrimen inter superiores & inferiores clericos consistebat, quod ad hanc partem disciplinæ, vt in quadam *Iustiniani* nouella [t] notatur, quæ ad praxin ecclesiæ explanan-

(r) Historia flagellantium c. V. & VI. Paris. MDCC. 8uo.

(s) Augustin. epist. CLIX. ad Marcellinum. Qui modus coërcitionis (per virgarum verbera) & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in iudiciis solet ab episcopis adhiberi.

(t) Iustin. nouell. CXXIII. c. XX. *Τοῖς εὐλαβεστάτοις πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, εἰ εὑρεθεῖεν ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας ψευδομαρτυρήσαντες, ἀρέσκει ἀντὶ βασάνων ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς χωρίζεσθαι τῆς θείας ὑπηρεσίας, καὶ μοναστηρίοις παραδίδοσθαι· ὑπὲρ δὲ ἐγκληματικῶν αἰτιῶν εἰ ψευδομαρτυρίαν εἴπωσιν, τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἀξίας γυμνουμένους ταῖς νομίμοις ὑποβάλλεσθαι ποιναῖς προστάττομεν· τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσιν ἀναφερομένους, εἰ πλαστὴν μαρτυρίαν ἐν οἱῳδήποτε πράγματι, εἴτε χρηματικῷ, εἴτε ἐγκληματικῷ, εἰρηκότες διελεγχθῶσιν,*

dam facit. Et hæc ſunt, quæ de his pœnis obſeruare habuimus, quæ per veteris diſciplinæ regulas peculiariter clericis, in delictorum ſuorum emendationem, infligi conſueuerunt.

LIBRI DECIMI SEPTIMI
CAPVT QVINTVM
DE CRIMINIBVS, PROPTER QVAE CLERICIS HAEC ILLA EX MEMORATIS POENIS INFLIGI DEBVERIT.

§. I.

Omnia crimina, excommunicatione puniri ſolita in laico, temporaria vel perpetua muneris interdictione punita in clerico.

RESTAT, vt de criminibus iam exponamus ſigillatim, propter quæ clerici puniri potuerint. Atque heic obſervandum nobis eſt, crimina eorum duplicis fuiſſe generis, talia, quæ eis cum laicis communia erant, & eiuſmodi, quorum rei eſſe poterant per violationem regularum, ad officium & functionem eorum peculiariter ſpectantium. De prioris generis criminibus hoc loco agere particulatim neceſſe non eſt, quia id ſatis fuſe fecimus libro vltimo, vbi naturam diuerſorum grandium criminum examinauimus, propter quæ laici cenſuram excommunicationis incurrere potuerunt. Hanc generalem tantum differentiam hoc loco notari oportet inter crimina laicorum & crimina eccleſiaſticorum, quod quæ in laicis excommunicatione, ea in clericis plerumque temporaria vel perpetua muneris interdictione punita fuerint, vel ſi crimen atrox eſſet & grauis plenum ſcandali, etiam excommuni-

μὴ μόνον τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ βασάνοις ὑποβάλλεσθαι. Reuerendiſſimis presbyteris aut diaconis, etiam ſi inuenti fuerint pro pecuniaria cauſſa falſum perbibuiſſe teſtimonium: ſufficiat pro verberibus tribus annis ſeparari & monaſteriis tradi. Pro criminalibus autem cauſſis ſi falſum teſtimonium dixerint, clero nudatos, legitimis ſubdi pœnis præcipimus: reliquos autem omnes in aliis etiam eccleſiaſticis ordinibus conſtitutos, ſi falſum teſtimonium cuiuslibet cauſſæ, ſiue pecuniariæ, ſiue criminalis dixiſſe conuincantur, non ſolum eccleſiaſtico officio repelli, ſed etiam verberibus ſubdi.

catio-

catione. Quam ob cauſſam magna crimina idololatriæ, divinationis, magiæ, veneficii & incantamenti, apoſtaſiæ, hæreſeos, ſchiſmatis, ſacrilegii & ſimoniæ ſilentio heic præterimus; quæ crimina ſunt contra primum & ſecundum præceptum decalogi. Prætermittimus etiam blaſphemiam, profanam iurandi adſuetudinem, periurium, & votorum violationem, contra præceptum tertium: Omnem transgreſſionem legis iniungentis religioſam diei dominici obſeruationem, contra quartum præceptum: omnem inobedientiam & contemtum parentum, proditionem patriæ & rebellionem in ſummos imperantes, & generalem contemtum legum eccleſiæ, contra quintum præceptum: Omnes ſpecies homicidii, contra ſextum præceptum; omnes ſpecies impudicitiæ & intemperantiæ, contra ſeptimum præceptum: omnia genera furti, fraudis, oppreſſionis ac iniuſtitiæ, contra octauum præceptum: omnis generis falſum teſtimonium, libellos famoſos, delationem, calumniam & maledicentiam, contra nonum præceptum; quia de ſingulis hiſce iam loquuti ſumus & oſtendimus, quod, vti excommunicatione in laicis, ita deiectione de gradu ad tempus vel in perpetuum, & nonnumquam excommunicatione etiam, punita fuerint in clericis. Verum præter hæc crimina laicis & clericis communia, multa erant, quæ a clericis aduerſum peculiares functionis & profeſſionis ſuæ regulas committi poterant. Et de his ſpecialior nobis hoc loco inſtituenda eſt diſquiſitio. Horum nonnulla ad aditum muneris eorum, alia ad rationem illud adminiſtrandi ſpectant. De vtriſque iam ſigillatim, breuiter tamen & ſtrictim, loquemur.

§. II.

Quædam crimina ordinationem reddebant nullam & irritam ab origine, ob eaque clerici immediate obnoxii erant deiectioni poſt ipſam primam ordinationem. Vt 1. Ob ignorantiam & heterodoxiam in religione.

REQVIREBANTVR nonnulla in clericis tamquam neceſſaria ſub aditum vitæ ac functionis clericalis: adeoque certæ praſcriptæ erant regulæ, ad quas in ea inquiri oportebat, antequam ſacro muneri initiarentur; quorum ſi vnum deficeret, vel ſi qua harum regularum violata eſſet, hoc ſatis valebat ad

 ordi-

ordinationem eorum nullam & irritam reddendam ab origine; adeo vt clericos sic ordinatos de ipsa prima ordinatione sua statim deiici oporteret. Horum requisitorum (vti libro quodam superiore [*] ostendimus copiosius) alia ad fidem & eruditionem, alia ad vitam & mores, & alia ad externum statum & conditionem eorum in mundo spectabant. Quorum si vel in vno aliquid reperiretur vitii, vel si quid contra praescriptas regulas factum esset, in communi disciplinae ecclesiasticae exercitio idonea habebatur ratio clericum ab officio, simulac ei esset initiatus, amouendi. Quod omnium primum & maxime admodum in clerico requirebatur, orthodoxa erat fides & accommodata ad functionis suae exercitium scripturarum & rerum omnium ad illud pertinentium, cognitio. Quod si episcopus sine eiusmodi examinatione, vel sine istiusmodi ornamentis ordinaretur, tum ille ipse & qui eum ordinauerat, statim episcopatu se abdicare cogebantur. Verba legis *Iustinianeae* [a] hac in re id diserte praecipiunt. *Si quis praeter memoratam obseruationem episcopus ordinetur, iubemus & ipsum omnibus modis episcopatu deiici; & eum, qui contra talem obseruationem eum ordinare ausus fuerit.*

§. III.

2. *Ob vitam vitiosam & flagitiosam, & cuiusdam ex notis ordinationis regulis violationem.*

INQVIRENDVM etiam studiose erat in hominum vitam & mores; & si qua in mali exempli re conuicti essent, ordinatio eorum prohibebatur; vel si ex ignorantia aut subreptitia quadam ratione ordinati essent, simul ac illud innotesceret de eoque illi conuincerentur, ab officio suspendendi erant, si non prorsus amouendi. Ita in concilio *Neocaesareensi* [b] statutum legimus, si presbyter ante ordinationem corpore peccasse conuictus fuerit, vt ne amplius sacrificium super altari offe-

(*) Lib. IV. c. III. vol. II. p. 118. seqq.

(a) Iustin. nouell. CXXXVII. c. II. Εἴ τις παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, κελεύομεν καὶ αὐτὸν πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι, καὶ τὸν παρὰ ταῦτα τολμήσαντα χειροτονῆσαι.

(b) Conc. Neocaesar. can. IX. Πρεσβύτερος, ἐὰν προημαρτηκὼς σώματι προαχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἥμαρτε πρὸ τῆς χειροτονίας, μὴ προσφερέτω, μένων ἐν τοῖς λοιποῖς, διὰ τὴν ἄλλην σπουδήν. Τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ

rat.

rat. Hoc impudicitiæ peccatum hominem ſemper faciebat, vt loqui ſolent, irregularem, hoc eſt ad ſacra miniſteria inhabilem, tametſi multi, vt canon indicat, reliqua peccata impoſitione manuum tolli exiſtimabant. Canones porro requirunt, vt ne quis ſit digamus, nec viduam, nec aliam quamcumque ab alio per diuortium dimiſſam vxorem, habeat in matrimonio. Et ſi quis iſtiuſmodi ordinatus eſſet, per eamdem *Iuſtiniani* regulam ſtatim munere priuandus erat. Similiter vetitum erat, aliquem ordinare *ἀπολελυμένως* abſolute, hoc eſt ita, vt nulli particulari diœceſi vel eccleſiæ affigeretur; & cuiuſcumque ordinatio huic regulæ contraria fuerit, a LEONE [c] papa vana declaratur; & a magno concilio *Chalcedonenſi* [d] irrita & inualida. Alia huiuſmodi regula erat ad conſeruandum bo-

καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι, κ. τ. λ. Si presbyter, qui corpore prius peccauerat, promotus fuerit, & ſi ante ordinationem peccaſſe confeſſus fuerit, ne offerat, manens in aliis propter aliud eius bonæ vitæ ſtudium. Reliqua enim peccata dicunt multi manuum impoſitione tolli.

Vid. Concil. Nic. can. IX. *Εἴ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὡμολόγησαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν, παρὰ κανόνα κινούμενοι ἄνθρωποι τοῖς τοιούτοις χεῖρα ἐπιτεθείκασι· τούτους ὁ κανὼν οὐ προσίεται· τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Si qui citra examinationem promoti ſunt presbyteri, vel examinati peccata ſua confeſſi ſunt, eiſque confeſſis, præter canonem moti homines manus impoſuerunt, eos canon non admittit. Quod eſt enim a reprehenſione alienum, defendit eccleſia.* Canon. X. *Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται. Quicumque ex iis, qui lapſi ſunt, vel per ignorantiam, vel ſcientibus iis, qui promouerunt, ordinati ſunt, hoc eccleſiaſtico canoni non præiudicat. Ii enim cogniti deponuntur.* Vid. & concil. Illiberrit. c. LXXVI. cit. ſupra c. II. §. VI. ſub litt. (z) pag. 18.

(c) Leo epiſt. XCII. ad Ruſtic. cap. I. Vana habenda eſt ordinatio, quæ nec loco fundata eſt, nec auctoritate munita.

(d) Concil. Chalced. can. VI. Μηδένα δὲ ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, *μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν ἐκκλησιαστικῷ τάγματι· εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ, ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο·* τοὺς δὲ ἀπολύτως χειροτονουμένους *ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος* ἄκυρον ἔχειν *τὴν τοιαύτην* χειροθεσίαν, *καὶ μηδαμοῦ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐφ' ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος.* Nullum abſolute ordinari, *nec presbyterum, nec diaconum, nec omnino aliquem eorum, qui ſunt in ordine eccleſiaſtico, niſi ſpecialiter in eccleſia ciuitatis, vel pagi, vel martyrio, vel monaſterio is, qui ordinetur, deſignetur. Eos autem, qui abſolute ordi-*

num

num ordinem in ecclesia, vt nullus episcopus alios cuiusdam episcopi clericos ordinaret, ipso quidem non consentiente; & si quis hoc facere ausus esset, concilium *Nicænum* [e], concilium *Sardicense* [f] & concilium secundum *Arelatense* [g] omnes istiusmodi ordinationes omnino irritas ac infirmas pronuntiant. Requirebatur in electione & ordinatione episcopi, vti hi quatuor generatim consentirent, clerus videlicet, populus, episcopi prouinciales & metropolitanus. Et ordinationes, quæ vlli huius regulæ parti derogarint, per innumeros canones absolute irritæ declarantur, & episcopi ita ordinati officio amoueri iubentur. Concilium *Antiochenum* expressis verbis præsentiam aut certe consensum episcoporum prouincialium [h] & metropolitani requirit; decernens, vt ordinatio contra hanc

---

nantur, decreuit sancta synodus, irritam ac inualidam *habere eiusmodi* manuum impositionem, *& nusquam exercere ac operari posse ad eius, qui ordinant, iniuriam.* Vid. plura lib. IV. c. VI. §. II. vol. II. p. 170.

(e) Conc. Nic. c. XVI. εἰ δὲ καὶ τολμήσειέ τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, καὶ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, οὗ ἀνεχώρησεν ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος· ἄκυρος ἔστω ἡ χειροτονία. *Si ausus fuerit quispiam eum, qui ad alium pertinet, surripere, & in ecclesia sua, non consentiente proprio episcopo, a quo recessit, qui in canone censetur, irrita sit ordinatio.*

(f) Concil. Sardic. c. XV. καὶ τοῦτο δὲ πάντες ὁρίζομεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροικίας βουληθῇ ἀλλότριον ὑπηρέτην, χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, εἴς τινα βαθμὸν καταστῆσαι, ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος ἡ κατάστασις ἡ τοιαύτη νομίζοιτο. *Hoc quoque omnes definiamus; vt, si quis episcopus ex alia parochia velit alienum ministrum sine consensu proprii episcopi in aliquo gradu constituere*, irrita & infirma eiusmodi constitutio existimetur.

(g) Concil. Arelat. II. c. XIII. Nullus cuiuscumque ordinis clericus, non diaconus, non presbyter, non episcopus, quacumque occasione faciente, propriam relinquat ecclesiam: sed omnimodis aut excommunicetur, aut redire cogatur. Quod si aliquo commorationis tempore inuito episcopo suo, in aliena ecclesia habitans, ab episcopo loci clericus fuerit ordinatus, huiusmodi ordinatio irrita habeatur.

(h) Concil. Antioch. c. XIX. Ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας· τούτου δὲ παρόντος ἐξάπαντος βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συλλειτουργοὺς, καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῆς τὸν ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν, καὶ εἰ μὲν ἀπαντοῖεν οἱ πάντες, βέλτιον· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, τούς γε πλείους ἐξάπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γενέσθαι· καὶ οὕτως μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἤτοι παρουσίας, ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατάστασιν· Εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίγνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν· εἰ δὲ κατὰ τὸν ὡρισμένον κανόνα γίγνοιτο ἡ κατάστασις, ἀντιλέ-

IC-

regulam facta, nihil valeat. Concilium *Regense* [*i*] hanc ob caussam *Armentarium* episcopum *Ebredunensem* episcopatu deiiciebat, quod nec generalis episcoporum prouincialium, nec metropolitani consensu, sed a duobus episcopis clandestino ordinatus fuerat, sine conscientia ceterorum, ad quos hoc negotium præcipue pertinebat. Canones, speciatim in ecclesia *Latina*, omnes in eo consentiunt, vt ordinationes episcoporum contra generalem populi consensum factas, irritas ac vanas pronuntient. *Nullus inuitis detur episcopus,* inquit concilium aliquod *Aurelianense* [*k*], *sed nec per oppressionem potentium personarum ad consensum faciendum ciues aut clerici, quod dici nefas est, inclinentur. Quod si factum fuerit, ipse episcopus, qui magis per violentiam, quam decretum legitimum ordinatur, ab indepto episcopatus honore in perpetuum deponatur.* Similiter concilium *Cabillonense* [*l*]: *Si quis episcopus de quacumque ciuitate fuerit defunctus, non ab alio nisi a comprouincialibus, clero & ciuibus suis alterius habeatur electio: sin ali-*

γοιεν δὲ τινες δι' οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον. Episcopus ne ordinetur absque synodo & præsentia metropolitani prouinciæ. Eo autem præsente, omnium melius est, omnes vna cum eo adesse, qui sunt in prouincia eiusdem muneris officiique socii, & oportet per epistolam metropolitanum eos conuocare: & si omnes quidem accesserint, bene est; sin autem hoc fuerit difficile, plures omnino adesse oportet, vel per litteras vna cum illis suffragium ferre, & sic cum plurium præsentia vel electione fieri constitutionem. Sin autem aliter præter hæc quæ, decreta sunt, fiat, non valeat ordinatio. *Sin autem ex præfinito canone facta fuerit constitutio, aliqui autem propter suum contentionis studium contradicant, vincat plurium suffragium.*

(*i*) Conc. Regens. c. II. Ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque vacuandam esse censuimus, in qua, prætermissa trium præsentia, nec expetitis comprouincialium litteris, metropolitani quoque voluntate neglecta, prorsus nihil, quod episcopum faceret, ostensum est.
Vid. Conc. Arelat. II. c. VI. Illud ante omnia clareat, eum, qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus, iuxta magnam synodum esse episcopum non debere.
Concil. Aurelian. V. c. X. Vt nulli episcopatum præmiis aut comparatione liceat adipisci, sed cum voluntate regis, iuxta electionem cleri ac plebis, sicut in antiquis canonibus tenetur scriptum, a metropolitano, vel quem in vice sua præmiserit, cum comprouincialibus pontifex consecretur. Quod si quis hanc regulam huius sanctæ constitutionis per coëmtionem excesserit, eum, qui per præmia ordinatus fuerit, statuimus remouendum.

(*k*) Concil. Aurel. V. c. XI.

(*l*) Concil. Cabillon. I. c. X.

 ter,

ter, huius ordinatio irrita habeatur. Hisce congruit responsio *Leonis* [m] ad quaestionem cuiusdam episcopi *Gallicani: Nulla ratio sinit, vt inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a prouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati.* Et rescriptum *Honorii* de electione episcopi *Romani* [n]: *Si duo contra fas temeritate certantes, fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem; sed illum solum in sede apostolica permansurum, quem ex numero clericorum, noua ordinatione, diuinum iudicium & vniuersitatis consensus elegerit.* Vt adeo, si quis episcoporum contra hasce regulas ordinaretur, ordinatio eius vana & irrita, ipseque deponendus esset, simul ac esset ordinatus. Ita si quis episcopus ordinaretur, qui sententiae depositionis iam ante subiacebat, ordinatio eius nulla erat, quemadmodum ex iis, quae de *Timotheo Aeluro* a diuersis conciliis, in acta concilii *Chalcedonensis* [o] relatis, declarantur, videre est. Si quis episcopus ordinaretur in sedem plenam, in quam alius ante eum ordinatus fuerat, ordinatio eius valebat nihil. Pro episcopo non habendus, sed tamquam adulter, & inuasor iurium alterius, & lupus in vestimentis ouium reiiciendus erat: Quod responsum erat, quod de *Nouatiano* dabat CYPRIANVS [p];

(m) Leo epist. XCII. ad Rustic. Narbonens. c. I.

(n) Honor. rescript. ad Bonifac. ap. Crab. tom. I. p. 491.

(o) Synod. Cappadoc. in actis conc. I. Chalced. part. III. c. LI. (tom. IV. concil. p. 916.) Ea, quae de Timotheo gesta sunt, penitus non laudamus: sacerdotium habere non potest. Primum quidem, quia oportet eum, qui ex quacumque caussa deponitur, sustinere, & neque ad eum gradum accedere, neque ad maiorem currere dignitatem, antequam is, qui eum deposuit, soluat sententiam in eo prolatam, aut certe sanctorum episcoporum synodus, quae perspexerint iusta definiant.
Synod. Galat. ibid. c. LVII. p. 970. Eum, qui ex quacumque caussa depositus est, non solum ad maiorem gradum venire lex ecclesiastica non permittit, sed neque in ordine, in quo fuit, permanere, nisi deponens propria sententia eum rursus absoluat, aut certe synodus sanctorum episcoporum aliquid de eo disponat. Vide sis & synod. Paphlagon. c. LIV. & synod. Corinth. c. LVI. ibid.

(p) Cyprian. epist. LV. ad Antonian. pag. 104. (p. 243. edit. Amstelod. MDCC.) Factus est Cornelius episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quae tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; quum nemo ante se factus esset, quum Fabiani locus, id est, quum locus Petri & gradus cathe-

et

et concilium *Sardicense* [q] apud HILARIVM; & episcopi ac synodi orientales [r] in ante memorata caussa *Timothei Aeluri* apud LIBERATVM & in actis suis sub finem concilii *Chalcedonensis*. Similiter regula erat in ecclesia, vt ne quis energumenus, hoc est a malo dæmone agitatus, ordinaretur: vel si quis casu vel errore aliquo esset ordinatus, vt statim amoueretur. Hoc expressis verbis decretum legitur in concilio primo *Arausicano* [s]: *Energumeni non solum non assumendi sunt ad vllum ordinem clericatus, sed & illi, qui ordinati iam sunt, ab imposito officio sunt repellendi.* GELASIVS [t]; *Necessario remouendi sunt* (dæmoniaci), inquit, *ne quibuslibet, pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis.* Alia regula erat ecclesiæ, ne quis, qui voluntarie corpus suum dilacerasset vel truncasset [u], ad vllum vmquam munus sacrum admitteretur. Hinc si quis iam esset ordinatus, per canonem magnæ synodi *Nicænæ* [w] & decretum GELASII [x] ab officio cessare debebat; vel, vt conci-

dræ sacerdotalis vacaret. Quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato; quisquis iam episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est; nec habeat ecclesiasticam ordinationem, qui ecclesiæ non tenet vnitatem; quisquis ille fuerit, multum licet de se iactans & sibi plurimum vindicans; profanus est, alienus est, foris est. Et ibid. p. 249. Nisi si episcopus tibi videtur, qui, episcopo in ecclesia a sedecim coëpiscopis facto, adulter atque extraneus episcopus fieri a desertoribus per ambitum nititur, &c.

(q) Hilar. de synodis p. 128.

(r) Liberat. breuiar. cap. XV. tot. (apud Labb. tom. V. concil. p. 763. 764.) Et acta concil. Chalced. part. III. epist. XXXVIII. XXXIX. XLI.

(s) Conc. Arausic. I. c. XVI.

(t) Gelas. epist. IX. ad episc. Lucaniæ c. XIX.

(u) Can. apostol. XXI. ὁ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, μὴ γινέσθω κληρικός· αὐτοφόντης γάρ ἐστι, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός. *Qui se ipsum exsecuit; non fiat clericus: est enim sui homicida & hostis diuini opificii.*
Conc. Arelat. II. c. VII. Hos, qui se carnali vitio repugnare nescientes abscindunt, ad clerum peruenire non posse.

(w) Conc. Nic c. I. εἴ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει· καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. *Si quis, quum esset sanus, se ipsum exsecuit, eum etiam in clero examinatum cessare conuenit, & deinceps nullum talem oportet promoueri.*

(x) Gelas. epist. IX. c. XIX. Si corpore sauciatum fortassis aut debilem nequaquam sancta contingere lex diuina permittit: quanto magis doni cælestis dispensatores esse non conuenit, quod est deterius, mente perculsos?

ter, huius ordinatio irrita habeatur. Hisce congruit responsio *Leonis* [m] ad quaestionem cuiusdam episcopi *Gallicani: Nulla ratio sinit, vt inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a prouincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecrati.* Et rescriptum *Honorii* de electione episcopi *Romani* [n]: *Si duo contra fas temeritate certantes, fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus sacerdotem; sed illum solum in sede apostolica permansurum, quem ex numero clericorum, noua ordinatione, diuinum iudicium & vniuersitatis consensus elegerit.* Vt adeo, si quis episcoporum contra hasce regulas ordinaretur, ordinatio eius vana & irrita, ipseque deponendus esset, simul ac esset ordinatus. Ita si quis episcopus ordinaretur, qui sententiae depositionis iam ante subiacebat, ordinatio eius nulla erat, quemadmodum ex iis, quae de *Timotheo Aeluro* a diuersis conciliis, in acta concilii *Chalcedonensis* [o] relatis, declarantur, videre est. Si quis episcopus ordinaretur in sedem plenam, in quam alius ante eum ordinatus fuerat, ordinatio eius valebat nihil. Pro episcopo non habendus, sed tamquam adulter, & inuasor iurium alterius, & lupus in vestimentis ouium reiiciendus erat: Quod responsum erat, quod de *Nouatiano* dabat CYPRIANVS [p];

(m) Leo epist. XCII. ad Rustic. Narbonens. c. 1.

(n) Honor. rescript. ad Bonifac. ap. Crab. tom. I. p. 491.

(o) Synod. Cappadoc. in actis conc. I. Chalced. part. III. c. LI. (tom. IV. concil. p. 956.) Ea, quae de Timotheo gesta sunt, penitus non laudamus: sacerdotium habere non potest. Primum quidem, quia oportet eum, qui ex quacumque caussa deponitur, sustinere, & neque ad eum gradum accedere, neque ad maiorem currere dignitatem, antequam is, qui eum deposuit, soluat sententiam in eo prolatam, aut certe sanctorum episcoporum synodus, quae perspexerint iusta definiant.
Synod. Galat. ibid. c. LVII. p. 970. Eum, qui ex quacumque caussa depositus est, non solum ad maiorem gradum venire lex ecclesiastica non permittit, sed neque in ordine, in quo fuit, permanere, nisi deponens propria sententia eum rursus absoluat, aut certe synodus sanctorum episcoporum aliquid de eo disponat. Vide sis & synod. Paphlagon. c. LIV. & synod. Corinth. c. LVI. ibid.

(p) Cyprian. epist. LV. ad Antonian. pag. 104. (p. 243. edit. Amstelod. MDCC.) Factus est Cornelius episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quae tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; quum nemo ante se factus esset, quum Fabiani locus, id est, quum locus Petri & gradus cathe-

et concilium *Sardicense* [q] apud HILARIVM; & episcopi ac synodi orientales [r] in ante memorata caussa *Timothei Aeluri* apud LIBERATVM & in actis suis sub finem concilii *Chalcedonensis*. Similiter regula erat in ecclesia, vt ne quis energumenus, hoc est a malo dæmone agitatus, ordinaretur: vel si quis casu vel errore aliquo esset ordinatus, vt statim amoueretur. Hoc expressis verbis decretum legitur in concilio primo *Arausicano* [s]: *Energumeni non solum non assumendi sunt ad vllum ordinem clericatus, sed & illi, qui ordinati iam sunt, ab imposito officio sunt repellendi.* GELASIVS [t]; *Necessario remouendi sunt* (dæmoniaci), inquit, *ne quibuslibet, pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis.* Alia regula erat ecclesiæ, ne quis, qui voluntarie corpus suum dilacerasset vel truncasset [u], ad vllum vmquam munus sacrum admitteretur. Hinc si quis iam esset ordinatus, per canonem magnæ synodi *Nicænæ* [w] & decretum GELASII [x] ab officio cessare debebat; vel, vt conci-

---

dræ sacerdotalis vacaret. Quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato; quisquis iam episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est; nec habeat ecclesiasticam ordinationem, qui ecclesiæ non tenet vnitatem; quisquis ille fuerit, multum licet de se iactans & sibi plurimum vindicans; profanus est, alienus est, foris est. Et ibid. p. 249. Nisi si episcopus tibi videtur, qui, episcopo in ecclesia a sedecim coëpiscopis facto, adulter atque extraneus episcopus fieri a desertoribus per ambitum nititur, &c.

(q) Hilar. de synodis p. 128.

(r) Liberat. breuiar. cap. XV. tot. (apud Labb. tom. V. concil. p. 763. 764.) Et acta concil. Chalced. part. III. epist. XXXVIII. XXXIX. XLI.

(s) Conc. Arausic. I. c. XVI.

(t) Gelas. epist. IX. ad episc. Lucaniæ c. XIX.

(u) Can. apostol. XXI. *ὁ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, μὴ γινέσθω κληρικός· αὐτοφόντης γάρ ἐστι, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός. Qui se ipsum exsecuit; non fiat clericus: est enim sui homicida & hostis diuini opificii.*
Conc. Arelat. II. c. VII. Hos, qui se carnali vitio repugnare nescientes abscindunt, ad clerum peruenire non posse.

(w) Conc. Nic c. I. *εἴ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει· καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. Si quis, quum esset sanus, se ipsum exsecuit, eum etiam in clero examinatum cessare conuenit, & deincept nullum talem oportet promoueri.*

(x) Gelas. epist. IX. c. XIX. Si corpore sauciatum fortassis aut debilem nequaquam sancta contingere lex diuina permittit: quanto magis doni cælestis dispensatores esse non conuenit, quod est deterius, mente perculsos?

lium *Romanum* ſub *Hilario* [*y*] definit, ſi quis iſtiuſmodi irrepſiſſet in ordines, epiſcopus, qui eum conſecrauerat, factum ſuum diſſoluere debebat, ſimul ac fraus detecta eſſet. Alia regula erat, vt ne quis, nondum vel irregulariter ſine debita baptiſmi formula baptizatus, ad ſanctos ordines admitteretur: quam ob cauſſam concilium *Nicænum* [z] eos, qui a *Paulianiſtis* ordinati erant, de nouo baptizari & ordinari iubebat, ſi alioquin apti eſſe ad functionem ſuam deprehenderentur. Idem decretum factum de omnibus inter hæreticos baptizatis vel rebaptizatis ab eis; vt ne quis eorum ordinaretur; & ſi qui ſubreptitia ratione ad ordines admiſſi eſſent, deponendi erant, pœna depoſitionis ipſi epiſcopo denuntiata, qui tales ordinare auſus eſſet, aut remouere eos, qui ab aliis fraudulenter eſſent ordinati, recuſaret [*a*]. Si quis ſæcularibus principibus vſus gradum in eccleſia obtinuiſſet, ſecundum canonem quemdam apoſtolicum [*b*] deponendus, & omnes a communione chriſtianorum ſegregandi erant, qui illi communicarent. Si quis epiſcopus aliquem minus dignum de propinquis ſuis ex mere humano adfectu ordinaſſet, per regulam eorumdem canonum

(*y*) Concil. Rom. c. III. Inſcii litterarum, nec non & aliqua membrorum damna perpeſſi, & hi qui ex pœnitentibus ſunt, ad ſacros ordines aſpirare non audeant. Quiſquis talium conſecrator exſtiterit, factum ſuum diſſoluet.

(z) Conc. Nic. can. XIX. *Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος· εἰ δέ τινες ἐν τῷ προεληλυθότι χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθησαν, εἰ μὲν ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖεν, ἀναβαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου· εἰ δὲ ἡ ἀνάκρισις ἀνεπιτηδείους αὐτοὺς εὑρίσκοι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς προσήκει. κ. τ. λ. De Paulianiſtis, qui deinde ad eccleſiam confugerunt, ſtatutum eſt, vt ii omnino rebaptizentur. Si qui vero tempore præterito in clericorum numero erant, ſi quidem a culpa & reprehenſione alieni viſi fuerint, rebaptizati ordinentur a catholicæ eccleſiæ epiſcopo. Si vero examinatio eos non eſſe aptos deprehendit, deponi eos oportet. cetera.*

(*a*) Felic. III. epiſt. I. c. V. Qui in qualibet ætate, alibi quam in eccleſia catholica, aut baptizati aut rebaptizati ſunt, ad eccleſiaſticam militiam prorſus non admittantur. --- Quoniam de ſuo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quiſquis hoc violauerit inſtitutum, vel qui non remouerit eum, quem ex eis ad miniſterium clericale obrepſiſſe cognouerit.

(*b*) Can. apoſt. can. XXX. Εἴ *τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθωσαν καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.*

apo-

apoſtolicorum [c] ordinatio irrita habenda, & epiſcopus ſegregatione puniendus erat. Et huic regulæ conuenit decretum, in concilio *Toletano* decimo [d] ad eumdem finem factum. Si quis epiſcopus ſucceſſorem ſuum ordinaſſet, per canonem concilii *Antiocheni* [e] ordinatio erat irrita, quod clandeſtine ſine prouincialis ſynodi conſenſu facta eſſet. Vel ſi quis epiſcopus a duobus tantum epiſcopis ordinatus eſſet, ob eamdem rationem deponendus erat, quia id factum erat contra regulam, quæ præſentiam metropolitani & epiſcoporum prouincialium

(c) Can. apoſt. c. LXXVI. *ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ, ἢ τῷ υἱῷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενεῖ χαριζόμενον τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς, χειροτονεῖν ὃς αὐτὸς βούλεται· κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ Θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ· οὐ γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονομίαν ὀφείλει τιθέναι· εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσοι, ἄκυρος μὲν ἔστω ἡ χειροτονία, αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ. Non oportet epiſcopum, fratri, vel filio, vel alteri propinquo dignitatem epiſcopatus largiendo, ordinare quos ipſe vult: non enim æquum eſt, vt epiſcopatus ſui hæredes faciat, humano adfectu largiens quæ Dei ſunt: nam Chriſti eccleſiam non debet hæreditati ſubiicere. Si quis autem hoc fecerit; irrita quidem ſit eius ordinatio; ipſe vero puniatur ſegregatione.*

(d) Conc. Toletan. X. can. III. Agnouimus quoſdam pontifices præcepti principis apoſtolorum, qui ait: *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem &c.* ita eſſe immemores, vt quibuſdam monaſteriis, parochialibuſque eccleſiis, aut ſuæ conſanguinitatis perſonas, aut ſui ſanguinis participes inique ſæpe ſtatuant in prælatum; ita illis prouidentes commoda inhoneſta, vt eiſdem deſerantur, aut quæ proprio epiſcopo dare iuſtus ordo popoſcerit, aut quæ rapere deputati exactoris violentia potuerit. Proinde decenter omnibus placet, & in præſenti tale reſcindere factum, & non eſſe de cetero faciendum. Nam quiſquis pontificum deinceps, aut ſanguine propinquis, aut fauore ſibi perſonis quibuſcumque deuinctis talia commodare lucra tentauerit auſu nefandæ præſumtionis; & quod viſum fuerit, deuocetur in irritum, & qui ordinarit, annuæ excommunicationis ferat excidium.

(e) Conc. Antioch. c. XXIII. *Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι ἀντ' αὐτοῦ καθιστᾷν ἕτερον ἑαυτοῦ διάδοχον, κἂν πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βίου τυγχάνει· εἰ δέ τι τοιοῦτο γίγνοιτο, ἄκυρον εἶναι τὴν κατάστασιν, φυλάττεσθαι δὲ τὸν θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικὸν, περιέχοντα, μὴ δεῖν ἄλλως γίνεσθαι, ἢ μετὰ συνόδου καὶ ἐπικρίσεως ἐπισκόπων, τῶν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τοῦ προάγεσθαι τὸν ἄξιον. Nec liceat epiſcopo alium pro ſe ſucceſſorem conſtituere, etiam ſi ſit in fine vitæ. Si quid autem fiat eiuſmodi, irrita ſit conſtitutio. Seruetur autem ritus eccleſiaſticus, qui continet, non aliter debere fieri, quam cum ſynodo & iudicio epiſcoporum, qui poſt defuncti dormitionem poteſtatem habent dignum prouehendi.*

requi-

requirebat. Hinc concilium *Arausicanum* primum [*f*] in tali casu hoc habebat decretum: *Duo si præsumserint ordinare episcopum, placuit de præsumtoribus, vt, sicubi contigerit, duos episcopos inuitum episcopum facere, auctoribus damnatis, vnius eorum ecclesiæ ipse, qui vim passus est, substituatur: si voluntarium duo fecerint, & ipse damnabitur, quo cautius ea, quæ sunt antiquitus instituta, seruentur.* Et concilium *Regense* [*g*] *Armentarium* episcopum *Ebredunensem* hanc ipsam ob caussam re vera deponebat, quia non habuerat tres episcopos ad se ordinandum. Hæc omnia contra cognitas ordinationis regulas fiebant, hominibusque dabantur crimini, quia bonas regulas & decreta, ad bonum regimen & in beneficium ecclesiæ sapientissime facta, violabant. Et idcirco si quo in huiusmodi casu crimen committeretur, ordinatio per disciplinam ecclesiæ irrita declaranda erat ab origine; & clerici sic ordinati deponi poterant, simul ac ordinati essent, ob vitium in ipsorum ordinatione commissum. Equidem id manifestum est, ecclesiam non semper eos re ipsa deposuisse: tunc vero a suis ipsius regulis discedebat, & talis agendi ratio ad fauorem duntaxat & indulgentiam in specialioribus quibusdam casibus impertiendam spectabat, quum ecclesia iustis de caussis disciplinam suam laxandam, & hominibus istiusmodi commoda concedenda duceret, quæ rigore legis sibi postulare haud poterant. Generalibus disciplinæ regulis sua constabat vis & auctoritas, etiamsi ecclesia non semper e re sua esse iudicaret, eas seuere exsequi.

§. IV.

Nullum remedium hoc in casu per publicæ pœnitentiæ pro criminibus actionem permissum.

NEQVE vllum hoc in casu remedium erat, vt quis solemnem criminum suorum expiationem coram ecclesia, publicam pro eis agendo pœnitentiam, faceret. Hoc enim viam

(*f*) Concil. Arausic. I. c. XXI.

(*g*) Conc. Regens. c. II. Ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque euacuandam esse censuimus, in qua, prætermissa trium præsentia, nec expetitis comprouincialium litteris, metropolitani quoque voluntate neglecta, prorsus nihil, quod episcopum faceret, ostensum est. Itaque placuit in voluntate domini, remoto eo, qui perperam assumtus erat episcopus, fieri omnino fratrum constitutionem, ecclesiastica traditione seruata.

ad

ad regularem ordinationem adeo non aperiebat, vt de eis rebus esset, quæ eos a munere ecclesiastico plane reiiciebant. Si vero clandestinis artibus ordinationem obtinuissent, idonea credebatur ratio ordinibus eos suis priuandi deque gradu deiiciendi. *Ex pœnitentibus*, inquit concilium *Carthaginense* quartum [*b*], *quamuis sit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem.* Eumdem in modum concilium *Romanum* sub *Hilario* pœnitentes [*i*] non minus, quam inscios litterarum & aliqua membrorum damna passos, ab ordinatione arceri iubet: Et declarat, vt quisquis episcoporum tales consecrauerit, factum suum dissoluat; hoc est, ordinibus eos suis, simul ac ordinati fuerint, deiiciat. Idem ab *Innocentio* episcopo *Romano* definitum est in caussa cuiusdam *Modesti*, qui, postquam pro multis criminibus pœnitentiam egisset, non tantum clericus ordinatus fuerat, quod legi erat contrarium, sed episcopatum etiam ambiebat. Decretum eius hac in re ita habet; *Non* [*k*] *sola ab episcopatus ambitione, sed etiam* (secundum canones *Nicaenos* [*l*]) *a clericatus remoueatur officio.* Concilium *Aurelianense* tertium idem sanxit [*m*]: *De ipsis, qui ordinandi sint clerici, regulari custodiatur studio, ne aut duarum vxorum vir; aut renuptæ maritus, aut pœnitentiam professus -- ad ordines promoueatur. Quod si sciens episcopus contra hæc statuta agendum esse crediderit, is quidem qui ordinatur, suscepto iuxta anteriores canones priuetur officio: sed & pro ordinationis temeritate sex mensibus a celebrandis officiis sequestretur.* Concilium *Agathense* [*n*] pœnam quodam modo mitigat, talibus presbyteris & diaconis nomen & honorem tenere permittens, diaconis autem calicem ministrare, & presbyteris oblationem altaris consecrare interdicens. Et concilium primum *Toletanum* [*o*] eos de gradu quidem deiicit, non

(*b*) Conc. Carth. IV. c. LXVIII.
(*i*) Conc. Rom. can. III. cit. sub litt. anteced. (*y*) pag. 60.
(*k*) Innocent. epist. VI. ad episcopos Apuliæ.
(*l*) Concil. Nic. can. IX. & X. cit. §. III. litt. (b) pag. 54. 55.
(*m*) Concil. Aurelian. III. can. VI.
(*n*) Concil. Agath. c. XLIII. vid. cap. III. §. IX. sub litt. (g) pag. 34.
(*o*) Concil. Tolet. I. c. II. Placuit, pœnitentes non admittantur ad clerum. -- Si qui autem ante ordinati sunt diaconos, inter subdiaconos habeantur.

omni-

omnino tamen, ſed diaconis, qui ita de pœnitentibus ordinati fuerint, locum inter hypodiaconos, hoc eſt in proximo inferiore ordine, habere permittit. Hac vel illa ratione quilibet clericus, qui pœnitentiam egerat, dum eſſet laicus, corrigebatur & plectebatur eo, quod quum ordinaretur, non declaraſſet, ſe in iſtiuſmodi ſtatu eſſe, qui per eccleſiæ regulas iuſto impedimento ordinationi ipſius eſſet. Et ſemper res plena ſcandali & offenſionis habebatur, ſi cui, qui publice pœnitentiam in eccleſia egiſſet, permitteretur inſtar publici miniſtri officia celebrare. Eccleſia admittere eos ad veniam & pacem poſt pœnitentiam poterat, ſed vt ad aliquam dignitatem adſpirarent, vel in vllo clericali officio perſeuerarent, eis permittere nolebat.

§. V.

Impedimenta quædam ordinationis, ab externo hominum ſtatu & conditione in mundo oriunda, deiectioni eorum nonnumquam dabant occaſionem.

ALIVD genus erat impedimentorum ordinationis, quæ, vt obſeruo, non ex vlla criminali actione in hominibus, ſed ex externo tantum eorum ſtatu & conditione in mundo oriebantur; quia cum ſacri ordinis officiis conſiſtere non poterat. Quocirca plures accuratæ regulæ datæ, ad iſtiuſmodi hominum ordinationem impediendam, eoſque de clericali ad ſæcularem ſtatum deiiciendos, ſi forte contra iſtiuſmodi interdicta imprudenter eſſent ordinati. Ita, vt paucis rem exemplis illuſtremus, militia (ſub qua, vt alio loco [*] oſtendimus, non tantum armati milites, ſed omnes etiam miniſtri palatii imperatoris, & omnes apparitores iudicum ſiue gubernatorum prouinciarum comprehendebantur) militia, inquam, hoc ſenſu latiore accepta, cum officiis vitæ clericalis conſiſtere non poſſe credebatur: quia homines, in iſtiuſmodi vitæ genere conſtituti, per leges ſeruitio imperii tenebantur, idcirco leges tam eccleſiaſticæ quam ciuiles eos ad ordinem aliquem eccleſiæ admitti vetabant; et ſi quam per fraudem vel errorem admiſſi eſſent, amouendi & ad priſtinum ſtatum reuocandi erant. Eccleſia aliam etiam habebat rationem reiiciendi mi-

(*) Lib. IV. c. IV. §. I. vol. II. pag. 144. 145.

lites

lites bellicos, quòd probabile esset, eos manus suas sanguine maculasse, cuiusmodi ordinationem accipere non poterant. Hinc quum nonnulli tales in ecclesiis *Hispanicis* in ordines adsciti essent, *Innocentius* pontifex *Romanus*, data ad synodi *Toletanæ* episcopos acriore epistola, narrabat, expedire propter numerum sic ordinatorum, vt in officio tolerarentur, ne perturbationes mouerentur quam plurimis ecclesiis, & vt ea, quæ facta essent, Dei potius iudicio dimitterentur: sed si deinceps istiusmodi ordinarentur, tam hos ipsos, quam qui eos ordinassent [p], ordine & honore priuandos esse pronuntiabat. Cui eius admonitioni concilium *Toletanum* [q] eatenus morem gerebat, vt canonem faceret in hanc sententiam: *Si quis post baptismum militauerit & chlamydem sumserit, aut cingulum; etiamsi grauiora non admiserit, si ad clerum admissus fuerit, diaconii non accipiat dignitatem.* Seruos & clientes beneficiarios ordinari ex eadem ratione prohibitum erat, quia per legem ministerio dominorum suorum temporalium obligati erant: Ita similiter omnia membra ciuilis cuiusdam societatis, vel sodalitii opificum, quia ministerio reipublicæ tenebantur: Et omnes, qui nomine veniebant curialium siue decurionum in imperio *Romano;* vtpote qui membra erant curiæ, siue communis concilii in aliqua ciuitate, cui per facultates & possessiones suas operam suam commodare debebant. Horum omnium ordinatio generatim tum per ecclesiasticas tum ciuiles leges interdicta erat: & si qui eorum irregulariter essent ordinati, domini libertatem habebant repetendi seruos suos; imperium milites suos; & curia

(p) Innocent. epist. XXIII. ad synod. Toletan. cap. IV. De ordinationibus, quas prauæ consuetudinis vitio Hispanienses episcopos celebrare cognoscimus, fuerat aliquid secundum maiorum traditionem statuendum, nisi perpenderemus, ne perturbationes quam plurimis ecclesiis moueremus. Quorum factum ita reprehendimus, vt propter numerum corrigendorum ea, quæ quoquo modo facta sunt, in dubium non vocemus, sed Dei potius iudicio dimittamus. --- Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestræ maturitas prouidere debebit, vt tantæ vsurpationi saltem nunc finis necessarius imponatur: eo videlicet constituto, vt si qui posthæc aduersus formas canonum vel ad ecclesiasticum ordinem, vel ad ipsum sacerdotium venire tentauerint, vna cum creatoribus suis ipso, in quo inuenti fuerint, ordine & honore priuentur.

(q) Concil. Tolet. I. c. VIII.

decuriones ſuos deſertores: Et eccleſia, excepto in quibuſdam ſpecialibus caſibus, eos deponere debebat & ſtatim conſentire, vt ad antiquam ſuam ſtationem & functionem ſæcularem reducerentur. De quibus omnibus libro quodam [*] anteriore copioſius expoſuimus, hoc autem loco ea tantum ad explanandum diſciplinam eccleſiæ attingimus.

§. VI.

Quænam crimina depoſitionem, vel alias cenſuras clericis in officii ſui adminiſtratione adferre potuerint. 1. Clerici cenſura eccleſiaſtica adficiendi ob contemtum canonum.

HACTENVS cauſſas & occaſiones deiectionis clericorum ex vitio aliquo, ſub clericalis muneris aditum commiſſo, oriundas ſpectauimus. Iam videbimus, quænam crimina deiectionem parere, vel aliis cenſuris in officii ſui adminiſtratione obnoxios eos reddere potuerint. Atque heic generatim notandum fuerit, clericum cenſuris ſemper fuiſſe obnoxium ob quemuis contemtum canonum. Qua de re in concilio primo *Carthaginenſi* [r], *Taurinenſi* & *Bracarenſi* & diuerſis aliis regulæ præſcriptæ leguntur. Verum vt hæ clericos & laicos pariter adficiunt, eas heic longo ordine recenſere nihil attinet, quum id libro quodam ſuperiore [†], in generaliore diſciplinæ conſideratione, factum ſit.

§. VII.

2. Ob negligentiam in officio ſuo.

SPECIALIVS cenſuræ obnoxii erant ob negligentiam in officio ſuo, vel actionem aliquam in eius adminiſtratione, rectæ legum normæ minime conuenientem. *Epiſcopus aut presbyter*, inquiunt canones apoſtolici [s], *clerum vel populum negli-*

(*) Lib. IV. c. IV. §. II. ſeqq. volum. II. p. 145. ſeqq.

(r) Concil. Carthag. I. c. XIV. Si quis ſtatuta ſupergreſſus corruperit, vel pro nihilo habenda putauerit, ſi laicus eſt, communione, ſi clericus eſt, honore priuetur.
Conc. Taurin. c. II. †
Conc. Brac. I. c. XL. (ap. Labb. conc. II. can. XXII. tom. V. conc. p. 842.) Placuit, vt quæcumque præcepta antiquorum canonum modo in concilio recitata ſunt, nullus audeat præterire. Si quis autem quaſi contumax transgreditur, ille neceſſe eſt vt de ſuo degradetur officio.

(†) Lib. XVI. cap. IX. §. V. volum. VII. pag.

(s) Canon. apoſt. c. LVIII. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ,

gens

gens & non docens eos pietatem, segregetur: si autem in socordia perseveret, deponatur. Hæc negligentia in ciuili lege [*t*] sacrilegium audit, & hoc nomine puniri iubetur.

§. VIII.

3. Ob neglectum vsum publicæ liturgiæ, orationis dominicæ, hymnorum &c.

Si clerici publicam liturgiam, vel vllam eius partem, orationem dominicam, statos & receptos hymnos, cetera, prætermitterent, censuræ & condemnationi obnoxii erant. Concilium *Toletanum* quartum diuersos hanc in rem canones habet. *Quisquis sacerdotum vel subiacentium clericorum*, inquit vnus canon [*u*], *orationem dominicam quotidie aut in publico aut in priuato officio præterierit, propter superbiam iudicatus, ordinis sui honore priuetur.* Alius [*w*] vsum precum communium, doxologiæ, & hymnorum HILARII atque AVGVSTINI, in laudem Dei atque apostolorum & martyrum triumphos compositorum stabilit, & tandem concludit: *Sicut igitur orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos nullus nostrum vlterius improbet, sed pari modo Gallicia Hispaniaque celebrent, excommunicatione plectendi, qui hymnos reiicere fuerint ausi.* Alius vsum hymni trium puerorum confirmat, eamdem pœnam negligentibus cum [*x*] denuntians. Quartus quidam canon [*y*] definit, quemadmodum doxologia illa *Glo-*

καὶ μὴ παιδεύων αὐτὰς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥᾳθυμίᾳ, καθαιρείσθω.

(*t*) Cod. Theodos. lib. XVI. tit. II. de episcopis leg. XXV. Qui diuinæ legis sanctitatem aut nesciendo confundunt, aut negligendo violant, sacrilegium committunt.

(*u*) Concil. Tolet. IV. c. X.

(*w*) Ibid. can. XIII.

(*x*) Ibid. can. XIV. Hymnum quoque trium puerorum, in quo vniuersa cæli terræque creatura dominum collaudat, & quem ecclesia catholica per totum orbem diffusa celebrat, quidam sacerdotes in missa dominicorum dierum & in solemnitatibus martyrum canere negligunt: proinde hoc sanctum concilium instituit, vt per omnes ecclesias Hispaniæ vel Gallicæ in omnium missarum solemnitate idem in pulpito decantetur: communionem amissuri, qui & antiquam huius hymni consuetudinem nostramque definitionem excesserint.

(*y*) Ibid. c. XV. In fine psalmorum non, sicut a quibusdam huc vsque, Gloria patri, sed, Gloria & honor patri dicatur, Dauid propheta dicente: *Afferte domino gloriam & honorem:* & Ioannes euangelista in apocalypsi: *Audiui*

ria patri, &c. ab omnibus ecclesiasticis cani debeat: & quintus quidam [z] lectionem apocalypseos certo anni tempore fieri iubet, inter pascha scilicet & pentecosten, eamdem sententiam & pœnam excommunicationis denuntians omnibus, qui vel librum tamquam non canonicum reiecturi, vel in diuino officio secundum datam regulam adhibere prætermissuri sint.

§. IX.

4. Ob mutationem in forma baptismi factam.

Si quis ecclesiæ minister materialem mutationem faceret in administrandis sacramentis, propter istam audaciam officio deiiciendus erat: Verbi gratia, si vel generalem verborum formulam in baptismo vsitatam mutaret, vel trinam immersionem, vniuersali consuetudine in omnibus ecclesiis receptam. *Si quis episcopus aut presbyter*, inquit canon quidam apostolicus [*a*], *secundum domini constitutionem non baptizauerit in patrem & filium & spiritum sanctum; sed in tres principio carentes, vel in tres filios, vel in tres paracletos, deponatur.* Et proximus canon [*] ait: *Si quis episcopus aut presbyter non tres mersiones vnius initiationis seu baptismi fecerit; sed vnam mersionem, quæ detur in mortem domini, deponatur. Non enim dixit dominus; In mortem meam baptizate: sed, Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti.*

---

vocem cælestis exercitus dicentem: Honor & gloria Deo nostro sedenti in throno: ac per hoc hæc duo sic oportet in terris dici, sicut in cælis resonant. Vniuersis igitur ecclesiasticis hanc obseruantiam damus, quam quisquis præterierit, communionis iacturam habebit.

(z) Ibid. can. XVII. Apocalypsin librum multorum conciliorum auctoritas & synodica sanctorum præsulum Romanorum decreta Ioannis euangelistæ esse perscribunt, & inter diuinos libros recipiendum [hic deest aliquid] atque in ecclesia Dei prædicare contemnunt. Si quis eum deinceps aut non receperit, aut a pascha vsque ad pentecosten missarum tempore in ecclesia non prædicauerit, excommunicationis sententiam habebit.

(a) Can. apost. XLIX. (al. XLI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱούς, ἢ εἰς τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

(*) Can. apost. XLII. (al. L.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλ' ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε· ἀλλά, πορευθέντες κ.τ.λ.

§. X.

§. X.

5. Si non frequentarent quotidianum Dei cultum.

Si quis clericus ecclesiam frequentare & diuino cultui adesse negligeret, etiam quando ipse non celebrabat sacrificium, deponendus erat, si admonitus in contemtu persisteret. Hunc in finem decretum legimus a concilio *Toletano* primo [*b*] factum: *Presbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet ecclesiae deputatus clericus, si intra ciuitatem fuerit, vel in loco, in quo ecclesia est, aut castella, aut vici sunt, aut villae, si ad ecclesiam aut ad sacrificium quotidianum non venerit, clericus non habeatur, si castigatus, per satisfactionem veniam ab episcopo noluit promereri.* Concilium *Agathense* tales ad communionem peregrinam reducit [*c*], hoc est, officio ad tempus amouet. Et lex IVSTINIANI [*d*] eos extra clerum iubet constitui, propter scandalum, quod per istiusmodi neglectum & contemtum diuini cultus detur laicis.

§. XI.

6. Si saecularibus officiis sese implicarent.

Si quis clericus se admisceret atque implicaret saecularibus officiis, quum hoc minus necessaria auocatio esset a propria eius functione, & proprium vocationis eius impediret negotium, munere suo priuandus erat. *Non oportet*, inquit vnus e canonibus apostolicis [*e*], *vt episcopus se* εἰς δημοσίας διοικήσεις *in publicas administrationes demittat, sed ecclesiasticis vsibus vacet. Aut igitur persuadeatur hoc non facere, aut deponatur. Nemo e-*

(*b*) Concil. Tolet. I. c. V.

(*c*) Conc. Agath. c. II. Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: & si qui prioris gradus elati superbia communionem fortasse contemserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur: ita, vt quum eos poenitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant.

(*d*) Cod. Iustin. lib. I. tit. III. de episcopis leg. XLII. §. X. τοὺς μὴ εὑρισκομένους ἀμέμπτως ταῖς λειτουργίαις προσκαρτερήσαντας ἔξω τοῦ κλήρου καθίστασθαι, *Eos, qui inuenti non fuerint inculpate in liturgiis perseuerantes, extra clerum constitui (iubemus).*

(*e*) Can. apostol. LXXXI. ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις· ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ

nim potest duobus dominis seruire; iuxta dominicam admonitionem. Alius canon [*f*] ait: *Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, militiæ vacans, & vtrumque retinere volens, Romanum magistratum & sacram administrationem; deponatur. Quæ enim sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo.* Concilium *Carthaginense* primum [*g*] clericis interdicit, ne administrationem vel procurationem domorum in se recipiant, quia apostolus dicat: *Nemo militans Deo, ingerit se negotiis sæcularibus.* Et concludit: *Proinde aut clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sint sine officio clericorum.* Enimuero quum necessitas vel caritas videri posset postulare a clericis, vt in casibus quibusdam specialibus negotiis sæcularibus sese implicarent, concilium *Chalcedonense* [*h*] regulam cum quadam distinctione tradit: *Peruenit*, inquiens, *ad sanctam synodum, quod eorum, qui in clerum cooptati sunt, quidam propter turpe lucrum alienas possessiones conducunt, & sæcularia negotia exercent, diuinum ministerium negligentes, sæcularium vero domos subeuntes, & eorum facultatum tractationem ac curationem propter auaritiam suscipientes. Definiit ergo sancta synodus, neminem deinceps, nec episcopum, nec clericum, nec monachum vel possessiones conducere, vel sæcularibus possessionum administrationibus se ipsum ingerere: nisi vtique ex lege ad inexcusabilem impuberum tutelam vocetur, vel ciuitatis episcopus eum rerum ecclesiasticarum curam gerere permittat, vel orphanorum, vel viduarum, quibus prouideri non potest, & personarum, quæ ecclesiastico auxilio maxime indigent, propter*

ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω· οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν κυριακὴν παραίνεσιν.

(*f*) Ibid. can. LXXXIII. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω· τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, Θεῷ. Vid. can. VII. ibid. κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω· εἰ δὲ μή, καθαιρείσθω.

(*g*) Conc. Carth. I. c. VI.

(*h*) Concil. Chalced. can. III. Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, ὅτι τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων τινὲς δι' οἰκείαν αἰσχροκέρδειαν ἀλλοτρίων κτημάτων γίνονται μισθωταί, καὶ πράγματα κοσμικὰ ἐργολαβοῦσι, τῆς μὲν τοῦ Θεοῦ λειτουργίας καταρρᾳθυμοῦντες, τοὺς δὲ τῶν κοσμικῶν ὑποτρέχοντες οἴκους, καὶ οὐσιῶν χειρισμοὺς ἀναδεχόμενοι διὰ φιλαργυρίαν· ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, μηδένα τοῦ λοιποῦ, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ κληρικόν, μὴ μονάζοντα, ἢ μισθοῦσθαι κτήματα, ἢ πράγματα, ἢ ἐπεισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοικήσεσι· πλὴν εἰ μή που ἐκ νόμων καλοῖτο εἰς ἀφηλίκων ἀπαραίτητον ἐπιτροπήν, ἢ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέψοι φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὀρφανῶν, καὶ χηρῶν ἀπροσοήτων, καὶ τῶν προσώπων τῶν μάλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, διὰ τὸν φόβον τοῦ κυ-

timo-

timorem domini. Si quis autem, quae ſtatuta ſunt, deinceps transgredi adgreſſus fuerit, is pœnis eccleſiaſticis ſubiiciatur. Dantur multæ aliæ leges, quæ clericis pro aliis ſpondere vel cauſſam in iudicio agere, vel ſæcularem negotiationem exercere interdicunt; ſed tamen cum aliqua limitatione & exceptione. De quibus quum libro quodam antecedente [*] copioſe diſſeruimus, hoc loco plura dicere nihil attinet.

§. XII.

7. *Si propriam eccleſiam ſine venia deſererent, ad migrandum ad aliam.*

ALIVD eiuſdem generis crimen erat in clerico, ſi eccleſiam ſuam, cui initio per ordinationem adfixus erat, ſine venia epiſcopi, ad cuius iuriſdictionem pertinebat, deſereret. Licet enim hoc proprie non eſſet abſoluta quædam & vniuerſalis abdicatio & deſertio miniſterii eccleſiaſtici; manifeſta tamen boni ordinis violatio erat, & transgreſſio vtilis regulæ, per ſæpius iteratas præceptiones in vniuerſa eccleſia ſtabilitæ, qua clerici epiſcopi ſui eccleſiam vel diœceſin ſine eius conſenſu deſerere, & in alia quacumque in fraudem epiſcopi, qui initio eos ordinauerat, recipi prohibentur. *Si quis presbyter aut diaconus,* inquit canon quidam apoſtolicus [i], *relicta paræcia ſua ad aliam abierit; & quum migrauerit penitus, in alia paræcia præter epiſcopi ſui voluntatem manſerit; hunc iubemus non amplius ſacris miniſtrare; præſertim ſi epiſcopo ad reditum hortanti non obtemperauerit, in ordinis deſertione perſeuerans: illic tamen veluti laicus communicet. Sin vero epiſcopus, apud quem verſatur, pro nihilo ducens aduerſum eos decretam ceſſationem a miniſterio, receperit eos tamquam clericos; ſegregetur, vt magiſter turbati ordinis.* Eadem regula

---

ρία· εἰ δέ τις παραβαίνειν τὰ ὡρισμένα τοῦ λοιποῦ ἐπιχειρήσοι, ὁ τοιοῦτος ἐκκλησιαστικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.

(*) Lib. VI. cap. IV. §. IX. X. XI. ſeq. volum. II. p. 401. ſeqq.

(i) Can. apoſtol. XII. (al. XV. XVI.) Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβῃ ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα, προσκαλουμένου αὐτὸν ἐπανελθεῖν ἐπισκόπου, οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ· ὡς λαϊκὸς μέν τοι ἐκεῖσε κοινωνείτω· εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος, παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικούς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

ſæpi-

ſæpius repetitur in antiquis canonibus, ad quos alio loco lectorem [†] amandauimus.

§. XIII.

8. *Si miniſterium obire auderent, a ſynodo iam condemnati.*

Si quis clericus miniſterium obire auderet, poſtquam a ſynodo condemnatus, nec dum ab ea vel alia quadam ſynodo abſolutus eſſet, ob contemtum ſuum deiiciendus erat ſine vlla ſpe reſtitutionis. Ita primum in canonibus apoſtolicis [k] decretum eſt: *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, iuſte propter manifeſta crimina depoſitus, attingere ſibi quondam traditum miniſterium auſus fuerit; is penitus ab eccleſia exſcindatur.* Concilium *Antiochenum* [l] hanc regulam paullo explicitius repetit: *Si quis epiſcopus a ſynodo depoſitus, vel presbyter, vel diaconus a proprio epiſcopo, ſacrum celebrare auſus fuerit, ſiue epiſcopus ſecundum praecedentem conſuetudinem, ſiue presbyter, ſiue diaconus, nullam amplius ſpem reſtitutionis in alia ſynodo, neque defenſionis locum ei habere liceat. Sed & omnes, qui ei communicant, ex eccleſia eiiciantur, & maxime ſi quam ſententiam aduerſus prædictos prolatam didicerunt, eis communicare auſi fuerint.* Hic canon in magno concilio *Chalcedonenſi* [m] repetitur & confirmatur, tamquam firma & ſtata regula, tunc vniverſalis eccleſiæ codici inſerta.

§. XIV.

9. *Si a cenſura ſynodi prouincialis ad extraneas appellarent eccleſias.*

Hoc in caſu eccleſia appellationem permittebat, vt, ſi quis iniuriam paſſus, vel oppreſſus eſſet per violentam aliquam ſecum agendi rationem, coram prouinciali ſynodo ius poſtu-

(†) Lib. VI. c. IV. §. IV. vol. II. p. 387. ſeqq.

(k) Can. apoſtol. XXIX. (al. XXI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἐφάψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας· οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

(l) Conc. Antioch. can. IV. Εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τολμήσειέν τι πρᾶξαι τῆς λειτουργίας, εἴτε ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν προάγουσαν συνήθειαν, εἴτε ὁ διάκονος· μηκέτι ἐξὸν εἶναι αὐτῷ, μηδ' ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως, μήτε ἀπολογίας χώραν ἔχειν· ἀλλὰ δὲ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ πάντας ἀποβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα εἰ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προειρημένων ἐξενεχθεῖσαν τολμήσειαν αὐτοῖς κοινωνεῖν.

(m) Concil. Chalced. act. IV. (concil. tom. IV. p. 538.)

lare

lare posset. Tum vero hæc appellandi libertas ad locum siue prouinciam, in qua ille viuebat, adstricta erat, nec ad aliam poterat confugere regionem, hanc quidem huic rei prætexendo caussam, quod illic alieniores a partium studio iudices se habiturum consideret. Equidem episcopi *Romani* interdum peculiarem hac in re prærogatiuam sibi arrogabant, quasi potestatem haberent appellationes ab aliis ecclesiis accipiendi, caussasque, in extraneis regionibus iisque remotissimis & diversæ iurisdictioni subiacentibus subnatas, audiendi atque decidendi. At vero *Augustinus* & reliqui patres *Africani* huic iniquæ vsurpationi mascule sese opponebant, clericisque ad exteras ecclesias appellare interdicebant, facto hanc in rem tali decreto: *Placuit, vt presbyteri, diaconi vel ceteri inferiores clerici, in caussis, quas habuerint, si de iudiciis episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos audiant, & inter eos, quicquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quod & si ab eis prouocandum putauerint, non prouocent nisi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum suarum. Ad transmarina autem* (*Romam* intelligunt) *qui putauerint appellandum, a nullo inter Africam in communionem suscipiantur.* Decretum hoc primum factum est in concilio *Mileuitano* [n], & postmodum confirmatum diuersis actibus generalium synodorum, celebratarum occasione decantatissimæ appellationis *Apiarii* presbyteri *Africani*, quem, ab *Africano* quodam concilio honoris sui gradu deiectum, *Zosimus* pontifex *Romanus* communioni restituere conabatur. Quemadmodum hisce conatibus obuiam ierint patres *Africani*, quamdiu tres pontifices *Zosimus*, *Bonifacius*, & *Cælestinus* sedi *Romanæ* alius post alium præfuerunt, & quibus argumentis contra eos pugnauerint, iam supra [*] e canonibus codicis *Africani* ostendimus. Hoc loco id tantum breuissime notamus, vt antiquam disciplinam hac in re ex communi tenore & praxi ecclesiæ explanemus.

(n) Concil. Mileuitan. c. XXII.

(*) Cod. Afric. CXXXV. CXXXVI. CXXXVII. CXXXVIII. vid. lib. IX. cap. I. §. XI. volum. III. p. 393. seqq.

§. XV.

10. *Si controuersias coram episcopis finire recusarent, & ad saeculare confugerent iudicium.*

ALIA res, propter quam clerici pœnis ecclesiasticis subiiciebantur, erat, si controuersias suas coram episcopis finire recusarent, & ad sæcularia potius aufugerent iudicia. Leges imperiales permittunt, & leges ecclesiasticæ præcipiunt eis, vt omnes lites, quas inter se habeant, ad ecclesiastici tribunalis cognitionem deferant. Occasionem alio in loco [*] habuimus hac de re, tamquam priuilegio & immunitate, clericis per leges imperiales indulta, loquendi, & quæ hoc loco de ea adhuc notabimus, tantum ea sunt, quæ ad disciplinam ecclesiæ spectant. Quo pertinet decretum, quod in concilio legimus *Chalcedonensi* [o]: *Si quis clericus habet cum clerico litem aut negotium, proprium episcopum ne relinquat, & ad sæcularia iudicia ne excurrat: sed caussam prius apud proprium episcopum agat: vel de episcopi sententia apud eos, quos vtraque pars elegerit, iudicium agitetur: Si quis autem præter hoc fecerit, canonicis pœnis subiiciatur.* Quæ pœnæ in ecclesia *Africana* in eo consistebant, vt locum suum, hoc est dignitatem, amitteret, siue episcopus esset, siue presbyter, siue diaconus, siue alius quicumque inferior clericus, qui sententiam fori ecclesiastici in caussa criminali declinaret, & ad iudicium confugeret sæculare: Vel si caussa ciuilis esset, perdere debebat quicquid emolumenti ex ista actione consequutus erat; quemadmodum concilium *Carthaginense* tertium [p] hac in re definiuit, quia vniuersam ecclesiam despiciebat in eo,

(*) Lib. V. cap. I. §. IV. vol. II. p. 207. seqq.

(o) Concil. Chalced. c. IX. Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχοι, μὴ καταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατατρεχέτω· ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἤγουν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλεται, τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω· εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσει, κανονικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.
Vid. conc. Venetic. c. IX. Clericis, nisi ex permissu episcoporum suorum, sæcularia iudicia adire non liceat. Sed si quis fortassis episcopi sui iudicium cœperit habere suspectum, aut ipsi de proprietate aliqua aduersus ipsum episcopum fuerit nata contentio, aliorum episcoporum audientiam, non sæcularium potestatem, debebit audire. Aliter a communione habeatur alienus.

(p) Concil. Carth. III. c. IX. Placuit, vt quisquis episcoporum, presbyterorum

quod

quod nullum e viris ecclesiasticis caussam suam diiudicare posse, opinaretur. Et concilium *Mileuitanum* hisce addit [q], quod nulli clerico liceat ab imperatore petere, vt sibi in aliqua caussa iudices sæculares adsignet, sed tantum ecclesiasticos, nisi honore ille suo priuari velit. Et hic genuinus sensus videtur esse duorum celebratissimorum canonum concilii *Antiocheni*, qui generatim a recentioribus auctoribus eo perperam accipiuntur, quasi constituti sint duntaxat clandestino consilio *Arianorum* contra *Athanasium*, quum re vera nihil nisi antiquam disciplinæ regulam, per ecclesiam vniuersaliter obseruatam, contineant. Verba prioris canonis hæc sunt [r]: *Si quis episcopus, vel presbyter, vel omnino ex canone, citra sententiam & litteras episcoporum prouinciæ & maxime metropolitani ad imperatorem proficisci adgressus fuerit, is abdicetur & eiiciatur non solum a communione, sed etiam a dignitate, cuius est particeps, vt qui religiosissimi imperatoris nostri auribus molestiam adferre audeat præter ritum ecclesiæ. Si autem necessarius vsus exigat, vt ad imperatorem se conferat, id agat cum deliberatione & sententia metropolitani prouinciæ, & eorum, qui sunt in ea, eorumque litteris munitus, iter inuadat.* Posterior canon ita habet [s]: *Si quis a proprio episcopo depositus presbyter, vel dia-*

& diaconorum seu clericorum, quum in ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis caussa fuerit commota, si relicto ecclesiastico iudicio, publicis iudiciis purgari voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali iudicio. In ciuili vero perdat, quod euicit, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio iudicat, qui de vniuersa ecclesia male sentiendo, de iudicio sæculari poscit auxilium, quum priuatorum christianorum caussas apostolus ad ecclesiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

(q) Concil. Mileuit. c. XIX. Quicumque ab imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem episcopale iudicium ab imperatore postulauerit, nihil ei obsit.

(r) Concil. Antioch. c. XI. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ κανόνος, ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν, ὁρμήσειεν πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν, τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι καὶ ἀπόβλητον γίνεσθαι, οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν τολμῶντα ταῖς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀκοαῖς, παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας· εἰ δὲ ἀναγκαία καλοίη χρεία πρὸς βασιλέα ὁρμᾷν, τοῦτο πράττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπου, ἢ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι.

(s) Ibid. c. XII. Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος, ἢ διάκονος,

conus,

conus, vel episcopus a synodo, ausus fuerit imperatoris auribus molestiam exhibere, quum oporteat ad maiorem synodum conuerti, & ius, quod se habere putat, ad plures episcopos referre, eorumque examinationem & iudicium suscipere: qui itaque iis contemtis imperatori molestus fuerit, is nulla venia dignus, neque sui defendendi locum habeat, nec restitutionis futuræ spem exspectet. Recentiores scriptores plerique omnes, sequentes animaduersionem, factam in hunc canonem ab ANTONIO AVGVSTINO [t] & BARONIO [u], canonem conflatum esse putant a factione *Ariana* aduersus *Athanasium*; & eumdem ipsum canonem esse dicunt, ad quem prouocarint contra *Chrysostomum* aduersarii eius, & quem ipse atque aduocati ipsius reiecerint temporibus sequentibus. Verum eruditus SCHELSTRATVS, qui concilii *Antiocheni* ex instituto vindicauit auctoritatem [w], errorem vulgarem esse ostendit; demonstrans canonem *Arianum* ab hoc omnino diuersum, & hunc *Antiochenum*

ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλῆσαι τολμήσειε τὰς βασιλέως ἀκοάς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, προσαναφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν αὐτῶν ἐξέτασίν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι· εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας, ἐνοχλήσειεν τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μηδεμιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μηδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδὲ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως προσδοκᾷν.

(t) Anton. August. de emendatione Gratiani lib. I. dial. XI. p. 123. Hoc esse caput arbitror contra b. Athanasium scriptum, quod reprehendit Iulius in epistola ad hos eosdem episcopos Antiochiæ congregatos; idem contra Ioannem Chrysostomum dum obiiceretur, ab eo responsum est, hæreticorum canonem fuisse.

(u) Baron. an. CCCXLI. n. XXVIII. (al. XXX.) Hic canon aduersus Athanasium, vt apparet, editus; quippe quem dicerent Eusebiani, litteris tantum imperatoris subnixum, qui depositus fuerat in conciliabulo Tyrio, in suam ecclesiam Alexandrinam reuersum esse. Quum igitur idem ipse canon aduersus Ioannem Chrysostomum ab eius aduersariis adduceretur; qui ipsum defendebant, libera voce dicebant, canonem ab Arianis sancitum & per Sardicense concilium penitus esse sublatum, atque irritum omnino redditum, cetera.

(w) Schelstrat. de concilio Antioch. p. 541. Grauem peritorum errorem primum aperui parte II. antiquitatis illustratæ, vbi canonem a Theophilo quondam D. Chrysostomo obiectum, quem Socrates, Sozomenus, Georgius patriarcha Alexandrinus, aliique in odium D. Athanasii ab Arianis confectum testantur, in medium attuli ex Palladio Helenopolitano episcopo, ipsius Ioannis Chrysostomi discipulo, & est sequens: *Si quis episcopus aut presbyter siue iuste siue iniuste depositus ex se ipso absque synodo in ecclesiam redierit, hic iam excusationis non habeat locum, sed omnino expellatur.* Hic quondam oculos lectoris aduocabam, nunc fidem peritorum omnium expe-

con-

conformem eſſe receptæ diſciplinæ veteris eccleſiæ. Nam vt talem vniuerſalis eccleſiæ codici inſertum & a concilio *Chalcedonenſi*, & ab omnibus canonum collectoribus, FERRANDO, *Carthaginenſi* diacono, MARTINO, epiſcopo *Bracarenſi* & *capitularibus* CAROLI MAGNI imperatoris agnitum eſſe. Accedit, quod concilium *Veneticum* [x] canonem habeat eiuſdem argumenti: *Clericus, ſi fortaſſe epiſcopi ſui iudicium cœperit habere ſuſpectum, aut ipſi de proprietate aliqua aduerſus ipſum epiſcopum fuerit nata contentio, aliorum epiſcoporum audientiam, non ſæcularium poteſtatum, debebit ambire. Aliter a communione habebitur alienus.* Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, concilium *Antiochenum* nihil amplius intendiſſe, quam clericis imponere neceſſitatem omnes controuerſias ſuas coram ſynodo epiſcoporum finiendi, quod generali regulæ & diſciplinæ eccleſiæ conuenit.

§. XVI.

II. Si iterum baptizati vel ordinati eſſent.

LEGES eccleſiæ itidem ſeueræ erant, aduerſus omnem iterationem ordinationis in clericis, & aduerſus omnem baptiſmi iterationem in clericis & laicis: adeoque quilibet clericus, qui vel ſponte ſua vel per vim alterutri ſeſe ſubmitteret, grauiſſimæ pœnæ ſeſe reddebat obnoxium. *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus,* inquiunt canones apoſtolici [y], *ſecundam ordinationem acceperit ab aliquo; deponatur & ipſe, & qui cum ordinauit; niſi oſtendat, ſe ordinationem habere ab hæreticis: qui enim a talibus baptizati, vel ordinati fuerunt; neque fideles neque clerici eſſe poſſunt.*

to, an poſt adductum e tenebris canonem illum, quem Chryſoſtomus, Innocentius, aliique antiquiores ab Arianis promanaſſe indicabant, quiſquam inueniri poſſit, qui eum canonem inter Antiochenos duodecimum merito ſuſtineat? Tantum re vera abeſt, cuiquam videri id vlterius poſſe, vt neminem poſthac inueniri exiſtimem, quin exclamaturus ſit, vtrumque canonem toto cælo differre. Canon a Chryſoſtomo reiectus agit de illis, qui damnati iuſte vel iniuſte ſine noua ſynodo ſedem ſuam recuperant: canon vero XII. Antiochenus agit de illis, qui depoſiti imperatoris auribus moleſtiam adferunt, vt euidens ſit, canones illos eadem de re non egiſſe, multo minus eodem ſenſu idem pertractaſſe. cetera.

(x) Concil. Venetic. can. IX.

(y) Can. apoſtol. LXVIII. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, δευτέραν χειροτονίαν δέξηται παρά τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· εἰ μὴ δείξοι, παρὰ αἱρετικῶν αὐτὸν ἔχειν τὴν χειροτονίαν· τοὺς δὲ παρὰ τοιούτων βαπτισθέντας, ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστοὺς, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.

OPTATVS [z] narrat, quod inter alias cauſſas, ob quas *Donatus* a concilio *Romano* ſub *Melchiade* damnatus & officio pulſus ſit, hæc aliqua fuerit, quod epiſcopis, tempore perſecutionis lapſis, manum impoſuiſſet, quod ab eccleſia alienum ſit. Si manum imponere heic ſignificat ordinare, tum crimen eius fuit, quod eos reordinarit: ſi vero, VT ALBASPINAEVS [*] in notis ad hunc locum & in *obſeruationibus* ſuis putat, de manus impoſitione in pœnitentia intelligendum eſt, tunc ex hoc loco nihil roboris habet argumentatio, quia ad diuerſam materiam ſpectat. Quod ad rebaptizationem attinet, res eodem modo ſe habebat. Nam canon quidam apoſtolicus [a] de ea ſic ſtatuit: *Epiſcopus, aut presbyter, eum, qui vere habet baptiſmum, ſi denuo baptizauerit, deponatur.* Et concilium *Romanum* ſub *Felice III.* decreuit, quod ſi quis epiſcopus, presbyter vel diaconus paſſus ſit ſe rebaptizari [b], deiici & per omnem vitam pœnitentiam agere, nec orationi fidelium nec orationi catechumenorum intereſſe, ſed tantum ad communionem laicam in hora mortis admitti debeat; quia talis non ſolum ordinem ſuum deſerat, ſed etiam ſe chriſtianum palam neget, & profiteatur ſe

(z) Optat. lib. I. p. 44. (p. 27. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) In Donatum ſunt hæ ſententiæ latæ; Quod confeſſus ſit, ſe rebaptizaſſe & epiſcopis lapſis manum impoſuiſſe; quod ab eccleſia alienum eſt.

(*) Albaſpin. in loc. De pœnitentiæ manus impoſitione, non autem de reordinatione hæc verba explicanda eſſe, docuimus in obſeruationibus.

(a) Can. apoſtolic. XLVII. (al. XXXIX.) *Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ --- καθαιρείσθω.*

(b) Vid. Felic. epiſt. I. c. II. (epiſt. VII. ad vniuerſos epiſcopos, tom. IV. conc. p. 1076.) Vt ab eccleſiæ ſummitatibus inchoemus, eos quos epiſcopos, presbyteros, vel diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan, ſeu coactos lauacri illius vnici ſalutariſque claruerit feciſſe iacturam, & Chriſtum, quem non ſolum dono regenerationis, verum etiam gratia percepti honoris induerant, exuiſſe, quum conſtet, neminem ad ſecundam tinctionem venire potuiſſe, niſi palam ſe chriſtianum negauerit, & profeſſus fuerit, ſe eſſe paganum. Quod quum generaliter ſit in omnibus exſecrandum, multo magis in epiſcopis, presbyteris, diaconibus auditu ſaltem dictuque probatur horrendum. Sed quia idem dominus atque ſaluator clementiſſimus eſt, & neminem vult perire, vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia, (ſi reſipiſcunt) iacere conueniet: nec orationi non modo fidelium, ſed ne catechumenorum omnimodis intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt. Quam rem diligentius explorare vel facere probatiſſimi ſacerdotis cura debebit.

eſſe

esse paganum. Lex ciuilis hasce censuras ecclesiæ confirmat additque temporales quasdam pœnas, vt maius illis robur conciliet; qua de re lector libro quodam superiore [*] plura videre potest.

§. XVII.

12. *Si se clericos esse negassent.*

Crimen eiusdem generis erat in clerico, si ordinem suum verbis negaret, vel professionem suam coram iudæo aliquo vel gentili dissimularet, quia hoc tantummodo gradus quidam erat abnegatione inferior. *Si quis clericus*, inquit canon quidam apostolicus [c], *propter metum hominum, iudæi, vel gentilis, vel hæretici, negauerit; si quidem nomen Christi, segregetur; si vero nomen clerici, deponatur: si autem pœnitentiam egerit, vt laicus recipiatur.*

§. XVIII.

13. *Si diuulgassent libros apocryphos.*

Si quis clericus libros apocryphos, siue falso inscriptos hominum impiorum libros, tamquam sanctos & pios, ad perniciem populi & cleri diuulgasse conuictus esset, per alium canonem apostolicum [d] deponendus erat. TERTVLLIANVS [e] exemplum nobis suggerit disciplinæ, hoc in casu administratæ in presbyterum quemdam *Asiaticum*, qui librum, *Acta Pauli* & *Theclæ* inscriptum, sub ficto huius apostoli nomine ediderat. Amore *Pauli* se hoc fecisse profitebatur, sed hoc ecclesiæ non faciebat satis. Postquam enim librum scripsisse conuictus & confessus fuerat, loco suo decedere cogebatur.

(*) Lib. XII. cap. V. §. VII. vol. IV. p. 408. seqq.

(c) Can. apost. LXII. (al. LIV.) *Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον, ἰουδαίου, ἢ ἕλληνος, ἢ αἱρετικοῦ, ἀρνήσηται· εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ, ἀφοριζέσθω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω· μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω.*

(d) Ibid. LX. (al. LII.) *Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἅγια, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει, ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.*

(e) Tertull. de baptismo c. XVII. Quod si quæ (mulieres) Pauli perperam scripta legunt, exemplum Theclæ ad licentiam mulierum docendi tinguendique defendunt; sciant in Asia presbyterum, qui eam scripturam construxit, quasi titulo Pauli de suo cumulans, conuictum atque confessum, id se amore Pauli fecisse, loco decessisse.

§. XIX.

§.XIX.

14. *Si superstitiose a carne, vino & aliis istiusmodi rebus se abstinerent.*

Clerici similiter depositioni obnoxii erant ob quamcumque superstitiosam a carne, vino, matrimonio aliisque rebus innocentibus & licitis abstinentiam; si quidem ab illis se abstinerent non exercitationis caussa, sed ex falsa & hæretica opinione, quod pollutæ essent & impuræ. Magna semper contentio de esculentis & potulentis & coniugio fuit ecclesiæ cum diuersis sectis, quæ hoc de capite ei sese numquam non opposuerunt. Multi hæretici, vt *Manichæi*, *Priscillianistæ* & alii magis spirituales & puriores se esse opinabantur, eo quod a vino & carne, tamquam rebus immundis & illicitis, sese abstinerent; & ex hoc capite ecclesiam tamquam impuram & carnalem increpabant, quia hominibus iustum & moderatum eorum vsum concedebat. Si quis igitur clericus eatenus hæreticis adspiraret, vt vel iudicio suo errores eorum hac in re approbaret, vel praxi sua, dum vniuersalem abstinentiam exerceret, suspicionem ecclesiæ daret, quod ab eorum staret partibus; grauissimis censuris sese reddebat obnoxium. Canones apostolici hanc in rem ita statuunt [*f*]: *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex numero clericorum, a nuptiis & carne, & vino, non propter exercitationem, verum propter detestationem abstinuerit, oblitus, quod omnia sint bona, & quod masculum & feminam Deus fecerit hominem; sed blasphemans accusauerit creaturam; vel corrigat se, vel deponatur, atque ex ecclesia eiiciatur. Itidem & laicus.* Alius canon simul rationem huius censuræ reddit, ita [*g*] decernens: *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus in diebus festis non sumit carnem aut vinum abominans, & non propter exercitatio-*

(*f*) Can. apost. LI. (al. XLIII.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, γάμου καὶ κρεῶν καὶ οἴνου, οὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλανθανόμενος, ὅτι πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄῤῥεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθούσθω, ἢ καθαιρείσθω καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

(*g*) Ibid. can. LIII. (al. XLV.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν οὐ μεταλαμβάνει κρεῶν ἢ οἴνου, βδελυσσόμενος, καὶ οὐ δι'

nem,

nem, deponatur; vt qui cauteriatam habeat suam conscientiam, multisque sit caussa scandali. Concilium *Ancyranum* [*h*] eumdem errorem damnat, similemque pœnam clericis, qui hoc errore teneantur, denuntiat, decreto facto in hanc sententiam: *Qui in clero sunt, presbyteros vel diaconos a carnibus abstinentes, visum est eas attingere, & sic, vt velint, ab eis abstinere. Si autem nolint olera, quæ cum carnibus apponuntur, comedere, & canoni non cedant, ab ordine cessare.* Et in concilio primo *Bracarensi* [*i*] regulam datam invenimus istiusmodi: *Placuit, vt quicumque in clero cibo carnium non vtuntur, pro amputanda suspicione Priscillianæ hæresis, vel olera cocta cum carnibus prægustare cogantur. Quod si contemserint, secundum quod de his talibus sancti patres antiquitus statuerunt, necesse est, eos, pro suspicione hæresis huius, officio excommunicatos omnibus modis remoueri.*

§. XX.

15. *Si sanguinem comedissent.*

Ab alia autem parte, quia mos erat ecclesiæ catholicæ, vsque ad AVGVSTINI fere ætatem, vt ab esu sanguinis secundum regulam ab apostolis datam conuersis gentilibus, se abstinerent: igitur per antiquissimas ecclesiæ leges omnes clerici sub pœna abrogationis officii ab eo se abstinere debebant. Hoc e canonibus apostolicis [*k*], ex concilio *Gangrensi* [*l*],

ἄσκησιν, καθαιρείσθω, ὡς κεκαυστηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

(*h*) Concil. Ancyran. c. XIV. Τοὺς ἐν κλήρῳ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους ὄντας, καὶ ἀπεχομένους κρεῶν, ἔδοξεν ἐφάπτεσθαι, καὶ οὕτως, εἰ βούλοιντο, κρατεῖν ἑαυτῶν· εἰ δὲ βούλοιντο ὡς μηδὲ τὰ μετὰ κρεῶν βαλλόμενα λάχανα ἐσθίειν, καὶ εἰ μὴ ὑπείκοιεν τῷ κανόνι, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως.
Vid. conc. Gangrens. c. II. sub litt. sequ. l.

(*i*) Concil. Bracar. I. c. XXXII. (Labbeo conc. II. c. XIV. tom. V. p. 841)

(*k*) Can. apost. LXIII. (al. LV.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγῃ κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ νόμος ἀπεῖπεν· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω. *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex catalogo clericorum, manducauerit carnem in sanguine animæ eius, vel captum a bestia, vel morticinum; deponatur: id enim lex quoque interdixit. Quod si laicus sit, segregetur.*

(*l*) Concil. Gangrens. c. II. Εἴ τις ἐσθίοντα κρέα χωρὶς αἵματος καὶ εἰδωλοθύτου καὶ πνικτοῦ, μετ' εὐλαβείας καὶ πίστεως, κατακρίνοι, ὡς ἂν διὰ τὸ μεταλαμβάνειν, ἐλπίδα μὴ ἔχοντα, ἀνάθεμα ἔστω. *Si quis eum, qui carnem præter sangui-*

concilio fecundo *Aurelianenfi* [m] & concilio *Trullano* [n] liquet. Verum vt hoc nonnulli pro temporario tantum interdicto habuerunt, ita ex AVGVSTINO [o] apparet, quod ætate ipfius nullius roboris in ecclefia *Africana* fuerit. Dicit enim, quod

nem & idolothytum & fuffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, tamquam eo, quod ea vefcatur, fpem non habeat, fit anathema.

(*m*) Concil. Aurel. II. c. XX. Catholici --- qui cibis idolorum cultibus immolatis guftu illicitæ præfumtionis vtuntur, ab ecclefiæ cœtibus arceantur. Similiter & hi, qui beftiarum morfibus extincta, vel quolibet morbo aut cafu fuffocata vefcuntur.

(*n*) Concil. Trull. c. LXVII. Ἡ θεία ἡμῖν γραφὴ ἐνετείλατο ἀπέχεσθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας· Τοὺς οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα αἷμα οἱουδήποτε ζώου τέχνῃ τινὶ κατασκευάζοντας ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίοντας, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν· εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζώου ἐσθίειν ἐπιχειροίη οἱῳδήποτε τρόπῳ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. *Diuina nobis fcriptura mandauit, a fanguine & fuffocato, & fornicatione abftinere. Eos ergo, qui propter lautum & delicatum ventrem cuiufcumque animalis fanguinem arte aliqua efculentum condiunt ac inftruunt; atque ita illo vefcuntur, conuenienter punimus. Si quis deinceps animalis fanguinem quouis modo comedere adgrediatur, fi fit quidem clericus, deponatur: fin autem laicus, fegregetur.*

(*o*) Auguftin. contr. Fauft. lib. XXXII. c. XIII. (tom. VI. opp. p. 483. 484. edit. Bafil. MDLXIX.) In actibus apoftolorum hoc lege præceptum ab apoftolis, vt abftinerent gentes tantum a fornicatione & ab immolatis & fanguine: id eft, nequaquam ederent carnem, cuius fanguis non effet effufus. Quod alii non fic intelligunt, fed a fanguine præceptum effe abftinendum, ne quis homicidio fe contaminet. Hoc nunc difcutere longum eft, & non neceffarium: quod fi & hoc tunc apoftoli præceperint, vt ab animalium fanguine abftinerent chriftiani, ne præfocatis carnibus vefcerentur, elegiffe videntur pro tempore rem facilem & nequaquam obferuantibus onerofam, in qua cum Ifraëlitis etiam gentes propter angularem illum lapidem, duos parietes in fe condentem, aliquid communiter obferuarent: fimul & admonerent, in ipfa arca Noë, quando Deus hoc iuffit, ecclefiam omnium gentium fuiffe præfiguratam: cuius facti prophetia iam gentibus, ad fidem accedentibus, incipiebat impleri. Transacto vero illo tempore, quo illi duo parietes, vnus ex circumcifione, alter ex præputio venientes, quamvis in angulari lapide concordarent, tamen fuis quibufdam proprietatibus diftinctius eminebant: & vbi ecclefia gentium talis effecta eft, vt in ea nullus Ifraëlita carnalis appareat, quis iam hoc chriftianus obferuat, vt turdos vel minutiores auiculas non attingat, nifi quorum fanguis effufus eft? aut leporem non edat, fi manu a ceruice percuffus, nullo cruento vulnere occifus eft? Et qui forte pauci adhuc tangere illa formidant, a ceteris irridentur. Ita omnium animos in hac re tenuit illa fententia veritatis, Non quod intrat in os veftrum, vos coinquinat, fed quod exit, nullam cibi na-

pauci

pauci homines suo tempore hac lege se teneri crediderint, aut sanguinem edere dubitarint. Vt adeo hæc regula disciplinæ accipienda sit cum hac limitatione & restrictione, quatenus ad praxin veteris ecclesiæ spectat. Qui plura hac de re videre cupit, is CVRCELLAEVM [p] consulat, qui longam dissertationem de hoc argumento edidit.

§. XXI.

16. Si ieiunia & dies festos contemnerent ecclesiæ.

VETERIS ecclesiæ mos erat, magna cum diligentia observare stata ieiunia & dies festos: cuiusmodi erant anniuersarium ieiunium quadragesimale, ieiunia hebdomadalia dierum stationariorum, hoc est feriæ quartæ & sextæ per singulas hebdomades, & anniuersariæ magnorum factorum seruatoris nostri & apostolorum eius & martyrum commemorationes. Et idcirco quidam canones magnam pœnam maxime clericis irrogant, qui voluntaria neglectione eos flocci fecerint. *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor*, (inquit canon quidam apostolicus [q]), *sanctam quadragesimam non ieiunat, vel feriam quartam, vel parasceuen, deponatur; præterquam si per imbecillitatem corporalem impediatur.* Concilium *Gangrense* paullo vlterius progreditur, & ieiunia despicientibus ac martyrum congregationes negligentibus anathema denuntiat; *Si quis [r] eorum*, inquiens, *qui exercentur, absque corporali necessitate se insolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter seruantur ab ecclesia, dissoluat, perfecta in ea residente ratione, sit anathema.* Et in alio canone: *Si quis arrogantia vtens [s] & martyrum congregationes ab-*

turam, quam societas admittit humana, sed quæ iniquitas committit, peccata condemnans.

(p) Curcell. de esu sanguinis cap. XIII. inter opera, Amstelod. MDCLXXV. pag. 974. seqq.

(q) Can. apostol. LXIX. (al. LXI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευήν, καθαιρείσθω· ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο.

(r) Concil. Gangr. c. XIX. Εἴ τις ἀσκούμενος χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερηφανεύοιτο, καὶ τὰς παραδεδομένας νηστείας εἰς τὸ κοινόν, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, παραλύοι, ὑποκουροῦντος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

(s) Ibid. c. XX. Εἴ τις αἰτιῷτο, ὑπερηφάνῳ διαθέσει κεχρημένος καὶ βδελυσσόμε-

bor-

horrens, & sacra, quæ in eis celebrantur, & eorum memorias accusat, sit anathema. Similis canon in concilio primo *Carthaginensi* [t] habetur: *Si quis ad iniuriam martyrum claritati eorum adiungat infamiam, placet eos, si laici sint, ad pœnitentiam redigi: Si autem sunt clerici, post commonitionem & post cognitionem, honore priuari.* Et alii quidam canones a concilio *Laodiceno* [u] in rem eamdem sanciti sunt.

§. XXII.

17. *Si regulam de celebrando paschate datam non obseruarent.*

NONNVLLI canones id etiam magnum crimen faciunt in clericis, si non obseruarent regulam, ab ecclesia in concilio *Niceno* de tempore, celebrationi paschatis constituto, præscriptam. Etsi enim magna libertas antea hac in re indulta erat, propter contentiones, quæ inter ecclesias *Romanam* & *Asiaticam* hac de materia mouebantur: tamen quum magna illa synodus *Nicæna* interposita auctoritate sua controuersiam diremisset, non amplius res indifferens esse credebatur; sed omnes ecclesias in eius decisione acquiescere oportebat. Hinc concilium *Antiochenum* non multo post seuere hunc in modum statuebat [w]: *Omnes, qui audent dissoluere decretum sanctæ & magnæ synodi, quæ Nicææ coacta est in præsentia pietatis religiosissimi imperatoris Constantini de sancto festo salutiferi paschatis, esse excommunicatos & ecclesia eiectos statuimus, si aduersus ea, quæ recte decreta sunt, contentiosius insistere perrexerint. Et hæc quidem de laicis dicta sint. Si*

νος, τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων, ἢ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας λειτουργίας, καὶ τὰς μνήμας αὐτῶν, ἀνάθεμα ἔστω.

(t) Conc. Carth. I. c. II.

(u) Conc. Laodicen. c. XXXIV. Ὅτι οὐ δεῖ πάντα χριστιανὸν ἐγκαταλείπειν μάρτυρας Χριστοῦ, κ. τ. λ. *Non oportet omnem christianum Christi martyres relinquere &c.* Can. XXXV. Ὅτι οὐ δεῖ χριστιανοὺς ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπιέναι, καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν, καὶ συνάξεις ποιεῖν. κ. τ. λ. *Quod non oportet christianos, relicta dei ecclesia, abire & angelos nominare, vel congregationes facere, cetera.*

(w) Concil. Antioch. c. I. Πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν τὸν ὅρον τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα· καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ τῶν λαϊκῶν· εἰ δέ τις

quis

quis autem eorum, qui praesunt ecclesiae, episcopus, vel presbyter, vel diaconus audebit, post hoc decretum ad populorum subuersionem & ecclesiarum perturbationem seorsim agere, & pascha cum iudaeis peragere, sancta synodus eum abhinc alienum esse ab ecclesia iudicauit, vt qui non sibi solum peccati, sed & multis exitii & subuersionis caussa fuerit: & non solum eos a ministerio deponit, sed & eos, qui audent iis communicare post depositionem. Depositos autem etiam externo honore priuari, quem sanctus canon & Dei sacerdotium promeruit. Alia etiam ratio erat celebrandi cum iudaeis pascha, per falsam computationem, quae faciebat, vt ante aequinoctium vernum incideret, atque ita saepius duo paschata in eumdem annum inferebat. Quae praxis tamquam iudaica ab auctore *constitutionum* [x] damnatur, & quicumque clericus ei sese conformaret, per canones apostolicos [y] deponendus erat.

§. XXIII.

18. Si cum indecentibus vestibus procederent.

Si quis clericus cum vestibus, ordinem ac stationem ipsius in ecclesia minus decentibus, prodiret in publicum, ipse sese censurae canonicae reddebat obnoxium. Ita regulam in concilio *Matisconensi* primo [z] inuenimus, quae ita decernit: *Nullus clericus sagum, aut vestimenta, vel calceamenta secularia, nisi quae religionem deceant, induere praesumat. Quod si post hanc definitionem clericus cum indecenti veste, aut cum armis inuentus fuerit, a seniore coërceatur, vt triginta dierum inclusione detentus, aqua tantum & modico pane diebus singulis sustentetur.* Sed vero haec regula tan-

τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας, ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τολμήσειεν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν, καὶ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν, ἰδιάζειν καὶ μετὰ τῶν ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ πάσχα· τοῦτον ἡ ἁγία σύνοδος ἐντεῦθεν ἤδη ἀλλότριον ἔκρινεν τῆς ἐκκλησίας· ὡς οὐ μόνον ἑαυτῷ ἁμαρτίας, ἀλλὰ πολλοῖς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς γενόμενον αἴτιον· καὶ οὐ μόνον τοὺς τοιούτους καθαιρεῖ τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμῶντας τούτοις κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαίρεσιν· τοὺς δὲ καθαιρεθέντας ἀποστερεῖσθαι καὶ τῆς ἔξωθεν τιμῆς, ἧς ὁ ἅγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἱεράτειον μετείληφεν.

(x) Conllit. lib. V. c. XVII. vid. infra lib. XX. cap. V. §. IV. sub litt. (c).

(y) Can. apost. V. al. VIII. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω. *Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, sanctum paschae diem ante vernale aequinoctium cum iudaeis celebrauerit, abuciatur.*

(z) Concil. Matiscon. I. c. V.

tum pro communibus & ordinariis casibus erat, non pro casibus magnæ necessitatis aut temporibus persecutionis. Vnde quum celebris ille *Eusebius Samosatensis*, militari sumto habitu, quemadmodum historici [a] tradunt, *Syriam*, *Phœnicen* ac *Palæstinam*, feruente persecutione *Ariana*, peragraret, presbyteros ordinans ac diaconos, aliosque ecclesiæ ordines supplens; licet hoc contra litteram alius legis esset, quæ episcopo in alterius diœcesi quemquam ordinare interdicebat; numquam tamen ab vllo bono catholico accusatus fuit, quod alterutram legem violasset, quia necessitas rei factum illud excusabat; & hæ regulæ, ad bonum ordinem & decentiam seruandam datæ, hoc in casu per regulam maioris necessitatis infirmabantur. Nam fidei ac ministerii ecclesiastici conseruatio res maioris ponderis erat, magisque ad rem pertinebat ecclesiæ isthac tempestate, quam gestatio vestis; neque vitium in illo erat vestem gerere militarem, in isto rerum statu ad conseruandam ecclesiam, & sine animaduersione fieri sinebatur; tametsi aliis in casibus grauis regularum ordinis & decentiæ violatio fuisset. Sed hæc obiter. Pergimus iam ad reliquas disciplinæ leges, quæ ad clericos spectant.

§. XXIV.

19. *Si accipitres alerent & canes venaticos, vanisque & illicitis oblectamentis animum pascerent.*

EAEDEM regulæ ecclesiæ, quæ clericos iubent vitare munera sæcularia, cum idonea ratione spectari possunt tamquam prohibitio sæcularium oblectamentorum, qualia a venatione & aucupio, ludis equestribus, lusu aleæ, histrionum & mimorum actione, frequentatione spectaculorum circi ac theatri captabantur. Hæc omnia sub prohibitione rerum sæcularium comprehendi possunt. Dantur autem quidam canones, qui ea clericis disertius interdicunt sub comminatione pœnæ canonicæ. *Episcopis, presbyteris, diaconibus canes ad venandum, aut accipi-*

(a) Vid. Theodoret. lib. IV. c. XIII. ἔτος πολλὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἐρήμας εἶναι ποιμένων μαθών, στρατιωτικὸν ἀμπεχόμενος χιτῶνα, καὶ τιάρᾳ καλύπτων τὴν κεφαλὴν, τὴν Συρίαν περιῄει καὶ τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην, πρεσβυτέρους χειροτονῶν καὶ διακόνους, καὶ τὰ ἄλλα τάγματα τῆς ἐκκλησίας ἀναπληρῶν.

tres

tres habere non liceat, (inquit concilium *Agathense* [*b*],) *Quod si quis talium personarum in hac voluntate detectus fuerit, si episcopus est, tribus mensibus se suspendat a communione: presbyter duobus mensibus se abstineat; diaconus vero ab omni officio vel communione cessabit.* Concilium *Illiberritanum* generalem habet canonem [*c*], qui laicis alea ludere interdicit, eosque, qui id facere ausi fuerint, per integrum annum abstineri iubet a communione. Atqui hic maiori vi clericos ferire existimandus est. Alii canones [*d*] sub CAROLO MAGNO disserte nominant clericos, & ad antiquam ecclesiæ regulam hoc prohibentem prouocant. Et concilium *Trullanum* [*e*] clericis & laicis alea ludere interdicit, illis quidem, si hoc facere deprehensi fuerint, deiectionem de dignitate, his autem segregationem a communione denuntians. Idem concilium [*f*] statuit, vt clerici [illegible] mimos agant, nec

(*b*) Concil. Agath. c. LV.
Vid. conc. Matiscon. II. c. XIII. Tractatis omnibus, quæ diuinæ legis vel humani iuris fuerunt & ad finem vsque perductis, putauimus congruum esse, de canibus etiam vel accipitribus aliqua statuere. Volumus igitur, quod episcopalis domus, quæ ad hoc Deo fauente instituta est, vt sine personarum acceptione omnes in hospitalitate accipiat, canes non habeat. --- Vbi igitur Dei est assiduitas cantilenæ, monstrum est & dedecoris nota, canes ibi vel accipitres habitare. Et concil. Mogunt. c. XIV. Canes & aues sequi ad venandum, in omnibus quibuslibet sit caussis, superfluum esse.

(*c*) Concil. Illiberritan. c. LXXIX. Si quis fidelis alea, id est tabula luserit nummos, placuit, eum abstineri: & si emendatus cessauerit, post annum poterit reconciliari communioni.

(*d*) Conc. Mogunt. c. XIV. Ministri altaris domini vel monachi nobis placuit, vt a negotiis sæcularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negotia sæcularia. --- Quidquid plus iusto appetit homo, turpe lucrum est munera iniusta accipere --- *aleas amare*, cetera.
Can. apost. XLII. ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, κύβοις σχολάζων καὶ μέθαις, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω· ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκοί. *Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ atque ebrietati deseruiens aut desinat, aut certe damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens, aut desinat, aut communione priuetur. Similiter etiam laici.*

(*e*) Concil. Trullan. c. L. Μηδένα τῶν ἁπάντων εἴτε λαϊκῶν, εἴτε κληρικῶν κυβεύειν ἀπὸ τοῦ νῦν· εἰ δέ τις τοῦτο φωραθείη πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. *Nullum omnium, siue clericum, siue laicum, ab hoc deinceps tempore alea ludere. Si quis autem hoc deinceps facere deprehensus fuerit, si sit quidem clericus, deponatur: si laicus, segregetur.*

(*f*) Ibid. can. LI. Καθόλου ἀπαγορεύει ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος αὕτη τοὺς λε-

specta-

ſpectacula edant, nec venationibus aut ſaltationibus in ſcena operam dent, eamdemque pœnam interdicto morem non gerentibus decernit. Concilium *Laodicenum* [*g*] eis vlla ſpectacula contemplari interdicit. Et concilium *Carthaginenſe* ſcitam reddit rationem [*h*], cur nec ipſos nec ipſorum liberos deceat exhibere vel frequentare iſtiuſmodi ſpectacula; quoniam videlicet omnes laici a blaſphemia impiorum iſtorum hominum, quibus in eis eſt negotium, prohibeantur. Intolerandum eſſe credebant, quempiam e clericis has res præſentia ſua approbare & adiuuare, quas ne laicus quidem innocenter videre, nec ſine cenſura eccleſiæ ſpectare poterat.

§. XXV.

20. Si ſuſpecti eſſent de extraneis mulieribus.

ANTIQVISSIME leges eccleſiæ clericis non abſolute imponebant cælibatum, nec eos vniuerſaliter a ſtatu & vita coniugali prohibebant, quemadmodum libro quodam ſuperiore [*] fuſius demonſtrauimus. Duo autem erant in conuerſatione clericorum, habito reſpectu ad mulieres, quæ admodum improbabant puniebantque. Vnum erat ſuſpicioſa & plena offendiculi vanorum & temerariorum quorumdam virorum cohabitatio cum mulieribus alienis, quæ non eſſent ipſis propinqua cognatione coniunctæ. Licentia, qua iſti vteban-

γομένους μίμους, καὶ τὰ τούτων θέατρα· εἶτά γε μὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγίων θεώρια, καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῶν ὀρχήσεις ἐπιτελεῖσθαι· εἰ δέ τις τοῦ παρόντος κανόνος καταφρονήσει, καὶ πρός τι ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων τούτων ἐκδῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. *Omnino prohibet hæc ſancta & vniuerſalis ſynodus eos, qui dicuntur, mimos & eorum ſpectacula; deinde venationum quoque ſpectationes, atque in ſcena ſaltationes fieri. Si quis autem præſentem canonem contempſerit & ſe alicui eorum, quæ ſunt vetita, dederit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi vero laicus, ſegregetur.*

(*g*) Concil. Laodicen. c. LIV. Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικούς τινας θεωρίας θεωρεῖν ἐν γάμοις ἢ δείπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσέρχεσθαι τοὺς θυμελικοὺς, ἐγείρεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρεῖν. *Quod non oportet ſacratos & clericos in nuptiis vel conuiuiis aliqua ſpectacula contemplari, ſed priusquam ingrediantur thymelici, ſurgere & ſecedere.*

(*h*) Concil. Carth. III. c. XI. Vt filii ſacerdotum vel clericorum ſpectacula ſæcularia non exhibeant, ſed nec ſpectent, quoniam a ſpectaculo & omnes laici prohibeantur. Semper enim chriſtianis omnibus hoc interdictum eſt, vt, vbi blaſphemi ſunt, non accedant.

(*) Lib. IV. c. V. §. V. ſeq. vol. II. p. 158. ſeqq.

tur,

tur, ecclesiam compellebat non tantum interdicere clericis, vt ne cohabitarent cum eis, quas συνεισάκτους, extraneas & subintroductas, vocabant, quatenus matri, sorori, amitæ, vel materteræ opponuntur, de quibus propter sanguinis propinquitatem iusta suspicio esse non poterat; sed eam etiam inducebat, vt huic regulæ, extrema disciplinæ seueritate in delinquentes vtendo, vim conciliaret atque efficacitatem. CYPRIANVS [*i*] laudat *Pomponium*, quod diaconum excommunicasset, qui huiusmodi criminis reus fuerat deprehensus. Et inter alias rationes, quas de *Pauli Samosateni* depositione reddit concilium *Antiochenum*, hæc vna est, quod semper mulieres quasdam συνεισάκτους, subintroductas, habuerit sibi ministrantes, suisque presbyteris & diaconis idem facere permiserit [*k*], vt ne ab eis accusaretur. Concilium *Arelatense* [*l*] secundum clericum quemcumque supra diaconorum ordinem excommunicat, qui domi suæ mulierem retinuerit præter auiam, matrem, filiam, neptem, vel vxorem secum conuersam. Et concilium *Ilerdense* [*m*] eos officii sui dignitate priuari iubet, vsque dum post primam vel

(*i*) Cypr. epist. LXII. al. IV. ad Pompon. Consulte & cum vigore fecisti, frater carissime, abstinendo diaconum, qui cum virgine sæpe mansit, sed & ceteros, qui cum virginibus dormire consueuerunt.

(*k*) Euseb. lib. VII. c. XXX. *τὰς δὲ συνεισάκτους αὐτοῦ γυναῖκας, ὡς Ἀντιοχεῖς ὀνομάζουσι, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, οἷς καὶ τοῦτο καὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα ἀνίατα ὄντα συγκρύπτει, συνειδὼς καὶ ἐλέγξας, ὅπως αὐτοὺς ὑπόχρεως ἔχῃ, περὶ ὧν λόγοις καὶ ἔργοις ἀδικεῖ, μὴ τολμῶντας κατηγορεῖν τῷ καθ' ἑαυτοὺς φόβῳ. Quid heic referre attinet subintroductas, vt Antiocheni vocant, mulieres, tam ipsius quam presbyterorum eius ac diaconorum? In quibus non hoc solum, sed etiam alia insanabilia crimina, quorum conscius est & quorum ipsos reos esse conuicit, nihilominus tegit & dissimulat, vt illos sibi obnoxios habeat: vtque, dum sibi ipsis metuunt, ipsum ob ea, quæ impie agit ac loquitur, accusare non audeant.*

(*l*) Concil. Arelat. II. c. III. Si quis de clericis a gradu diaconatus in solatio suo mulierem, præter auiam, matrem, sororem, filiam, neptem vel vxorem secum conuersam, habere præsumserit, alienus in communione habeatur.

(*m*) Concil. Ilerdens. c. XV. Familiaritatem extranearum mulierum, licet ex toto sancti patres antiquis monitionibus præceperint ecclesiasticis euitandam, id nunc tamen nobis visum est, vt qui talis probabitur, si post primam & secundam commonitionem se emendare neglexerit, donec in vitio perseuerat, officii sui dignitate priuetur. Quod si se, Deo iuuante, correxit, sancto ministerio restauretur.

 secun-

ſecundam admonitionem emendati ſancto miniſterio reſtaurentur.

§. XXVI.

21. Si poſt ordinationem vxorem duxiſſent.

ALTERVM, quod generatim improbatur, erat, ſi clericus ſecundam vxorem duxiſſet poſt ordinationem. Non reiiciebant, vti diximus, maritos ab ordinibus, neque eos poſt ordinationem ab vxoribus ſeparatos viuere cogebant: quinimmo ſi quis diaconus ante ordinationem teſtificaretur, in cælibatu ſe perſeuerare non poſſe, poſtea [*n*] ex decreto concilii *Ancyrani*, vxorem ducere poterat, nec officio decedere cogebatur. Alii autem canones presbyteris & epiſcopis poſt ordinationem matrimonium inire interdicunt, ſiue in coniugio ſiue extra coniugium antea vixerint, idque ſub comminatione depoſitionis. *Presbyter, ſi vxorem duxerit*, inquit concilium *Neocæſareenſe* [*o*], *ordine ſuo moueatur.* Concilium *Illiberritanum* [*p*] & alia quædam in eccleſia *Latina* ſeuerius agebant contra clericos, in matrimonio conſtitutos, & non tantum poſt ordina-

(*n*) Concil. Ancyran. c. X. *Διάκονοι, ὅσοι καθίστανται, παρ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν εἰ ἐμαρτύραντο καὶ ἔφασαν χρῆναι γαμῆσαι, μὴ δυνάμενοι οὕτως μένειν· οὗτοι μετὰ ταῦτα γαμήσαντες, ἔστωσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦτο δὲ εἴ τινες σιωπήσαντες, καὶ καταδεξάμενοι ἐν τῇ χειροτονίᾳ μένειν οὕτως, μετὰ ταῦτα ἦλθον ἐπὶ γάμον, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς διακονίας. Quicunque diaconi conſtituti, in ipſa conſtitutione teſtificati ſunt & dixerint, oportere ſe vxores ducere, quum non poſſint ſic manere, ii ſi vxorem poſtea duxerint, ſint in miniſterio, eo quod hoc ſic illis ab epiſcopo conceſſum. Si qui autem hoc ſilentio præterito, & in ordinatione, vt ita manerent, ſuſcepti ſunt, poſtea autem ad matrimonium venerint, ii a diaconatu ceſſent.*

(*o*) Concil. Neocæſar. c. I. *πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι.*

(*p*) Concil. Illiberritan. c. XXXIII. Placuit in totum prohiberi epiſcopis, presbyteris & diaconibus, vel omnibus clericis poſitis in miniſterio, abſtinere ſe a coniugibus ſuis & non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

Vid. concil. Agath. c. IX. Placuit, vt, ſi diacones aut presbyteri coniugati ad locum vxorum ſuarum redire voluerint, papæ Innocentii ordinatio & Siricii epiſcopi auctoritas, quæ eſt his canonibus inſerta, conſeruetur.

EPISTOLA S. INNOCENTII PAPAE.

Dilectiſſimo fratri Exuperio Innocentius. Conſulenti tibi, frater cariſſime, *& poſt alia*: Propoſuiſti, quid de his obſeruari debeat, quos in diaconii mi-

tio-

tionem eis coniugium inire interdicebant, ſed, quas ante iam duxerant, vxores cogebant deſerere. Verum vt hæc praxis primitiuæ regulæ violatio eſt, nec vmquam in eccleſia *Graeca* inualuit; ita inter ſtatas diſciplinæ regulas, quæ ad totam eccleſiam ſpectant, referenda non eſt.

§. XXVII.

22. Si vxorem adulteram retinuiſſent.

VERVMTAMEN vnus caſus erat, in quo clericos oportebat vxores ſuas dimittere, qui caſus erat adulterii. *Si alicuius vxor*, inquit concilium *Neocæſareenſe* [q], *quum eſſet laicus, adulte-*

niſterio, aut in officio presbyterii poſitos incontinentes eſſe aut fuiſſe, generati filii prodiderint. De his & diuinarum legum manifeſta eſt diſciplina, & beatæ recordationis viri Siricii epiſcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes in officiis talibus poſiti omni eccleſiaſtico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad miniſterium, quod ſola continentia oportet impleri. & *poſt alia*: Nam ſi ad aliquos forma illa eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quæ a Siricio epiſcopo ad prouincias commeauit, non probabitur perueniſſe, his ignorationis venia remittatur; ita vt de cetero penitus incipiant abſtinere. Et ita gradus ſuos, in quibus inventi fuerint, ſic retentent, vt ad potiora eis non liceat adſcendere. Quibus in beneficio eſſe debet, quod hunc ipſum locum, quem retinent, non amittant. Si qui autem ſciſſe formam viuendi miſſam a Siricio epiſcopo deteguntur, neque ſtatim cupiditates libidinis abieciſſe, illi ſunt modis omnibus ſubmouendi, qui poſt admonitionem cognitam præponendam arbitrati ſunt voluptatem.

Conc. Arauſic. I. can. XXIII. Si quis poſt acceptam benedictionem leuiticam cum vxore ſua incontinens inuenitur, ab officio abiiciatur.

Concil. Carthag. V. can. III. Quum de quorumdam clericorum, quamuis erga vxores proprias, incontinentia referretur, placuit epiſcopos & presbyteros & diaconos, ſecundum propria ſtatuta, etiam ab vxoribus continere. Quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico remoueantur officio. &c.

Concil. Matiſcon. I. c. XI. Epiſcopi, presbyteri, vel vniuerſi honoratiores clerici, quum ſublimi dignitatis apice ſublimantur, actibus omnino renuntient ſæculi, & ſacro electi miniſterio repudient carnale conſortium, ac permixtionis priſtinæ contubernium permutent germanitatis adſectu. Et quiſquis ille eſt, diuino munere benedictione percepta, vxori prius ſuæ frater illico efficiatur ex coniuge. Eos vero, quos reperimus ardore libidinis inflammatos, abiecto religionis cingulo, ad vomitum priſtinum & inhabita prorſus coniugia repetiſſe, atque inceſti quodammodo crimine clarum decus ſacerdotii violaſſe, quod nati etiam filii prodiderunt: Quod quiſquis feciſſe cognoſcitur, omni in perpetuum, quam admiſſo iam crimine perdidit, dignitate priuabitur.

(q) Concil. Neocæſar. c. VIII. *γυνή τινος μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος ἐὰν ἐλεγχθῇ φα-*

rata fuisse conuicta fuerit, is non potest ad ministerium accedere. Sin autem etiam post ordinationem adulterata fuerit, debet eam dimittere. Quod si cohabitet, non potest sibi commissam ministerium exsequi. Et concilium *Illiberritanum* [r] paullo vlterius progreditur, in hunc modum decernens: *Si cuius clerici vxor fuerit mœchata, & sciat eam maritus suus mœchari, & eam non statim proiecerit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his, qui exemplum bonæ conuersationis esse debent, videantur magisteria scelerum procedere.*

§. XXVIII.

23. *Si non residerent, hoc est, si in loco domicilii sui non essent adsiduo præsentes.*

ERANT etiam leges quædam de residentia, vt vocant, clericorum, hoc est de adsidua præsentia in loco domicilii sui, quæ seuere requirebatur cum pœnæ canonicæ in delinquentes denuntiatione. Diuersas leges residentiam requirentes alio loco [*] adnotauimus: Heic earum tantum mentionem faciemus, quæ pœnas huiusmodi offensoribus infligendas enarrant. Inter hasce canon ille concilii *Agathensis* [s] omnium maxime notari meretur, qui decernit, vt si presbyter vel diaconus tres hebdomadas ab ecclesia sua defuerit, triennio a communione suspendatur. Et per leges *Iustiniani* [t] quilibet episcopus, qui ab ecclesia sua abfuerit, præterquam ad certum tempus idque in grandioribus negotiis & vrgente necessitate, aut volente

νερῶς, ὁ τοιοῦτος εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν οὐ δύναται· Ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῇ, ὀφείλει ἀπολῦσαι αὐτήν· ἐὰν δὲ συζῇ, οὐ δύναται ἔχεσθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ ὑπηρεσίας.

(r) Concil. Illiberrit. c. LXV.

(*) Lib. VI. c. IV. §. VII. vol. II. p. 305. seq.

(s) Concil. Agath. c. LXIV. Si quis in clero constitutus ab ecclesia sua diebus solemnibus defuerit, id est, natiuitate, epiphania, pascha, vel pentecoste, dum potius sæcularibus lucris studet, quam seruitio Dei paret, conuenit, vt triennio a communione suspendatur. Similiter diaconus, vel presbyter si tres hebdomadas ab ecclesia sua defuerint, huic damnationi succumbant.

(t) Iustin. nouell. VI. c. II. κἀκεῖνο γε μὴν προσδιορίζομεν, ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἔξω τῆς καθ' ἑαυτὸν ἐκκλησίας πλεῖον ἢ κατ' ἐνιαυτὸν ὅλον ἀπολιμπάνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο κατὰ βασιλικὴν γίνοιτο κέλευσιν. (τότε γὰρ μόνον ἐστὶν ἀνεύθυνον) τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν ἑκάστης διοικήσεως ἀναγκαζόντων τοὺς θεοφιλεστάτους ἐ-

prin-

principe, collegio episcoporum expelli iubetur, tamquam statione sua indignus. Et ad melius præcauendam hanc offensionem, vti nulli clericorum licebat sine venia & litteris commendatitiis episcopi sui proficisci; ita nulli episcopo iter facere vel in aula imperatoris comparere permittebatur sine metropolitani sui venia & approbatione. Ita diserte prouisum est per easdem leges *Iustiniani* [u] & ante eum a concilio *Carthaginensi* tertio, quod canonem habet in hunc modum decer-

πισκόπους ταῖς αὐτῶν ἐγκαρτερεῖν ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ μὴ μακρὰν ὁδὸν στέλλεσθαι, μηδὲ ἐν ξένῃ διατρίβειν ἐθέλειν, μηδὲ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἀμελεῖν, μηδὲ τὸν ἐνιαυτὸν ὑπερβαίνειν, ὃν δὴ καὶ αὐτὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἐτάξαμεν· Εἰ μέντοιγε καὶ ὑπὲρ τὸν ἐνιαυτὸν πλανῷτο καὶ ἀλητεύοι, καὶ μήτε πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἐπανίοι τὴν οἰκείαν, μηδὲ βασιλική τις αὐτὸν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κατέχοι κέλευσις· τηνικαῦτα, εἰ μὲν οἴη μητροπολίτης, πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν ἀφορῶν ὁ τοῦ κλίματος πατριάρχης καλείτω μὲν αὐτὸν τοῖς νενομισμένοις κηρύγμασι, φυλάττων πανταχοῦ τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησιν· εἰ δὲ μένοι μέχρι παντὸς ἀπειθῶν, καὶ ἐξωθείτω τοῦ θείου τῶν ἐπισκόπων χοροῦ, καὶ ἕτερον ἀντεισαγέτω, τῆς τοιαύτης αἰδοῦς τε καὶ σεμνότητος ἄξιον· εἰ δὲ οὐ μητροπολίτης, ἀλλὰ τῶν ἄλλων τις ἐπισκόπων ὁ πλανώμενος εἴη, ταῦτα παρὰ τοῦ μητροπολίτου γινέσθω. κ. τ. λ. *Et illud etiam definimus*, vt nemo Deo amabilium episcoporum foris a sua ecclesia plus quam per totum annum deesse audeat: nisi hoc per imperialem fiat iussionem (*tunc enim solum erit inculpabile*) *sacratissimis patriarchis vniuscuiusque diœceseos compellentibus Deo amabiles episcopos suis inhærere sanctissimis ecclesiis: & non longo itinere separari; neque in peregrinis demorari velle, neque sanctissimas ecclesias negligere, neque annum excedere, quem & ipsum propter misericordiam constituimus. Si vero vltra annum errauerit & dereliquerit, & non ad episcopatum remeauerit proprium, neque imperialis aliqua eum, (sicut prædiximus) detineat iussio: tunc si quidem sit metropolita, circa ecclesiasticam dispositionem segregatus regionis illius patriarcha vocet quidem eum legitimis inclamationibus, seruans vtique sacrarum regularum obseruationem. Si vero maneat per omnia inobediens*, expellat a sacro episcoporum choro, *& alium introducat huiusmodi & reuerentia & verecundia & honestate dignum. Si vero non metropolita, sed aliorum episcoporum aliquis sit, qui errauerit: hæc omnia a metropolitano fiant. &c.*

(u) Iustin. nouell. VI. c. III. Μὴ ἄλλως δέ τινα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων θαῤῥεῖν στέλλεσθαι πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πρὶν ἄν, εἰ μέν τις ἐπίσκοπος εἴη, γράμματα λάβοι τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸς τὴν βασιλείαν, ταῦτα δὴ κατὰ τοὺς θείους κανόνας συστατικὰ καλούμενα, τὰ μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαίῳ τῆς αὐτοῦ παρουσίας· εἰ δὲ γε μητροπολίτης εἴη ὁ παραγίνεσθαι βουλόμενος, γράμματα κομίσαιτο τοῦ διοικήσεως πατριάρχου, τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἀναγκαίαν εἶναι λέγοντα. κ. τ. λ. *Non autem aliter aliquem Deo amabilium episcoporum præsumere*

nentem [w]: *Placuit, vt episcopi trans mare non proficiscantur, nisi consulto primæ sedis episcopo, siue cuiusque prouinciæ primate, vt ab eo præcipue possint sumere formatam siue commendationem.* Et ante hoc concilium *Antiochenum* [x] decreuit, vt ne quis episcopus vel presbyter, vel alius omnino de ecclesiasticis ad imperatorem proficisci auderet sine consensu & litteris episcoporum prouincialium, maxime metropolitani, nisi abdicari & eiici vellet non solum a communione, sed etiam a dignitate, cuius particeps sit in ecclesia. Et his consonant regulæ & decreta pontificum *Romanorum* HILARII [y] & GREGORII MAGNI [z], ad antiquas regulas disciplinæ in ecclesia accommodate facta.

§. XXIX.

24. *Si beneficium ecclesiasticum in duabus ecclesiis simul retinere ausi essent.*

OPORTEBAT etiam clericos ad vnam sese adstringere ecclesiam, hoc est, vt alio iam loco explanauimus, ad vnam diœcesin, siue ecclesiam diœcesanam, sub vnius episcopi iurisdictione; nec petere vel retinere audere beneficia sub duobus episcopis in duabus distinctis ecclesiis, diuersæ iurisdictioni subiacentibus. Hoc sensu in duarum vel plurium ecclesiarum

dirigere se ad hanc felicissimam ciuitatem, priusquam (si quidem episcopus sit) litteras acceperit proprii metropolitæ ad imperium, & quæ secundum diuinas regulas probabilia vocantur, testimonium perhibentia necessitatis eius præsentiæ. Si vero metropolita sit, qui proficisci vult, litteras sumat einsdem diœceseos patriarchæ, eius præsentiam necessariam esse, dicentes. cetera.

(w) Concil. Carthag. III. c. XXVIII.

(x) Concil. Antiochen. c. XI. cit. ad §. XV. sub litt. (r) pag. 75.

(y) Hilar. epist. VIII. ad episcopos Galliæ. c. III. Illud etiam non possumus præterire, quod sollicitudine diligentiore curandum sit, ne præter metropolitanorum suorum litteras aliqui ad quamlibet prouinciam audeant proficisci, quod etiam in omni genere officii clericalis per singulas debet ecclesias custodiri.

(z) Gregor. lib. VII. epist. VIII. Additur, quod ex vobis aliqui pro ecclesiæ suæ emergentibus caussis transmarina petentes, sine prædicti metropolitani sui cognitione, vel epistolis, sicut canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur igitur fraternitatem vestram, vt antiquam ecclesiarum vestrarum consuetudinem exsequentes --- si quemdam vestrum pro caussis propriis vbicumque compulerit ambulare necessitas, ab eodem metropolitano vestro secundum indictam vobis regulam petere licentiam debeatis, nec eum postponere in aliquo præsumamus &c.

cata-

catalogo describi, sub pœna deiectionis de honoris loco vetatur. Concilium *Chalcedonense* [a] expressis verbis hoc prohibet: *Non liceat*, inquiens, *clericum in duarum ciuitatum ecclesiis eodem tempore in catalogum referri, & in ea, in qua a principio ordinatus est, & in ea, in quam, tamquam ad maiorem, confugit propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ ecclesiæ restitui, in qua ab initio ordinati sunt, vt illic solum ministrent: sed si iam quispiam ex alia in aliam ecclesiam translatus est, nihil prioris ecclesiæ vel eorum, quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos, qui ausi fuerint post magnæ huius & vniuersalis synodi definitionem aliquid eorum, quæ sunt prohibita, facere, statuit sancta synodus, eos proprio gradu excidere.*

§. XXX.

25. *Si præter necessitatem publica diuersoria & cauponas frequentarent.*

CANONES multam etiam habebant rationem externæ & publicæ conuersationis clericorum; iubentes eos circumspecte & accurate ambulare, & se abstinere a rebus malæ famæ, vt vt alioquin in se innocentibus ac indifferentibus; vt omnem occasionem præciderent maledicentiæ, deuitando omnes istiusmodi suspiciosas actiones & speciem mali. Quocirca non solum ob intemperantiam & ebrietatem censuræ eos subiiciebant (quippe quæ vitia ne in laicis quidem tolerabantur,) sed etiam edere vel apparere in publico diuersorio cum pœnæ ecclesiasticæ denuntiatione vetabant, nisi essent in itinere, vel alia istiusmodi necessitate id facere cogerentur. Concilia *Laodicenum* [b] & *Carthaginense* tertium [c] omnibus clerico-

(a) Concil. Chalcedon. c. X. Vid. Græca lib. VI. c. IV. §. VIII. sub litt. (f) volum. II. p. 399.

(b) Concil. Laodic. c. XXIV. *Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνωστῶν, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. Quod non oportet sacratos, a presbyteris vsque ad diaconos, & deinceps quemlibet ecclesiastici ordinis vsque ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.*

(c) Concil. Carth. III. c. XXVII. Vt clerici, edendi vel bibendi caussa, tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

rum

rum ordinibus id interdicunt generatim, & canones apostolici [*d*] adhuc clarius ἀφορίζεσθαι excommunicari vel ab officio suspendi iubent eos vniuersos, qui cauponam ingressi fuerint, præterquam quum itineris & rerum suarum necessitate compulsi in eam diuertissent.

§. XXXI.

26. *Si cum iudæis, hæreticis vel gentilibus philosophis familiariter viuerent.*

Ob eamdem rationem canones illis interdicebant familiariter viuere cum iudæis, hæreticis & paganis, maxime cum gentilibus philosophis, eo quod scandalum ex eiusmodi familiaritate exsisteret. Leges, quæ omnem consuetudinem cum iudæis & hæreticis vetant, alia occasione [*] produximus in medium. Hoc loco tantum dignam notatu historiam addemus, quam de *Theodoto* episcopo *Laodiceæ* in *Syria* narrat SOZOMENVS [*e*], quemadmodum duos *Apollinares*, patrem & filium, ecclesia eiecerit, quod *Epiphanium* sophistam, hymnum in

(*d*) Can. apost. LIII. al. LIV. Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων, ἀφοριζέσθω· παρὲξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύειν. *Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur; præterquam quum ex necessitate de via diuertet ad hospitium*

(*) Lib. XVI. cap. VI. §. III. & X. vol. VII. pag. 274. & p. 296.

(*e*) Sozom. lib. VI. c. XXV. Ἔτι Θεοδότου τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν Λαοδικέων ἐκκλησίαν ἰθύναντος, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διαπρέπων Ἐπιφάνιος, ὁ σοφιστής, ὕμνον εἰς τὸν Διόνυσον παρῄει· διδασκάλῳ δὲ αὐτῷ χρώμενος Ἀπολλινάριος, ἔτι γὰρ νέος ἦν, παρεγένετο τῇ ἀκροάσει σὺν τῷ πατρί· ὁμώνυμος δὲ ἦν αὐτῷ, γραμματικὸς οὐκ ἄσημος· ἐπεὶ δὲ τοῦ λόγου ἀρχόμενος Ἐπιφάνιος, ὡς ἔθος τοῖς τοιάδε ἐπιδεικνυμένοις λέγειν, τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους ἐξιέναι θύραζε ἐκέλευεν· οὔτε δὲ Ἀπολλινάριος ὁ νέος, οὔτε ὁ πρεσβύτης, οὔτε ἕτερός τις τῶν παρόντων Χριστιανῶν τῆς ἀκροάσεως ἀπεχώρησε· μαθὼν ταῦτα Θεόδοτος ὁ ἐπίσκοπος, χαλεπῶς ἤνεγκε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἐν λαῷ τεταγμένοις μετρίως ἐγκαλέσας, συγγνώμην ἔνειμεν· Ἀπολλιναρίῳ ἐλέγξας, τῆς ἐκκλησίας ἀφώρισεν· ἤστην γὰρ κληρικώ, ὁ μὲν πατήρ, πρεσβύτερος· ὁ δὲ παῖς, ἀναγνώστης ἔτι τῶν ἱερῶν γραφῶν. *Quo tempore Theoditus decessor Georgii Laodicenam regebat ecclesiam, quum Epiphanius Sophista nobilis hymnum in laudem Bacchi recitaret, Apollinaris, qui eo præceptore vtebatur, erat enim adhuc adolescens, ei recitationi interfuit vna cum patre, eiusdem cum ipso nominis, qui grammaticus erat non obscurus. Quumque Epiphanius in ipso carminis exordio, sicut moris est iis, qui eiusmodi hymnos publice recitant, cunctos profanos homines nec sacris illis initiatos, foras abire iussisset, nec iunior Apollinaris, nec senior, nec vllus omnino ex christianis, qui aderant, discessit ex auditorio: Id quum re-*

lau-

laudem *Bacchi* recitantem, audiſſent; quum hoc perſonis eorum minus dignum eſſet, vtpote quorum alter presbyteri alter lectoris ſacrarum ſcripturarum munere fungeretur in eccleſia chriſtiana.

§. XXXII.

27. *Si nimia ſeueritate in lapſos vſi eſſent.*

QVEMADMODVM clerici debita ſeueritate vti debebant in peccatores impœnitentes, exſequendo contra eos leges diſciplinæ: Ita ab altera parte nimia ſeueritas & duritas in recuſando recipere & reconciliare lapſos pœnitentes, poſtquam ex canonum præſcripto eccleſiæ ſatisfeciſſent, grandis erat offenſio, & tam manifeſta poteſtatis miniſterialis abuſio, vt eccleſia eam in clericis ſuis acrius caſtigandam duceret. *Si quis epiſcopus aut presbyter*, inquit canon quidam apoſtolicus [*f*], *eum, qui ſe conuertit a peccato, non receperit, ſed eiecerit, deponatur: quia contriſtat Chriſtum dicentem; Gaudium oritur in cælo ſuper vno peccatore, pœnitentiam agente.* Hoc non erat verum diſciplinæ exercitium, ſed imperioſa moroſitas & mera dominatio in hæreditatem Dei per nimis extenſæ miniſterialis poteſtatis vſurpationem. Eadem res erat, pro qua contendebant *Nouatiani* hæretici, & quam in illis ſemper oppugnabat damnabatque eccleſia: Et proinde ſi qui de clericis illius hanc enormem poteſtatem ſibi arrogarent, eos hoc crudeli *Nouatianorum* dogmate infectos eſſe recte iudicabat, & vt tales ſententiæ depoſitionis faciebat obnoxios.

§. XXXIII.

28. *Si officium benefici & liberalis hominis erga pauperes clericos intermiſiſſent.*

ALIA crudelitatis ſpecies erat, quam eccleſia etiam in clericis ſuis valde puniebat, nimirum beneficentiæ & liberalitatis erga pauperes & calamitoſos ordinis ſui homines præter-

ſciuiſſet Theodotus epiſcopus, grauiter commotus eſt. Ac reliquis quidem, qui ex plebe erant, leuiter obiurgatis veniam conceſſit. Vtrumque autem Apollinarem publice conuictum, eccleſia eiecit. Erant enim clerici: pater quidem presbyter; filius vero lector ſacrarum ſcripturarum.

(*f*) Can. apoſt. LII. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας οὐ προσδέχεται, ἀλλ᾽ ἀποβάλλεται, καθαιρείσθω· ὅτι λυπεῖ τὸν Χριστὸν, εἰπόντα· χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

miſſio. Vt caritas homines iubet eſſe beneficos erga omnes, dum tempus opportunum habent, maxime vero erga domeſticos fidei: Ita clerici multo magis illis debebant ſuccurrere, qui in eodem ſecum miniſterio conſtituti & arctioribus fraterni amoris vinculis in eadem functione coniuncti erant. Vnde canones apoſtolici [g] hoc tamquam graue delictum puniri iubent, ita ſeuere decernendo: *Si quis epiſcopus, aut presbyter, quum aliquis clericorum inopia laborat, ei non ſuppeditat neceſſaria; ſegregetur: quod ſi perſeueret, deponatur, vt qui occiderit fratrem ſuum.*

§. XXXIV.

29. *Si in cauſſis criminalibus iudicaſſent.*

ALIQVA etiam crudelitatis ſpecies, aut certe res clericum minime decens, eſſe credebatur, in cauſſis criminalibus iudicare. In cauſſis ciuilibus leges ſinebant eos eligi arbitros. At in cauſſis criminalibus nullam omnino poteſtatem habebant, niſi eſſent mere eccleſiaſticæ; minime autem omnium in talibus cauſſis criminalibus, quæ ad vitam & necem ſpectarent. Hinc multi canones facti ſunt, ſub grauiſſimæ pœnæ depoſitionis denuntiatione id ipſum prohibentes. Concilium *Tarraconenſe* clericis vniuerſam iudicandi licentiam in negotiis criminalibus [h] denegat. Concilium *Antiſſiodorenſe* [i] ſpecialius presbyteris in illo iudicio ſedere interdicit, vnde homo ad mortem tradatur. Et in alio canone [k] presbyterum vel diaconum ſtare vetat ad trepalium, vbi rei torqueantur. Concilium *Toletanum* quartum [l] ſacerdotibus non permittit iudi-

(g) Can. apoſt. LIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τινὸς τῶν κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγῇ τὰ δέοντα, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

(h) Concil. Tarracon. c. IV. Habeant licentiam iudicandi, exceptis criminalibus negotiis.

(i) Conc. Antiſſiodor. c. XXXIV. Non licet presbytero in illo iudicio ſedere, vnde homo ad mortem tradatur.

(k) Ibid. c. XXXIII. Non licet presbytero, nec diacono, ad trepalium, vbi rei torquentur, ſtare.

(l) Concil. Tolet. IV. c. XXXI. Sæpe principes contra quoslibet maieſtatis obnoxios, ſacerdotibus negotia ſua committunt. Et quia ſacerdotes a Chriſto ad miniſterium ſalutis electi ſunt, ibi conſentiant regibus fieri iudices, vbi iureiurando ſupplicii indulgentia promittitur; non vbi diſcriminis (al.

care

care in cauſſis, quæ ad crimen læſæ maieſtatis pertineant, etiamſi a principe id facere iubeantur, niſi hic iureiurando ſupplicii indulgentiam promiſerit. Qui ſecus fecerint, effuſi ſanguinis rei apud Chriſtum futuri & apud eccleſiam proprium gradum perdituri dicuntur. Concilium vndecimum *Toletanum* [m] paullo longius progreditur, non ſolum tales excludens ordinis & ſtationis honore, ſed omni etiam communione quoad vixerint, quam in hora demum mortis eis impertiendam eſſe decernit.

§. XXXV.

Epiſcopis officii ſui adminiſtratio ad tempus vel in perpetuum interdici poterat, 1. Si ordinationes darent canonibus contrarias.

HAE præcipuæ erant veteris diſciplinæ regulæ, quæ ad clericos ſpectabant generatim: præter quas nonnullæ erant, quæ ſpecialius ad particularis cuiusuis ordinis perſonas pertinebant. Epiſcopis officii ſui adminiſtratio ad certum tempus vel in perpetuum etiam interdici poterat ob varia peccata, quæ contra muneris eccleſiaſtici regulas ac officia, functioni ipſorum peculiaria, commiſiſſent. Vt, *primo* quidem propter voluntariam cognitarum legum ordinationis tranſgreſſionem. Si qui epiſcopi quempiam ordinare auderent in plenam ſedem, in quam alius ſecundum conſuetas regulas ordinatus fuerat ante eum; vel ſi duo treſue epiſcopi epiſcopum clandeſtino ordinarent ſine reliquorum epiſcoporum prouincialium & me-

ſanguinis) ſententia præparatur. Si quis ergo ſacerdotum diſcuſſor in alienis periculis extiterit, ſi reus effuſi ſanguinis, apud Chriſtum & apud eccleſiam perdat proprium gradum.

(m) Concil. Tolet. XI. c. VI. His, a quibus domini ſacramenta tractanda ſunt, iudicium ſanguinis agitare non licet: & ideo magnopere talium exceſſibus prohibendum eſt, ne indiſcretæ præſumtionis motibus agitati, aut quod morte plectendum eſt, ſententia propria iudicare præſumant, aut truncationes quaslibet membrorum quibuslibet perſonis aut per ſe inferant, aut inferendas præcipiant. Quod ſi quiſquam horum immemor præceptorum, aut eccleſiæ ſuæ familiis (al. ſamulis) aut in quibuslibet perſonis tale aliquid fecerit, & conceſſi ordinis honore priuatus, & loco ſuo, perpetuo damnationis teneatur ergaſtulo: cui tamen communio exeunti ex hac vita non neganda eſt; propter domini miſericordiam, qui non vult peccatoris mortem, ſed vt conuertatur & viuat.

tropolitani conſenſu; non ſolum epiſcopus hoc modo ordinatus, ſed ipſi quoque epiſcopi, qui ſic eum ordinare auſi erant, ſtatione ſua pelli debebant [*]. Ita cum *Trophimo* & duobus aliis obſcuris epiſcopis, qui *Nouatianum* ordinarant, actum eſt. Nam, VT CYPRIANVS & CORNELIVS ſæpius narrant, de gradu dignitatis ſuæ deiecti ad communionem laicam reducebantur. Si quis epiſcopus eos ordinaret, qui ab hæreticis baptizati vel rebaptizati erant, ob hoc delictum a miniſterio clericali [*n*] excludendus erat. Si quis ex humano adfectu fratrem, vel filium, vel alterum propinquum indignum ordinaret, per regulam in canonibus apoſtolicis [*o*] datam, ſegregatione puniendus erat. Si quis epiſcopus in alterius diœceſi quempiam ordinaret, per eoſdem canones apoſtolicos & ipſe [*p*] deponendus erat, & qui ab illo erat ordinatus. Hæc omnia plenius demonſtrauimus ſectione huius capitis tertia, quo lectorem noſtrum amandamus. Quibus ſolum addimus, quod, ſi quis epiſcopus quempiam ordinaſſet, qui publicam pœnitentiam egerat in eccleſia, ipſe poteſtate ordinationis priuandus fuerit [*q*].

(*) Vid. conc. Arauſic. I. c. XXI. In noſtris prouinciis placuit de præſumtoribus, vt, ſicubi contigerit duos epiſcopos epiſcopum inuitum facere, auctoribus damnatis, vnius eorum eccleſiæ ipſe, qui vim paſſus eſt, ſubſtituatur, ſi tamen vita reſpondet; & alter in alterius deiecti loco nihilo minus ordinetur. Si voluntarium duo fecerint, & ipſe damnabitur, quo cautius ea, quæ ſunt antiquitus ſtatuta, ſeruentur.

(*n*) Vid. Felic. III. epiſt. I. c. V. (ap. Labb. tom. IV. concil. p. 1077. epiſt. VII.) Illo per omnia cuſtodito, ne ex eis vmquam, qui in qualibet ætate alibi quam in eccleſia catholica aut baptizati aut rebaptizati ſunt, ad eccleſiaſticam militiam prorſus non permittantur accedere. Quibus ſatis eſſe debeat, quod in catholicorum numero ſunt recepti: quoniam de ſuo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quiſquis hoc violauerit inſtitutum, vel qui non remouerit eum, quem ex eis ad miniſterium clericale obrepſiſſe cognouerit.

(*o*) Can. apoſt. LXXVI. Vid. ſupr. §. III. ſub litt. (c) pag. 61.

(*p*) Ibid. c. XXXVI. *ἐπίσκοπον μὴ τολμᾷν ἔξω τῶν ἑαυτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις ἢ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς, παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν. Epiſcopus non audeat extra fines ſuos ordinationes facere in ciuitatibus aut pagis ipſi non ſubiectis. Quod ſi conuictus fuerit hoc feciſſe præter eorum ſententiam, qui ciuitates illas & pagos obtinent, deponatur, & ipſe, & ii quos ordinauit.*

(*q*) Concil. Carth. IV. c. LXVIII. Ex pœnitentibus (quamuis ſit bonus) cleri-

§. XXXVI.

§. XXXVI.

2. *Si leges disciplinæ ad effectum dare neglexissent.*

Secundo, SI episcopi leges disciplinæ ad effectum dare neglexissent, qui peculiaris muneris ipsorum actus erat, ob istiusmodi neglectum contemtumque disciplinæ, sententiæ depositionis obnoxii erant non minus quam ii, quos censura ecclesiastica adficere debebat. Manifestum hoc est ex iis, quæ de quibusdam, qui ab hæreticis baptizati vel rebaptizati, & deinde more regulæ ecclesiæ contrario in ecclesia ordinati erant, statuit *Felix* [r] pontifex *Romanus*. Non illi tantum, qui eos ordinarant, officio pellendi erant, sed isti etiam episcopi, qui eos sic ordinatos norant, nec officium eis, leges disciplinæ contra illos ad effectum dando, abrogarant. Ita quoque si quis presbyter vel diaconus sibi officium aliquod assumeret sine episcopi auctoritate, quod ad eos non spectaret, & episcopus in tali vsurpatione conniueret, censuræ canonicæ ipse sese reddebat obnoxium [*], eo quod audaciam eorum corrigere ex quadam animi abiectione neglexisset.

§. XXXVII.

3. *Si diœcesim suam diuiderent nouosque erigerent episcopatus sine venia: vel si in aliorum iura, vltra proprios limites & iurisdictionem, inuolarent.*

Tertio, EPISCOPI canonicæ pœnæ sese faciebant obnoxios, si ecclesiæ terminos & fines, antiqua lege & consuetudine constitutos, sine prouincialis synodi conscientia & consen-

cus non ordinetur. Si per iguorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, qui se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem. Si autem sciens episcopus ordinauerit talem, etiam ab episcopatus sui ordinandi duntaxat potestate priuetur.

(r) Felic. III. epist. I. c. V. vid. sub anteced. litt. (n).

(*) Vid. Gelasii epist. IX. ad episcop. Lucaniæ c. VI. VII. (tom. IV. conc. p. 1189.) Nec minus etiam presbyteros vltra modum suum tendere prohibemus; nec episcopali fastigio debita sibimet audacter assumere, ---- Si quidquam ad episcopale ministerium specialiter pertinens suo motu putauerint exsequendum, continuo se presbyterii dignitate & sacra communione priuari. Quod fieri necesse esse censeamus, si eorum præsule deferente, huiusmodi fuerit præuaricatio comprobata, nec ipso eorum episcopo a culpa conniuentiæ & vltione vacaturo, si immoderata facientem dissimulauerit vindicare. Diaconos quoque propriam constituimus seruare mensuram &c.

ſu mutare auſi eſſent. Diœceſes ex idoneis rationibus diuidi ex illiſque nouæ quædam erigi poterant; ſi vel ampliores eſſent, quam vt vnius epiſcopi cura eis ſufficeret; (quæ res *Augustinum* induxit, vt diœceſin *Hipponenſem* diuideret, nouumque ex ea conſtitueret epiſcopatum *Fuſſalenſem*) vel ſi princeps præcipuum quemdam pagum vel vicum ciuitatis honore & priuilegiis donare conſultum duceret; tum iſta ciuitas, conſentiente concilio prouinciali, nouus epiſcopatus fieri poterat. At vero ſi quis in vico quodam, in quo ante eum nullus vmquam epiſcopatus fuerat, epiſcopatum ambitioſe obtinuiſſet; vel principem ambitioſe ſollicitaſſet, vt vicum in ciuitatem converteret, quo ipſe in ea epiſcopus poſſet fieri; in iſtiuſmodi caſibus eccleſia ſublimes ambitioſorum hominum cogitationes corrigendas, eorumque conatus reprimendos ducebat, denegando illis eos honores, quos iſtiuſmodi peruerſis artibus obtinere adlaborarant, ipſoſque ſubmittendo pœnæ depoſitionis. Multi dantur canones ac regulæ diſciplinæ, hanc praxin prohibentes: at regula, in concilio quodam *Toletano* facta, omnium maxime notabilis eſt, quandoquidem concluſio eſt in ſpeciali quodam caſu facta ex omnibus antiquis canonibus (epiſcopos in villis & vicis ordinari vetantibus), qui ibi recitantur. *Wamba* rex quibuſdam epiſcopis imperioſe mandauerat, vt in diuerſis villulis & monaſteriis, in ſuburbanis *Toleti* alibique iacentibus, alios ordinarent epiſcopos: contra quem auſum & vſurpationem concilium primo vetuſtos citat canones, & tum concludit nouo decreto in hunc modum [s]: *Si quis contra hæc canonum interdicta venire conatus fuerit, vt in locis illis epiſcopum eligat fieri, vbi epiſcopus numquam fuit, ſit in conſpectu omnipotentis Dei anathema: & inſuper tam ordinans quam ordinatus gradum ſui honoris perdat: quia non ſolum antiquorum patrum decreta, ſed & apoſtolica auſus eſſet conuellere inſtituta.* Concilium *Chalcedonenſe* ſimile decretum [t] fecit contra eos, qui principem rogare auſi fuerint, vt vna prouincia in duas diuiſa nouam metropolim

(s) Concil. Tolet. XII. c. IV. (tom. VI. concil. p. 1229.)

(t) Concil. Chalcedon. c. XII. *Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς θεσμὰς προσδραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν βασιλικῶν τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ.*

in

in ea constituat. Hoc præter ritus ecclesiasticos esse dicunt, adeoque eis, qui tale quid postea ausi fuerint, denuntiant fore, vt suo gradu excidant.

§. XXXVIII.

4. Si conciliis prouincialibus interesse negligerent.

Quarto, EPISCOPOS conciliis prouincialibus interesse oportebat; quod si facere sine idonea caussa recusarent vel negligerent, suspensioni ab officio obnoxii erant. Hanc in rem decretum habetur in concilio secundo *Arelatensi* [u]: *Si quis adesse (* synodo *) neglexerit, aut cœtum fratrum, antequam concilium dissoluatur, crediderit deserendum, alienatum se a fratrum communione cognoscat, nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.* Idem decretum repetitur a concilio *Tarraconensi* [w], & patrum statutis conuenire dicitur: *Si quis episcoporum, commonitus a metropolitano, ad synodum, nulla graui intercedente necessitate corporali, venire contemserit, sicut statuta patrum censuerunt, vsque ad futurum concilium cunctorum episcoporum caritatis communione priuetur.* Synodi *Africanæ* [x] dicunt, contentum eum esse debere ecclesiæ suæ communione.

§. XXXIX.

5. Si populum iniquis exactionibus opprimerent.

Quinto, SI quis episcopus populum suum, vel aliquam eorum partem, dura tractatione, iniustis postulatis & iniqui- ex-

ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶσθαι παρὰ ἐπισκόπων· ἐπεὶ τὸν τοῦτο ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. Peruenit ad nos, quod quidam, quum præter ritus ad potentatus accessissent, per pragmaticos imperiales vnam prouinciam in duas diuiserunt, vt ex eo duo essent metropolitani in eadem prouincia. Statuit erga sancta synodus, ne episcopus deinceps tale quid audeat: quoniam is, qui hoc adgreditur, a suo gradu excidit.

(u) Concil. Arelat. II. c. XIX.

(w) Conc. Tarracon. c. VI.

(x) Concil. Carth. V. c. X. Quod si non potuerint occurrere (ad concilium) excusationes suas in tractatoria subscribant: vel si post aduentum tractatoriæ aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum primatem reddiderint, ecclesiæ suæ communioue debere esse contentos.

Cod. Afric. c. LXXVII. *εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ οἰκείου ἐμποδισμοῦ παρὰ τῷ οἰκείῳ πρωτεύοντι ἀποδώσωσιν, ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας.*

actio-

actionibus opprimeret; per leges ecclesiæ *Africanæ* hoc in casu peculiariter prouisum erat, vt amissione illius partis populi sui multaretur, quæ de oppressione eius caussam habebat conquerendi. Iam superiore capite [*] ex epistola AVGVSTINI hoc adnotauimus, vbi hanc agendi rationem cum episcopis scite defendit, si eorum delicta nec tam grauia sint, vt deiectionem de officio commereant; nec tam leuia, vt perfecte condonari, vel omnino sine censura prætermitti possint.

§. XL.

6. Si eos hospitio exciperent, qui ex alia diœcesi sine venia fugerant.

Sexto, DENIQVE quum per quosdam canones cautum esset, ne quis episcopus hospitium præberet vel animum adderet clericis, ex diœcesi sua fugientibus, nec monachis, monasterium suum deserentibus: nonnulla concilia huic abusui occurrere studebant, non solum clericum desertorem honoris sui gradu priuando, sed episcopo etiam, qui eum receperat & obfirmauerat, pœnam canonicam infligendo. Concilium *Antiochenum* [y] generatim permittit communi synodo, vt istiusmodi episcopum puniat. Canones apostolici [z] distinctius ei segregationem decernunt, tamquam magistro interturbati ordinis. In *Africa* autem magis peculiaris puniendi eiusmodi episcopum ratio obtinebat, quæ erat, vt a ceterorum episcoporum prouincialium communione seiunctus suæ tantum plebis [a] communione frueretur: Quæ, vt obseruatum nobis est,

(*) Augustin. epist. CCLXI. vid. cap. IV. § IV. sub litt. (p) pag. 41.

(y) Conc. Antioch. c. III. εἰ δὲ καθαιρεθέντα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δέχοιτο ἕτερος ἐπίσκοπος, κἀκεῖνον ἐπιτιμίας τυγχάνειν ὑπὸ κοινῆς συνόδου, ὡς παραλύοντα τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικούς. *Si eum, qui propter hanc caussam depositus est, alius episcopus receperit, ille quoque a communi synodo puniatur, vt qui ritus ecclesiasticos dissoluit.*

(z) Can. apostol. XVI. εἰ ὁ ἐπίσκοπος, παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικούς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας. *Si episcopus, apud quem versantur, pro nihilo ducens aduersum eos decretam cessationem a ministerio, receperit eos tamquam clericos, segregetur, vt magister interturbati ordinis.*

(a) Concil. Carthag. V. c. XIII. Placuit, vt si quis de alterius monasterio repertum, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in suo monasterio maiorem monasterii constituere; episcopus, qui hoc fecerit, a ceterorum com-

mo-

moderata pœna erat, infligi ſolita ob leuioris momenti offenſiones, quæ nec plena deiectione de munere puniri, nec plane impunitæ, quaſi nullæ offenſiones eſſent, dimitti poterant.

§. XLI.

Chorepiſcopi cenſuræ obnoxii erant, ſi præter acceptum mandatum egiſſent.

PROXIME poſt epiſcopos genus quoddam hominum eccleſiaſticorum erat, quos antiqua eccleſia chorepiſcopos vocabat, quia ſacra faciebant in certis officiis epiſcopalibus ſub epiſcopo ciuitatis in eccleſiis ruralibus. Hi agebant limitata quadam & aliunde pendente poteſtate, ſæpenumero autem poteſtatem ſibi aſſumere conabantur præter acceptum mandatum. Vnde eccleſia certas leges & regulas facere neceſſe habebat ad vſurpationem eorum reprimendam atque corrigendam. Inferiorum ordinum clericos ordinare poterant, hypodiaconos, lectores & exorciſtas ex generali quodam accepto mandato, non autem presbyteros vel diaconos ſine ſpeciali licentia. Nonnumquam tamen hoc etiam facere ſibi ſumebant, ciuitatis epiſcopo non conſulto; propter quod delictum per canones [b] amiſſioni officii & degradationi obnoxii erant.

munione ſeiunctus, ſuæ tantum plebis communione contentus ſit: & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeueret.

(b) Concil. Antioch. c. X. *τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰδέναι τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καὶ διοικεῖν τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι φροντίδι καὶ κηδεμονίᾳ, καθιστᾶν δὲ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἐφορκιστὰς, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγωγῇ· μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον χειροτονεῖν τολμᾶν, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾗ ὑπόκειται αὐτός τε καὶ ἡ χώρα· εἰ δὲ τολμήσειέ τις παραβῆναι τὰ ὁρισθέντα, καθαιρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἧς μετέχει τιμῆς. Ii qui ſunt in vicis vel pagis, qui dicuntur chorepiſcopi, etiamſi epiſcopi ordinationem manuumue impoſitionem acceperint, viſum eſt, vt ſuum modum ſciant, & ſibi ſubiectas eccleſias adminiſtrent, earumque cura & ſollicitudine gerenda contenti ſint: conſtituant autem lectores, hypodiaconos & exorciſtas & eorum promotionem ſufficere exiſtiment, nec presbyterum, nec diaconum ordinare audeant abſque vrbis epiſcopo, cui ſubiicitur ipſe & regio. Si quis autem ea, quæ definita ſunt, tranſgredi audeat, ipſe quoque deponatur ab eo honore, quem habet.*

§. XLII.

Et presbyteri, si officium episcopale vsurpassent.

IDEM de presbyteris obseruari potest, qui episcoporum adiutores erant in peragendo ipsorum officio, sed cum certa limitatione, vt ne sese ingererent in tales eius partes, quas sibi ipsis absolute reseruarant; cuiusmodi erat ordinatio, consecratio chrismatis in vsum confirmationis, & consecratio ecclesiarum atque altarium. Et si presbyteri vmquam accepti mandati limites migrarent, assumendo sibimet ipsis istarum rerum exercitium atque potestatem, per leges ecclesiæ ordinaria sua potestate exuendi erant, qua alioquin frui poterant, & plenæ ac perfectæ deiectioni subiiciebantur. Sic quum *Eutychianus* & *Musæus*, qui episcopi non erant, diuersos clericos ordinassent, concilium *Sardicense* [c] statuebat, vt propter hanc audaciam ordinibus suis priuarentur, & prorsus ad communionem reducerentur laicam. Et in concilio primo *Bracarensi* [d] decretum habetur in hanc sententiam: *Si quis presbyter post hoc interdictum ausus fuerit chrisma benedicere, aut ecclesiam aut altare consecrare, a suo officio deponatur. Nam & antiqui canones hoc vetuerunt.*

§. XLIII.

Et diaconi, si functiones & priuilegia supra ordinem & stationem suam sibi arrogassent.

DIACONI similiter ad certas functiones & stationes, ordini ipsorum adsignatas, adstricti erant; supra quas si ambitiose

(c) Concil. Sardic. c. XIX. Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῆς ἐμῆς μετριότητος ἡ ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη· ἐπειδὰν ἥσυχοι καὶ ὑπομονητικοὶ ὀφείλομεν εἶναι, καὶ διηνεκῆ τὸν πρὸς πάντας ἔχειν οἶκτον, ἅπαξ τοὺς εἰς κλῆρον ἐκκλησιαστικὸν προαχθέντας ὑπό τινων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐὰν μὴ βούλοιντο ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃς κατωνομάσθησαν ἐκκλησίας, τοῦ λοιποῦ μὴ ὑποδέχεσθαι· Εὐτυχιανὸν δὲ μήτε ἐπισκόπῳ ἑαυτῷ ἐκδικεῖν ὄνομα· ἀλλ' οὐδὲ Μουσαῖον ὡς ἐπίσκοπον νομίζεσθαι· εἰ δὲ λαϊκὴν κοινωνίαν ἀπαιτοῖεν, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι· πάντες εἶπον· ἀρέσκει. *Osius episcopus dixit: Meæ mediocritatis hæc est sententia; quia quieti & patientes esse debemus, & perennem in omnes habere misericordiam, eos qui semel in clerum ecclesiasticum ab aliquibus fratribus nostris promoti sunt, si nolint redire ad eas, ad quas nominati sunt, ecclesias, deinceps non admitti: Eutychianum autem ne episcopi quidem sibi nomen vsurpare: sed neque Musæum vt episcopum existimari. Si autem laicam communionem petiuerint, non oportere eis denegari.*

(d) Concil. Bracar. I. c. XXXVII.

ad-

adſpirare, & ſeſe ipſos in officia presbyterorum ingerere, vel vllo modo illis inſultare auderent; grauiſſimas quoque pœnas incurrebant. Concilium *Nicænum* [e] vſurpationum quarumdam & abuſuum mentionem facit, qui committantur a diaconis; quod in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dent presbyteris euchariſtiam; eamque ante ipſos epiſcopos recipiant; & in medio presbyterorum ſedeant: quod quum fiat præter canonem & ordinem, iſtiuſmodi diaconi a miniſterio deſiſtere iubentur. Concilium ſecundum *Arelatenſe* [f] canonem habet eiuſdem argumenti: *In ſecretario diaconos inter presbyteros ſedere non liceat; vel corpus Chriſti, præſente presbytero, tradere non præſumant. Quod ſi fecerint, ab officio diaconatus abſcedant.*

ITA ſinguli ordines inter clericos ſua ſibi peculiariter adſignata habebant officia; neque tantum ſi deeſſent officio ſuo, verum etiam ſi functionibus, ad ſe non pertinentibus, ſe immiſcerent, poteſtatemque ſibi arrogarent ordine ſuo alienam, ſatis idonea cauſſa erat temporariæ vel plenæ & perfectæ deiectionis. Atque ita pertractauimus, quæ ſpecialius ad diſciplinam pertinent clericorum.

(e) Concil. Nic. c. XVIII. Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἔν τισι τόποις καὶ πόλεσι, τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν· ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν, οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· κἀκεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται· ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα περιῃρήσθω· καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσί, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι· λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τὴν τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου διδόντος αὐτοῖς, ἢ τοῦ πρεσβυτέρου· ἀλλὰ μηδὲ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις· παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἐστὶ τὸ γινόμενον· εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τούτους τοὺς ὅρους, πεπαύσθω τῆς διακονίας. *Peruenit ad ſanctam ſynodum, quod in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dant presbyteris euchariſtiam, quod nec canon neque conſuetudo tradidit, vt qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Chriſti. Iam vero illud etiam cognitum eſt, quod iam quidam ex diaconis etiam ante epiſcopos euchariſtiam attingant. Hæc ergo omnia auferantur & diaconi inter ſuas menſuras permaneant, ſcientes, quod ſint quidem epiſcopi miniſtri, presbyteris vero minores. Accipiant autem ſuo ordine euchariſtiam poſt presbyteros, eis præbente epiſcopo vel presbytero. Sed nec in medio quidem presbyterorum liceat diaconis ſedere. Id fit enim præter canonem & ordinem. Si quis autem non vult obedire poſt has conſtitutiones, a diaconatu deſiſtat.*

(f) Concil. Arelat. II, c. XV.

LIBER DECIMVS OCTAVVS
DE DIVERSIS POENITENTIVM ORDINIBVS, ET DE RATIONE AGENDI PVBLICAM POENITENTIAM IN ECCLESIA.

CAPVT PRIMVM.
DE DIVERSIS POENITENTIVM ORDINIBVS IN ECCLESIA.

§. I.
Pœnitentes in quatuor ordines ſiue claſſes diuiſi.

ACTENVS diſciplinam ſpectauimus eccleſiæ, quatenus in obſtinatos & publicos peccatores adminiſtrata ſit, vt ad pœnitentiam eos perduceret: Iam iterum in progreſſu ſuo eam debemus conſiderare, quatenus in pœnitentes ſolita ſit exerceri, qui regulis diſciplinæ ſeſe ſubmiſerunt, & videre, quemadmodum hi in pœnitentiæ ſuæ actione tractati fuerint ab eo tempore, quo excommunicati fuerunt, vſque dum in eccleſiam denuo admitterentur. Pœnitentiæ actio olim res erat longi temporis, vt in hominum conſilium & ſinceritatem inquiri poſſet, eiſque daretur ſpatium ad edendum idoneum veræ ſollicitudinis ſuæ & deteſtationis peccatorum ſuorum teſtimonium, atque ad fidem faciendam eccleſiæ, quod morum inſtitutorumque ſuorum mutationi ſincere ſtuderent, dum longum pœnitentiæ curſum non recuſarent, quem eccleſia pro ſapientia ſua eis duceret iniungendum. Et hanc ob rationem eccleſia pœnitentes ſuos in quatuor ordines ſiue claſſes diuerſorum graduum diuidere ſolebat, quæ a *Græcis* vocabantur προσκλαίοντες, ἀκροώμενοι, ὑποπίπτοντες & συνιστάμενοι; & a *Latinis*, *flentes*, *audientes*, *ſubſtrati* & *conſiſtentes*, quorum nominum & diſtinctionum ratio mox dabitur. Sunt, qui hiſce quintum ordinem ad-

addunt, ſed ſine vlla idonea cauſſa & fundamento. BELLARMINVS [a] quintum locum eorum pœnitentium dicit fuiſſe, qui iam pœnitentiam expleuiſſent & ſolum exſpectarent tempus reconciliationis. Et locum hunc pœnitentiæ dictum fuiſſe μέϛωσιν, id eſt, *impletionem*. Eruditus noſter GVILIELMVS CAVEVS [b] in eumdem errorem imprudens labitur, quinque faciens pœnitentium ordines, quorum quintum & vltimum communicantes vocatos & proxime ad participationem ſacramenti admiſſos fuiſſe dicit. Sed vero certiſſimum eſt, numquam eiuſmodi ordinem pœnitentium, ſub nomine communicantium, in eccleſia fuiſſe cognitum. Nam communicantes, abſolute ſic dicti, prout denotant participantes ſacram euchariſtiam, vbique diſtinguuntur a pœnitentibus, & aliis nominibus inſigniuntur, vocati πιϛοὶ, τέλειοι, *fideles*, *perfecti*, hoc eſt, homines, non ſub diſciplina & publica pœnitentia, qui imperfectus communionis ſtatus erat, ſed in perfecta, quieta & plena eccleſiæ communione conſtituti: quorum nulli in vllo vetuſto ſcriptore pœnitentes appellantur. Nonnulli quidem pœnitentes imperfecte eccleſiæ communicare dicuntur in rebus quibuſdam peculiaribus. Sic quartus ordo pœnitentium, quos *conſiſtentes* vocant, ſæpe dicuntur communicare in precibus ſine oblatione, ſiue euchariſtia. Verum hi, vti non participes erant euchariſtiæ, ita numquam pro perfecte communicantibus habebantur in eccleſia, vſque dum ad τὸ τέλειον, hoc eſt ad plenam communionem fidelium ad altare, denuo admitterentur. Vt adeo nulla prorſus ratio nullumque fundamentum huius quinti ordinis pœnitentium reperiatur, cuius inuentio errori omnino debetur & contradictionem inuoluit.

(a) Bellarmin. de pœnitent. lib. I. c. XXII. tom. III. p. 959. (p. 408. e. edit. Colon. MDCXV.) Quintus locus eorum erat, qui iam pœnitentiam expleuerant, & ſolum exſpectabant tempus reconciliationis: non enim reconciliabantur pœnitentes ſolemni cærimonia, niſi feria V. in cœna domini --- dicebatur locus horum pœnitentium μέϛωσις, id eſt expletio.

(b) Caue prim. chriſt. lib. I. c. VIII. p. 27. (p. 178. edit. Germ. Lipſ. MDCCXXIII.) *Die vierte gattung hieſſen συνιϛάμενοι, -- -- dieſe wurden hernachmals mit der zeit zur fünften und letzen Claſſe derer communicanten gezehlet, und endlich hernach zur genieſſung des heil. ſacraments zugelaſſen.*

§. II.

Prima origo huius distinctionis.

QVOD ad reliquos quatuor pœnitentium ordines attinet, viri docti generatim consentiunt, quod ecclesia istiusmodi distinctionem obseruarit; quo autem tempore adhibere eam cœperit, non adeo certo liquet. IOANNES BONA [c] cardinalis pœnitentium in varias classes distinctionem post *Nouati* demum hæresin, hoc est sæculo tertio medio, incepisse putat. Et SVICERVS [d], loquens de ordine pœnitentium, qui audientes dicebantur, nullam eius mentionem fieri dicit ante exortam *Nouati* hæresin; licet alioquin locus ad audiendum scripturas & sermonem in ecclesia adsignatus fuerit ethnicis, iudæis, hæreticis, schismaticis & secundi ordinis pœnitentibus, qui propterea communi nomine vocati sint audientes pridem ante, quam id nominis vllis pœnitentibus, tamquam distincto ordini, datum sit.

§. III.

De flentibus.

TERTIO autem & quarto sæculo pœnitentes communiter in quatuor ordines distingui reperimus, quorum primus erant *flentes*, qui potius candidati pœnitentiæ erant, quam pœnitentes, si stricte loquamur. Statio eorum erat in ecclesiæ vestibulo, vbi prostrati iacebant, expetentes fidelium preces, quando ecclesiam ingrediebantur, & cupientes admitti ad a-

(c) Bon. de reb. liturgic. lib. I. c. XVII. §. III. Obseruant eruditi, in scriptis Tertulliani, Cypriani & aliorum patrum, qui ducentis & quinquaginta annis post Christum floruerunt, nullam reperiri pœnitentium in varias classes distinctionem, siue episcoporum prudentiæ commissa tunc fuerit, siue re-vera post Nouati hæresin inceperit, quod probabilius existimo cetera.

(d) Suicer. thesaur. eccles. tom. I. p. 171. voce ἀκρόασις. Secundus pœnitentium gradus, seu ἐπιτιμίων τόπος, vocatur ἀκρόασις, *auditio.* ------ Hæc statio sex hominum genera complectebatur; teste Morino de administrat. pœnit. lib. VI. c. IV. ethnicos, iudæos, hæreticos, schismaticos, primi generis catechumenos, & audientes pœnitentes: his enim omnibus, quum ad ecclesiam sese conferebant, hic locus assignabatur, iisque omnibus psalmorum cantum, sacræ scripturæ lectionem, & sermones episcoporum audire licebat: neminem enim ab horum auscultatione prohibebant. Ante exortam Novati hæresin numquam vsurpata legitur hæc statio. Vid. constit. apost. lib. II. c. XVI. tot.

gen-

gendam publicam pœnitentiam in ecclesia. Hoc est, quod TERTVLLIANVS [e] intelligit, quando dicit, eos solitos esse presbyteris aduolui, caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Atque in hunc modum historici praxin repræsentant [f] *Ecebolii* sophistæ, qui quum *Iuliani* temporibus ad gentilium superstitionem reuertisset, post obitum *Iuliani* rursus christianam religionem profiteri, & pœnitentiam agere volebat. Quam ad rem primus gradus erat, quod pro foribus ecclesiæ se pronum obiiciens his vocibus vteretur: *Calcate me vt salem insipidum.* Quidam canones [g] hunc actum prætereunt, vtpote pœnitentiæ tantum præmitti solitum. At GREGORIVS THAVMATVRGVS & BASILIVS disertam eius in canonibus suis faciunt mentionem. GREGORIVS [h] quidem ait: *Fletus seu luctus est extra portam oratorii, vbi peccatorem stantem oportet fideles ingredientes orare, vt pro se precentur.* Et BASILIVS quatuor pœnitentium stationes describit in hunc modum [i]: *Oportet eos anno primo a precibus expelli, & ipsos deflere ad fores ecclesiæ: secundo autem ad auditionem admitti: tertio admitti ad pœnitentiam: quarto ad congregationem (ad σύςασιν, consistentiam) cum populo, abstinentes ab oblatione.* Et hoc sensu accipiendus est locus ille AMBROSII [k], vbi loquens ad non neminem, qui virginem corruperat, dicit: *Sanctorum (in-*

(e) Tertull. de pœnit. c. IX. Vid. et. lib. de pudicit. c. XIII. Tu quidem pœnitentiam mœchi ad exorandam fraternitatem in ecclesiam inducens, conciliatum & concineratum cum dedecore & horrore compositum prosternens in medium ante viduas, ante presbyteros, omnium lacrimas suadentem, omnium vestigia lambentem, omnium genua detinentem &c.

(f) Socrat. lib. III. c. XIII. ὅτι [Εκηβόλιος] τοῖς ἤθεσι τῶν βασιλέων ἑπόμενος, ἐπὶ μὲν Κωνςαντίε διαπύρως χριςιανίζειν ὑπεκρίνατο· ἐπὶ δὲ Ιελιανᾶ, γοργὸς ἕλλην ἐφαίνετο· καὶ αὖθις μετὰ Ιελιανὸν, χριςιανίζειν ἤθελε· ῥίψας γὰρ αὐτὸν πρηνῆ πρὸ τῆς πύλης τᾶ εὐκτηρίε οἴκε, πατήσατέ με, ἐβόα, τὸ ἅλας τὸ ἀναίσθητον.

(g) Concil. Nic. can. XI. & XII. tot. Concil. Ancyran. c. IV. VI. IX. tot.

(h) Gregor. Thaumat. c. XI. ἡ πρόσκλαυσις ἔξω τῆς πύλης τᾶ εὐκτηρίε ἐςὶν, ἔνθα ἑςῶτα τὸν ἁμαρτάνοντα, χρὴ τῶν εἰσιόντων δεῖσθαι πιςῶν, ὑπὲρ αὐτᾶ εὔχεσθαι.

(i) Basil. can. XXII. χρὴ δὲ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσκλαίειν αὐτὰς τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκρόασιν· τῷ τρίτῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν· τῷ τετάρτῳ, εἰς σύςασιν μετὰ τᾶ λαᾶ, ἀπεχομένας τῆς προσφορᾶς. Vid. can. LVI. LVII. LVIII. LIX. LXIV. LXVI. LXXV. ibid.

(k) Ambros. ad virgin. lapsum c. VIII.

telli-

telligens non ſanctos in cælo, ſiue in eccleſia triumphante, ſed ſanctos in terra, ſiue in eccleſia militante) *petas auxilium, iaceas ſub pedibus electorum.* Quæ verba ad hanc conſuetudinem manifeſto adludere videntur. Similiter EVSEBIVS (*l*) narrans, quemadmodum *Natalis* confeſſor, ab hæreticis *Theodotianis*, (qui ipſi perſuaſerant, vt accepto ſalario hæreſis ſuæ epiſcopus crearetur) ad eccleſiam reuerſus, ſe geſſerit, ait: *Primo diluculo conſurgens ſaccum induit, & cinere conſperſus confeſtim cum lacrimis ad pedes Zephyrini epiſcopi ſeſe obiecit, non ſolum cleri, verum etiam ſæcularium veſtigiis adulutus; & Chriſti miſericordis eccleſiam ipſam quoque miſericordem fletibus ſuis commouit atque concuſſit. Multiſque precibus vſus, oſtenſis etiam vibicibus plagarum, quas pro Chriſti confeſſione pertulerat, tandem ad communionem admiſſus eſt.* Vbi aduolui veſtigiis non ſolum cleri, ſed etiam populi, vix ad rem aliam referri poteſt, quam ad præparatoriam introductionem ad pœnitentiam, qua flentes vti ſolebant in veſtibulo eccleſiæ, quando ſeſe pronos abiiciebant ante populum, ad expetendas eorum preces, & obtinendam ſui admiſſionem in primam partem eccleſiæ.

§. IV.

De audientibus.

QVVM precibus eorum ita relictus eſſet locus, ad pœnitentiam admitti, hoc eſt, libertatem habere debere dicebantur eundi per diuerſæ pœnitentiæ ſtationes, quas eccleſia probationi & examini præſtituerat eorum, qui acerbum animi ſenſum & dolorem de grauiore quodam & publico delicto & ſcandalo eccleſiæ dato præ ſe ferebant. Hic genuinus ſenſus eſt communium illarum phraſium, toties in veterum ſcriptis occurrentium, *pœnitentiam dare*, et, *pœnitentiam accipere.* Iam ſi homines ad hunc ſtatum admiſſi eſſent, *audientes* vocabantur, qui ſecundus ordo pœnitentium erat; vel, ſi placet, primus eorum, quibus priuilegium erat ingrediendi eccleſiam. Hi libertatem

(*l*) Euſeb. lib. V. c. XXVIII. ὥστε ἕωθεν ἀναστῆναι, καὶ ἐνδυσάμενον σάκκον, καὶ σποδὸν καταπασάμενον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων προσπεσεῖν Ζεφυρίνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας ὐ μόνον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαικῶν· συγχέαι τε τοῖς δάκρυσι τὴν εὔσπλαγχνον ἐκκλησίαν τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ· πολλῇ τε τῇ δεήσει χρησάμενον, δείξαντά τε τοὺς μώλωπας ὧν εἰλήφει πληγῶν, μόλις κοινωνηθῆναι.

habe-

habebant consistendi & audiendi scripturas, quæ legebantur, atque sermonem, qui recitabatur; sed exire debebant ante, quam preces communes inchoarentur, cum reliquis catechumenis & aliis, qui generali nomine audientes tantum appellabantur. Frequens horum mentio est in antiquis canonibus, [m] præscribentibus, quam diu pœnitentes in hac statione perseuerare debeant, annum vnum, vel duo, vel tres, pro eo ac delictum eorum requirebat. GREGORIVS THAVMATVRGVS speciatim eis adsignat stationem in narthece [n], h. e. infima ecclesiæ parte, vbi steterint ad audiendum cum primi vel secundi ordinis catechumenis, vocatis audientibus, & dimissi fuerint cum illis, simulac sermo esset finitus, antequam vllæ preces caperent initium. BASILIVS [o] expressis verbis dicit, ad solam auditionem eos admitti, nec oratione dignos haberi. Quod exacte respondet præceptioni in *constitutionibus* [p], vbi diaconus finito sermone statim in locum excelsum adscendere & proclamare iubetur, *Ne quis audientium! Ne quis infidelium!*

(m) Conci. Nic. c. XI ὅσοι γνησίως μεταμέλονται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσιν οἱ πιστοί, κ. τ. λ. *Quicunque germane & vere pœnitentia ducuntur, tres annos inter auditores exigent vt fideles &c.* Can. XII. δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον, *Decem annis prosternantur supplices, etiam post triennii auditionis tempus.* -- ἔτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, *hi impleto auditionis tempore, quod præfinitum est, merito orationum communionem habebunt.*

(n) Gregor. Thaumat. c. XI. ἡ ἀκρόασις ἔνδοθι τῆς πύλης ἐν τῷ νάρθηκι· ἔνθα ἑστάναι χρὴ τὸν ἡμαρτηκότα, ἕως τῶν κατηχουμένων, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεσθαι· ἀκούων γάρ, φησί, τῶν γραφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας, ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ ἀξιούσθω προσευχῆς. *Auditio est intra portam, in loco, quem νάρθηκα vocant, in ferula, vbi oportet eum, qui peccauit, stare post catechumenos, vsque ad catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim, inquit, post scripturas & doctrinam eiiciatur, & precatione ne dignus censeatur.*

(o) Basil. can. LXXV. μετὰ ταῦτα ἄλλην τριετίαν εἰς ἀκρόασιν μόνην παραδεχθήτω, καὶ ἀκούων τῆς γραφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω καὶ μὴ καταξιούσθω προσευχῆς. *Postea alio triennio ad solam auditionem admittatur, & scripturam ac doctrinam audiens eiciatur, nec oratione dignus habeatur.*

(p) Constitut. lib. VIII. c. V. πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον, ὁ διάκονος, ἐφ' ὑψηλοῦ τινὸς ἀνελθών, κηρυττέτω· μή τις τῶν ἀκροωμένων, μή τις τῶν ἀπίστων.

§. V.

De genu flectentibus siue substratis.

ET in hoc distincti erant a tertii ordinis pœnitentibus, qui a *Græcis* appellabantur γονυκλίνοντες & ὑποπίπτοντες, & a *Latinis*, *genu flectentes* vel *substrati*, quia subsistere eis licebat seque in certis precibus, pro ipsis fieri solitis, iungere, dum in genua essent nixi. BELLARMINVS insignem errorem committit magnamque *Græcæ* linguæ prodit ignorantiam, quando vocabulum ὑπόπτωσις interpretatur locum eorum, qui in contemplatione [q] rerum supernarum fuerint occupati; deriuans vocabulum illud ab ὄπτομαι *video* vel *contemplor*; quum tamen omnes illud norint descendere ab ὑποπίπτω, *genua flecto*, vel *pronum me abiicio*, vnde proprie dicti fuerunt *genu flectentes*. Hisce semper licebat consistere in ecclesia, postquam audientes essent dimissi, & audire preces, quæ pro ipsis speciatim offerebantur ab omni populo, & recipere impositionem manuum ab episcopo, qui & ipse peculiarem pro eis precationem faciebat, quæ vocabatur impositio manuum super pœnitentes & episcopi benedictio. Concilium *Laodicenum* [r] de his precibus loquitur sub hoc ipso titulo, vocans eas preces eorum, qui sint sub pœnitentia & impositione manuum. CHRYSOSTOMVS quoque earum plus vice simplici meminit [s], vocans eas preces pro iis, qui in pœnitentia sint, & preces misericordia plenas, quia in illis deprecatio pro pœnitentibus ad Deum

(q) Bellarmin. de pœnit. lib. I. c. XXII. tom. III. p. 659. (p. 408. edit. Colon. MDCXV.) Tertius locus eorum erat, qui admittebantur, tum ad audiendum, tum etiam ad orandum cum competentibus, non tamen ad sacrificium missæ cum fidelibus: & hic locus dicebatur ὑπόπτωσις, *quasi contemplatio rerum supernarum.*

(r) Can. Laodic. c. XIX. *μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τὰς κατηχεμένες, τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι· καὶ τέτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑποχωρησάντων, ἕτως τῶν πιςῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς. κ. τ. λ. Postquam exierint catechumeni, eorum qui pœnitentiam agunt, fieri orationem: & quum ii sub manum accesserint & secesserint, fidelium preces sic ter fieri &c.*

(s) Chrysost. homil. XIIX. in 2 Cor. p. 873. (p. 673. edit. Francof. MDCXCVII.) *ὑπὲρ τῶν ἐνεργεμένων, ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ, κοιναὶ καὶ παρὰ τῦ ἱερέως καὶ παρ᾽ αὐτῶν γίνονται αἱ εὐχαί. Pro energumenis & pro iis, qui in pœnitentia sunt, communia & a sacerdote & ab ipsis vota fiunt.* Id. homil. LXXII. in Matth. p. 624. (p. 768. edit. Francof.) *ἡ δευτέρα δέησις, ὑπὲρ ἑτέρων, τῶν ἐν*

com-

communi ministri & populi voce fiebat. Auctor *constitutionum* [t] formulas harum precum recitat, quas heic omittimus, quia eas iam alio loco commodiore [*] recitauimus, quando de antiqua ecclesiæ liturgia sumus loquuti. Statio huius ordinis pœnitentium intra templi portam [u], siue in naui ecclesiæ erat, prope ambonem, vbi impositionem manuum & benedictionem recipiebant ab episcopo. Quidam canones [w] hunc ordinem simpliciter *τοὺς ἐν μετανοίᾳ penitentes* cum emphasi vocant, sine vlla alia distinctione: quia erant notissimi, & maxima actuum pœnitentialium pars ad eos pertinebat, dum in hac essent statione; qua de re distinctius loquuturi sumus capitibus sequentibus.

§. VI.

De consistentibus.

VLTIMVS pœnitentium ordo erant *συνιστάμενοι*, *consistentes*, sic vocitati, quod libertatem habebant, (reliquis pœnitentibus, energumenis, & catechumenis dimissis) consistendi cum fidelibus ad altare, & in communibus precibus se iungendi, videndique oblationem fieri; nec dum autem oblationes suas facere, nec eucharistiæ participes cum eis fieri poterant. Concilium *Nicænum* [x] id vocat, communicare cum populo in precibus sine oblatione; id quod ob crimen idololatriæ ad minimum duobus annis facere debebant; postquam tres annos inter audientes & septem annos inter substratos compleuissent. Concilium *Ancyranum* [y] eadem phrasi com-

---

μετανοίᾳ, πολὺ τὸ ἔλεος ἐπιζητοῦντα. Secunda oratio, qua pro his oramus, qui pœnitentiam agunt, misericordiam humiliter quæritur.

(t) Constit. lib. VIII. c. VIII. & IX.

(*) Lib. XIV. cap. V. §. X. volum. VI. p. 224. 225.

(u) Gregor. Thaumat. c. XI. *ἡ δὲ ὑπόπτωσις, ἵνα ἔσωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἱστάμενος, μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξέρχηται. Subiectio seu substratio est, vt intra templi portam stans, cum catechumenis egrediatur.*

(w) Concil. Laodic. c. XIX. Vid. sub antecęd. litt. (r).

(x) Concil. Nicæn. c. XI. *δύο ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν.*

(y) Concil. Ancyr. c. IV. *Περὶ τῶν πρὸς βίαν θυσάντων, ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τῶν δειπνησάντων εἰς τὰ εἴδωλα, ὅσοι μὲν ἀπαγόμενοι, καὶ σχήματι φαιδροτέρῳ ἀνῆλθον, καὶ ἐσθῆτι ἐχρήσαντο πολυτελεστέρᾳ, καὶ μετέσχον τοῦ παρασκευασθέντος δείπνου ἀδιαφόρως· ἔδοξεν ἐνιαυτὸν ἀκροᾶσθαι, ὑποπεσεῖν δὲ τρία ἔτη, εὐχῆς δὲ μόνης*

 muni-

municandi in ſolis precibus, & communicandi ſine oblatione, ſæpe vtitur: Et in vno quodam canone [z] hunc ordinem pœnitentium diſerte vocat *συνεστῶτας*, *conſiſtentes*; quo nomine etiam in canonibus GREGORII THAVMATVRGI [a] & frequentius in canonibus BASILII [b] diſtinguuntur. In quibus omnibus obſeruare licet, quod vocabulum *communicare* non ſemper ſignificet euchariſtiæ participem eſſe, ſed communicare tantum in precibus ſine oblatione, quod genus quoddam imper-

κοινωνῆσαι ἔτη δύο, καὶ τότε ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον. *De iis, qui vi ſacrificarunt & præterea ad idola pranſi ſunt, quicunque abducti quidem, & lætiore habitu acceſſerunt, & veſte ſumtuoſiore vſi ſunt, & parati prandii, non ægre id ferentes, participes fuerunt, viſum eſt anno audire, tribus autem annis ſubſterni ac ſupplices eſſe,* ſoli *autem* orationi duobus annis communicare, *& tunc ad id, quod eſt perfectum, accedere.* Can. VIII. οἱ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον θύσαντες μετὰ βίας, τετραετίαν ὑποπεσέτωσαν, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνησάτωσαν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ τελείως δεχθήτωσαν. *Qui bis vel ter ſacrificarunt per vim, triennio ſubſternantur, duobus autem annis* ſine oblatione communicent, *& ſeptimo perfecte ſuſcipiantur.* Can. XVI. πέντε καὶ δέκα ἔτεσιν ὑποπεσόντες κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς. *Poſtquam quindecim annis ſubſtrati ac ſupplices fuerint*, communionem ad preces adſequantur. Can. XXIV. οἱ καταμαντευόμενοι --- ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς πενταετίας κατὰ τοὺς βαθμοὺς ὡρισμένους, τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς χωρὶς προσφορᾶς. *Qui vaticinantur -- in quinquennii canonem incidant, ſecundum gradus præfinitos, tres annos ſubſtrationis & duos annos* orationis ſine oblatione.

(z) Concil. Ancyr. c. XXV. οἱ συνειδότες ἐκελεύσθησαν ἐν δεκαετίᾳ δεχθῆναι εἰς τοὺς συνεστῶτας, κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμούς. *Qui conſcii fuerunt, iuſſi ſunt decennio in eos*, qui conſiſtunt, *recipi per gradus definitos.*

(a) Gregor. Thaumat. c. XI. ἡ σύστασις, ἵνα συνίσταται τοῖς πιστοῖς, καὶ μὴ ἐξέρχηται μετὰ τῶν κατηχουμένων. *Congregatio ſiue* conſiſtentia *eſt, vt cum fidelibus conſiſtat & cum catechumenis non egrediatur.*

(b) Baſil. c. XXII. vid. §. III. ſub litt. (i) pag. 112. Ibid. c. LVI. συστήσεται μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται. *In quatuor annis ſolum* ſtabit *cum fidelibus, ſed non erit oblationis particeps.* Can. LVII. ἐν ἐνιαυτῷ σταθήσεται μόνον, *anno ſolum* conſiſtet. Can. LVIII. ἐν δ΄. μὲν ἔτεσι προσκλαίων ἔσται ἐν ε΄. δὲ ἀκροώμενος ἐν δ΄. ὑποπίπτων ἐν δυσὶ συνεστὼς ἄνευ κοινωνίας. *Quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor ſubſtratus, in duobus* conſiſtens *ſine communione.* Vid. et can. LIX. LXI. LXVI. LXXV.

fectum

fectum communionis erat; cuius in oppositionem, si ad eucharistiæ participationem denuo admitterentur, dicebantur ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον [c], *venire ad id, quod perfectum est;* quandoquidem eucharistiæ participatio summus status siue consummatio & perfectio hominis christiani erat. Hæc breuis recensio est horum diuersorum ordinum pœnitentium, eorumque stationum in ecclesia. Vt autem integrum conspectum antiquæ rationis peragendi pœnitentiam habeamus, necesse erit considerare cærimoniam admissionis ad hunc statum, & varios actus pœnitentiæ, quos perfecerint, dum per diuersos eius gradus iuerunt; nec non temporis spatium, quod in hoc exercitio transegerint; quod sæpe multorum annorum decursus erat, & nonnumquam ad ipsam mortis horam sine vlla relaxatione extendebatur. Quorum omnium consideratio claram & dilucidam veteris disciplinæ imaginem nobis repræsentabit, sub vnoque conspectu sistet seueritatem, prudentiam & puritatem ecclesiæ, in tam aspera tractandi grandes peccatores ratione, quam tum ad examinandum pœnitentiæ eorum sinceritatem, tum ad tollendum scandalum, quod in religionem deuolutum erat, tum ad præueniendum apostasiam & futuros relapsus iniit. De his igitur rebus in sequentibus capitibus.

LIBRI DECIMI OCTAVI

CAPVT SECVNDVM

DE CAERIMONIIS, IN ADMISSIONE POENITENTIVM AD AGENDAM PVBLICAM POENITENTIAM OBSERVATIS, ET DE RATIONE AGENDI EAM IN ECCLESIA.

§. I.

Pœnitentes primum admissi ad pœnitentiam per impositionem manuum.

QVANDO pœnitens aliquis admitti cupiebat ad agendam publicam pœnitentiam, & petitioni eius locus relinque-

(c) Concil. Ancyran c. IV. vid. præced. cap. §. VI. sub litt. y) p. 115. seq. Can. V. τῷ τρίτῳ κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τὸ τέλειον τῷ τετραετίᾳ λάβωσι, *tertio anno communicent sine oblatione, vt id,* quod perfectum *est, triennio accipiant.* Can. VI. ἔτος ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον.

batur,

batur, prima quæ adhibebatur cærimonia, erat pœnitentiam ei dare, vti formula loquendi habebat, per impositionem manuum. Nam hæc cærimonia erat, in plerisque omnibus religiosis actionibus vsitata, quum quis solemniter Deo per preces esset commendandus. Erant multæ aliæ manuum impositiones, quotidie eis tributæ, quando in tertium pœnitentium ordinem recipiebantur; hæc autem admissioni eorum præmittebatur, vel potius forma & cærimonia eius erat, quum primum inter sic dictos audientes in ecclesia adsciscerentur. Pro hac re planum testimonium habemus concilii *Agathensis* [a], hunc in modum statuentis: *Pænitentes tempore, quo pænitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput a sacerdote consequantur.*

§. II.

Et comparere iussi in cilicio & cinere super capite suo.

Qvo in canone alium ritum & consuetudinem communiter vsitatam hac in materia obseruare licebit: Quæ erat, quod pœnitentes in cilicio comparere deberent, ad indicandum & testandum magnum mærorem suum & indignationem in semet ipsos. Alii scriptores cilicium siue saccum & cinerem coniungunt. Nam EVSEBIVS pœnitentialem gestum *Natalis* confessoris, a *Theodotianis* hæreticis ad ecclesiam redeuntis, describens, sacco indutum & cinere conspersum [b] venisse eum dicit. Et AMBROSIVS scribens ad virginem lapsam, manifesto ad vtramque consuetudinem respicit, quando [c] dicit: *Totum corpus incuria maceretur, cinere adspersum & opertum cilicio.* Similiter TERTVLLIANVS [d], disserens de publica pœnitentia, compelli per eam dicit peccatorem habitum atque victum mutare, corpus sordibus obscurare, & sacco & ci-

(a) Concil. Agath. c. XV.

(b) Euseb. lib. V. c. XXVIII. Vid. cap. præced. §. II. sub Litt. (l) pag. 112.

(c) Ambros. ad virgin. lapf. c. VIII.
Vid. Cyprian. de lapsis p. 13. (p. 98. edit. Fell. Amstelod. MDCC.) Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, vigiliis noctes & fletibus ducere, tempus omne lacrimosis lamentationibus occupare, stratos solo adhærere *cineri*, in cilicio & sordibus volutari.

(d) Tertull. de pœnit. c. IX. De ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare.

neri

neri incubare. Neque summo loco nati homines ab hac cærimonia immunes erant. Nam HIERONYMVS [e] *Fabiolæ*, cuiusdam e præcipuis feminis *Romanis*, pœnitentiam describens, sacco indutam eam dicit in basilica *Laterani*, tota vrbe spectante *Romana*, stetisse in ordine pœnitentium, vt errorem publice fateretur. Et hoc quidem habitu vtebantur, durante ipsorum per omnes pœnitentiæ gradus curriculo. Nam in ipso extremo pœnitentiæ momento in cilicio comparebant, quum vniuersæ pœnitentiæ ipsorum cursus esset confectus; & sub hoc habitu absoluebantur, & (vt concilium *Toletanum* [f] loquitur) diuino reconciliabantur altario. Et hæc semper illorum scriptorum est sententia, qui pœnitentes vestitum mutare & lugubrem pœnitentiæ habitum sumere dicunt. Sunt, qui hoc semper factum esse putant feria quarta ante primam dominicam quadragesimæ, quæ inde dicta sit *dies cinerum* & *caput ieiunii*. Verum hoc, quantum mihi licuit obseruare, incerta traditione & recentiorum scriptorum auctoritate nititur; quum in vetustioribus scriptoribus altum de eo sit silentium. BELLARMINVS testimonium concilii *Agathensis* pro hac sententia adlegat [g]: at hoc apud solum GRATIANVM [h] reperitur, neque enim istiusmodi canon in tomis conciliorum habetur. Et correctores *Romani* [*] id fatentur, remittentes nos, quod ad sententiam eius, ad pœnitentiale *Romanum*, & *pontifi-*

(e) Hieron. epist. XXX. epitaph. Fabiolæ. Quis hoc crederet, vt saccum indueret, vt errorem publice fateretur, & tota vrbe spectante Romana, ante diem paschæ, in basilica Laterani --- staret in ordine pœnitentium.

(f) Concil. Tolet. I. c. II. Qui sub cilicio diuino reconciliatus est altario.

(g) Bellarmin. de pœnitent. lib. I. c. XXII. Quod attinet ad tempus, imponebatur pœnitentia publica feria quarta ante primam dominicam quadragesimæ, quæ dicitur, In capite ieiunii, vt testatur concilium Agathense cap. XV. teste Gratiano dist. L. can. In capite: nam ea verba non inueniuntur in vulgatis canonibus eius concilii. Habemus adhuc vestigium huius ritus in consecratione & adspersione cineris, quæ eo die fieri solet. Et quamuis tempus pœnitendi aliis longius, aliis breuius præscriberetur, vt trium, septem, decem aut plurium annorum: tamen singulis annis in V. feria maioris hebdomadæ omnes reconciliabantur, & communicabant. cetera.

(h) Grat. distinct. L. cap. LXIV. In capite quadragesimæ &c.

(*) Correct. Roman. ad h. l. Ex Agathensi etiam citant Burchardus & Ivo, & Rhebaldus cardinalis (qui tempore Paschalis pontif. claruit) in libro suo, de pœnitentia publice non iteranda. In vno tamen manuscripto Burchar-

cale

cale & *ordinem Romanum.* Atque ita BALVZIVS [*i*] dicit, *Burchardum* habere cum ex *pœnitentiali Romano*, quod est recentioris æui. Neque canon, vti a GRATIANO citatur, rem, qua de iam disputatur, probat, sed cærimoniam tantum describit, quæ pœnitentibus ineunte ieiunio quadragesimali adhibita fuerit, siue tunc primum ad pœnitentiam admitterentur, siue iam antea essent admissi. Quæ res satis innuit, pœnitentiam aliis temporibus non minus, quam primo die quadragesimæ, potuisse imponi, quemadmodum vetus glossa in GRATIANVM recte obseruat. Cærimonia, prout a GRATIANO describitur, videtur esse duntaxat enarratio disciplinæ, in pœnitentes administratæ in quadragesima, discrepantis ab eorum tractatione, aliis anni temporibus vsitata. Verba apud ipsum sic habent: „In capite quadragesimæ, (siue in die cinerum) omnes „pœnitentes, qui publicam suscipiunt aut susceperunt pœnitentiam, ante fores ecclesiæ se repræsentent episcopo ciuitatis sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, „reos se esse ipso habitu & vultu protestantes. Ibi adesse debent decani, id est, archipresbyteri parochiarum, & presbyteri pœnitentium, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent, & secundum modum culpæ pœnitentiam per „præfatos gradus iniungere. Post hæc eos in ecclesiam introducant & cum omni clero septem pœnitentiales psalmos in „terra prostratus episcopus cum lacrimis pro eorum absolutione decantet: tunc resurgens ab oratione, iuxta quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam super „eos spargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum operiat: & cum gemitu & crebris suspiriis denuntiet eis,

di exemplari citatur ex pœnitentiali Romano. Sententia vero huius capitis magna ex parte habetur in pontificali & ordine Romano a pag. 24. vsque ad 30.

(*i*) Baluz. not. ad Gratian. p. 464. (p. 741. edit. Duisburg. MDCLXXVII. 8vo.) *In capite*] Regino lib. I. cap. 91. citat illud caput ex eodem concilio ex quo retulerat caput, quod præcedit, id est, ex concilio Agathensi, vbi non exstat. Item Burchardus lib. 9. c. 26. In editis. Admonent tamen correctores Romani, in vno manuscripto Burchardi exemplari citari ex pœnitentiali Romano. Quo etiam modo citatur in alio antiquissimo Burchardi exemplari, quod exstat in bibliotheca illustrissimi viri Dionysii Talorii regii aduocati in parlamento Parisiensi.

„quod

„quod sicut *Adam* proiectus est de paradiso, ita ipsi ab ecclesia „pro peccatis abiiciuntur: posthæc iubeat ministris, vt eos ex„tra ianuas ecclesiæ expellant; Clerus vero prosequatur eos cum „responsorio: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo* &c. vt videntes „sanctam ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam atque „commotam, non parui pendant pœnitentiam. In sacra au„tem domini cœna (hoc est feria quarta magnæ hebdomadæ) „rursus ab eorum decanis & eorum presbyteris ecclesiæ limi„nibus præsententur„. Hactenus GRATIANI narratio, qua manifesto non definitur tempus imponendi pœnitentiam, quasi primo die quadragesimæ id fieri debeat, sed describitur, quemadmodum omnes pœnitentes in quadragesima tractari oporteat, quocumque demum tempore pœnitentia eis imposita fuerit. Et vt sunt in ea nonnulla, quæ antiquæ disciplinæ respondent; ita multa in ea sunt, quæ eam ad recentiorem praxin respicere satis produnt. Nullus enim aquæ benedictæ vsus in antiqua disciplina fuit; neque septem psalmi pœnitentiales in antiqua liturgia, sed vnus tantum psalmus pœnitentialis, qui est quinquagesimus primus, communiter distinctus nomine psalmi exomologeseos, psalmi pœnitentialis, vel psalmi confessionis. Neque dies cinerum olim primus dies ieiunii quadragesimalis fuit, vsque dum GREGORIVS MAGNVS cum ieiunio adderet, vt numerum dierum ieiunii efficeret perfecte quadraginta, qui antea tantum triginta sex fuerant. Neque patet, olim tempus imponendi pœnitentiam quadragesimalis ieiunii exordio fuisse adstrictum; sed pœnitentia data est omnibus temporibus, quandocumque episcopus peccatorem ad eam suscipiendam idoneum iudicarit. Ita AMBROSIVS *Theodosium* imperatorem ad pœnitentiam admittebat in natalitiis *CHRISTI*; & dantur plura alia istiusmodi exempla. Circumstantia igitur temporis, tamquam incerta nec definita, prætereunda est. Tantummodo, quocumque tempore pœnitentia imponebatur, peccator vestes suas mutare debebat, & habitum sumere lugubrem, statui pœnitentiali accommodatum. Atque hoc est, quidquid ex vllo veterum canonum, qui de pœnitentiæ circumstantiis loquuntur, concludi potest.

§. III.

Et tondere capillos, vel incedere velato capite, ad aliud tristitiæ & luctus sui faciendum indicium.

EODEM tempore, quo vestes mutabant pœnitentes, quidam canones capillos suos tondere vel capita radere, si quidem mares essent, eos iubebant, ad dandum aliud tristitiæ & mœroris sui signum. Mulieres autem velum pœnitentiale gestare oportebat, & vel crines suos tondere, vel illis passis & per humeros sparsis & confusis incedere; quod aliud acerbi luctus & adflictionis signum erat. Concilium *Agathense* [k] hac de re in hunc modum statuit: *Pœnitentes si comas non deposuerint, aut vestimenta non mutauerint, abiiciantur.* Et concilium tertium *Toletanum* [l] similem habet canonem: *Quicumque ab episcopo pœnitentiam postulat, prius eum tondeat, aut in cinere & cilicio habitum mutare faciat, & sic pœnitentiam ei tradat.* OPTATVS ad hanc consuetudinem adludit, quando loquens de *Donatistarum* insolentia, qua aduersus episcopos quosdam catholicos vsi fuerant, dum adigendo eos ad agendam pœnitentiam [m], capita raserant eorum, in hunc modum rogat: *Vbi vobis mandatum est radere capita sacerdotum?* Et paucis interiectis: *Qui parare debebas aures ad audiendum, parasti nouaculam ad delinquendum;* Vult dicere, *Donatistas* compulisse catholicos sacerdotes agere publicam pœnitentiam, vt clericale officium suum retinerent; quod fieri non oportuerit. Nam si cui clerico publica agenda esset pœnitentia, primum de dignitatis suæ gradu deturbari eum oportebat, atque pœnitentiam agere tantum vt laicum. Quod ad mulieres attinet, mos erat, velamen pœnitentiale eis imponere, quod expressis verbis a concilio *Toletano* [n] tertio requiritur, in hunc modum statuente: *Si mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, nisi prius aut velata fuerit, aut mutauerit habitum.* Vnde OPTATVS istiusmodi velamina *velamina pœnitentiæ* vocat [o]; in-

(k) Concil. Agath. c. XV.
(l) Concil. Tolet. III. c. XII.
(m) Optat. lib. II. p. 58. (p. 54. edit. Paris. MDCLXXIX.)
Vid. Cyprian. p. 135. (p. 98. edit. Amstelod.) In cilicio & sordibus volutari post indumentum Christi perditum, *nullum* heic iam *velle vestitum* &c.
(n) Concil. Tolet. III. c. XII.
(o) Optat. lib. II. p. 59. (p. 54. edit. cit.) Extendistis manum, & super omne ca-

cu-

cuſans *Donatiſtas*, quod virgines catholicas innocentes coëgerint ſeſe ſubmittere impoſitioni manuum, & gerere in capitibus ſuis velamina pœnitentiæ. AMBROSIVS innuere videtur, quod capita ſua nonnumquam raſerint. Scribens enim ad virginem, quæ fornicata erat, iubet eam crines [*p*] amputare, qui per vanam gloriam occaſionem ei peccandi dediſſent. Verum hæc conſuetudo non generatim obtinuit. HIERONYMVS [*q*] enim pœnitentiam deſcribens *Fabiolæ*, ſparſo crine in ordine pœnitentium eam ſtetiſſe dicit, epiſcopo, presbyteris & omni populo collacrimantibus. Vnde obſeruare etiam nobis licet, quanta cum ſeueritate, grauitate & cura hoc totum negotium tractatum fuerit. Nam non tantum ipſe pœnitens rubore & verecundia ſuffuſus per haſce cærimonias mœrorem ſuum lacrimis declarabat; ſed vniuerſa etiam eccleſia eius caſu adficiebatur, patiens cum membro patiente, vnaque cum illo lugens ac lacrimas profundens. In hunc modum eccleſiæ *Romanæ* praxin in hoc exercitio repræſentat SOZOMENVS [*r*]. „Pœnitentes, inquit, peractis iam miſſarum ſolemni„bus, excluſi a communione ſacrorum, quæ initiatis præberi „mos eſt, cum gemitu ac lamentis pronos ſe in terram abiici„unt. Tum epiſcopus cum lacrimis ex aduerſo occurrens, „pariter ipſe humi prouoluitur: & vniuerſa eccleſiæ multitudo „ſimul confitens, lacrimis perfunditur. Poſthæc vero primus „conſurgit epiſcopus, ac proſtratos erigit: factaque, vt de„cet, precatione pro peccatoribus pœnitentiam agentibus, e„os dimittit„. Hæc admodum ſolemnis pœnitentiam agendi

put *mortifera velamina* prætendiſtis. Et pag. 61. (p. 58. cit. edit.) Vtique ſub cubito & ſub manibus veſtris, quum ſuper earum capita *velamina pœnitentiæ* tenditis.

(*p*) Ambroſ. ad virgin. lapſam c. VIII. *Amputentur crines*, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt.

(*q*) Hieron. epiſt. XXX. Vt ſtaret in ordine pœnitentium, epiſcopo, presbyteris & omni populo collacrimantibus, *ſparſo crine*, ora lurida, & ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret,

(*r*) Sozom. lib. VII. c. XVI. *ἤδη δὲ πληρωθείσης τῆς τοῦ θεοῦ λειτουργίας, μὴ μετασχόντες ὧν μύσταις θέμις, σὺν οἰμωγῇ καὶ ὀδυρμῷ πρηνεῖς ἐπὶ γῆς ῥίπτουσι σφᾶς· ἀντιπρόσωπος δὲ δεδακρυμένος ὁ ἐπίσκοπος προσδραμὼν, ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πίπτει· σὺν ὀλολυγῇ καὶ τὸ πᾶν τῆς ἐκκλησίας πλῆθος δακρύων ἐμπιπλᾶται· τὸ μετὰ τοῦτο δὲ, πρῶτος ὁ ἐπίσκοπος ἐξανίσταται, καὶ τοὺς κειμένους ἀνίστησι καὶ ἣ προσῆκεν ὑπὲρ ἡμαρτηκότων μεταμελουμένων εὐξάμενος, ἀποπέμπει.*

ratio erat, quæ vniuerſam eccleſiam valde commouebat, dum ſinguli ſenſu ſtoliditatis fratrum ſuorum tangebantur, eorumque peccata non materiam ludibrii faciebant, ſed occaſionem teſtandi affectum miſerationis ergo illos, tamquam eiuſdem corporis membra; flentes cum flentibus, preceſque & lacrimas eorum precibus & lacrimis iungentes, ad cælum vi vnita oppugnandum gratiamque & veniam a Deo illis impetrandam.

§. IV.

Pœnitentes debebant abſtinere a lauationibus, conuiuiis aliiſque innocentibus oblectationibus.

SOZOMENVS eodem loco meminit, quod pœnitentes a lauationibus aliiſque innocentibus oblectationibus ſe abſtinere conſueuerint. Dicit enim, priuatim ſua ſponte ſe macerare ieiuniis, illuuie, ciborum abſtinentia, vel aliis quibus iuſſi ſint modis, & tempus, quantumcumque ipſis ab epiſcopo conſtitutum ſit, exſpectare [*]. Quod a PACIANO [s] etiam indicatur, quando pœnitentem introducit declarantem; ſi quis ad balneum vocet, ſe recuſare iſtas delicias; ſi quis ad conuiuium vocet, dicentem: *Iſta felicibus, Ego deliqui in dominum, & periclitor in æternum perire.*

§. V.

Obſeruare omnes dies feſtos & publicas ſolemnitates eccleſiæ.

QVEMADMODVM priuata abſtinentia, mortificatione & ieiunio ſic ſeſe exercebant; ita ſpecialius omnes dies feſtos & ſolemnitates publicas eccleſiæ obſeruare debebant. Rationes eſſe poterant, quæ alios excuſarent & a rigore atque ſeueritate huius exercitii in nonnullis caſibus & circumſtantiis abſoluerent, requirentes aliquod laxamentum in legibus ieiu-

(*) Sozomen. ibid. *καθ' ἑαυτὸν δὲ ἕκοντι ταλαιπωρήμενος ἕκαστος, ἢ νηστείαις, ἢ ἀλουσίαις, ἢ ἐδεσμάτων ἀποχῇ, ἢ ἑτέροις οἷς προστέτακται, περιμένει τὸν χρόνον, εἰς ὅσον αὐτῷ τέταχεν ὁ ἐπίσκοπος.*

(s) Pacian. paræneſ. ad pœnitent. bibl. patr. tom. III. p. 73. (tom. IV. p. 317. c. edit. Lugd. MDCLXXVII.)
Vid. Tertull. de pœnit. cap. IX. Plerumque vero *ieiuniis* preces alere &c.
Cyprian. de lapſis p. 135. (p. 98. edit. Amſtel. Fell.) Orare oportet impenſius & rogare --- poſt diaboli cibum malle *ieiunium* &c.

nii: pœnitentes autem accuratiſſime eas obſeruare oportebat. Et propterea concilium quartum *Carthaginenſe* [t] decreto ſanciebat, vt pœnitentes omni tempore ieiunii in eccleſia adeſſent, manuſque impoſitionem reciperent a ſacerdotibus.

§. VI.

Cohibere ſe in vſu coniugii.

NONNVLLA quoque monita dantur, ad minimum a priuatis ſcriptoribus, vt pœnitentes ab vſu tori genialis ſe abſtineant, dum in publicæ pœnitentiæ ſtatu ſint conſtituti. Regula hæc eſt, quam præſcribit HIERONYMVS [u], *In tempore ieiunii*, inquiens, *non ſeruiat ſponſus & ſponſa operi nuptiali.* Et paullo poſt: *Qui in caſtigatione victus, & ieiunio & eleemoſynis dicit ſe agere pœnitentiam, fruſtra hoc ſermone promittit, niſi egrediatur de cubili ſuo, & ſanctum primumque ieiunium pudica expleat pœnitentia.* Atque ita AMBROSIVS [w] hoc pro neceſſaria abnegationis ſui, tali occaſione teſtandæ, parte habet: *An quiſquam illam pœnitentiam putat, vbi acquirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effuſio, vbi ipſius copulæ coniugalis vſus? Renuntiandum ſæculo eſt, ſomno ipſi minus indulgendum, quam natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus eſt gemitibus, viuendum ita, vt vitali huic moriamur vſui, ſe ipſum homo abneget & totus immutetur.*

§. VII.

Quam ob cauſſam coniugati ad pœnitentiam non admiſſi, niſi ex vtriuſque partis conſenſu.

ID IPSVM tamen certum non habeo, neque adeo abſolute adfirmare mihi ſumo, quod illud per publicam aliquam eccleſiæ regulam iniunctum fuerit, quia in præſenti non memini canonem, qui hoc ſimpliciter præſcribat. Res vna ſola, quæ inducere quem poteſt, vt talem regulam fuiſſe credat, eſt, quod alia regula propinqui argumenti reperiatur, quæ iſtiuſmodi praxin ſupponere eaque fundari videtur. Decretum hoc eſt,

(t) Concil. Carth. IV. can. LXXX. Omni tempore ieiunii manus pœnitentibus a ſacerdotibus imponatur.

(u) Hieron. in Ioël cap. II.

(w) Ambroſ. de pœnit. lib. II. c. X.

quod in concilio secundo *Arelatensi* [x] inuenimus: *Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam.* Hoc videtur fundari supposito, quod pœnitentes, durante pœnitentiæ suæ tempore, abstinere ab vsu coniugii debuerint; & si pars innocens noluerit consentire, nulla vis cogere eos potuerit. Nam leges matrimonii potiores sunt omnibus regulis, quæ de publicæ disciplinæ exercitio ab ecclesia ferri vmquam possunt.

§. VIII.

Pœnitentibus tempore pœnitentiæ suæ matrimonium inire haud permissum.

ALIA eiusdem concilii regula est, ex simili ratione creditæ perfectæ continentiæ in publicis pœnitentibus oriunda. *Pœnitentes* [y], *quæ defuncto viro aliis nubere præsumserint, vel suspecta vel interdicta familiaritate se cum extraneo iunxerint, cum eodem ab ecclesiæ liminibus arceantur. Hoc etiam de viro in pœnitentia posito placuit obseruari.* Istiusmodi enim omnia cum conditione eorum ac solemnis & acerbæ pœnitentiæ professione haud consistere posse credebantur.

§. IX.

Pœnitentes omnibus diebus festis & diebus remissionis flexis genibus orare iussi.

ET quum reliqui vniuersi omnibus diebus festis & dominicis, & commemorationi martyrum sacris, nec non per quinquaginta dies inter pascha & pentecosten, (qui dies remissionis vocabantur) stantes orare possent, & per leges ecclesiæ deberent: pœnitentes ab hoc priuilegio peculiariter excipiebantur, & non minus his temporibus quam vllo tempore alio, flexis genibus orare debebant. Nam hic corporis situs conuenientissimus erat conditioni eorum, quorum deuotio tantum consistebat in profundæ humilitatis atque acerbi doloris de peccatis declaratione, ad quam rem genuum flexio accommodatissimus habitus censebatur. Igitur vt reliquis diebus stationum & ieiuniorum flexis poplitibus orare debebant, quia solemnioris humiliationis tempora erant: ita pœnitentes

(x) Concil. Arelat. II. c. XXII.
(y) Concil. Arelat. II. c. XXI.

sin-

ſingulis diebus [z], ipſis etiam remiſſionis diebus, genua flectere oportebat; quia quilibet dies dies humiliationis eis erat, & vnum ac ſolum negotium in eccleſia miſericordiam implorare, atque ad recipiendam ſolemnem manuum impoſitionem & benedictionem humi ſeſe abiicere.

§. X.

Et liberalitate vti in pauperes.

ET quum liberalitas erga pauperes magnum pœnitentiæ argumentum eſſet & teſtimonium, hæc ſemper in excellentiore quodam gradu ab eis requirebatur. CYPRIANVS [a] eam in aliis pœnitentiæ ſignis ponit. „Lamentari eum putamus, „inquit, ex toto corde, ieiuniis, fletibus, planctibus domi-„num deprecari, qui ex primo criminis die lauacra quotidie „celebrat, qui epulis adfluentibus paſtus, & ſagina largiore di-„ſtentus, cruditates ſuas poſtridie ructat, nec cibos & potus „ſuos cum pauperum neceſſitate communicat? Qui hilaris ac „lætus incedit, quomodo mortem ſuam deflet? Quumque ſcri-„ptum ſit: *Non corrumpetis effigiem barbæ veſtræ*; barbam vellit & „faciem ſuam comit? Et placere nunc cuique ſtudet, qui Deo „diſplicet? An illa ingemiſcit & plangit, cui vacat cultum „pretioſæ veſtis induere, nec indumentum Chriſti, quod per-„didit, cogitare? accipere pretioſa ornamenta & monilia ela-„borata, nec diuini & cæleſtis ornatus damna deflere?„ In tali caſu liberalitatem in pauperes multo decentius ornamentum fore putat, quam aurum, margaritas & gemmas: & idcirco monet pœnitentes mulieres induere ornatum *CHRISTI*, ne nudæ coram ipſo compareant.

§. XI.

Et operam ſuam eccleſiæ addicere in ſepeliendis mortuis.

DENIQVE in nonnullis eccleſiis pœnitentes officium & curam ſepeliendi mortuos in ſe ſuſcipere debebant: Et hoc ex ratione diſciplinæ, atque ad exercendum ſe in humilitate ac caritate, quæ ſtationem eorum tantopere decebat. In multis eccleſiis, præcipue celebrioribus, hoc negotium certo ordini ho-

(z) Concil. Carthag. IV. c. LXXXII. Pœnitentes etiam diebus remiſſionis genua flectent.

(a) Cyprian. de lapſis p. 135. (p. 96. cit. edit.)

minum

minum demandatum erat, quos vocitabant *parabolanos*, quorum maxime erat ægrotis miniſtrare, & curam [*] ſepeliendi mortuos gerere. Probabile autem eſt, non fuiſſe iſtiuſmodi certum fixumque officium in multis eccleſiis, adeoque hoc negotium pœnitentibus dabatur, vtpote exercitatio talis conditionis hominibus apprime apta. In eccleſiis *Africanis* ita fuiſſe certum eſt. Concilium enim quartum *Carthaginenſe* [*b*] peculiare hoc in caſu decretum habet: *Mortuos pœnitentes eccleſiæ efferant & ſepeliant.* Hæ quædam erant ex ſalutaribus iſtis exercitationibus, quas eccleſia pœnitentes ſuos ſuſcipere iubebat, vtpote in conditione conſtitutos ſubſtratorum, qui notiſſimus pœnitentium ordo erat in eccleſia. Verum ſupereſt adhuc eminens quidam pœnitentiæ actus, ad hunc ordinem ſpectans; hoc eſt exomologeſis ſiue confeſſio: Quæ quum ab eccleſia *Romana* in rem nouam conuerſa ſit & magnas pepererit contentiones, de induſtria ad diſtinctam & peculiarem tractationem reſeruatur, fietque nobis peculiaris diſſertationis in capite ſequente argumentum.

LIBRI DECIMI OCTAVI

CAPVT TERTIVM

DE EXOMOLOGESI SIVE CONFESSIONE IN VETERIS ECCLESIAE DISCIPLINA VSITATA; QVAE RES AB ARCANA SIVE AVRICVLARI CONFESSIONE, AB ECCLESIA ROMANENSI INVENTA, DIVERSA ESSE OSTENDITVR.

§. I.

Magnus eorum error, qui exomologeſis veteris eccleſiæ auricularem confeſſionem ſignificare contendunt.

NIHIL inter polemicos eccleſiæ *Romanenſis* ſcriptores vulgatius eſt quam vt, vbicumque vocabulum *exomologeſis* in ſcriptore quodam vetuſto deprehendant, illud interpretentur arcanam ſiue auricularem confeſſionem, qualis hodie in iſtius

(*) Lib. III. c. IX. vol. II. p. 47.

(*b*) Concil. Carth. IV. c. LXXXI.

eccle-

ecclesiæ communione obtinet & hominibus tamquam simpliciter ad salutem necessaria imponitur. Enimuero qui maiori cum iudicio, candore & studio inter eos ipsos materiam considerarunt, fateri non dubitant, exomologesin veterum rem prorsus aliam denotare, nimirum vniuersum publicæ pœnitentiæ exercitium, cuius publica confessio nota pars erat. ALBASPINAEVS, vir eruditus, hunc errorem in partis suæ scriptoribus strenue impugnat. „Multi, inquit [a], vt cardinales „BELLARMINVS & BARONIVS anno domini MDLVI, MAL-„DONATVS in suis controuersiis, PAMELIVS suis ad TERTVL-„LIANVM & diuum CYPRIANVM commentariis, pro certo „adserunt, patres vt plurimum hac voce confessionem pecca-„torum arcanam & auricularem intellexisse; verum diu mul-„tumque pensitatis omnibus, vbi ea habetur, locis, illorum o-„pinioni non possum accedere. -- Mihi videntur semper pa-„tres hanc vocem exomologesis adhibuisse, quum significare „vellent ritus exteriores, vtpote flendi, ingemiscendi, se ipsum „incusandi, & id genus alia pœnitentibus vsitata; atque vt „perfectius istius vocabuli vsus innotescat, neminem præterit, „illis prioribus sæculis pœnitentes longa admodum & labori-„osa defunctos esse pœnitentia, per quam assiduis fletibus se „ipsos conficerent, pro vestibulis ædium sacrarum starent ad „testandum publici erroris sui dolorem: quin & humi iacen-„tes episcoporum pedibus, martyrum genibus aduoluerentur, „ceterorum quoque fidelium, identidem orantes vnumquem-„que, vt sibi apud Deum deprecator adesset, operti sacco, hor-„rore squaloreque prorsus obsiti: peractaque vero pœnitentia „episcopus eos ex aditu in medium templi deductos, coram „presbyteris, diaconis, viduis & populo sistebat, vbi rursus hu-„mi procumbebant, crimina sua detestabantur, vbertim fle-„bant, omnium se precibus commendantes, nec vmquam eo-„dem se relapsuros sancte deierantes. Comperio itaque, (per-„git ille) vltimum hunc ritum ob id sæpe exomologesin a pa-„tribus nuncupatum, quod in se plurimos actus haberet, dolo-„rem admissæ culpæ præferentes, non secus ac omnis actio &

(a) Albaspin. obseruat. lib. II. c. XXVI. p. 153. (p. 90. ad calc. Opt. edit. Paris. MDCLXXIX.)

„ratio vitæ pœnitentium inter pœnitentiam agendam perinde „exomologesis aliquando dicitur„. Hoc porro probat & confirmat multis perspicuis & indubitatis testimoniis ex TERTVLLIANO, CYPRIANO aliisque vetustis scriptoribus, quæ heic non interponemus, sed vnum tantum locum adlegabimus TERTVLLIANI, qui in rem præsentem facit. *Exomologesis*, inquit [b], *prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ illicem. De ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deiicere, illa, quæ peccauit, tristi tractatione mutare: ceterum pastum & potum pura nosse, non ventris scilicet sed animæ caussa: plerumque vero ieiuniis preces alere, ingemiscere, lacrimari & mugire dies noctesque ad dominum Deum tuum, presbyteris aduolui & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hæc omnia exomologesis, vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore dominum honoret, vt in peccatore ipsa pronuntians pro Deo indignatione fungatur, & temporali adflictatione æterna supplicia non dicam frustretur, sed expurget.* Heic ne verbum quidem de arcana siue auriculari confessione habetur, sed omnia ad publicam coram ecclesia confessionem respiciunt; idque non tam in verbis, quam in actionibus, resipiscentiam publica tristitiæ demonstratione & consimili pœnitentis conuersationis tenore exprimentibus; quod multo plus momenti habebat ad significandam & demonstrandam eorum conuersionem, quam verba adfectus plenissima in mere verbali vel arcana confessione.

§. II.

Nulla vmquam confessionis auricularis necessitas antiquæ ecclesiæ ciuibus imposita.

ET hoc vnum argumentum est, quo probari potest, doctrinam de confessionis auricularis necessitate veteri ecclesiæ incognitam fuisse. Quando enim disciplina publica generatim obtinebat, & omnes homines ita adfecti erant, vt sese ei submitterent, confessioni arcanæ exiguus locus esse poterat, cuius rationi ac fundamento magis respondebat publica. Sed præterea res plana & euidens est ex testimoniis veterum, nulli vmquam homini necessitatem confitendi sacerdoti peccata sua

(b) Tertull. de pœnit. c. IX.

secre-

ſecreta fuiſſe impoſitam, tamquam rem, qua immunis nemo eſſe poſſit, ſiue euchariſtiæ vſu dignus fieri, ſiue titulum communionis eccleſiæ & vitæ æternæ habere cupiat. Iam oſtendimus illud, habito peculiari reſpectu ad receptionem euchariſtiæ, ex perſpicuis quibuſdam CHRYSOSTOMI, GENNADII, LAVRENTII epiſcopi *Nouarienſis* [*] aliorumque antiquorum ſcriptorum locis; quibus heic alia teſtimonia addemus, quæ euidenter oſtendant, eos nullam priuatam peccatorum confeſſionem hominibus edendam requiſiuiſſe, niſi in ſingularibus quibuſdam caſibus. CHRYSOSTOMVS [c] homines exhortans ad pœnitentiam ait: *Non tibi dico, vt peccata tamquam pompam in publicum proferas, neque vt te accuſes; ſed vt pareas prophetæ dicenti, Reuela domino vitam tuam. Apud Deum ea confitere, apud iudicem confitere peccata tua, orans, ſi non lingua, ſaltem memoria: & ita roga, vt tui miſereatur. --- Melius eſt, vt nunc peccatorum mordeatur memoria, quam cruciatu, qui futurus eſt illo tempore. Nunc ſi eorum memineris, & ea adſidue Deo offeras, & pro eis roges, cito ea delebis. Sin autem nunc eorum ſis oblitus, tunc vel inuitus eorum recordaberis, quum in medium proferentur, & tamquam in pompam producentur coram omnibus, & amicis & inimicis & angelis.* Alio loco [d]: *Neceſſe non eſt, te confiteri præſentibus teſtibus; fiat diſquiſitio peccatorum tuorum in propriis cogitationibus tuis; ſit hoc iudicium ſine teſtibus; videat ſolus Deus te confitentem.* Ruſus alio loco [e]: *Hortor vos & rogo, fratres cariſſimi, crebrius Deo immortali confiteamini, & enumeratis ve-*

(*) Lib. XV. cap. VIII. §. VI. volum. VI. p. 136. ſeq.

(c) Chryſoſtom. homil. XXXI. in Hebr. p. 1936. (p. 913. edit. Frf. MDCLXXXXVII.) οὐ λέγω σοι, ἐκπόμπευσον σεαυτὸν, οὐδὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις κατηγόρησον, ἀλλὰ πείθεσθαι συμβουλεύω τῷ προφήτῃ λέγοντι, Ἀποκάλυψον πρὸς κύριον τὴν ὁδόν σου· ἐπὶ τοῦ θεοῦ ταῦτα ὁμολόγησον, ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ ὁμολόγει τὰ ἁμαρτήματα, εὐχόμενος, εἰ καὶ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ, καὶ οὕτως ἀξίου ἐλεηθῆναι· --- βέλτιον δάκνεσθαι αὐτῶν τῇ μνήμῃ νῦν, ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῇ τιμωρίᾳ· νῦν ἐὰν ᾖς αὐτῶν μεμνημένος, καὶ συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ, ταχέως ἐξαλείψεις αὐτάς· ἐὰν δὲ νῦν ἐπιλάθῃ, τότε αὐτῶν ἀναμνησθήσῃ καὶ ἄκων, ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης εἰς μέσον φερομένων αὐτῶν, καὶ ἐκπομπευομένων ἐπὶ πάντων, καὶ φίλων, καὶ ἐχθρῶν, καὶ ἀγγέλων.

(d) Chryſoſt. homil. de pœnitent. tom. V. edit. Latin. (Hæc mihi quum ad manus non ſit, verba auctoris noſtri Anglicana Latine reddere neceſſe habui.)

(e) Chryſoſt. homil. XXX. ſiue V. de incomprehenſibili Dei natura. Tom. I. p. 392. (p. 348. edit. Francoſ.) παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ ἐξομολογεῖ-

ſtris

ſtris delictis veniam petatis & numen propitium. Non te in theatrum conſeruorum tuorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo: repete coram Deo conſcientiam tuam & explica: oſtende Deo medico præſtantiſſimo vulnera, & pete ab eo medicamentum: oſtende ei, qui nihil opprobret, ſed humaniſſime curet. Licet enim taceas, cuncta optime ille nouit. Dic atque enumera, vt fructum maximum conſequaris; dic, vt abſterſis heic tuis maculis, abeas illic mundus & ſine vllo dedecore, vt intolerabili promulgatione illa delictorum tuorum libereris. Et in alia homilia [*f*]: *Cur, te quæſo,* inquit, *pudeſcit & erubeſcis dicere peccata tua? Num enim homini dicis, vt te probro adſiciat? Num enim conſeruo, vt in publicum proferat? Immo vero ei, qui dominus eſt, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus eſt, ei qui medicus eſt, oſtendis vulnera. Neque enim ignorat, etiamſi tu non dixeris, qui ſciebat etiam antequam perpetrares. Quid igitur eſt cauſſæ, quo minus dicas? Non enim ex accuſatione tua ſit grauius peccatum: immo vero mitius ac leuius. Et boc ipſum Deus vult, te dicere: non vt puniaris, ſed vt relaxeris: non vt ipſe ſciat peccatum: cur enim id poſtulet, quum iam ſciat? ſed vt ſcias, quantum tibi debitum remittatur. Ideo vero vult te ſcire beneficii magnitudinem, vt perpetuo gratias agas, vt ſegnior fias ad peccandum, vt ad virtutem promtior. Niſi dixeris debiti magnitudinem, non agnoſces donationis eminentiam. Non, inquit, cogo te in medium prodire theatrum,*

θαι τῷ Θεῷ συνεχῶς· οὐδὲ γὰρ εἰς θέατρόν σε ἄγω τῶν συνδούλων τῶν σῶν, οὐδὲ ἐκκαλύψαι τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκάζω τὰ ἁμαρτήματα, τὸ συνειδὸς ἀνάπτυξον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτῷ δεῖξον τὰ τραύματα, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ φάρμακα αἴτησον· δεῖξον τῷ μὴ ὀνειδίζοντι, ἀλλὰ θεραπεύοντι· κἂν γὰρ σιγήσῃς, οἶδεν ἐκεῖνος ἅπαντα· εἰπὲ τοίνυν, ἵνα κερδάνῃς, εἰπὲ ἵνα ἐνταῦθα ἀποθέμενος ἀπέλθῃς ἐκεῖ καθαρὸς, καὶ τῆς ἀφορήτου δημοσιεύσεως ἐκείνης ἀπαλλαγῇς.

(*f*) Chryſoſt. homil. IV. de Lazaro tom. V. p. 87. (p. 81. edit. Francof.) τίνος ἕνεκεν αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριᾷς, εἰπέ μοι, τὰ ἁμαρτήματα εἰπεῖν; μὴ γὰρ ἀνθρώπῳ λέγεις, ἵνα ὀνειδίσῃ σε; μὴ γὰρ τῷ συνδούλῳ ὁμολογεῖς, ἵνα ἐκπομπεύσῃ; τῷ δεσπότῃ, τῷ κηδεμόνι, τῷ φιλανθρώπῳ, τῷ ἰατρῷ τὸ τραῦμα ἐπιδείκνυς· μὴ γὰρ, κἂν σὺ μὴ εἴπῃς, ἐκεῖνος οὐκ οἶδεν, ὅς γε καὶ πρὸ τοῦ πραχθῆναι ἠπίστατο; τίνος οὖν ἕνεκεν οὐ λέγεις; μὴ γὰρ ἐκ τῆς σῆς κατηγορίας φορτικώτερον γίνεται τὸ ἁμάρτημα, ἡμερώτερον μὲν οὖν καὶ κουφότερον· καὶ διὰ τοῦτο βούλεταί σε εἰπεῖν, οὐχ ἵνα κολάσῃ, ἀλλ' ἵνα συγχωρήσῃ· οὐχ ἵνα αὐτὸς μάθῃ τὴν ἁμαρτίαν· πῶς γὰρ, ὁ εἰδώς; ἀλλ' ἵνα σὺ μάθῃς, πόσον σοι συγχωρεῖ χρέος· βούλεται δέ σε μαθεῖν τῆς χάριτος τὸ μέγεθος, ἵνα εὐχαριστῶν διατελῇς, ἵνα ὀκνηρότερος πρὸς ἁμαρτίαν ᾖς, ἵνα προθυμότερος εἰς ἀρετήν· ἂν μὴ εἴπῃς τοῦ χρέους τὸ μέγεθος, οὐκ ἐπιγινώσκεις τῆς χάριτος τὴν ὑπερβολήν· οὐκ ἀναγκάζω, φησὶν, εἰς μέσον ἐλθεῖν

trum, ac multos adhibere testes. Mihi soli dic peccatum priuatim, vt sanem vlcus, teque dolore liberabo. Prope viginti loca [g] in eodem auctore satis ampla & copiosa reperiuntur in eamdem sententiam, quæ lector eruditus ipse euoluere, vel collecta videre potest a IOANNE DALLAEO in excellenti libro [h] de *confessione auriculari*, vbi non solum hæc CHRYSOSTOMI loca a sophisticis glossis & deprauatione *Romanensium* vindicat, sed etiam non minus triginta argumentis & nube vetustorum testium solidissime demonstrat, non potuisse esse talem rem, qualis est arcana, auricularis & sacramentalis confessio, in ecclesia primitiua. Neque vero CHRYSOSTOMVS vnus solus est, qui hoc adsertum tueatur. BASILIVS [i] idem dixit ante eum. *Non, vt multis manifestus fiam, ore fateor, sed corde ipso clausis oculis tibi soli respicienti arcana, mecum ipse rugiens, ostendo meos gemitus. Non enim multis verbis mihi opus erat ad confessionem, ad quam & cordis mei suspiria, & ex animæ penetralibus imis ad te Deum meum transmissi questus sufficiebant.* Similiter HILARIVS confessionem soli Deo faciendam esse dicit. Interpretans enim psalmum quinquagesimum secundum, *Confessionis caussam*, inquit, *addidit* [k] *(David) dicens, Quia fecisti; auctorem scilicet vniuersitatis huius dominum esse confessus, nulli alii docens confitendum, quam qui fecit oliuam fructiferam spe misericordiæ in sæculum sæculi.* Et AM-

σε θέατρον, καὶ μάρτυρας περιστῆσαι πολλούς· ἐμοὶ τὸ ἁμάρτημα εἰπὲ μόνῳ κατ' ἰδίαν, ἵνα θεραπεύσω τὸ ἕλκος, καὶ ἀπαλλάξω τῆς ὀδύνης.

(g) Chrysost. homil. LVII. Quod peccata non sint euulganda, tom. V. p. 754. Homil. LVIII. Non esse ad gratiam concionandum. tom. V. p. 772. Homil. LXVIII. de pœnitentia Achab, tom. V. p. 1003. Homil. XXI. ad popul. Antioch. tom. I. p. 270. Homil. VIII. de pœnitent. tom. I. p. 700. Hom. IX. de pœnitent. ibid. pag. 708. Homil. LXXII. de paralytico tom. V. pag. 937. Homil. XX. in Genes. tom. II. p. 222. Homil. II. in psalm. L. tom. III. p. 1004 & 1005. Homil. XX. in Matth. p. 200. Homil. XXVIII. in 1 Cor. p. 569.

(h) Dall. de confess. auricular. lib. IV. c. XXV.

(i) Basil. in psalm. XXXVII, 8. *οὐ γὰρ ἵνα τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαι, τοῖς χείλεσι ἐξομολογοῦμαι· ἔνδον δὲ ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄμμα μύων, σοὶ μόνῳ τῷ βλέποντι τὰ ἐν κρυπτῷ, τοὺς ἐν ἐμαυτῷ στεναγμοὺς ἐπιδεικνύω, ἐν ἐμαυτῷ ὠρυόμενος. οὐδὲ γὰρ μακρῶν μοι λόγων χρεία ἦν πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν· ἀπήρκουν γὰρ οἱ στεναγμοὶ τῆς καρδίας μου πρὸς ἐξομολόγησιν, καὶ οἱ ἀπὸ βάθους ψυχῆς πρὸς σὲ τὸν θεὸν ἀναπεμπόμενοι ὀδυρμοί.*

(k) Hilar. in psalm. LI. p. 208. (p. 81. edit. Paris. MDCXCIII.)

BROSIVS non minus plane & perſpicue dicit, lacrimas coram Deo fuſas veniam peccatorum impetrare poſſe, ſine facta homini cuidam confeſſione. Verba eius ſic habent [*l*]: *Lauant lacrimæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri. Et veniæ fletus conſulunt & verecundiæ. Lacrimæ ſine horrore culpam loquuntur; Lacrimæ crimen ſine offenſione verecundiæ confitentur.* Ita rurſus ex occaſione [*m*] lacrimarum *Petri* ait: *Petrus doluit & fleuit, qui errauit vt homo. Non inuenio, quid dixerit; inuenio, quod fleuerit. Lacrimas eius lego; ſatisfactionem non lego.* Intelligit nimirum, confeſſionem oris non ſimpliciter & abſolute ad obtinendam veniam eſſe neceſſariam. Atque hoc ſenſu AVGVSTINVS, exponens verba illa pſalmiſtæ, *Dixi, pronuntiabo aduerſum me iniuſtitias meas domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei*, ait [*n*]: *Non iam pronuntiat, ſed promittit ſe pronuntiaturum, & ille iam dimittit. Attendite, fratres, magna res eſt. Dixit, Pronuntiabo. Non dixit, Pronuntiaui, & tu dimiſiſti. Dixit, Pronuntiabo, & tu dimiſiſti; quia eo ipſo, quod dixit, Pronuntiabo; oſtendit, quia nondum pronuntiauerat, ſed corde pronuntiauerat. Hoc ipſum dicere, pronuntiabo, pronuntiare eſt; ideo & tu remiſiſti impietatem cordis mei; confeſſio vero mea ad os nondum venerat. Dixeram enim, pronuntiabo aduerſum me; verumtamen Deus audiuit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, ſed auris Dei iam in corde erat.* Hæc ille; quibus docet, Deum corde contritis atque pœnitentibus, etiam ante vocalem confeſſionem, Deo vel homini factam, peccata remittere. Alio loco [*o*] de confeſſione loquitur, vt nequaquam facienda hominibus. *Quid mihi*, inquit, *eſt cum hominibus, vt audiant confeſſiones meas, quaſi ipſi ſanaturi ſint omnes languores meos?* Sæpius etiam meminit [*] vna cum reliquis antiquis ſcriptoribus vniuerſis, quod plurima ex peccatis illis, quæ *Romanenſes* hodie vocant mortalia, quotidie condonentur, nulla interueniente confeſſione, niſi ea, quæ in oratione dominica cum deuoto animi adfectu pronuntiatur: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos di-*

(*l*) Ambroſ. lib. X. in Luc. XXII. p. 157. (p. 216. l. edit. Pariſ. MDCXLII.)
(*m*) Ambroſ. ibid.
(*n*) Auguſtin. ſerm. II. in pſalm. XXXI.
(*o*) Auguſt. confeſſ. lib. X. c. III.
(*) Vide hoc plenius probatum lib. XVI. c. III. §. XIV. volum. VII. pag. 174. ſeqq.

mitti-

mittimus debitoribus nostris. Quod euidenter ostendit, ipsum auricularem confessionem non credidisse ad expianda omnis generis peccata mortalia esse necessariam. MAXIMVS TAVRINENSIS [p] opinionem suam iisdem pene verbis, quibus AMBROSIVS, declarat: *Lauat lacrima delictum, quod voce pudor est confiteri. Lacrimae ergo verecundiae consulunt pariter & saluti, nec erubescunt in petendo, & impetrant in rogando. -- Lacrimae quodammodo preces sunt; veniam non postulant & merentur* (id est, ex stilo eius, impetrant;) *caussam non dicunt, & misericordiam consequuntur; nisi quod vtiliores lacrimarum preces sunt, quam sermonum; quia sermo in precando forte fallit, lacrima omnino non fallit. Sermo enim interdum non totum profert negotium; lacrima semper totum prodit adfectum.* PROSPER, discipulus AVGVSTINI, doctrinam eius sectatur. Loquens enim de peccatis, quae, qui in aliquo gradu ecclesiastico constituti sunt, occulte admittunt, ait [q]: *Deum sibi facilius placabunt illi, qui non humano conuicti iudicio, sed vltro crimen cognoscunt: qui aut propriis illud confessionibus produnt, aut nescientibus aliis, quibus occulti sunt, ipsi in se voluntariae excommunicationis sententiam ferunt, & ab altari, cui ministrabant, non animo sed officio separati, vitam tamquam mortuam plangunt, certi, quod reconciliato sibi efficacis poenitentiae fructibus Deo, non solum amissa recipiant, sed etiam ciues supernae ciuitatis effecti, ad gaudia sempiterna perueniant.* CASSIANVS etiam fidem nobis facit, fuisse hanc patrum per *Aegyptum* doctrinam. Dicit enim, *Pinuphium* abbatem *Aegyptium* monachos sibi subiectos hunc in modum instituisse: *Quis est, qui non possit simpliciter dicere: Peccatum meum tibi cognitum feci, & iniustitiam meam non operui? vt per hanc confessionem etiam illud confidenter subiungere mereatur: Et tu remisisti impietatem cordis mei. Quod si verecundia retrahente reuelare ea coram* [r] *hominibus erubescis, illi, quem latere non possunt, confiteri ea iugi supplicatione non desinas ac dicere: Iniquitatem meam cognosco, & peccatum meum contra me est semper, tibi soli peccaui & malum coram te feci, qui & absque vllius verecundiae publicatione curare & sine improperio peccata donare consueuit.* Plana haec sunt testimonia, & euidenter demonstrant, non cre-

(p) Maxim. Taurin. homil. III. de poenitent. Petri.
(q) Prosper. de vita contemplat. lib. II. c. VII.
(r) Cassian. collat. XX. c. VIII.

di-

didiſſe veteres auricularis confeſſionis neceſſitatem, nec vfiſſe eam, tamquam rem ad abſolutionem & ſalutem ſimpliciter & abſolute neceſſariam.

§. III.

Hoc porro probatur ex conſuetudine veterum, quando omnem abſolutionem quibuſdam relapſis peccatoribus denegabant, non excludentes eos a miſericordia & venia Dei, ſi ipſi ſoli peccata confiterentur.

PRAETEREA autem praxis veterum in certo quodam caſu luculentiſſime oſtendit, non crediidiſſe eos auricularis confeſſionis neceſſitatem. Multis enim peccatoribus relapſis non permittebant, vt ſecundam aliquam pœnitentiam publice agerent, neque vllam eis ſacerdotalem abſolutionem ad finem vſque vitæ impertiebant: Id quod capite proxime ſequente euidenter demonſtrabimus. Ex quibus manifeſto conſequitur, nullam pœnitentialem confeſſionem, ſiue publicam ſiue arcanam, tamquam factam hominibus, ab eis recipi conſueuiſſe in ordine ad ſacerdotalem abſolutionem eis impertiendam. Nihilo minus tamen eos hortabantur, vt priuatim reſipiſcerent, Deoque priuatim & occulte peccata ſua confiterentur, ſub ſpe obtinendi miſericordiam & veniam in magno illo retributionis & iudicii die. Hoc inter omnes conſtat, iſtiuſmodi relapſos numquam habuiſſe priuilegium publicam faciendi confeſſionem in eccleſia, ad obtinendam publicam abſolutionem. Certum quoque eſt, numquam eos fuiſſe admiſſos ad reconciliationem priuatæ alicuius confeſſionis beneficio ad obtinendam priuatam abſolutionem a ſacerdote. Quamquam enim PERRONIVS cardinalis mirum conſilium iniit ad ſoluendam huius argumenti difficultatem, fingendo priuatæ confeſſionis beneficio recipi in communionem eos potuiſſe, quum publica id fieri non potuerit; Ipſe tamen DIONYSIVS PETAVIVS[s] hanc opinionem tamquam ſomnium, omni fundamento deſtitutum,

(s) Petau. not. in Epiphan. p. 238. Perdifficilis exſiſtit quæſtio, Quid illis tandem hominibus factum ſit, qui poſt priorem pœnitentiam in eadem ſcelera rurſus incurrerent; verumne ſit, ab eccleſia reiectos illos penitus, nec ad priuatam ſaltem aliquem receptum habuiſſe, cuius beneficio in integrum reſtituti ad diuinorum myſteriorum communinem redirent. Qui

refel-

refellit, & solidam rationem adfert in contrarium. Argumentatur enim, si per priuatam pœnitentiam reconciliari potue-

Qui antiquioris ecclesiæ formam ac consuetudinem ex hodiernis institutis & moribus æstimare voluerit, facile mitiorem in partem inclinabit, nec ab omni ecclesiæ, sacramentorumque consortio repudiatos illos persuadere sibi poterit. Quam in sententiam copiose quidam nuper ita disseruit. Triplicem ait apud antiquos fuisse pœnitentiam: publicam vnam ob publica peccata: alteram priuatam ac secretam propter occulta: tertiam ob eadem occulta crimina publice susceptam. Hanc vero postremam non eum tantum habuisse fructum, vt peccatorum culpam ac sempiterni supplicii noxam abstergeret; sed vt temporarias insuper pœnas dilueret, ac peccatores in integrum cumulatissime restitueret. Proinde non eius copiam promiscue esse factam, neque quoties quisque peteret, facile permissam; sed in omni vita semel duntaxat. Hæc ille: Ex quibus & ex iis, quæ consequenter disputat, velle istud videtur; istiusmodi criminum reos post priorem pœnitentiam ad priuatam confugisse, eiusque beneficio nihilominus communionem adsecutos esse: sed ad veterum patrum testimonia, ac priscæ illius ecclesiæ normam, & communem adeo sensum animum adiicienti mihi, parum commode pleraque explicata videntur. Etenim si grauiorum delictorum conscii citra publicam illam, quam antea susceperint, pœnitentiam emergere, & ad communionem pacemque reuerti alterius ac priuatæ beneficio potuerint; nonne melior illorum, quam ceterorum, conditio fuit, quibus sine publica pœnitentia reditus in ecclesiam non patuit? Atqui nemo tam vecors erit, qui humanius cum illis actum putet, qui in eadem sæpius incurrissent, & quidem horrenda flagitia, quam cum eis, qui semel ea commisissent: quod ex illa opinione consequitur. Cuiusmodi vero istud est; velut gratiæ, ac beneficii loco publicam illam pœnitentiam spisse ac difficiliter indultam? Nam si priuata & occulta defungi possent, & in eodem ac ceteri loco esse; quis non tanto molestiarum ac temporis compendio mallet vti, cupidissimeque se, publica illa contemta, ad commodiorem alteram, breuioremque transferret? Volo enim illud mihi respondeant: qui atrocioris culpæ conscius tum primum ad pœnitentiam accederet, vtrum absque publica per priuatam restitui potuerit, an necessario vsurpanda illa fuerit. Si prius dixerint; si, inquam, necessariam illis publicam pœnitentiam negauerint, antiquitatis totius memoria teste refellentur. Siquidem vetera omnia concilia, omnesque canonum conditores ita publicam lapsis pœnitentiam præscribunt, ac tempus rationemque definiunt; ita porro Tertullianus, Cyprianus, Pacianus, antiqui ad vnum omnes eosdem illos hortando, comminando, obiurgando vel inuitos vrgent, & impellunt; vt minime hoc illis integrum fuisse significent. Restat igitur, nullo vt alio, ac ne priuatæ quidem pœnitentiæ subsidio recipi in communionem ecclesiæ potuisse concedant. Quod quum dederint; tum de illis quid sentiant requiram, qui secundo in grauiora peccata lapsi publica vti pœnitentia non poterant; ecquid eos censeant per priuatam pœnitentiam reconciliari potuisse? Nam si istud afferant, necesse erit vna fateantur, fe-

rint iſtiuſmodi relapſis fatendum eſſe, feliciorem multo conditionem eorum exſtitiſſe, qui ſæpius, quam eorum, qui ſemel in vita deliquiſſent. Quod difficulter ſibi perſuaderi paſſuros eſſe dicit, qui res vllo cum iudicio & ratione conſiderent. Si igitur conceſſeris, quod veteres iſtiuſmodi relapſis nec publicæ nec priuatæ abſolutionis beneficium poſt quamcumque editam confeſſionem indulſerint: ſequitur omnino, eos haud vllam abſolutam auricularis credidiſſe neceſſitatem; ſiquidem iſtiusmodi peccatores nihilo minus ad ſpem obtinendæ miſericordiæ & veniæ, ſi priuatim agerent pœnitentiam, Deoque ſoli peccata ſua confiterentur, excitarunt. Quod vt demonſtremus, ſatis fuerit, vnum locum ex AVGVSTINO adferre, vbi generalem eccleſiæ conſuetudinem, omniumque fratrum ſuorum ſententiam loquitur. „In tantum hominum aliquando „iniquitas, inquit [t], progreditur, vt etiam poſt actam pœni„tentiam, poſt altaris reconciliationem vel ſimilia vel gravio„ra committant, & tamen Deus facit ſuper tales oriri ſolem „ſuum: nec minus tribuit quam ante tribuebat largiſſima mu„nera vitæ ac ſalutis. Et quamuis eis in eccleſia locus humil„limæ pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos ſuæ „patientiæ non obliuiſcitur. Ex quorum numero ſi quis no„bis dicat: Aut date mihi eumdem pœnitendi locum, aut de„ſperatum me permittite, vt faciam quidquid libuerit, quan„tum meis opibus adiuuor, & humanis legibus non prohi„beor, in ſcortis omnique luxuria damnabili quidem apud „dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut „ſi me ab hac nequitia reuocatis, dicite, vtrum mihi aliquid „proſit ad vitam futuram: ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ volu„ptatis blandimenta contemſero, ſi libidinum irritamenta fre„nauero, ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam li„cita & conceſſa ſubtraxero, ſi me pœnitendo vehementius „quam prius excruciauero, ſi miſerabilius ingemuero, ſi fleue„ro vberius, ſi vixero melius, ſi pauperes ſuſtentauero largius, „ſi caritate (quæ operit multitudinem peccatorum) flagrauero

liciorem multo conditionem eorum exſtitiſſe, qui ſæpius, quam eorum qui ſemel in vita deliquiſſent. Quod quibus tandem perſuadere poterunt?

(t) Auguſtin. epiſt. LIV. ad Macedon. pag. 92. (tom. II. opp. pag. 241. edit. Baſil. MDLXIX.)

„ar-

[illegible] vt [illegible] hominis [illegible] dicat, [illegible] vade [illegible] huius [illegible] Deus [illegible] [illegible] ubi [illegible] [illegible] [illegible] vilis [illegible] esset [illegible] [illegible] [illegible] quis tamen [illegible] D[illegible] huic homini, [illegible] post pri[illegible] [illegible]ntiam [illegible] se laqueis iniquitatis obstringit, [illegible] parere? Quis [illegible] dicere erga [illegible] non agi [illegible] solus sit: *Ignoras quia patientia Dei [illegible] pœnitentiam* [illegible] exceptus esse definitum, quod [illegible] est. [illegible] *um*? Aut ad istos [illegible] peruenire, [illegible] *Visitauit [illegible], & confortauit [illegible]* [illegible] », [illegible] AVGVSTINVS hæc [illegible] vero [illegible] praxin, in hoc vno casu [illegible] vllis [illegible] publicæ vel priuatæ confessionis coram homi[illegible]bus [illegible] in grauissimorum [illegible] [illegible] [illegible] aliam methodum ablega[illegible] [illegible] petendi [illegible] [illegible] [illegible] pœnitentiæ exercitium. Consequen[illegible]ter hic [illegible] potuit esse [illegible] necessitas confessionis auri[illegible]cularis, quam probabilissimum est hoc [illegible] casu [illegible] [illegible], vbi publica confessio [illegible] [illegible] [illegible]alis necessitas credita fuisset, vel [illegible], quem [illegible] hodie obtinet [illegible] [illegible] ecc[illegible] *[illegible]* auctorita[illegible]

§. [illegible]

Et [illegible] rati[illegible]

[illegible] DALLÆ[illegible] vir eruditus multas [illegible] [illegible] & [illegible] vrget, quibus [illegible] [illegible] fed [illegible] tantum eorum capit[illegible] [illegible] [illegible] doctorum [illegible], qui docti [illegible] [illegible]bo[illegible] [illegible] ha[illegible] memoramus.

[illegible] hoc tantum, quod [illegible] [illegible] [illegible] vetustissimas [illegible] [illegible] apud [illegible] *Iud[illegible]*

(r) Dallæus de confess. auricular. [illegible]

ma[illegible]

mæ, apud *Babylonios* siue *Chaldæos*, apud *Armenios*, apud *Iacobitas*, immo ne apud *Græcos* quidem plane is sit, qui apud *Latinos*.

ARGVMENTVM II. inde ductum, quod pastores de confessione apud *Latinos* quidem instruantur, eamque & doceant & ministrent adsidue, velut nobilissimum sui muneris actum; apud veteres vero nihil fecisse simile vspiam reperiantur in veris antiquitatis monumentis.

ARGVMENTVM III. inde ductum, quod confessio arcana inter religiosos quorumuis fidelium actus, clericorum, monachorum, laicorum, principum, priuatorum, procerum, virorum, mulierum &c. apud *Latinos* quidem recentiores præcipuo passim & vbique loco, apud veteres vero christianos nullo vmquam vel vspiam censeatur, aut memoretur.

ARGVMENTVM IV. inde ductum, quod in veteri ecclesia fideles nulla, vt nunc apud *Latinos*, lege obligarentur apud sacerdotem ante in arcano confiteri, quam ad mensam dominicam, eucharistiæ sumendæ gratia, accederent. Idque octo rationibus, & aliquot CHRYSOSTOMI, PELAGII, AVGVSTINI, DOROTHEI, patrum *Cabilonensium* & HINCMARI testimoniis confirmat.

ARGVMENTVM V. inde ductum, quod in vitæ supremis confessionem auricularem facere aut expetere fideles apud *Latinos* quidem cuncti, apud veteres vero christianos nulli in vtrorumque libris reperiantur.

ARGVMENTVM VI. inde ductum, quod in describendis suis suorumue morbis, calamitatibus, bellis, naufragiis, itineribus & profectionibus & ceteris periculosis, confessionis sacramentalis *Latini* quidem recentiores scriptores passim ac pene semper, veteres vero numquam meminerint.

ARGVMENTO VII. non fuisse apud veteres vsitatam confessionem auricularem, vt nunc est apud *Latinos*, inde ostenditur, quod quæ ab horum fidelibus in persecutione, & ab ipsis martyribus in vltimo agone, plurimum vsurpata legitur; ea in priscis libris nusquam reperiatur vel in ecclesiæ persecutione, vel in confessorum & martyrum certaminibus memorata.

ARGVMENTVM VIII. a temporibus confessionis nunc solemnibus ductum, vt pascha, natali, maioribus festis, quadragesi-

gesima, sabbatis, sextis feriis &c. ad quæ confessionis arcanæ mentionem *Latini* quidem passim ac fere semper, veteres fere numquam facere deprehendantur.

ARGVMENTVM IX. ductum a miraculis, quæ vel a confessione, vel ad confessionem a *Latinis* quidem multa passim, a veteribus vero nulla vspiam fieri dicantur.

ARGVMENTVM X. ex eo, quod confessionem arcanam pagani *Latinis* quidem non semel, veteribus vero christianis numquam vel obiecisse vel gratulati esse legantur.

ARGVMENTVM XI. inde ductum; quod confessionem quinque quidem retro proximis sæculis, (ex quo a concilio *Lateranensi* an. MCCXV. firmata fuit) ex ipsis christianis multi semper oppugnarint, hæreseos hoc nomine a *Latinis* damnati, ex omni vero veterum ante illa sæcula hæreticorum multitudine, nemo eam pulsasse reperiatur.

ARGVMENTVM XII. contra *Innocentianam* confessionem, ex eo, quod priscæ ecclesiæ pastoribus ignota fuerint ouium suarum delicta, ex CHRYSOSTOMO & AVGVSTINO, item INNOCENTIO I. & LEONE *Romanis* episcopis.

ARGVMENTVM XIII. ex eo ductum, quod *Antonius* ab *Athanasio* instituisse memoretur, vt ascetæ suas singuli cogitationes perscriberent, & alii cum aliis communicarent. Ea fuisse *Innocentianæ* confessionis prima rudimenta.

ARGVMENTVM XIV. ex eo ductum, quod veteribus indictæ, ignotæque fuerint illæ tam multæ, quæ ex *Innocentiana* disciplina necessario oriuntur, quæstiones ac disputationes, & quarum hodie pleni sunt omnes *Latinorum* libri.

ARGVMENTVM XV. inde ductum, quod nullum ex iis scripturæ locis, quibus nunc *Latini* confessionem firmant, hoc sensu patres intellexerint; pleraque vero plane contra interpretentur.

ARGVMENTVM XVI. inde sumtum, quod patres in libris de pœnitentia ex professo scriptis, istius confessionis arcanæ, quæ pœnitentiæ pars necessaria putatur, nulli meminerint.

ARGVMENTO XVII. demonstratur, *Innocentianam* confessionem fuisse veteribus ignotam, ex eo quod, quum veteres tres tantum agnouerint pœnitentiæ species, antebaptismalem,

lem, quotidianam fidelium, & publicam lapſorum, confeſſionem *Innocentianam* ad nullam ex his pertinuiſſe certum ſit.

ARGVMENTVM XVIII. ex inſigni quodam GREGORII NYSSENI [m] teſtimonio ſumtum, quo demonſtratur, non, quæcumque letalia peccata nunc priuata confeſſione apud *Latinos* procurantur, ea olim omnia publicæ pœnitentiæ ſubiici, ſed tantum per publicas exhortationes verbi ac doctrinæ curari conſueuiſſe: Quod cum dogmate de auriculari confeſſione non poſſe conſiſtere.

ARGVMENTVM XIX. ex *Nectarii* facto ſumtum, qui pœnitentiarii presbyteri munus ex quadam occaſione *Conſtantinopoli* abrogarit. Quod arguat, nullam heic fuiſſe auricularis confeſſionis neceſſitatem.

ARGVMENTVM XX. ſumtum ex teſtimoniis CHRYSOSTOMI, HILARII, BASILII, AMBROSII, MAXIMI TAVRINENSIS, & AVGVSTINI (a nobis iam memoratis) quæ ſola contritione ſine oris confeſſione peccatorum a Deo remiſſionem impetrari doceant.

ARGVMENTO XXI. patres peccata a Deo, etiam ſine ſacerdotis abſolutione remitti, clariſſime inde ſenſiſſe probatur, quod de relapſorum ſalute, quibus abſolutio ſacerdotis negata, non tamen deſperabant. Quod argumentum iam ſupra conſiderauimus.

ARGVMENTA eius XXII. XXIII. & XXIV. petita ſunt e te-

(m) Gregor. Nyſſen. epiſt. ad Letoium. Dallæus l. c. cap. XXIII. hæc habet: Gregorius Nyſſenus quum obſeruaſſet peccata auaritiæ, quæ ab apoſtolo & *idololatria & omnium malorum radix* vocatur, παροφθῆναι ἀνεπίσκεπτά τε καὶ ἀτημέλητα, *inconſiderata & abſque cura prætermiſſa eſſe a patribus*, hoc eſt (vt optime interpretatur Balſamo) relicta eſſe ἀνεπιτίμητά τε καὶ ἀκόλαστα *impunita & incaſtigata*, nullis adeo pœnitentiæ cenſuris pœnisque ſubiecta, poſtquam hoc, inquam obſeruauit, continenter addit, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διὰ τὸ παρεῖσθαι τοῖς πατράσιν ἡμῶν, ἀρκεῖν ἡγούμεθα τῷ δημοσίῳ τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἷόν τε ᾖ θεραπεύειν, ὥσπερ τινὰ πληθωρικά, τὰς πλεονεκτικὰς ἀρρωστίας διὰ τοῦ λόγου καθαίροντες. *Sed de his quidem, quoniam id a patribus prætermiſſum eſt, ſufficere exiſtimo, publico doctrinæ, ſiue inſtructionis ſermone eas, quomodo fieri poteſt, curare auaritiæ adfectiones, veluti quoſdam ex repletione ortos morbos, oratione purgantes.* Locus palmarius; qui totum confeſſionis Innocentianæ myſterium illo ſeculo (id eſt quarto pene præcipiti) eccleſiæ chriſtianæ adhuc incognitum fuiſſe, plane liquidoque demonſtrat. cetera.

ſtimo-

… praecipue PROSPERT & … medium produ-…

… XX … insignibus BEDAE testimo-…

… RABANI … HATT … vi … Inno-… in vsu non fuisse fatea-…

… ceteris … mutu-… priua-… esse

… cogeriam … & … sententiam ac … praecipue obser-… etiam sine sacerdotali … a Deo putarint. … erroris ex illis … & decimum tertium vsque … non multi essent, qui per … sacerdote absolutio-… GOFFRIDI … in primis GRATIANI, …

… quo … adeo … tempore … Guilielmum … peccata confessione … haeretic… fraternum, … ecclesiae castitas … sine confessione … Lombardos … confiteri … Deo, … confite-… confessione ecclesiae. Mox … exponit … His … ratibus … dum … facerdoti … homines, … alii … accingantur, … consequitur … cratis

citatis in vtramque partem testimoniis lectoris iudicio reseruet, cui harum opinionum adhærendum sit, quia vtraque fautores habeat sapientes & religiosos viros [†]. Hoc arguere docet, *Gratiani* ætate quæstionem de necessitate confessionis auricularis non ita fuisse decisam, vt postea in concilio *Laterano* & concilio *Tridentino*. Idem probat THOMAE AQVINATIS, BONAVENTVRAE & ANTONINI testimoniis, qui dicant, tempore GRATIANI & LOMBARDI quæstionem de istius confessionis necessitate fuisse in opinione, id est dubiam & problematicam, ita vt liceret vtramuis quæstionis partem tueri, confessionisque necessitatem vel adfirmare, vel negare sine hæresis crimine: sed post determinationem ecclesiæ sub *Innocentio III.* in *Laterano* concilio factam, hæresin reputandam esse, si quis statuat sufficere, si soli Deo fiat confessio sine iudicio sacerdotali & confessione ecclesiæ.

ARGVMENTO XXX. ostendit, fuisse etiam post *Innocentianam* decretalem, id est post annum MCCXV, qui senserint, sine sacerdotali absolutione adeoque & confessione, peccata fidelibus contritis remitti; idque probat ex VICLEFO, IOANNE HVS, SENECA, GRATIANI glossatore, MICHAELE *Bononiensi* & PETRO *Oxoniensi*.

HAEC breuis recensio est horum triginta argumentorum, quibus doctissimus DALLAEVS, ad ostendendam doctrinæ *Romanensis* de auriculari confessione nouitatem, vtitur, quæ lector studiosus, qui ea plenius deducta & confirmata videre gestit, in elaborato auctoris nostri opere ipse potest euoluere.

§. V.

Certis tamen in casibus priuata confessio permissa & commendata. 1. De peccatis leuioribus homines admoniti, vt alii aliis ea confiterentur, quo mutuum precum auxilium haberent.

VERVM ENIM VERO quæcumque ab hoc vel quolibet alio ecclesiæ protestantis scriptore dicta sunt, non eo spectant, vt priuatam confessionem in quibusdam casibus & specialibus

(†) Gratian. de pœnit. distinct. II. c. LXXXIX. Cui harum potius adhærendum sit, lectoris iudicio reseruatur. Vtraque enim fautores habet sapientes & religiosos viros.

occasionibus a veteribus permissam & commendatam esse negent. Nam de peccatis leuioribus omnes admonebant, vt ea alii aliis confiterentur, quo mutuum precum auxilium haberent. Monitum hoc in *Iacobi* apostoli epistola c. V, 16. est: *Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, vt sanemini: multum enim valet deprecatio iusti efficax.* Qui locus etsi a *Romanensibus* pro auriculari confessione sacerdoti facienda adduci solet, antiquis tamen temporibus nihil amplius præcipere christianis generatim creditus est, quam vt alii aliis peccata sua confiterentur. Ita certe AVGVSTINVS eum intellexit. Scribens enim in verba seruatoris nostri apud *Ioannem* euangelistam, *Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister, debetis & vos alter alterius lauare pedes*; ista & *Iacobi* verba simul ita exponit [y]: „Num quid dicere possumus, quod etiam frater fratrem a delicti poterit contagione mundare? Immo vero id etiam nos „esse admonitos in huius dominici operis altitudine noueri„mus, vt confessi inuicem delicta nostra, oremus pro nobis, „sicut & *CHRISTVS* interpellat pro nobis. Audiamus aposto„lum *Iacobum*, hoc ipsum euidentissime præcipientem & dicen„tem, *Confitemini inuicem delicta vestra & orate pro vobis*, quia & ad „hoc dominus nobis dedit exemplum. Si enim ille, qui vl„lum peccatum nec habet, nec habuit, nec habebit, orat pro „peccatis nostris, quanto magis nos inuicem pro peccatis no„stris orare debemus? Et si dimittit nobis ille, cui non habe„mus, quod dimittamus, quanto magis dimittere nobis debe„mus inuicem, qui sine peccato heic viuere non valemus. --- „Itaque nobis delicta donemus, & pro nostris delictis inuicem „oremus, atque ita quodam modo pedes nostros lauemus„. Similem in modum ERADIVS, vel ipse AVGVSTINVS alio loco [z], ait: „In omnibus scripturis diuinis vtiliter ac salubri„ter admonemur, vt peccata nostra debeamus iugiter & hu„militer non solum Deo sed etiam sanctis & Deum timentibus „confiteri. Sic enim per *Iacobum* apostolum nos admonet spi„ritus sanctus, dicens, *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate*

(y) Augustin. tract. LVIII. in Ioan. tom. IX. p. 164. (p. 401. edit. Basil. MDLXIX.)
(z) Augustin. homil. XII. ex L. tom. X. p. 161. (p. 438. cit. edit.)

„*pro inuicem, vt saluemini*,„. HINCMARVS [a], doctus episcopus *Gallicanus* sæculo nono, camdem dat interpretationem. „Quotidiana leuiaque peccata, secundum *Iacobi* apostoli hortamentum, alterutrum coæqualibus confitenda sunt. Quæ quotidiana eorum oratione cum quotidianis piis actibus credenda „sunt mundari, si cum benignitate mentis in oratione dominica veraciter dicitur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris*,„. Et MALDONATVS [b] ad hunc modum omnes fere veteres intellexisse eum locum dicit, adlegans non solum AVGVSTINVM, sed HESYCHIVM etiam, GREGORIVM MAGNVM, BEDAM & auctorem *glossæ interlinearis*. Quibus alii [c] addunt SCOTVM, BIEL, DIONYSIVM CARTHVSIANVM, CAIETANVM, GAGNAEVM & ANTONIVM GODELLVM, episcopum *Grassensem* in *Gallia*; tametsi BELLARMINVS huic *Iacobi* loco innitatur, tamquam plano confessionis auricularis documento, qui tamen in memorato casu ex tot veterum & recentiorum auctorum opinione non aliam iniungit confessionem, quam quæ cuilibet pio christiano fieri potest.

(a) Hincmar. epist. ad Hileboldum tom. II. n. XL. p. 688.

(b) Maldonat. controuers. tom. II. de confessione, cap. II. p. 36. Illud quod ait Iacobus cap. V. *Confitemini alterutrum peccata vestra*, non videtur de confessione sacramentali intelligendum esse, nec esse necessarium. Primum, quia, quum dicit *alterutrum*, indicat, se loqui de ea confessione, quæ fit inter omnes christianos, etiam laicos, ad petendum alterius consilium & orationes. Deinde quod addit, idem significat, *Orate pro inuicem*. Nam de iisdem loquitur, quum ait, *Confitemini alterutrum*, & quum ait, *Orate pro inuicem*. Quum autem dicit, *Orate pro inuicem*, non loquitur de solis sacerdotibus, sed de omnibus. Ergo & quum dicit, *Confitemini alterutrum*. Præterea græce est, *ὅπως ἰαθῆτε*, id est, *vt curemini*, & a *morbo liberemini*. Ex quo verbo intelligitur, non esse sermonem de ea confessione, quæ fit sacerdotibus ad obtinendam remissionem peccatorum, sed ea, quæ fit omnibus christianis ad obtinendas preces. Idem colligitur ex eo, quod sequitur, *multum valet oratio iusti adsidua*, vbi non tantum loquitur de iusto sacerdote, sed de quolibet iusto, vt declarat exemplum illud; *Elias homo erat similis nobis, passibilis; oratione orauit, vt non plueret &c.* Ad hunc modum omnes fere veteres intellexerunt eum locum: Hesychius lib. I. in Leuitic. cap. IV. D. Augustinus lib. L. homil. homil. XII. D. Gregorius lib. XXII. moral. cap. XIV. Beda commentario in eumdem locum & commentario in 1 Ioan. cap. V. & auctor glossæ interlinearis.

(c) Vid. Dall. de confess. lib. I. c. XII.

§. VI.

§. VI.

2. Si quis alicui priuato iniuriam fecisset, id confiteri veniamque ab offensa parte petere debebat.

Si quis alicui priuato iniuriam fecisset, nullum vmquam dubium fuit, quin pars offendens culpam suam parti offensæ confiteri, priuatimque satisfacere potuerit. Ita enim CHRISTVS præcepit Matth. V, 23. *Si obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quod frater tuus habeat aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ad altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.* Quæ in verba AVGVSTINVS [d] ait: *Poteris eum* (fratrem) *non simulato animo lenire, atque in gratiam reuocare, veniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris.* Et paucis interpositis: *Hoc est vnum remedium, supplici animo veniam deprecetur: quod quisquis non fecerit, inanis iactantiæ spiritu inflatur.*

§. VII.

3. Si quis impeditam ab onere peccatorum haberet conscientiam, peccata sua sacerdoti priuatim confiteri monebatur; vt ab ipso per salubria consilia & monita curaretur.

Si quis anxio esset animo & impeditam ab onere peccatorum haberet conscientiam; id ipsum alius casus erat, in quo istiusmodi homo sapientem quemdam & prudentem pastorem adire monebatur, vt ipsius tamquam cuiusdam mediatoris & deprecatoris pro ipso sub Christo, consilio, monito, auxilio & precibus subleuaretur. Scriptores pontificii multa loca ex antiquis scriptoribus adlegare solent, quæ studiose diligenterque considerata examinataque nihil amplius quam hoc ipsum velle intelliguntur. Istiusmodi monitum CLEMENS ROMANVS, vel auctor, qui sub ipsius nomine scripsit, suggerit: *Quod si in alicuius cor*, inquiens, *vel liuor, vel infidelitas, vel aliud malum latenter irrepserit, non erubescat, qui animæ suam curam gerit, hæc confiteri* [e] *ei, qui praeest, vt ab ipso per verbum Dei & consilium salubre curetur.* Atque ita MALDONATVS [f] hoc non referen-

(d) Augustin. de sermone domini in monte lib. I. c. X. (tom. IV. opp. p. 1112. edit. Basil. MDLXIX.)

(e) Clem. epist. I. ad Iacob.

(f) Maldonat. tom. II. de confess. cap. II. p. 40. Vnus (ex variis confessionis fi-

dum esse ad sacramentalem confessionem ingenue agnoscit. Idem simili occasione monent ORIGENES, GREGORIVS NYSSENVS [g] & BASILIVS [h], vt peccata sua sacerdotibus enuntient, qui donis necessariis instructi sint, & rationem, qua curanda sint, teneant.

§. VIII.

4. Admonebantur etiam ad rogandum sacerdotis consilium, num consultum esset pro priuatis peccatis publicam agere pœnitentiam.

ALIAM rationem, cur peccata priuata sacerdoti confitenda sint, reddit ORIGENES, quia ille omnium optime iudicare possit, num consultum sit pro talibus peccatis homines ad publicam in ecclesia agendam pœnitentiam admittere; quæ res illis temporibus non insolita erat. „Vide, inquit [i], quid „docet nos scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Fortassis enim, sicut ii, qui habent intus „inclusam escam indigestam, aut humoris vel phlegmatis stomacho grauiter & moleste imminentia, si vomuerint reuelan„tur: etiam hi, qui peccauerint, siquidem occultant, & reti-

nibus) erat, vt peccatores peterent consilium a confessario. Hoc est, quod scribit Clemens epist. I. D. Petrum docuisse, vt peccatores exponerent sacerdoti suas cogitationes malas, vt ab illo acciperent remedium; & quod Dionysius Areopagita indicat in epistola ad Demophilum, reprehendens Demophilum, quia calce abiecerat peccatorem accedentem ad presbyterum, vt ab illo peteret remedium peccatorum.

(g) Gregor. Nyssen. de pœnitent. tom. III. p. 176. tot.

(h) Basil. Regul. breu. resp. CCXXIX. *ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦτον ἔχει τὸν λόγον, ὃν ἔχει ἡ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν παθῶν· ὡς οὖν τὰ πάθη τοῦ σώματος οὐ πᾶσιν ἀποκαλύπτουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τοῖς ἐμπείροις τῆς τούτων θεραπείας· οὕτω καὶ ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων γίνεσθαι ὀφείλει ἐπὶ τῶν δυναμένων θεραπεύειν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὑμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε, τουτέστιν αἴρετε διὰ τῆς ἐπιμελείας. Omnino in peccatorum reuelatione siue enuntiatione eadem ratio est, quæ etiam in apertione vitiorum corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibusuis temere homines aperiunt, sed iis tantummodo, qui rationem, qua ea curanda sunt, teneant; eodem modo etiam peccatorum reuelatio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea possint curare: consentaneum in modum illi, quod scriptum est;* Vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmorum portate, *hoc est tollite diligentia & cura vestra.*

(i) Origen. homil. II. in psalm. XXXVII. tom. I. p. 471. (p. 223. f. edit. Paris. MDCIIII.)

nent

„nent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemo„dum suffocantur a phlegmate, vel humore peccati. Si autem „ipse sui accusator fiat, dum accusat semet ipsum & confitetur, „simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit caus„sam. Tantummodo circumspice diligentius, cui debeas con„fiteri peccatum tuum! Proba prius medicum, cui debeas „caussam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infir„mante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi no„uerit disciplinam; vt ita demum, si quid ille dixerit, qui se „prius & eruditum medicum ostendit & misericordem, si quid „consilii dederit, facias & sequaris: si intellexerit & præuide„rit, talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius ec„clesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & ceteri ædi„ficari poterunt, & tu ipse facile sanari, multa hoc deliberati„one & satis perito medici illius consilio procurandum est„. Planum est hoc in casu, huiusmodi priuatam confessionem factam fuisse ideo, vt ab sacerdote peteretur consilium de agenda publica pœnitentia pro peccato quodam priuato; hominesque ad eum adiisse priuatim, vtpote qui omnium optime iudicare posset, num peccata ipsorum essent eiusmodi, vt publicam humiliationem & pœnitentiam requirerent. Nam hoc, vt antea diximus, illis temporibus non erat inusitatum hominibus, publicam agere velle pœnitentiam pro priuatis peccatis; immo pro ipsa intentione & proposito grauiora quædam crimina perpetrandi, etiamsi ea numquam in ipsum actum deducerentur. De quibusdam istiusmodi peccatoribus loquitur CYPRIANVS, *Quamuis*, inquiens [k], *nullo sacrificii aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non irridetur.* Hæc peccata priuata, post secretam confessionem, nonnumquam publice declarabantur, & de libello recitabantur in congregatione: at non omnes episcopi [l] hoc approbant. Hinc quum LEO pontifex *Romanus* episcopos aliquot,

(*k*) Cyprian. de lapsis p. 134. (p. 91. edit. Fell. Amstelod. MDCC.)

(*l*) Leo epist. LXXX. al. LXXVIII. ad episc. Campan. (tom. III. concil. p. 1373.)

per *Campaniam*, *Samnium* & *Picenum* constitutos, hac methodo vti percepisset, datis ad eos litteris querebatur grauiter hac de re, eamque consuetudinem abrogari iubebat, inter alia ita scribens: *Illam etiam contra apostolicam regulam praesumtionem, quam nuper agnoui a quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri; ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta professio publice recitetur: quum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quae propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur: tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea, quae poenitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis consuetudo, ne multi a poenitentiae remediis arceantur, dum aut erubescunt aut metuunt inimicis suis sua facta referari, quibus possint legum constitutione percelli.* Quae vltima LEONIS verba aliam rationem suggerunt, cur veteres quibusdam in casibus priuatam confessionem permiserint, etiam quando poenitentia ipsa in exercitio suo publica esse debuit. Nam obseruare licet,

Vid. Basil. can. LXI. ὁ κλέψας, εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσει ἑαυτῦ, ἐνιαυτὸν κωλυθήσεται μόνης τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων. *Qui furatus est, si sponte poenitentia motus se ipsum accusauerit, per annum a sola sacramentorum communione arcebitur.* Can. LXIII. Ὁ ἐν ἀλόγοις τὴν ἑαυτῦ ἀσέβειαν ἐξαναγορεύων, τὸν αὐτὸν λόγον ἐξομολογύμενος παραφυλάττεται. *Qui suam in brutorum concubitu impietatem confitetur, eamdem poenitentiae rationem obseruet.*

Paulin. vit. Ambros. p. 10. (p. 87. h. i. edit. Paris. MDCXLII.) Quotiescumque illi aliquis ob percipiendam poenitentiam lapsus suos confessus esset, ita flebat, vt & illum flere compelleret. Videbatur enim sibi cum iacente iacere. Caussas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur: bonum relinquens exemplum posteris sacerdotibus, vt intercessores apud Deum magis sint, quam accusatores apud homines &c.

Ambros. de poenit. lib. I. c. XVI. Si quis occulta crimina habens, propter Christum tamen studiose poenitentiam egerit; quomodo istic recipit, si ei communio non refunditur? cetera.

Gennad. de dogmat. eccles. c. LIII. (inter opera Augustin. tom. III. p. 205. ed. Basil. MDLXIX.) Quem mortalia crimina post baptismum commissa premunt, hortor prius publica poenitentia satisfacere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari.

§. IX.

§. IX.

5. Si quod esset periculum mortis ex legibus reipublicæ contra certa crimina latis.

QVOD, si periculum aliquod vitæ hominum immineret ex legibus ciuilibus, pœnam capitalem certis crininibus infligentibus, hoc in casu satis habuerit ecclesia, si priuatam a peccatoribus reciperet confessionem, eosque a periculosa criminum publicatione immunes esse iusserit. Hac de re AVGVSTINVS loquitur, quando ait: *In secreto* [m] *debemus corripere, in secreto arguere: ne volentes publice arguere, prodamus hominem. Nos volumus corripere & corrigere: quid si inimicus quærit audire quod puniat? Nouit enim, nescio quem homicidam episcopus, & alius illum nemo nouit, ego volo illum publice corripere, & tu quæris inscribere. Prorsus nec prodo nec negligo: corripio in secreto, pono ante oculos Dei iudicium, terreo cruentam conscientiam, persuadeo pœnitentiam.* Fieri etiam interdum solebat, vt peccata istiusmodi secreta confiterentur homines, quæ, quamquam in ordinario legis cursu vitam eorum periculo non expositura erant, alterum tamen illis offensum, si in eius venirent notitiam, ad subitam vlciscendi ipsosque destruendi libidinem concitare poterant. Tali in casu satius esse credebatur, confessionem & pœnitentiam in secreto fieri, ne istiusmodi aliquod incommodum exsisteret. BASILIVS [n] exemplum adfert mulieris, quæ se adulterii ream confiteatur: Leges marito non permittunt eam occidere, nisi in ipso actu deprehensam: Fieri autem poterat, vt hic zelo & furore inflammatus contra legem occidere eam conaretur, si quo modo intelligeret, eam istiusmodi scelere esse adstrictam. Hinc ad præripiendam occasionem tale quid audendi, sacerdotibus interdicebatur δημοσιεύειν, publicare crimen mulierum, sub pœnitentia adulterii ex propria confessione constitutarum, ne mortis caussa eis præberetur; hoc est, ne ipsæ furori expo-

(m) Augustin. serm. XVI. de verbis domini c. VIII. (tom. X. opp. p. 72. ed. Basil. MDLXIX.)

(n) Basil. c. XXXIV. τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορευούσας δι' εὐλάβειαν, ἢ ὁπωσοῦν ἐλεγχομένας, δημοσιεύειν μὲν ἐκώλυσαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἵνα μὴ θανάτου αἰτίαν παράσχωμεν ἐλεγχθείσαις. *Adulterio pollutas mulieres & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque conuictas, publicare quidem patres nostri prohibuerunt, ne conuictis mortis caussam præbeamus.*

ne-

nerentur maritorum suorum, qui ad id forte adeo accenderentur indignatione, vt ruptis omnibus vinculis facerent, quod per legem defendere non possent.

§. X.

6. Priuata confessio requisita ab eis, qui priuatim de peccatis suis admonebantur.

VNVS adhuc casus succurrit, in quo aliquid, quod instar confessionis priuatæ erat, requirebatur. Si quis a spirituali suo ductore de crimine aliquo admoneretur, cuius ille manifesto reus erat, aut de eo valde suspectus; tali in casu gloriam Deo dare debebat, sibi vero pudorem tribuere, peccatum suum ingenue confitendo & agnoscendo, vt vero priuatæ admonitionis fini responderet. De huiusmodi confessione loquitur AMBROSIVS [o] in persona *Dauidis*, quando ait: *Quum a priuato homine corriperetur, quod grauiter deliquisset, non indignatus infremuit, sed confessus ingemuit culpæ dolore.*

§. XI.

Officium presbyteri pœnitentiarii multis in ecclesiis institutum, ad recipiendas & dirigendas istiusmodi priuatas confessiones.

OMNIA illa priuatæ confessionis genera antiquis temporibus permissa erant, vt quæ cum instituta & ordinaria publicæ confessionis & pœnitentiæ disciplina in ecclesia poterant consistere. Quæ vt eo melius ad præscriptas regulas dirigerentur, hominesque docerentur, quid in eiusmodi casibus agendum esset, multis in ecclesiis peculiaris quidam minister institutus erat sub nomine presbyteri pœnitentiarii. Huius officium non erat, priuatas confessiones in publicæ disciplinæ fraudem recipere; multo minus priuatam absolutionem impertire ad nudam confessionem & ante actam pœnitentiam; (quæ praxis veteri ecclesiæ prorsus ignota erat, quemadmodum pluribus posthæc videbimus;) sed spectabat illud ad facilius reddendum promouendumque publicæ disciplinæ exercitium; dum homines condocebantur, quæ peccata leges ecclesiæ publica pœnitentia expiari iuberent, & quemadmodum in eius actione sese deberent gerere; & ad iniungendam tantum priuatam

(o) Ambros. de apolog. Dauid. cap. II.

pœni-

pœnitentiam pro iſtiuſmodi priuatis criminibus, quæ in publicam ſcenam proferri non expediebat, dum metuendum erat, ne hoc ipſis pœnitentibus detrimento eſſet, vel eccleſiæ offendiculo.

§. XII.

Hoc officium poſtea abrogatum, & homines, quod ad priuatam attinet confeſſionem libertati ſuæ omnino relicti.

VNIVERSA hiſtoria inſtituti primum huius officii tempore perſecutionis *Diocletianeæ*, & abrogati a *Nectario* epiſcopo *Conſtantinopolitano* tempore *Theodoſii* imperatoris, narrationi debetur duorum hiſtoricorum, SOCRATIS & SOZOMENI, qui eadem tempeſtate floruerunt, vbi hoc officium abolitum eſt; adeoque proderit eam eorum verbis primum commemorare, & deinde pauca quædam in illam animaduertere. SOCRATES [p] de imperio loquens *Theodoſii*: „Sub idem tempus, inquit, presbyteros eccleſiarum (τοὺς ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρους,) „qui pœnitentiæ præerant, placuit aboleri, idque ob huiusmodi cauſſam. Poſtquam *Nouatiani* ſe ab eccleſia ſeiunxiſſent, eo quod cum illis, qui perſecutione *Deciana* lapſi fuerant, communicare noluiſſent, ex illo tempore epiſcopi pœnitentiarium presbyterum albo eccleſiaſtico adiecerunt, vt, qui „poſt baptiſmum lapſi eſſent, coram presbytero, ad eam rem „conſtituto, delicta ſua confiterentur. Et apud alias quidem „ſectas hæc regula etiamnum perſeuerat. Soli vero *Homouſiani* „&, qui cum illis in fide conſentiunt, *Nouatiani* presbyterum „pœnitentiæ præpoſitum reiecerunt. Nam *Nouatiani* ne initio quidem ſupplementum hoc admiſerunt. *Homouſiani* vero, qui nunc eccleſias obtinent, quum hoc inſtitutum diu retinuiſſent, tandem *Nectarii* epiſcopi temporibus abrogarunt,

(p) Socrat. lib. V. c. XIX. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔδοξε καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς μετανοίας περιελεῖν πρεσβυτέρους τῶν ἐκκλησιῶν, δι' αἰτίαν τοιαύτην· ἀφ' ὗ Ναυατιανοὶ τῆς ἐκκλησίας διεκρίθησαν, τοῖς ἐπλακόσιν ἐν τῷ ἐπὶ Δεκίου διωγμῷ κοινωνῆσαι μὴ θελήσαντες, οἱ ἐπίσκοποι τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας προσέθεσαν, ὅπως ἂν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα πταίσαντες ἐπὶ τοῦ προβληθέντος τούτου πρεσβυτέρου ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματα· οὗτος ὁ κανὼν κρατεῖ μέχρι νῦν ἐν ταῖς ἄλλαις αἱρέσεσι· μόνοι δὲ οἱ τοῦ ὁμοουσίου φρονήματος, καὶ οἱ τούτοις κατὰ τὴν πίστιν ὁμόφρονες Ναυατιανοὶ, τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον παρῃτήσαντο· Ναυατιανοὶ μὲν γὰρ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν τὴν προσθήκην ταύτην ἐδέξαντο· οἱ δὲ νῦν ἐκκλησιῶν κρατοῦντες, ἕως πολλοῦ φυλάξαντες, ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ ἐπισκό-

„ob facinus quoddam, quod in ecclesia commissum fuerat. „Mulier quædam nobilis, ad pœnitentiarium presbyterum ac-„cedens, delicta post baptismum a se perpetrata sigillatim con-„fessa erat. Presbyter vero præcepit mulieri, vt ieiuniis & o-„rationibus continuis vacaret, quo scilicet vna cum delicto-„rum confessione opus etiam pœnitentiæ ostenderet. Pro-„gressu temporis mulier aliud facinus confessa est, ecclesiæ „nempe diaconum cum ipsa stupri consuetudinem habuisse. „Id quum dixisset, diaconus quidem ecclesia eiectus est: popu-„lus vero grauiter commoueri cœpit. Neque enim solum ob „scelus, quod patratum fuerat, indignabatur, verum etiam eo, „quod labes haud mediocris atque infamia hoc facto adsper-„sa videbatur ecclesiæ. Quum igitur eam ob caussam eccle-„siastici homines dicteriis appeterentur, *Eudæmon* quidam ec-„clesiæ presbyter, *Alexandria* oriundus, episcopo *Nectario* suasit, „vt pœnitentiarium quidem presbyterum expungeret, vnum-„quemque vero pro arbitrio & pro animi sui conscientia ad „sacramentorum communionem sineret accedere. Neque a-„liter fieri posse, vt ecclesia ab omni probro libera esset„. Hæc quum ab ipso *Eudæmone* acceperit, historiæ suæ inserere minime se dubitasse profitetur; quamquam *Eudæmoni* dixerit, nescire se, vtrum hoc ipsius consilium ecclesiæ profuturum sit an non, quia ansam ex eo singulis datam esse viderit, vt deli-

κα μετέθεσαν, τοιούτου τινὸς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συμβάντος· γυνή τις τῶν εὐγενῶν προσῆλθεν τῷ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρῳ· καὶ κατὰ μέρος ἐξομολογεῖται τὰς ἁμαρτίας, ἃς ἐπεπράχει μετὰ τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ πρεσβύτερος παρήγγειλε τῇ γυναικὶ, νηστεύειν καὶ συνεχῶς εὔχεσθαι, ἵνα σὺν τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἔργον τι δεικνύειν ἔχῃ τῆς μετανοίας ἄξιον· ἡ δὲ γυνὴ προβαίνουσα, καὶ ἄλλο πταῖσμα ἑαυτῆς κατηγόρει· ἔλεγε γὰρ, ὡς εἴη συγκαθευδήσας αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας διάκονος· τοῦτο λεχθὲν, τὸν μὲν διάκονον τῆς ἐκκλησίας ἐκπεσεῖν παρεσκεύασε· ταραχὴ δὲ κατεῖχε τὰ πλήθη· ἠγανάκτουν γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῷ γενομένῳ, ἀλλ' ὅτι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ βλασφημίαν ἡ πρᾶξις καὶ ὕβριν προυξένησεν· διασυρομένων δὲ ἐκ τούτου τῶν ἱερωμένων ἀνδρῶν, Εὐδαίμων τις τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτερος, Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος, γνώμην τῷ ἐπισκόπῳ δίδωσι Νεκταρίῳ, περιελεῖν μὴν τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον, συγχωρῆσαι δὲ ἕκαστον, τῷ ἰδίῳ συνειδότι τῶν μυστηρίων μετέχειν· οὕτω γὰρ μόνον ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τὸ ἀβλασφήμητον· Ταῦτα παρὰ τοῦ Εὐδαίμονος ἀκούσας ἐγὼ, τῇ γραφῇ τῇδε παραδοῦναι ἐθάῤῥησα· -- Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν Εὐδαίμονα πρότερον ἔφην· ἡ συμβουλή σου, ὦ πρεσβύτερε, εἰ συνήνεγκε τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ εἰ μὴ, Θεὸς ἂν εἰδείη· ὁρῶ γὰρ ὅτι πρόφασιν παρέχει, τοῦ μὴ ἐλέγχειν ἀλλήλων

cta

cta sua inuicem amplius non coarguant, nec obseruent præceptum illud apostoli: *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, sed potius redarguite.* SOZOMENVS [q] hanc narrans historiam obseruat, quod præcipue partes huius presbyteri pœnitentiarii fuerint, partim eos instruere, quibus publica pœnitentia opus esset, quid facere illos aut luere oporteret, & partim priuatæ pœnitentiæ exercitia eis imponere, qui publicam pœnitentiam subire haud necesse haberent: & quod proinde vitæ integritate ac prudentia pollere debuerit. Porro obseruat, quod, quum *Nectarius* hoc officium primus ex ecclesia *Constantinopolitana* sustulisset, eius exemplum omnes fere episcopi *Orientales* postea secuti sint; quod autem hic mos in *Occidentalibus* ecclesiis, ac præcipue in ecclesia *Romana* studiose adhuc obseruetur, ad præparandum homines ad publicam ecclesiæ pœnitentiam; quam in toto eius cursu heic describendi sumit occasionem.

HINC itaque pronum est obseruare, 1. Quod hoc officium haud institutum fuerit ad commendandam confessionem auricularem in publicæ disciplinæ detrimentum, sed præcipue ad promouendum publicæ pœnitentiæ exercitium in ecclesia. 2. Quod non fuerit diuinæ sed ecclesiasticæ tantum institutionis. Et quod propterea, 3. vti ecclesia pro sua sapientia illud in bonum finem instituit, ita, quum iste finis obtineri non posset, liberum fuerit ecclesiæ pro eadem sapientia illud abolere & destruere, vti *Nectarius* fecit in oriente. 4. Quod abolitio eius non necessario inferat abolitionem publicæ disciplinæ; cui sua adhuc vis constabat in ecclesia *Orientali*, non obstante huius officii abrogatione; licet forte aliquo modo infirmata esset, respectu priuatorum offensorum; partim quia non adeo procliues erant ad confitendum; partim autem quia, negotio disciplinæ iam penitus ad episcopos deuoluto, otium

τὰ ἁμαρτήματα, μὴ δὲ φυλάττειν τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα τὸ, λέγον, μηδὲ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε.

(q) Sozomen. lib. VII. c. XVI. tot. cumprimis autem paullo post initium: *πρεσβύτερον δὲ τῶν ἄριστα πολιτευομένων, ἐχέμυθόν τε καὶ ἔμφρονα, ἐπὶ τοῦτο τετάχασιν· ᾧ δὴ προσιόντες οἱ ἡμαρτηκότες, τὰ βεβιωμένα ὡμολόγουν· ὁ δὲ, πρὸς τὴν ἑκάστου ἁμαρτίαν, ὅ, τι χρὴ ποιῆσαι ἢ ἐκτῖσαι ἐπιτίμιον θεὶς, ἀπέλυε, παρὰ σφῶν αὐτῶν τὴν δίκην εἰσπραξομένους.*

cis

eis deerat curam eius gerendi. 5. Planum hinc est, nullam hominibus impactam fuisse necessitatem omnia sua peccata mortalia, quæ occulto commisissent, confitendi ante, quam ad communionem accederent; sed satis fuisse, vti ingenue fatetur VALESIVS [r], si conscientias suas excussissent, quo ipso satisfacere se existimarint præcepto apostoli: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat.* Atque ita & publicam & priuatam confessionem considerate contemplati sumus, quatenus in vsu fuit in veteri ecclesia, vltra quod non est mearum partium extendere disquisitionem, aut posteriorum ætatum aberrationes & corruptiones inuestigare, quod lector in polemicis nostris auctoribus, qui contra ecclesiam *Romanensem* scripserunt, inuenire potest, vel discernere per datam heic narrationem, rebus singulis ad primum exemplar reductis.

LIBRI DECIMI OCTAVI
CAPVT QVARTVM
DE MAGNO RIGORE ET SEVERITATE DISCIPLINAE ET POENITENTIAE IN ECCLESIA ANTIQVA.

§. I.

Publica pœnitentia plerumque semel tantum cuiusuis generis peccatoribus concessa.

VNVM adhuc superest, in publicæ pœnientiæ apud veteres exercitio considerandum, idque est magnus rigor & seueritas eius in omnia peccata, publicæ disciplinæ obnoxia, maxime vero in ea, quæ præ aliis odiosa erant & grauia. Vnum aliquod exemplum seueritatis regularum pœnitentialium erat, quod homines semel tantum ad publicæ pœnitentiæ priuilegium ordinarie admitterentur, nec secundam pœnitentiam

(r) Valesf. in Sozom. lib. VI. c. XXVIII. Notandus est hic locus, ex quo concludi videtur, eos, qui ad sacrorum mysteriorum participationem olim accedebant, absque præuia peccatorum confessione id facere solitos esse. Non quod non tutius esset, peccata sua prius confiteri sacerdoti: sed quia satisfacere se existimabant præcepto apostoli dicentis: *Probet autem se ipsum homo* &c.

in

in ecclesia ab vllo relapsorum fieri sineretur. Iam capite antecedente hoc attigimus, heic autem euidentius id demonstrabimus, quod ad generalem praxin ecclesiæ in quatuor prioribus sæculis attinet; ostensuri simul, quas exceptiones id admiserit, per positam in cuiusuis episcopi manu potestatem disciplinæ exercitium, vt occasio tulerit, pro sua sapientia & arbitrio moderandi. Non equidem inuenimus generalem aliquam regulam siue canonem, quo relapsis secunda pœnitentia diserte negetur; si vero praxin considerauerimus ecclesiæ, fere vniuersalem eam fuisse deprehendemus. HERMES PASTOR, qui ineunte sæculo secundo scripsit, disertis verbis hoc adserit, *Debet* (maritus) inquiens [*a*], *recipere peccatricem* (id est adulteram vxorem) *quæ pœnitentiam egit*, *sed non sæpe. Seruis enim Dei pœnitentia vna est.* CLEMENS ALEXANDRINVS [*b*] iisdem vestigiis insistit, vnam tantum pœnitentiam post baptismum admittens, & HERMAE PASTORIS hanc in rem citans testimonium. TERTVLLIANVS, quando erat catholicus, cum catholicis vnam permittebat pœnitentiam post baptismum, quam secundam vocat; pœnitentiam baptismi primam, hanc autem secundam faciens. *Deus*, inquit [*c*], *collocauit in vestibulo pœnitentiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat: sed iam semel, quia iam secundo; sed amplius numquam, quam proxime frustra.* Et deinde totum huius publicæ pœnitentiæ describens cursum, iterum ait [*d*]: *Huius pœnitentiæ secundæ & vnius, quanto in arto negotium est, tanto operosior probatio est.* Similem in modum ORIGE-

(*a*) Herm. past. lib. II. mandat. IV. n. 1.

(*b*) Clem. Alex. stromat. II. c. XIII. p. 459. edit. Oxon. MDCCXV.) Τὸν οὖν εἰληφότα τὴν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, οὐκ ἔτι ἁμαρτάνειν χρή· ἐπὶ γὰρ τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ μετανοίᾳ τῶν ἁμαρτιῶν, αὕτη ἂν εἴη τῶν προϋπαρξάντων κατὰ τὸν ἐθνικὸν καὶ πρῶτον βίον, τὸν ἐν ἀγνοίᾳ λέγω, αὐτίκα τοῖς κληθεῖσι πρόκειται μετάνοια, ἡ καθαίρουσα τὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν πλημμελημάτων, ἵνα ἡ πίστις θεμελιωθῇ. *Eum ergo, qui recepit remissionem peccatorum, non oportet amplius peccare; nam in* prima & vnica *peccatorum* pœnitentia, *ea fuerit eorum, qui prius fuerint in gentili & prima vita, ea, inquam, quæ fuit in ignorantia, iis etiam, qui vocati sunt, continuo proponitur pœnitentia, expurgans locum animæ a peccatis, vt fides fundetur.*

(*c*) Tertull. de pœnit. c. VII.

(*d*) Ibid. can. IX.

NES [e], loquens de discrimine inter peccata grauiora & leuiora, *In grauioribus criminibus*, inquit, *semel tantum vel raro pœnitentiæ conceditur locus: Ista vero communia, quæ frequenter incurrimus, semper pænitentiam recipiunt, & sine intermissione redimuntur.* Diuersi canones in concilio exstant *Illiberritano* in eamdem sententiam, quod relapsi non debeant admitti ad communionem secundæ pœnitentiæ beneficio. Vnus canon [f] ait: *Si qui post pœnitentiam fuerint mœchati, placuit vlterius non eis dandam esse communionem, ne lusisse de dominica communione videantur.* Alius [g]: *Si quis forte fidelis post lapsum mœchiæ, post tempora constituta, accepta pœnitentia, denuo fuerit fornicatus, placuit nec in fine eum habere communionem.* Et rursus alius [h]: *Si quis fidelis, habens vxorem, non semel sed sæpe fuerit mœchatus, in fine mortis est conueniendus. Quod si se promiserit cessaturum, detur ei communio. Si resuscitatus* (hoc est, sanitati pristinæ restitutus) *rursus fuerit mœchatus, placuit vlterius non ludere eum de communione pacis*, hoc est, non habere secundæ pœnitentiæ priuilegium, ad obtinendam secundam aliquam reconciliationem siue absolutionem.

NEQVE vero hæc tantum trium priorum sæculorum disciplina fuit, sed per vnum duoue sæcula subsequuta durauit. Nam AMBROSIVS & AVGVSTINVS de ea loquuntur tamquam suo adhuc tempore vsitata. *Merito reprehenduntur*, inquit AMBROSIVS [i], *qui sæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Christo. Nam si vere agerent pœnitentiam, iterandam esse non putarent: quia sicut vnum baptisma, ita vna pœnitentia, quæ tamen publice agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati; sed hæc delictorum leuiorum, illa grauiorum.* Similem in modum AVGVSTINVS [k] ait: *Caute salubriterque prouisum, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus vtilis esset ægrotis.* Hæc ecclesiæ *Romanæ* praxis fuit tempore *Siricii*, nec non *Innocentii* & *Leonis*, qui eius præscriptum communiter sequun-

(e) Origen. hom. XV. in Leuitic. tom. I. p. 174. (p. 109. d. edit. Parif. MDCIIII.)
(f) Concil. Illiberrit. c. III.
(g) Ibid. can. VII.
(h) Ibid. c. XLVII.
(i) Ambrof. de pœnit. lib. II. c. X.
(k) Augustin. epist. LIV. ad Macedonium.

tur.

tur. Decretum SIRICII hac in re ita [l] habet: *De his, qui, acta pœnitentia tamquam canes & sues, ad vomitus pristinos & ad volutabra redeunt -- quia iam suffragium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt sola inter ecclesiam fidelibus orationi iungantur; sacris mysteriorum celebritatibus, quamuis non mereantur, intersint: a dominicæ autem mensæ conuiuio segregentur, vt hac saltem distinctione correpti, & ipsi in se sua errata castigent & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quia carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, quum ad dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subueniri.* Ex variorum etiam conciliorum, eadem ætate habitorum, canonibus apparet, istiusmodi relapsos vel ecclesia penitus eiectos, aut certe a communione per omnem vitam prohibitos, nec ad vllius formalis pœnitentiæ, qua restituerentur, beneficium admissos fuisse: vti videre est in concilio secundo *Arelatensi* [m], concilio *Venetico* [n], *Turonensi* primo [o] & *Aurelianensi* primo [p], maxime autem in concilio *Toletano* tertio, in quo contrariæ consuetudinis, quæ in quasdam ecclesias *Hispaniæ* irrepere cœperit, mentio habetur, ad eamque instauratione veteris disciplinæ ecclesiæ corrigendam mandatum datur. *Comperimus*, inquiunt pa-

(l) Siric. epist. I. ad Himerium cap. V.

(m) Concil. Arelat. II. c. XXI. Pœnitens quæcumque defuncto viro alii nubere præsumserit, vel suspecta, vel interdicta familiaritate, cum extraneo vixerit, cum eodem *ab ecclesiæ liminibus arceatur.* Hoc etiam de viro in pœnitentia posito placuit obseruare.

(n) Concil. Venetic. c. III. Pœnitentes, qui susceptam publice pœnitentiam intermiserint, & ad prioris erroris consuetudinem reuoluti, vitæ se sæculari conuersationique reddiderint, non solum a communione dominicorum sacramentorum, sed etiam a conuiuiis fidelium submouendos.

(o) Conc. Turon. I. c. VIII. Si quis post acceptam pœnitentiam, sicut canis ad vomitum suum, ita ad sæculares illecebras, derelicta, quam professus est, pœnitentia, fuerit reuersus, a communione ecclesiæ vel a conuiuio fidelium extraneus habeatur, quo facilius & ipse compunctionem per hanc confusionem accipiat, & alii eius terreantur exemplo.

(p) Concil. Aurel. I. c. XI. De his qui suscepta pœnitentia religionem sacræ professionis obliti ad sæcularia relabuntur, placuit eos & a communione suspendi & ab omnium catholicorum conuiuio separari.
Concil. Ilerdens. c. V. Quod si iterato, velut canes ad vomitum, reuersi fuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in exitu, non percipiant.

tres illic conſcripti [q], *per quaſdam Hiſpaniæ eccleſias, non ſecundum canonem, ſed fœdiſſime pro ſuis peccatis homines agere pœnitentiam, vt quoties peccare libuerit, toties a presbyteris ſe reconciliari expoſtulent: Et ideo pro coërcenda tam exſecrabili præſumtione id a ſancto concilio iubetur, vt ſecundum formam canonum antiquorum detur pœnitentia. --- Hi vero, qui ad propria vitia, vel infra pœnitentiæ tempus vel poſt reconciliationem relabuntur, ſecundum priorum canonum ſeueritatem damnentur.* Hoc eſt, non habeant libertatem toties repetendi publicam pœnitentiam, quotieſcumque voluerint, in eccleſia. Non negabant hominibus priuatam pœnitentiam, ſiue pro leuioribus peccatis quotidianæ incurſionis, ſiue pro iteratis lapſibus in grauiora peccata; ſed homines ad pœnitentiam in vtroque caſu adhortabantur ſub ſpe conſequendæ miſericordiæ & veniæ a Deo per ſinceram contritionem & ſtudioſum priuatæ pœnitentiæ exercitium. Nulla confeſſio a ſacerdote in alterutro caſu recipiebatur. Nam in priore haud erat neceſſaria, in poſteriore autem fieri non permittebatur. Tantum ad extremam vitæ horam relapſi ad communionem & pacem eccleſiæ admittebantur, ſi quidem in omnibus priuatæ pœnitentiæ actibus diligenter ſeſe exercuiſſent.

§. II.

Nonnulli peccatores ſub ſeuera pœnitentia per omnem vitam, ad ipſam vſque mortis horam, detenti.

Et hoc ad aliud magni rigoris ac ſeueritatis antiquæ diſciplinæ exemplum conſiderandum nos deducit, nimirum quod propter certa peccata homines ſub publicæ pœnitentiæ exercitio, quoad viuerent, detinerentur, & tantum abſoluerentur & reconciliarentur animam agentes. Ordinarius pœnitentiæ curſus homines ſæpenumero decem, quindecim, vel viginti annis, dum per diuerſas pœnitentiæ ſcenas eumdum eis erat, detinebat: propter odioſiora autem & atrociora crimina pœnitentibus haud certus aliquis annorum numerus præſcriptus, ſed omne reliquum vitæ eorum ſpatium conſtitutum erat; & perfecta reconciliatio & abſolutio ad vltimam horam, imminente mortis periculo, ipſis impertiebatur. Ita concilium *Il-*

(q) Concil. Tolet. III. c. XI.

liber-

liberritanum [r] ſtatuit, ſi quis officium flaminis ſiue ſacerdotis gentilis in ſe ſuſcipiat, etiamſi non ſacrificet, ſed tantum ſolemnes ludos ſiue ſpectacula exhibeat populo, eum ſeueram & canonicam agere debere pœnitentiam per omnem quidem vitam, & in fine denique vitæ accipere communionem. Idem de conſecratis virginibus præcipit [s], vt ſi qua earum fornicata eſſe deprehendatur, ea omni tempore vitæ ſuæ agat pœnitentiam, nec niſi in fine accipiat communionem. Concilium *Neocæſarenſe* [t] ſimile decretum habet de muliere duobus fratribus nupta, quod eccleſia vſque ad mortem extrudi, in morte autem propter humanitatem ad pœnitentiam admitti debeat, ſi matrimonium, vbi conualuerit, ſe ſoluturam promiſerit. Concilium *Arelatenſe* primum [u] eamdem pœnam illis denuntiat, qui falſo accuſauerint fratres ſuos, iubens eos vſque ad horam mortis a communione abſtineri. Concilium *Ancyranum* [w] idem decernit de viris vxores habentibus, quod ſi annos quinquaginta nati cum rationis expertibus animalibus mixti fuerint, non niſi in vitæ exitu ad communionem admittendi ſint. Concilium *Valentinum* [x] in *Gallia* eamdem pœnam quibuſdam imponit, qui in idololatriam delapſi fuerant

(r) Concil. Illiberrit. c. III. Item flamines, qui non immolauerint, ſed munus tantum dederint, eo quod ſe a funeſtis abſtinuerunt ſacrificiis, placuit eis in fine præſtari communionem, acta tamen legitima pœnitentia.

(s) Ibid. can. XIII. Si omni tempore vitæ ſuæ huiuſmodi feminæ egerint pœnitentiam, placuit eas in fine accipere debere communionem.

(t) Concil. Neocæſar. c. II. *γυνὴ ἐὰν γήμηται δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθείσθω μέχρι θανάτου· πλὴν ἐν θανάτῳ, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, εἰποῦσα, ὡς ὑγιάνασα λύσει τὸν γάμον, ἕξει τὴν μετάνοιαν. Femina ſi duobus fratribus nupſerit, extrudatur vſque ad mortem. Sed in morte propter humanitatem, ſi dixerit, quod vbi conualuerit, ſoluet matrimonium, habebit pœnitentiam.*

(u) Concil. Arelat. I. c. XIV. De his, qui falſo accuſant fratres ſuos, placuit eos vſque ad exitum non communicare.

(w) Concil. Ancyran. c. XVI. *Εἰ δέ τινες καὶ γυναῖκας ἔχοντες, καὶ ὑπερβάντες τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον, ἥμαρτον, ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου τυγχανέτωσαν τῆς κοινωνίας. Si qui & mulieres habentes & quinquageſimum annum tranſgreſſi, peccauerunt, in vitæ exitu communionem adſequantur.*

(x) Concil. Valentin. an. CCCLXXIV. can. III. Circa eorum perſonas, qui ſe poſt vnum & ſanctum lauacrum, vel profanis ſacrificiis dæmonum, vel inceſta lauatione polluerint, eam cenſuræ formam duximus eſſe ſeruandam, vt his iuxta ſynodum Nicænam ſatisfactionis quidem aditus non negetur, ne infelicibus lacrimis vel ſolatii ianua deſperatione claudatur: acturi vero

iubens eos pœnitentiam agere vsque in diem mortis, non sine spe remissionis, quam a Deo eius largitore plene exspectare debeant. Concilium *Ilerdense* [y] inferiorum ordinum clericis pœnitentiam agere permittit propter primum aliquod delictum, eaque acta officium suum recuperare: si vero velut canes ad vomitum, & velut sues ad volutabrum reuersi fuerint, non tantum officio, sed ipsa etiam communione ad vltimam mortis horam priuandos esse pronuntiat. Istiusmodi quoque decretum FELIX tertius [z] episcopus *Romanus* faciebat in caussa istorum episcoporum, presbyterorum & diaconorum *Africæ*, qui persecutionis *Vandalicæ* tempore ab *Arianis* se rebaptizari passi fuerant: *Vsque ad exitus sui diem in pœnitentia iacere conueniet; nec orationi modo fidelium, sed nec catechumenorum omnimodis interesse, quibus communio laica tantum in morte reddenda est.*

§. III.

Qui in extremo mortis periculo absoluti erant, solemnem pœnitentiam agere iussi, si conualuissent.

ALIVD rigoris et seueritatis antiquæ disciplinæ exemplum conspicitur in tractatione istorum pœnitentium, qui in extremo mortis periculo absoluebantur. Quamuis ad pacem & communionem admitterentur ecclesiæ, vt viaticum suum habere possent, e vitæ iam decessuri: tamen si conualescerent, vniuersam pœnitentiam peragere debebant, quam peracturi erant, si non talis necessitas absolutionem eis procurasset. Atque hic vnus solus casus est, in quo vetus ecclesia vmquam absolutionem indulsit ante legitimam actam pœnitentiam. Quod quum extra ordinem fieret, nihil pro eis facit, qui eamdem praxin hodie in casibus ordinariis defendere adlaborant. Sed hac de re in posterum plura. Quod ad præsentem attinet obseruationem, quod pœnitentes, in mortis periculo absoluti, si conualuissent, ad eumdem statum pœnitentiæ reducti fuerint,

pœnitentiam vsque in diem mortis, non sine spe tamen remissionis, quam ab eo plene sperare debebunt, qui eius largitatem & solus obtinet, & tam diues misericordia est, vt nemo desperet. Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione virorum.

(y) Concil. Ilerdens. c. V. vid. sub litt. anteced. (p) p. 159.

(z) Felic. III. in concil. Roman. c. II.

quem

quem ſubire debuiſſent, ſi non eiuſmodi morbi grauitas abſolutionem eorum exegiſſet, euidenter patet ex plano diuerſorum conciliorum teſtimonio. Synodus *Nicæna* [a] eos, ſi convaluerint, orationum tantum participes fieri, hoc eſt inter quarti ordines pœnitentes, dictos conſiſtentes, referri iubet; vbi ſtare poterant ad audiendas preces fidelium, non autem participare oblationem. Concilium *Carthaginenſe* quartum duos habet canones, eo reſpicientes. Prior [b] ait, *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Et ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori eius euchariſtia. Si ſuperuixerit, admoneatur a ſupra dictis teſtibus, petitioni ſuæ ſatisfactum; & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus, quamdiu ſacerdos, qui pœnitentiam dederit, probauerit.* Poſterior ita habet [c]: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſuperuixerint*: Hoc eſt, ſine impoſitione manus, quæ dabatur tertii ordinis pœnitentibus, dictis ſubſtratis, quos quotidie in eccleſia adeſſe & ad genua epiſcopi ſe abiicere oportebat, ad recipiendam ſolemnem manus impoſitionem cum vſitatis pœnitentialibus precibus atque benedictione. Concilium *Arauſicanum* primum [d] vniuerſam materiam apertius explanat his verbis: *Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit, ſine reconciliatoria manus impoſitione eos communicare, quod morientis ſufficit conſolationi ſecundum definitiones patrum, qui huiuſmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Quod ſi ſuperuixerint, ſtent in ordine pœnitentium, vt oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione recipiant.* Concilium *Epaunenſe* [e] in eumdem prorſus modum loquitur: *Ne vllus*

(a) Conc. Nicæn. c. XIII. *εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς, καὶ κοινωνίας πάλιν τυχὼν, πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθῇ, μετὰ τῶν κοινωνούντων τῆς εὐχῆς ἔστω. Si deploratus & communionem adſecutus rurſus in viuos relatus ſit, ſit inter eos, qui orationum ſunt tantum communionis participes.*

(b) Conc. Carth. IV. c. LXXVI.

(c) Ibid. c. LXXVIII.

(d) Concil. Arauſic. I. can. III.

(e) Concil. Epaun. c. XXXVI.

ſine remedio aut ſpe veniæ ab eccleſia repellatur; neue vlli, ſi aut pænituerit, aut ſe correxerit, ad veniam redeundi aditus obſtruatur: Et ſi cuiquam forſitan diſcrimen mortis immineat, damnationis conſtituta tempora relaxentur. Quod ſi ægrotum, accepto viatico, reualeſcere fortaſſe contingit, ſtatuti temporis ſpatia obſeruare conuenict. Canon GREGORII NYSSENI [f] in eamdem ſententiam decernit: *Si quis tempore non expleto a canonibus præſtituto vita excedat, iubet patrum clementia, vt effectus ſacramentorum particeps, non viatico vacuus ad extremam illam & longam peregrinationem mittatur. Sin autem poſtquam ſacramenti particeps factus fuerit, rurſum ad vitam reuerſus ſit: ſtatutum tempus exſpectet, in illo gradu exſiſtens, in quo erat ante communionem, illi ex neceſſitate datam.* Hiſce omnibus addi poteſt decretum concilii *Romani* ſub FELICE III. an. CCCCLXXXVII, quod patrum *Nicænorum* renouat definitionem [g]: *Quod ſi ante præfinitum pænitentiæ tempus deſperatus a medicis, aut euidentibus mortis preſſus indiciis, recepta quiſquam communionis gratia conualeſcit; ſeruemus in eo, quod Nicæni canones ordinauerunt, vt habeatur inter eos, qui in oratione ſola communicant, donec impleatur ſpatium temporis eidem præſtitutum.*

§. IV.

Quibuſdam peccatoribus communio negata in ipſo vitæ ſuæ exitu.

QVIDAM autem peccatores adhuc ſeuerius tractabantur: Communione enim in ipſa mortis hora iudicabantur indigni, ſinebanturque ſine vlla reconciliatione e vita diſcedere. Hæc diſciplina generatim adhibebatur contra tria magna peccata, idololatriam, adulterium & homicidium, quæ ex communi doctorum virorum ſententia [i] ad tempus fere CYPRIANI durauit.

(f) Gregor. Nyſſen. epiſt. ad Letoium c. IV. Εἴ τις μὴ πληρώσας τὸν χρόνον, τὸν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένον, ἐξοδεύει τοῦ βίου κελεύει ἡ τῶν πατέρων φιλανθρωπία, μετασχόντα τῶν ἁγιασμάτων, μὴ κενὸν τοῦ ἐφοδίου, πρὸς τὴν ἐσχάτην ἐκείνην καὶ μακρὰν ἀποδημίαν ἐκπεμφθῆναι· εἰ δὲ μετασχὼν τοῦ ἁγιάσματος, πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανέλθοι, ἀναμένειν τὸν τεταγμένον χρόνον, ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γενόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ τῆς κατὰ ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.

(g) Concil. Roman. c. IV. (in epiſt. VII. Felic. III. tom. IV. concil. p. 1076. e.)

(i) Vid. Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. VII. ad XX.

Bon. rer. liturgic. lib. I. cap. XVII. §. I. In exordio chriſtianæ religionis tantum erat pietatis ſtudium, tantum odium improbitatis, vt quibuſdam ſce-

CY-

CYPRIANVS [k] ipſe nobis adfirmat, quoſdam ex anteceſſoribus ſuis in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauſiſſe. Et licet hæc ſeueritas in pœnitentes generali conuento ætate ipſius mitigaretur, communionem tamen iſtiuſmodi apoſtatis, qui in delicti & delinquendi contumacia per omnem vitam perſiſterent, & reconciliari tantum morte iam imminente cuperent, ad ipſum e vita diſceſſum denegare pergebant. *Pœnitentiam non agentes*, inquit [l], *nec dolorem delictorum ſuorum toto corde & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus a ſpe communicationis & pacis, ſi in infirmitate ac periculo cœperint deprecari; quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis vrgentis admonitio compellit; nec dignus eſt in morte recipere ſolatium, qui ſe non cogitauit eſſe moriturum.* Hanc regulam de apoſtatis paullo poſt renouatam inuenimus a concilio *Arelatenſi* primo [m], vbi decretum factum huiuſmodi: *De his qui apoſtatant, & numquam ſe ad eccleſiam repræſentant, nec quidem pœnitentiam agere quærunt, & poſtea in infirmitate arrepti petunt communionem, placuit, eis non dandam communionem, niſi reualuerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.* Et INNOCENTIVS [n] epiſcopus *Romanus* perſpicue dicit, fuiſſe hanc priſcam conſuetudinem per tria priora perſecutionum ſæcula. „Quæſtum eſt, inquit, quid de his obſer„vari oporteat, qui poſt baptiſmum omni tempore incontinen„tiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ ſuæ pœnitenti„am ſimul & reconciliationem communionis expoſcunt. De „his obſeruatio prior durior, poſterior interueniente miſeri„cordia inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, vt con„cederetur eis pœnitentia, ſed communio negaretur. Nam

leribus, quæ atrociora viſa ſunt, omnis prorſus veniæ ſpes, omnis pœnitentia denegaretur; adeo vt qui ea commiſiſſet, quamuis a diuina miſericordia eorum remiſſionem veræ contritionis ſubſidio obtineret, numquam tamen poſſet cum eccleſia reconciliari. Ea erat idololatria, homicidium & adulterium. cetera.

Fell. not. in Cyprian. epiſt. VIII. p. 17. (p. 181. edit. Amſtelod. MDCC.) Voces illæ, *Ab eo qui poteſt præſtare*, ſubnectuntur; quia nondum eccleſia idololatras decreto aliquo ad pœnitentiam admiſit, licet ſtatim id fecerit.

(k) Cyprian. epiſt. LV. ad Antonian. p. 110. (p. 247. fin. ſeq. cit. edit.)

(l) Ibid. p. 111. (p. 248. fin.)

(m) Conc. Arelat. I. c. XXIII.

(n) Innocent. epiſt. III. ad Exuperium cap. II.

 quum

„quum illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non reuocaret a lapsu, negata merito communio est, „concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed postea quam dominus noster pacem ecclesiis suis reddidit, iam terrore depulso communionem dari obeuntibus placuit, & propter domini misericordiam quasi viaticum profecturis, & ne *Nouatiani* hæretici, negantis veniam, asperitatem & duritiem sequi videamur„. Canones concilii *Illiberritani* hanc *Innocentii* obseruationem de prioribus persecutionis temporibus abunde confirmant. Nam ad minimum viginti canones in isto concilio exstant, communionem ad extremum vitæ momentum negantes diuersorum generum peccatoribus, quorum crimina vel dupla & tripla erant, vel singularia at atrociora, odiosiora magisque clamantia. Sic primus canon [o] definit in caussa voluntariorum idololatrarum & apostatarum, qui sine vlla coactione templum idolorum ingressi sacrificauerant. Quod quum esset peccatum grauius magisque damnabile, quam si qui vi & tormentis adacti sacrificassent; istiusmodi fidei christianæ desertoribus in ipso fine vitæ communionem negandam esse, decernit. Proximus canon [p] eamdem pœnam illis idololatris infligit, qui aliorum simul criminum rei facti erant. Verbi gratia, si quis christianus officium flaminis, siue sacerdotis ethnici, in se suscepisset, eoque ipso idololatriæ addidisset homicidium vel adulterium. Si quis alterum veneficio occidisset; quum heic idololatria homicidio iuncta esset, ad communionem nec in hora mortis [q] admittendus erat. Si quis, dum

(o) Concil. Illiberrit. can. I. Placuit, vt quicumque post fidem baptismi salutaris, adulta ætate, ad templum idololatricum accesserit, & fecerit, quod est crimen capitale, nec in fine eum communionem accipere.

(p) Ibid. can. II. Flamines, qui post fidem lauacri & regenerationis sacrificauerunt: eo quod geminauerint scelera, accedente homicidio, vel triplicauerint facinus, cohærente mœchia, placuit eos nec in fine accipere communionem.

(q) Concil. Illiberrit. c. VI. Si quis maleficio interficiat alterum, eo quod sine idololatria perficere scelus non potuit, nec in fine impertiendam esse illi communionem.

pro

pro idololatria vel adulterio ageret pœnitentiam, eodem [r] vel alio quodam grauiore crimine ſe adſtringeret, hæc criminis iteratio in tali caſu a communione cum ad vitæ vſque exitum reiiciebat. Alius canon [s] eamdem ſeueritatem iubet adhiberi in feminas, quæ, viris ſuis ſine cauſſa relictis, alteris nupſiſſent. Idem decernitur in cauſſa mulierum [t], quæ ducantur a viris, quos illæ norint vxores ſuas ſine cauſſa deſeruiſſe. Vtriſque communio in ipſo vitæ exitu negari iubetur. Alius canon [u] omnes lenones & adiutores impudicitiæ eidem pœnæ ſubiicit, ſiue parens fuerit ſiue mater, ſiue alius quicumque chriſtianus, qui abominandum lenocinium exerceat: Quia corpora aliena vel potius ſua ipſorum vendant, nec in fine communionem accipiendi eis copia fieri permittitur. Idem decernitur de virginibus Deo dicatis [x]: Si ſcortatæ fuerint, & in iſta impudicitia perſeuerauerint, non conſiderantes, quid fecerint, abſolutio etiam in extremo vitæ momento illis neganda eſſe dicitur. Idem illis [y] fieri oportere denuntiatur, qui filias ſuas ſacerdotibus idolorum dederint in matrimonium. Nec minus epiſcopis, presbyteris vel diaconis, qui in miniſterio poſiti mœchati fuerint [z], idque propter ſcandalum & iſtius criminis prauitatem. Ita ſi qua mulier abſente marito per adulterium conceperit, infantemque occiderit [a], com-

(r) Conc. Illib. can. III. §. VII. vid. §. I. ſub litt. (f) & (g) pag. 158.

(s) Ibid. can. VIII. Feminæ, quæ, nulla præcedente cauſſa, reliquerint viros ſuos, & ſe copulauerint alteris, nec in fine accipiant communionem.

(t) Ibid. can. X. Si fuerit fidelis, quæ ducitur ab eo, qui vxorem inculpatam reliquit, & quum ſcierit illum habere vxorem, quam ſine cauſſa reliquit, placuit, his nec in fine dandam eſſe communionem.

(u) Ibid. c. XII. Mater, vel parens, vel quælibet fidelis, ſi lenocinium exercuerit, eo quod alienum vendiderit corpus, vel potius ſuum, placuit, eas nec in fine accipere communionem.

(x) Ibid. c. XIII. Virgines, quæ ſe Deo dicauerint, ſi pactum perdiderint virginitatis, atque eidem libidini ſeruierint, non intelligentes quid admiſerint, placuit, nec in fine eis dandam eſſe communionem.

(y) Ibid. can. XVII. Si qui forte ſacerdotibus idolorum filias ſuas iunxerint, placuit, nec in fine eis dandam communionem.

(z) Ibid. can. XVIII. Epiſcopi, presbyteri, diaconi, ſi in miniſterio poſiti, detecti fuerint, quod ſint mœchati, placuit, & propter ſcandalum & propter profanum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere.

(a) Ibid. can. LXIII. Si qua mulier per adulterium, abſente marito, conce-

munio

munio in fine ei abiudicatur, eo quod crimen duplicarit. Eodem modo tractari iubetur [b] mulier, quæ ad mortem vſque ſuam cum alieno viro mœchata fuerit. Ita quoque clerici [c], qui vxores ſuas mœchari ſcierint, nec eas ſtatim dimiſerint: ne illi, quos bono aliis exemplo eſſe oporteat, peccandi rationem eos docere videantur. Eadem pœna [d] denuntiatur illis, qui inceſtu ſe polluerint, priuignam ſuam vxorem ducendo. Et iis, quorum vxores, ipſis quidem conſciis & conſentientibus [e], fuerint mœchatæ. Itemque omnibus, qui cum maſculis concubuerint [f]; nec non feminis [g], quæ adulterium commiſerint, & poſtea aliis nupſerint, non eis, a quibus ſint vitiatæ. Si quis fratres ſuos deferret, ita vt vel proſcriberentur vel interficerentur [h], ei communio in fine negabatur. Si quis epiſcopum, presbyterum vel diaconum accuſaret [i], accuſationem autem probare non poſſet, eodem modo puniendus erat. Hæc paullo copioſius propoſuimus, tum ad adſertum noſtrum demonſtrandum, tum ad oſtendendum, quæ fuerint illa odioſa crimina, ob quæ tanta diſciplinæ ſeueritate huius concilii patres vſi ſint in homines, in ipſo vitæ exitu con-

perit, idque poſt facinus occiderit; placuit, neque in fine dandam eſſe communionem; eo quod geminauerit ſcelus.

(b) Ibid. can. LXIV. Si qua mulier vſque in finem mortis ſuæ cum alieno viro fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam ei eſſe communionem.

(c) Ibid. c. LXV. Si cuius clerici vxor fuerit mœchata, & ſcierit eam maritus ſuus mœchari, & non eam ſtatim proiecit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his, qui exemplum bonæ conuerſationis eſſe debent, ab eis videantur magiſteria ſcelerum procedere.

(d) Ibid. can. LXVI. Si quis priuignam ſuam duxerit vxorem, eo quod ſit inceſtus, placuit, nec in fine dandam eſſe ei communionem.

(e) Ibid. can. LXX. Si cum conſcientia mariti vxor fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam eſſe communionem.

(f) Ibid. can. LXXI. Stupratoribus puerorum nec in fine dandam eſſe communionem.

(g) Ibid. can. LXXII. Si qua vidua fuerit mœchata -- Si alium duxerit relicto illo, nec in fine dandam eſſe communionem.

(h) Ibid. can. LXXIII. Delator ſi quis exſtiterit fidelis & per delationem eius aliquis fuerit præſcriptus, vel interfectus, placuit eum nec in fine accipere communionem.

(i) Ibid. can. LXXV. Si quis epiſcopum, vel presbyterum, aut diaconum falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem.

ſtitu-

ſtitutos. Nonnulli viri docti in extrema huius concilii ſeueritate offenduntur. AVXILIVS [k] antehac *Nouatianiſmi Hoſtium* & vniuerſam ſynodum incuſauit. Et SVICERVS [l] ait: *Lapſos, ſi quidem pœnitentiam egerint, recipiendos eſſe, conſtanter docuit eccleſia orthodoxa.* Quod re ipſa nihil eſt aliud, quam huic concilio *Nouatianiſmi* notam inurere, nec vllum ei locum in eccleſia orthodoxa relinquere. Sed tunc difficile erit, *Cyprianum* & concilium *Arelatenſe* ab eadem *Nouatianiſmi* incuſatione liberare. Planum enim eſt, quod in eadem fuerint ſententia de apoſtatis, qui pœnitentiam ad horam vſque mortis neglexiſſent. Nec illi tantum, ſed patres quoque magni concilii *Sardicenſis*, qui *Athanaſium* reſtituerunt, eamdem damnationem ſubire debebunt. In hoc enim concilio canon quidam exſtat, qui non minus ſeuere hac in re decernit, quam vllus in concilio *Illiberritano.* Canon ille [m] ſtatuit, Si quis epiſcopus plura habendi cupiditate vel arrogantia ſuccenſus a minori in maiorem ciuitatem ſynodo non approbante tranſire ſtuduerit, eum ne in fine quidem laica communione dignum haberi debere. Vt adeo, ſi hoc ad *Nouatianiſmum* referendum eſt, hoc concilium nihilo magis quam *Illiberritanum* defendi poſſit; quia vtriuſque concilii decreta eadem ſunt, & eamdem ſeueritatem in atrociorum criminum reos adhiberi volunt. *Nouatiani* quidem hanc eccleſiæ praxin nonnumquam allegabant, vt iniquam ſuam agendi rationem contra omnia grauiora crimina, poſt baptiſmum commiſſa, defenderent. Dicebant, ſe tantum laicos tractare, vti catholici tractent clericos, quos ob diuerſa crimina ab omni communione ad finem vſque excludant. Ita enim SOCRATES [n] narrat, *Aſclepiadem*, *Nouatianorum* antiſtitem, argumentatum eſſe contra *Atticum*, antiſtitem *Conſtantinopolitanum.* Quum *Atticus* concederet, ad ipſam vſque mortem communionem recte negari poſſe eis, qui idolis ſacrificaſſent, ſeque ipſum hoc aliquando feciſſe diceret; *Aſclepiadem* ait reſpondiſſe: *Præter ſacrificium idolorum, ſimul & alia multa pec-*

(k) Auxil. de ordinat. Formoſi lib. I. c. XII. & XIV. lib. II. c. XXIII. (ad calc. Morini de ordinat. pag. 300. 301. 304. edit. Antuerp. MDCLXXXXV.)

(l) Suicer. theſaur. eccleſ. voce μετάνοια p. 357.

(m) Concil. Sardic. can. II. μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας.

(n) Socrat. lib. VII. c. XXV. ὁ Ἀσκληπιάδης, οὐδὲ ἔφη, τὰ ἐπιθῦσαι, καὶ ἄλλαι

cata ad mortem, vt loquuntur scripturæ, propter quæ vos quidem clericos, nos vero etiam laicos a communione remouemus, soli Deo potestatem condonandi illis relinquentes.

§. V.

Quemadmodum hoc ab incusatione Nouatianismi *liberari possit.*

VERVMENIMVERO hæc sophistica tantum argumentatio erat & falsa schismatis *Nouatiani* defensio; quæ licet multos viros doctos deceperit magnisque implicauerit difficultatibus in explanandis multis antiquis canonibus, eosque compulerit rebus planis & perspicuis peregrinum & coactum sensum dare, ne eumdem cum *Nouatiano* errorem fouere viderentur: fallacia tamen, recte formato controuersiæ statu rebusque luci propriæ expositis, facile discerni potest. Quæstio inter ecclesiam & *Nouatianos* non erat, num communio nonnullis peccatoribus in hora mortis negari posset. In hoc enim vtrique consentiebant, & praxis ecclesiæ in multis casibus non minus seuera erat contra grauia quædam & atrocia vel multiplicata crimina, quam praxis *Nouatianorum*, quemadmodum ex hactenus dictis satis superque liquet: Sed quæstio erat de ministeriali potestate absoluendi, siue admittendi peccatores pœnitentes ad pristinam pacem & communionem ecclesiæ, posteaquam in grave aliquod flagitium post baptismum delapsi erant. *Nouatiani* confidenter statuebant, ecclesiam non habere istiusmodi ministerialem potestatem clauium sibi commissam; sed omnes istiusmodi peccatores in perpetuum a communione eius esse excludendos prohibendosque; & si eorum vllos admitteret, communionem illius contagione eorum pollui ac fieri profanam. Atque ex hac ratione & fundamento ab ecclesia, tamquam infecta communione peccatorum, faciebant secessionem. Ecclesia ab altera parte ius suum tuebatur atque potestatem, quod vi clauium, a *CHRISTO* sibi traditarum, potestatem haberet soluendi æque ac ligandi; recipiendi non minus pœnitentes in ecclesiam, si emendati essent, quam omnes flagitio-

πολλαὶ κατὰ τὰς γραφὰς εἰσὶν ἁμαρτίαι πρὸς θάνατον, δι᾽ ἃς ὑμεῖς μὲν τοὺς κληρικοὺς, ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς λαϊκοὺς, ἀποκλείομεν, θεῷ μόνῳ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν ἐπιτρέποντες.

gitio-

[illegible] ostras [illegible] alus. [illegible] quibusdam ca- [illegible] & lon- [illegible] hanc potestatem ec- [illegible] Eccle- [illegible] eaque prudenter [illegible] prout ad peccatorum be- [illegible] pro[illegible] [illegible] com- [illegible] Hoc est, quod [illegible] contra [illegible]

[illegible] in [illegible] propositi [illegible]

[illegible] apparet, controversi- [illegible] nuda praxi [illegible], sed [illegible] vsu & administratione [illegible] Ecclesia nonnunquam [illegible] dum nonnullis pecca- [illegible] communionem negabat, *No-*

[illegible] 7. fin. seq. edit. [illegible] Amstelod.

Varia-

vatianiſmi tamen argui haud poterat, quia ex diuerſis rationibus & principiis agebat, & iuſta tantum poteſtate ſua prudenter vtebatur, ita vt cenſuras ſuas vel extenderet, vel contraheret, prout vniuerſæ communitati, vel vni cuidam eius membro, quam maxime expedire exiſtimabat. Atque hanc rationem viros doctos GABRIELEM ALBASPINAEVM [p], GVILIELMVM BEVEREGIVM [q], & IOANNEM BONAM [r] & alios inuenio reddidiſſe de hac, quæ videtur, difficultate in praxi eccleſiæ, quæ tot aliorum virorum ingenia torſit, quia non intellexerunt, in quo hæreſis *Nouatianorum* proprie ſita fuerit: dum alii quidem patres concilii *Illiberritani*, & qui ante illud vixerunt, manifeſto *Nouatianos* fuiſſe; alii eos ad reconciliationem, pacem & abſolutionem homines admiſiſſe, & ſolam eucharitiæ communionem in hora mortis eis negaſſe, opinati ſunt: quum tamen nihil eſſe poſſit clarius, quam quod eis non communionem tantum, quatenus euchariſtiam denotat, ſed omnem omnino miniſterialem reconciliationem, veniam, & regreſſum in fidelium ſocietatem denegarint.

§. VI.

Hæc ſeueritas poſterioribus ſæculis mitigata, priſtinæ praxis nulla habita ratione.

HAEC quidem ſeueritas in poſteriorum ſæculorum praxi mitigata eſt, haud vlla, ne minima quidem, habita antea vſitatæ conſuetudinis ratione: quod intelligerent, in libertate poſitum eſſe eccleſiæ, hanc diſciplinæ partem pro ſua ſapien-

(p) Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. XXI. tot.

(q) Beuereg. not. ad can. VIII. concil. Nic. p. 68. Neque enim Nouatiani ea, quæ iis vulgo adſcribitur, opinione fuerunt, vt iſtis qui lapſi ſunt, aut grauiora delicta admiſerunt, nullam ſalutis a domino conſequendæ ſpem ſupereſſe exiſtimarent. Namque ipſi eos ad pœnitentiam agendam ſæpius hortari ſoliti fuerunt & admonere, vt ſe colligerent, & diuinam indulgentiam ſupplices implorarent. Sed hoc tantum iis perſuaſum erat, & prædicatum, in eccleſiæ poteſtate non ſitum eſſe, vt quosuis poſt baptiſmum (quod vnicum pœnitentiæ genus ſtatuerunt) delinquentes ad fidelium communionem admitteret.

(r) Bon. rer. liturgic. lib. I. c. XVII. n. III. Quum Nouatiani perperam adſererent, non eſſe in eccleſia poteſtatem peccata poſt baptiſmum dimittendi, in quo, teſte Paciano, eorum hæreſis ſita erat, non quod ſimpliciter negarent lapſis pœnitentiam, cetera.

tia

tia & pro ratione temporum ac rerum ſtatu adminiſtrare; iudicantes tempora pacis a temporibus perſecutionis eſſe diuerſa, & temperationem quamdam hac in re fieri debere, quum plerique omnes chriſtianam religionem eſſent amplexi. Hinc poſteriora concilia non ita acriter horum antiquorum canonum executionem hac in parte vrgent, ſed omnibus pœnitentibus communionem in vitæ exitu indulgent, tametſi enuntiare non audeant, quem effectum abſolutio in eiuſmodi extrema neceſſitate habitura ſit. Canones bene multi hanc in rem reperiuntur. Suffecerit autem vnum tantum atque alterum ſpeciminis loco adducere. Concilium *Agathenſe* [s] verbis generalibus vtitur ſine exceptione: *Viaticum omnibus in morte poſitis non eſt negandum.* Concilium primum *Arauſicanum* [t] in eumdem ſenſum loquitur, nullam faciens diſtinctionem: *Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit, ſine reconciliatoria manus impoſitione communicare, quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundum definitiones patrum, qui huiuſmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Quod ſi ſupervixerint, ſtent in ordine pœnitentium, & oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant.* Concilium quartum *Carthaginenſe* [u] ita ſtatuit: *Qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & ſi continuus creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & ori eius infundatur euchariſtia.* Hoc cum regula congruit, in magna ſynodo *Nicæna* [x] data; *Si quis vita excedit, vltimo & maxime neceſſario viatico,* (hoc eſt euchariſtia, vt in fine huius canonis explicatur, vbi epiſcopus de pœnitentia eorum iudicare iubetur) *ne priuetur.* Ex hoc fundamento SYNESIVS [y] ait: *Nemo, quantum in me erit, eccleſiaſticis vinculis obſtrictus moriatur. Sin conualuerit, rurſus iiſdem*

(s) Concil. Agath. c. XV.
(t) Concil. Arauſic. I. c. III.
(u) Concil. Carthag. IV. c. LXXVI.
(x) Concil. Nicæn. c. XIII. *εἴ τις ἐξοδεύοι, τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι.*
(y) Syneſ. epiſt. LXVII. ad Theophil. p. 212. (p. 215. b. edit. Pariſ. MDCXXXIII.) *Μηδεὶς ἀποθάνοι δεδεμένος ἐμοί· ἀναῤῥωσθεὶς δὲ, πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὑπόδικος*

pœnis

pœnis teneatur, atque a diuina humanissimaque anima tua (ad metropolitanum *Alexandrinum*, cui suberat, scribit) *indulgentiæ tesseram exspectet.* Et hoc ea confirmat, quæ de diuersa ecclesiæ obseruatione, tempore persecutionis & tempore pacis generatim dicit INNOCENTIVS [z]: *Obseruatio prior durior: posterior interueniente misericordia, inclinatior.* Antiquis temporibus multis peccatoribus communio in extremo vitæ momento negabatur; Ipsius autem ætate pœnitentiam concedebant omnibus, eosque ad communionem, si in infirmitate resipiscerent, admittebant. Tantummodo id non tam tutum esse credebant, quam legitimæ pœnitentiæ actionem, dum salui essent & incolumes: & propterea de eorum conditione nihil certi adfirmare audebant. Vetusta quædam homilia sub nomine AVGVSTINI circumfertur, in qua res hunc in modum traditur [a]: *Agens pœnitentiam & reconciliatus, quum sanus est & postea bene viuens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad vltimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. -- Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. -- Numquid dico, damnabitur? Non dico. Sed dico etiam, liberabitur? Non. Et quid dicis mihi? Nescio; non præsumo, non promitto, nescio. Vis te de dubio liberare, vis quod incertum est, euadere? Age pœnitentiam dum sanus es, & inuenerit te nouissimus dies, curre & reconcilieris: si sic agis, securus es. Quare securus es? Quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem vis agere pœnitentiam ipsam, tunc quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.* Ex quibus omnibus manifestum est, ecclesiam libertate sua vsam esse in tractandis primi ordinis pœnitentibus, vt vel seueritatem adhiberet vel lenitatem, prout ad scopum disciplinæ, hoc est, ad salutem & ædificationem peccatorum, facere iudicaret.

ἔσω, καὶ παρὰ τῆς θεσπεσίας σου, καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς περιμενέτω τῆς συγγνώμης τὸ σύνθημα.

(z) Innocent. epist. III. ad Exuperium c. II. vid. supra §. IV. sub litt. (n) pag. 165. in textu.

(a) Aug. homil. XLI. ex L. tom. X. p. 194. (p. 525 526. edit. Basil. MDLXIX.)

§. VII.

[illegible] Quamquam enim [illegible] [illegible] usum eccle- [illegible] ubique [illegible] acquire- [illegible] accu- [illegible] in ep[illegible] [illegible]tate, [illegible] aliquid addere [illegible] Qui- [illegible] esset [illegible] omnibus semel [illegible] pu- [illegible] dare in ecclesia, nonnulla tamen [illegible] [illegible] temporibus [illegible] dantur peccatori[illegible] [illegible] IRENAEVS [illegible] [illegible] hæreticum [illegible] ecclesiam venisse [illegible] [illegible] Quod de [illegible] pœnitentia [illegible] pro- [illegible] publicam [illegible] retractationem [illegible] intelligendum [illegible] & Marc[illegible] hæretic[illegible] TERTVL- [illegible] eiecti [illegible] ecclesia [illegible] [illegible] aures [illegible] [illegible] Veneni doctrinam [illegible] [illegible] postea tamen Mar[illegible] [illegible] in pacem ecclesiæ receptum [illegible]

[illegible]

dicit ea conditione, si ceteros, quos perditioni erudisset, ecclesiæ restitueret; quod & eum facere voluisse, sed morte fuisse præuentum. SOCRATES etiam de CHRYSOSTOMO [d] narrat, quod licet a synodo episcoporum semel duntaxat iis, qui post baptismum peccassent, concessa fuerit pœnitentia, ipse pronuntiare non dubitauerit: *Licet millies pænitentiam egeris, accede.* Ob quam doctrinam tum a familiaribus suis reprehensum esse dicit, tum etiam a *Sisinnio*, *Nouatianorum* episcopo, qui librum aduersus hoc dictum conscripserit, eumque ob id ipsum grauiter exagitarit. Postea concilium habitum est *Constantinopoli* an. CCCCXXVI vel CCCCXXVII. sub alio quodam *Sisinnio* episcopo catholico, vno ex successoribus CHRYSOSTOMI, contra hæreticos *Messalianos*, in quo decretum fuit, quod, quum sæpius post actam pœnitentiam relapsi sint, numquam postea ad pœnitentiam admitti debeant, ne si millies quidem pœnitentibus constitutas pœnas luituros se polliceantur. Epistola synodica PHOTIO [e] memoratur, ex qua discimus, relapsos hoc tempore ad secundam pœnitentiam admitti solitos, licet consultum visum fuerit, *Messalianis* hæreticis priuilegium illud in posterum negare, eo quod toties eo abusi essent.

§. VIII.

In episcoporum etiam potestate situm, terminum pænitentiæ iusta de caussa moderari.

ALIVD potestatis episcoporum hac in re exemplum erat

(d) Socrat. lib. VI. c. XXI. μιᾶς μετὰ τὸ βάπτισμα παρὰ τῆς συνόδου τῶν ἐπισκόπων μετανοίας τοῖς ἐπταικόσι δοθείσης, αὐτὸς ἀπετόλμησεν εἰπεῖν, χιλιάκις μετανοήσας εἴσελθε· ἐφ᾽ ᾗ διδασκαλίᾳ πολλοὶ μὲν καὶ τῶν γνωρίμων αὐτῷ κατέγνωσαν· μάλιστα δὲ Σισίνιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος· ὃς καὶ λόγον ὑπεναντίον τῷ λεχθέντος συνέγραψεν, καὶ γενναίως αὐτῷ διὰ τοῦτο κατέδραμεν.

(e) Phot. biblioth. col. LII. Ἐν ταύτῃ τῇ συνοδικῇ ἐπιστολῇ καὶ Νέων ἐπίσκοπος ἐξεφώνησεν, ὡς εἴ τις μετὰ τὸν ἀναθεματισμὸν φωραθείη τῷ χρόνῳ, ἢ διὰ ῥημάτων, ἢ διὰ πραγμάτων εἰς τὴν ὑποψίαν τῆς νόσου ταύτης ἐμπίπτων, μηκέτι λοιπὸν αὐτὸν χώραν ἔχειν, μὴ δ᾽ ἂν μυριάκις ἐπαγγέλλεται, τὴν τάξιν ἀναπληροῦν τῶν μετανοούντων. *In ea ipsa synodica epistola Neon episcopus exclamauit, vt, si quis post anathematismum vllo tempore deprehensus fuerit, re aut verbo, in suspicionem mala huius sectæ incidisse, numquam postea locum teneat, ne si millies quidem pænitentibus constitutas pœnas luiturum se polliceatur.*

liber-

[illegible] quam ipsi canones eis [illegible] tempus pœni- [illegible] & [illegible] quem [illegible] ardo- [illegible] quodam [illegible] quæ [illegible] diam mereri [illegible]. Patres [illegible] eis, qui in idololatri- [illegible] entes & decennium inter [illegible] antequam ad communionem [illegible] & addunt [f]: *Quicunque autem* [illegible] *conuersionem & opere &* [illegible] *auditionis tempore, quod præfinitum est,* [illegible] *habebunt. Postmodum vero licebit epi-* [illegible] *de his statuere.* Simile decretum in conci- [illegible] [g] inuenitur: *Statuimus, vt episcopi modo conuersa-* [illegible] *potestatem habeam vel humanitatis erga eos agendi, vel* [illegible]. *Ante omnia autem & præcedens vita, & quæ* [illegible] *examinetur, & sic eis impertiatur humanitas.* BASI- [illegible] quod is, cui a Dei benignitate ligandi & sol- [illegible] potestas, non minus potestatem habeat tem- [illegible] diminuendi, si summam eius, qui peccarit, con- [illegible] & pœnitentiam. ET CHRYSOSTOMVS re- [illegible] quibusdam, qui de diuturnitate pœnitentiæ quere- [illegible] ad [illegible] vnum, vel duo, vel tres extendere [illegible] *Temporis* [h] [illegible] *non* [illegible] *sed animi* [illegible].

[illegible]

Tom. II. VOL. VIII. [illegible] Z [illegible] Hæc

Hoc itaque fac demonstres, sintne compuncti, sintne in melius mutati, & res tota confecta erit. Concilium *Ilerdense* [k] expresse ait: *Maneat in potestate pontificis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesiæ corpore segregare.* Et concilium *Chalcedonense* [l], omnes episcopos in sua quemque ecclesia ostendendæ in istiusmodi pœnitentes humanitatis auctoritatem habere debere statuit.

§. IX.

Et hæc vera & antiqua notio indulgentiæ.

ATQVE hoc est, quod veterum nonnulli vocarunt indulgentiam; quæ proinde non fuit potestas, vti quidem nunc venditatur, liberandi animas ex pœnis ignis purgatorii, per multa & magna merita, siue opera supererogationis, quæ scriptores ecclesiæ *Romanensis* thesaurum ecclesiæ vocitant, cuius summus pontifex vnus solus administrator esse perhibetur: Sed antiquis temporibus indulgentia nihil erat amplius, quam hæc potestas, quam vnusquisque habebat episcopus, moderandi pœnas canonicas, quæ in decursu pœnitentiæ infligebantur peccatoribus, ita vt si quem episcopus in pœnitentia præ aliis videret nauum & strenuum, libertatem haberet tempus pœnitentiæ eius imminuendi, hoc est, ab exercitationibus pœnitentialibus aliquid relaxandi, eumque citius quam reliquos ad communionem admittendi. Hæc vera & antiqua notio indulgentiæ erat. Ita vero rem se habuisse, ex epistola quadam VIGILII episcopi *Romani* condiscimus, qui ad certum scribens episcopum de iis, qui sub pœnitentia erant constituti, eo quod ab *Arianis* rebaptizari se siuissent, *In æstimatione*, inquit [m], *fraternitatis tuæ, aliorumque pontificum per suas diœceses relinquatur, vt si qualitas & pœnitentis deuotio fuerit approbata, indulgentiæ quoque remedio sit vicina.*

χρόνε πλῆθος, ἀλλὰ ψυχῆς διόρθωσιν· τῦτο τοίνυν ἐπίδειξον, εἰ κατενύγησαν, ἢ μετεβάλλοντο, καὶ τὸ πᾶν γέγονεν.

(k) Concil. Ilerdens. can. V.

(l) Concil. Chalced. can. XVI. ὡρίσαμεν δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐπ' αὐτοῖς φιλανθρωπίας τὸν κατὰ τόπον ἐπίσκοπον.
Vid. Martin. Bracar. capitula Græc. can. cap. LXXXI. Conuersatio & fides pœnitentis compendiat tempus.

(m) Vigil. epist. II. ad Eleuther. cap. III.

§. X.

§. X.

[illegible] deprecatione martyrum, vel ciuilis magistratus [illegible] data.

E[illegible] quidem in[illegible] dabatur deprecantibus in carcere [illegible], cuius rei varia exempla habentur apud CY[illegible], [illegible] vero ciuili magistratu efflagitante. AV[illegible]STINVS enim narrat, quod vt episcopi pro reis deprecari so[illegible] sint in iudiciis ciuilibus, ita magistratus ciuiles interdum [illegible] sint pro poenitentibus in iudiciis ecclesiasticis. Et [illegible] quidem tamquam argumento vtitur ad certum magistra[illegible] vt ad misericordiam peccatori cuidam tribuendam cum [illegible]. *Si vobis fas est,* inquit [u], *ecclesiasticam correptionem in[illegible], quomodo episcopus vestro gladio non debet intercedere [illegible] exseratur, vt, in quem exseritur, bene viuat, iste ne vi[illegible]* [illegible] indulgentiarum genus non ad futuri mundi [illegible] tantum ad mitigandas poenas canonicas in hoc [illegible]. Quod ingenue agnoscitur a GEORGIO CASSANDRO [x] & diuersis aliis doctis ecclesiæ *Romanensis* scriptoribus, quorum nonnulli, eo quod nimium liberaliter hoc con-

[illegible], epist. LIV. ad Macedonium p. 93. (tom. II. opp. p. [illegible] ed. Basil. MDCXIX.)

(x) Cassand. consultat. artic. XII. p. 103. (In oper. p. 949. edit. Paris. MDCXVI.) Ex hoc ritu canonicarum poenarum, quæ publice poenitentibus ad certi temporis præscriptum imponebantur, natæ sunt indulgentiæ. Fas enim erat episcopis, animaduersa vel diligentia vel impotentia, & infirmitate poenitentiæ, humanius & mitius cum illo agere, & de tempore illo & rigore [illegible] & imminuere: quæ poenarum canonicarum [illegible] indulgentia dicebatur, quæ hodie ad priuatas quo[illegible] translata est, & ab episcopis ad solum pontificem Romanum [illegible] indulgentiarum tribuendarum ius delatum, circa quarum [illegible] praxin optimi quique correctionem & moderationem fieri desiderant, [illegible] quæ primæ [illegible] huius dilacerationis ecclesiæ praecipuam [illegible] dedere.

[illegible] Roffens. contra Luther. art. XVIII. (pag. 314. edit. Argentin. MDXXIV.) [illegible] tam necessaria fuit siue purgatorii, seu indulgentiarum fides in primitiua ecclesia atque nunc [illegible]. Nam tunc vsque adeo caritas ardebat, [illegible] fuerint singuli pro Christo mortem oppetere. Rara fuerunt [illegible], magna fuerant canonum seueritate vin[illegible]. [illegible] autem bona pars populi, [illegible] christianissimum exueret, [illegible] patientiu, vt non absque maxima sancti spiritus

 cesse-

ceſſerunt, inquiſitorum *Romanorum* ſubiere cenſuras. Inter hos POLYDORVS VIRGILIVS in *indice expurgatorio* [p] poſitus eſt, quod vſum indulgentiarum non vltra ætatem GREGORII MAGNI referendum eſſe dixit: Et FRANCISCVS POLYGRANVS [q], quod de iure diuino quemlibet ſacerdotem poſſe dare indulgentias docuit; cum quibuſdam aliis iſtiuſmodi adſertis, quæ cum vera & antiqua notione indulgentiæ, prout iam explicata eſt, congruunt, conſiſtere autem non poſſunt cum iniquo ſummi pontificis ſtudio hanc poteſtatem ſibi ſoli vindicandi, vel vllis aliis innouationibus in hodierna *Romanenſium* praxi. Sed hæc obiter tantum. Reuertimur iam ad eccleſiam antiquam.

§. XI.

Epiſcopi etiam poteſtate præditi non minus naturam pœnæ aliquo modo mutandi, quam illius terminum.

VBI porro obſeruari meretur, epiſcopos poteſtatem ha-

dispenſatione factum ſit, quod poſt tot annorum curricula purgatorii fides & indulgentiarum vſus ab orthodoxis generatim ſit receptus, cetera. Polydor. Virgil. de inuentor. rerum lib. VIII. c. I. Gregorius certos dies conſtituit, quibus in præcipuis vrbis templis ſolemni ritu ſacrificaretur, ibique pro illo ſedando malo (peſte videlicet) oraretur ſuppliciter: ac vt populus generatim ſimul frequentior eo illis ſtatis diebus concurreret, propoſuit delictorum veniam ad id ſolemne accedentibus, conſtitutis ad ipſa templa ſacerdotibus, qui audirent volentes de peccatis ſuis confiteri, vt illi inde remiſſionem omnium delictorum conſequerentur. Quæ ſane conſuetudo vel hodie ſeruatur, vbicumque publica peccatorum venia promittitur. Et quia ſacerdos poteſtatem habet tam culpam quam pœnam tollendi, hinc factum videtur, vt talis venia delictorum vulgo appelletur indulgentia, id eſt, remiſſio culpæ & pœnæ.
Alphonſ. a Caſtro aduerſ. hæreſ. lib. VIII. pag. 572. (fol. CXLII. edit. Colon. MDXXXIX.) Tunc magis feruebat chriſtianorum caritas, vt parum eſſet opus indulgentiis, plures anhelabant ad martyrium, pauca erant hominum ſcelera, & ſi quod erat, grauiſſima canonum punitione emendabatur; heic in præſenti vita ſatis facere volebant, nihil volebant in futurum puniendum relinquere, quapropter non eſt mentio vlla indulgentiarum.

(p) Index libror. prohibitor. ex expurgand. p. 853. Madrit. MDCLXVII. (p. 182. edit. Argentorat. MDCIX.) In indice rerum illa delenda: Indulgentiæ quo tempore frequentari cœperint. Indulgentias delictorum quis primo propoſuerit, *del.* primo.

(q) Index expurg. p. 97. Salmur. MDCI. Ex Fr. Polygrani aſſertionibus quorumdam eccleſiæ dogmatum fol. 68. deleatur gloſſa marginalis, quæ ait, de iure diuino quilibet ſacerdos poſſet dare indulgentias.

buiſſe

buisse tribuendi [illegible], non tantum contrahendo tempus poenitentiæ præscriptum, sed aliquo etiam modo mutando vel imminuendo ipsius poenæ naturam & qualitatem. Cuius rei insigne documentum habemus in concilio *Ancyrano* [x], vbi canon aliquis legitur in hanc sententiam: *Diaconi, qui immolauerint, honorem quidem habeant, cessent vero ab omni sacro ministerio, siue in pane siue in calice afferendo, vel prædicando. Quod si quidam episcoporum conscii sint laboris eorum & humilitatis & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere vel adimere, penes ipsos sit potestas.* Ex quibus videre est, magnam partem in tota hac materia episcoporum arbitrio fuisse permissam, vt exercitium poenitentiæ vel acueret vel mitigaret, tam ratione ipsarum poenarum, quam ratione temporis, prout poenitentis peccatoris conditio & vitæ institutum requirere videretur.

§. XII.

Quid veteres intelligant per legitimam poenitentiam.

Et hoc nobis phrasin explanat, cuius apud antiquos auctores, ac potissimum apud CYPRIANVM [y] & in concilio *Illiberitano* [z] frequens est mentio, vbi poenitentes poenitentiam legitimam, plenam & iustam agere iubentur. Nonnulli per hoc intelligunt, quod integrum poenitentiæ tempus, per canones præscriptum, explere debeant; alii, quod non tempus tantum explere, sed per omnes gradus poenitentiæ, tamquam lugentes, audientes, substrati & consistentes ire debeant, ante-

(x) Conc. Ancyran. c. II. Διακόνους ὁμοίως θύσαντας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίσαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεπαῦσθαι δὲ αὐτοὺς πάσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, τῆς τε τὸν ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν, ἢ κηρύσσειν· εἰ μέντοι τινὲς τῶν ἐπισκόπων τούτοις συνίδοιεν κάματόν τινα ἢ ταπείνωσιν πραότητος, καὶ ἐθέλοιεν πλεῖόν τι διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξουσίαν.

(y) CYPRIAN. epist. LIV. al. L. VII. ad Cornel. p. 116. (p. 252. edit. Boll. Amstelod. MDCC.) Statueramus ..., vt qui in persecutionis infestatione supplantati ab aduersario & lapsi fuissent & sacrificiis se illicitis maculassent, agerent diu *poenitentiam plenam* &c. Epist. LV. ad Antonian. p. 108. (p. [illegible] edit. cit.) Neque præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, si *poenitentiam plenam & iustam* peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit hic statutum.

(z) Conc. Illiberitan. c. III. Placuit, in fine eis præstari communionem, acta tamen *legitima poenitentia*. Can. V. Post quinquennii tempora, acta *legitima poenitentia*, ad communionem placuit admitti. Vid. etiam can. XIV. LXXII. [illegible]

quam

quam in communionem recipiantur. Sed horum neutri genuinum sensum vetustæ huius locutionis capiunt, quæ nec tempus pœnitentiæ, nec pœnitentium ordinem respicit, sed mentem & qualitates hominum, bona fide in pœnitentia agentium, verumque animi dolorem lacrimis, gemitibus, ieiuniis, eleemosynis sinceraque morum suorum reformatione declarantium. Quæ apta pœnitentis animi indicia sunt, & talia, vt episcopum possint commouere, vt aliquam eis mansuetudinem & indulgentiam, tempus pœnitentiæ imminuendo, tribuat; quo non obstante id iusta & plena pœnitentia dici potest, quemadmodum recte obseruat ALBASPINAEVS [u].

§. XIII.

Quid intelligatur per phrasin, Inter hiemantes orare.

ALIA adhuc phrasis in quibusdam vetustis canonibus occurrit, quæ aliqua explicatione hoc loco indiget, quia ad veteris disciplinæ seueritatem respicit, quam iam consideramus. Concilium *Ancyranum* loquens de his, qui cum [x] bestiis rem haberent, vel aliis ad idem flagitium committendum auctores essent, (vtpote spirituali lepra infecti aliosque contagione sua inficientes) iubet eos *inter hiemantes orare*; quo ipso extraordinaria quædam pœna denotatur, qualis autem, non facile ad definiendum est, quia viri docti de significatu vocabuli χειμαζόμενοι non satis consentiunt. Veteres canonum *Græcorum* interpretes plerumque id intelligunt de energumenis siue dæmoniacis, qui ab immundis spiritibus vexabantur, & quasi per tempestatem ab eis agitabantur. DIONYSIVS EXIGVVS reddidit, *Qui spiritu periclitantur immundo.* Et ISIDORVS MERCATOR, *Qui tempestate iactantur, qui a nobis furiosi siue energumeni in-*

(u) Albaspin. obseruat. lib. II. c. XXX. tot. Item not. in can. III. concil. Illiberrit. Vt *pœnitentia* censeretur *legitima*, non satis erat explere tempus constitutum ab episcopo; vt volunt Garsias & Binius, sed ea legitima vocabatur, quam bona fide ducebant pœnitentes, & cum domi, & in ecclesia noctu, & interdiu perpetuis ærumnis sese exercerent, & lacrimis, fletibus & multis præterea signis animi dolorem clam & publice testarentur. Illegitima autem dicebatur, quando pœnitentes languidius eam subirent, & parum dolerent de peccatis, quamuis præscriptum tempus explerent.

(x) Concil. Ancyr. c. XVII. τοὺς ἀλογευσαμένους καὶ λεπροὺς ὄντας, ἤτοι λεπρώσαντας, τούτους προσέταξεν ἡ ἁγία σύνοδος εἰς τοὺς χειμαζομένους εὔχεσθαι.

telli-

[illegible] epifcopis [illegible] in collect[illegible] [illegible] Graecis [illegible] interpretatio quaedam [illegible] redditur [illegible] vocabulum [illegible] fcriptoribus [illegible] In precationibus pro [illegible] ecclefiae ftatu & [illegible] ius omnibus, apoftol[illegible] [z] memorata, petitio aliqua [illegible] τȣ̃ ἀλλοτρίȣ pro illis, qui ab [illegible], hoc [illegible] fpiritu [illegible]. Atque hoc fenfu CY[illegible] [illegible] phrafin vfurpat pro illis, qui a [illegible] fpiritu [illegible]. Sicut & vetufti commentatores, [illegible] DIONYSIVM, & ALEXIVS ARISTINVS in canones [illegible] Graeci in euchologio [d] fuo, in quo precatio habetur ὑπὲρ ἀσθενῶν χειμαζομένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων [illegible], *pro infirmis, a fpiritibus immundis & [illegible]*. Quorum ex teftimoniorum fide GVLIELMVS BEVEREGIVS [illegible] concludit, quod orare inter χειμαζομένȣς fiue hiemantes in fynodo *Ancyrana* denotet orare inter energumenos, fiue agitatos malis fpiritibus. Atque ita OSIANDER in notis ad concilium *Ancyranum* [f] & DODWELLVS [g] in [illegible] fuis in CYPRIANVM, qui vocabulum *clydomeni* [illegible] quadam CYPRIANI corrupte tantum legi putat pro

([illegible]) [illegible] n. Fracan. collect. canon. can. LXXXII. Oportet tales inter *daemoniofos* [illegible] orare.

([illegible]) [illegible] lib. VIII. c. XII. circa finem. [illegible] παρακαλȣ̃μέν σε καὶ ὑπὸ τῶν [illegible] ἐκκλησίας, καὶ ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων ὑπὸ τȣ̃ ἀλλοτρίȣ.

([illegible]) [illegible] XLII. p. 144. χειμαζομένων ὑπὸ πνεύματος πονηρȣ̃.

([illegible]) [illegible] Dionyf. hierarch. ecclef. c. VI. (p. 393. edit. Antuerp. MDCXXXIV.) [illegible] καὶ ἐνεργȣμένων. *De iis qui a daemone vexantur & [illegible]*

(c) [illegible] in can. XVII. concil. Ancyr. (ap. Bevereg. p. 394.) χειμαζόμενοι [illegible] οἱ ὑπὸ πνεύματος πονηρȣ̃ κατεχόμενοι, [illegible] *magnum Dionyfium, qui a fpiritu prauo vexantur.* [illegible] *Goar.* p. 704.

([illegible]) [illegible] not. in can. XI. concil. Nicaen. n. IV. p. 74. tot.

([illegible]) Collect. canonum Wittebergae MDCXIV. 4to.

(g) DODWELL. differt. I. in Cyprian. §. 4. (p. 7. edit. Fell. Amftelod. MDCC.) [illegible] fidem accedet, [illegible] (pro *clydomini*) *clydonizomeni* [illegible] *fluctuantes* [illegible] qui *lymphatici* Latinis, χειμαζόμενοι Graecis quoque [illegible]. Idem enim valet [illegible] χειμαζόμενοι [illegible].

cly-

clydonizomeni, κλυδωνιζόμενοι, & idem valere dicit, quod χειμαζόμενοι, & de energumenis siue maniacis intelligi, qui *Latinis* dicantur *lymphatici*, quemadmodum e nonnullis locis AMPHILOCHII [b] & CHRYSOSTOMI ostendit, qui coniecturam eius confirmant. Alii viri docti putant, χειμαζομένους siue *hiemantes* fuisse istiusmodi poenitentes, qui propter grauiora delicta non tantum communione ecclesiæ, sed ipso etiam atrio ecclesiæ eiecti & poenitentiam sub dio agere iussi sint, vbi steterint omni aëris iniuriæ expositi. Hæc opinio ab ALBASPINAEO [i], BONA [k]

(b) Amphiloch. homil. de poenitent. ap. Combesis. p. 97. προσερχόμενοι γὰρ τοῖς μάντεσι καὶ τοῖς κλυδωνιζομένοις, καὶ τοῖς μάγοις, καὶ φαρμάκοις, ἐξαιτοῦνται καὶ κατὰ ἀνθρώπων δαίμονας, *Diuinos adeuntes & vates* dæmonio plenos, *magosque & veneficos, etiam contra homines efflagitant dæmones.*

Chrysost. orat. I. ad Stagyrium tom. VI. edit. Sauil. p. 85. lin. 29. σαυτὸν δὲ ἐν χαλεπωτάτῳ κλύδωνι κείμενον ἔτι &c.

(i) Albaspin. obseruat. in can. XVII. concil. Ancyran. Qui ob grauia delicta, verbi gratia fornicationis aut adulterii, poenitentiam agebant, aut eam petebant; certum est sub quodam tectulo pro templi foribus eos ritus poenitentiæ, & exomologesim peregisse, id est, presbyteris aduolutos, caris Dei & martyribus adgeniculatos, veniam deprecatos esse, ceteros denique fratres, vt sibi deprecatores essent, orasse: verum qui grauiora delicta, vt sunt ea, quæ hisce canonibus commemorantur, commiserant, quique perpetuam agerent poenitentiam, non solum ab ecclesia, sed ab illo tectulo arcebantur, quos heic hiemantes vocari existimo, & inter eos, hos impudicos leprosos orare iuberi: hiemantes autem diei videntur, vel quia ab hoc tectulo semoti, sub dio orare & poenitentiam agere cogerentur, vel certe quia in ecclesiæ portum numquam reciperentur, vt ait Balsamo.

(k) Bon. rer. liturgic. lib. I. cap. XVII. num. V. Synodus Ancyrana can. XVII. leprosos, & eos qui cum brutis rem habuerunt, inter hiemantes orare præcepit. At qui fuerint isti, dubiæ quæstionis est. Quidam putant fuisse arreptitios, quos S. Maximus in scholiis ad cap. VI. *ecclef. hier.* ita vocari arbitratur, quod veluti tempestatibus agitati in continua quasi hieme versarentur. Horum vero sententiam reprobat Zonaras in notis ad citatum canonem Ancyranum: *Sed qui sint*, inquit, *haud facile dixerim.* Alii collocant eos in primo ordine poenitentium, nullumque agnoscunt diserimen inter hiemantes & lugentes. Quibusdam magis placet hiemantium nomine illos intelligi, qui sub dio extra omne ecclesiæ tectum manebant, cuiusmodi erant maiori excommunicatione percussi, ab ecclesia prorsus præcisi; quo etiam in loco, procul scilicet a porticu, iussi sunt stare leprosi, ne ceteros inficerent; & qui cum brutis atque contra naturam luxuriabantur, quos monstra, portenta & furias nuncupabant. Horum autem coniecturam ideo censeo probabiliorem, quod illi fauere videatur Tertullianus *lib. de pu-*

cc

et SVICERO [l] acceptatur & defenditur. Exſtat in TERTVLLIANO locus, qui hanc explicationem maxime probabilem reddit. Vbi enim de antiqua loquutus eſt diſciplina graduſque ac atrocitatem criminum diſtinxit, ſubiungit [m]: *Reliquas autem libidinum furias & in corpora & in ſexus vltra iura naturæ, non modo limine, verum omni eccleſiæ tecto ſubmouemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra.* Alterutra harum opinionum, vtpote quæ ambæ ſuas habent rationes probabiles, quibus nituntur, admitti poteſt. BALSAMONIS autem ſententia parum valet, qui hiemantes ad ſecundi ordinis pœnitentes refert, dictos audientes. Hoc autem non oſtendit maiorem aliquam ſeueritatem contra tam deteſtanda flagitia, dum eis communem cum reliquis pœnam adſignat. Si vero ſtatuamus, eorum reos aut inter arreptitios conſtitutos, aut eccleſia prorſus eiectos fuiſſe, ſeueritas eccleſiæ contra eos in propatulo eſt; quam ob cauſſam id de induſtria hoc loco attigimus, vbi de antiquæ diſciplinæ rigore & ſeueritate loquuti ſumus, quæ res vltima eſt, digna conſideratione in illius exercitio, dum homines vinculis excommunicationis deuincti & conſtricti tenebantur. Iam videamus oportet, quemadmodum hiſce vinculis, plena & legitima acta pœnitentia, ſolui conſueuerint. Et hoc ad negotium abſolutionis, ſiue ad methodum reſtituendi pœnitentes in eccleſiæ communionem, nos deducit; qua de re libro ſequenti.

dicitia, apud quem aliud eſt limine eccleſiæ, aliud toto tecto ſubmoueri. Vid. ſub litt. ſeq. (*m*) in textu.

(*l*) Suicer. theſaur. eccleſ. voce χειμαζόμενοι. Alii χειμαζομένους eos eſſe dicunt, *qui pro templi foribus, ſub dio, orare & pœnitentiam agere cogebantur.* Qui ob grauia delicta; vt eſt fornicatio, aut adulterium, pœnitentiam agebant, aut eam petebant, ſub quodam tecto pro templi foribus eos pœnitentiæ ritus & exomologeſin peragebant, id eſt, presbyteris aduoluebantur, caris Dei adgeniculabantur, veniam deprecabantur, ceteros denique fratres, vt ſibi deprecatores eſſent, orabat. Verum qui grauiora delicta, vt ſunt, quæ hoc canone commemorantur, commiſerant, quique perpetuam agerent pœnitentiam, non ſolum ab eccleſia, ſed ab illo etiam tecto arcebantur, qui heic χειμαζόμενοι videntur appellari. Tertulliani verba de pudicitia cap. IV. extremo: *Reliquas* &c. (vid. ſub litt. (m) in textu). Atque hæc veriſſima videtur eſſe ſententia.

(*m*) Tertull. de pudicit. c. IV.

LIBER DECIMVS NONVS DE ABSOLVTIONE, SIVE RATIONE RESTITVENDI POENITENTES IN ECCLESIAE COMMVNIONEM.

CAPVT PRIMVM DE NATVRA ABSOLVTIONIS ET DIVERSIS EIVS GENERIBVS; MAXIME DE EIS, QVAE AD POENITENTIALEM ECCLESIAE DISCIPLINAM RESPICIVNT.

§. I.

Omnis absolutio ecclesiastica ministerialis tantum, non absoluta.

VIDIMVS hactenus disciplinæ pœnitentialis exercitium in omnibus suis partibus, quatenus ad peccatores, vinculis excommunicationis constrictos, attinet; iam sub alio adspectu nobis considerandum illud est, quatenus absolutionem eorum ab hisce vinculis per potestatem clauium, & rationem restituendi pœnitentes in ecclesiæ communionem denotat, quando eorum pœnitentia erat completa. Et heic quidem primum omnium par est obseruemus, veteres nullam nisi mere ministerialem in hoc negotio sibi arrogasse potestatem; absoluta, suprema, non aliunde pendente & immutabili potestate soli Deo relicta. Cuius rei haud aliud documentum in præsenti adferri necesse est, quam hoc, Quod semper ex eo argumentum pro seruatoris nostri diuinitate formarint, quod supremam peccata remittendi in terra habuerit potestatem. Quod argumentum nullum pondus habiturum erat, si homines æqualem cum ipso partem in hac potestate haberent. Ita IRENAEVS contra quosdam sui temporis hæreticos argumentatur: *CHRISTVS*, inquiens [a], *peccata remittens, hominem quidem cura-*

(a) Iren. lib. V. c. XVII.

vit,

vit, semetipsum autem manifeste ostendit, quis esset. Si enim nemo potest remittere peccata, nisi solus Deus; remittebat autem hæc dominus, & curabat homines: manifestum est, quoniam ipse erat verbum Dei, filius hominis factus, a patre potestatem remissionis peccatorum accipiens, quoniam homo & quoniam Deus, vt, quomodo homo compassus est nobis, tamquam Deus misereatur nostri, & remittat nobis debita nostra, quæ factori nostro debemus Deo. Idem argumentum a TERTVLLIANO vrgetur in libris contra *Marcionem* [b]; & a NOVATIANO [c] contra *Ebionitas*; & ab ATHANASIO [d] contra *Arianos*. BASILIVS [e] quoque illo vtitur tamquam validissimo telo aduer-

(b) Tertull. contr. Marcion. lib. IV. c. X. Quum iudæi solummodo hominem eius intuentes, nec dum & Deum certi, qua Dei quoque filium, merito retractarent, non posse hominem delicta dimittere, sed Deum solum, cur non secundum intentionem eorum de homine eis respondit; Habere eum potestatem dimittendi delicta, quando & filium hominis nominans, hominem nominaret? nisi quia ideo ipsa voluit eos appellatione filii hominis ex instrumento Danielis percutere, vt ostenderet eum & hominem, qui delicta dimitteret, illum scilicet solum filium hominis apud Danielis prophetiam, consecutum iudicandi potestatem, ac per eam vtique & dimittendi delicta.

(c) Nouat. de trinit. c. XIII. Quod si, quum nullius sit nisi Dei, peccata dimittere, idem Christus peccata dimittit - - - merito Deus est Christus.

(d) Athan. orat. III. contr. Arianos. (p. 590. a. edit. Paris. MDCXCVIII.) ἁμαρτίας ἠφίει, λέγων τῷ παραλυτικῷ, καὶ τῇ τὰς πόδας ἀλειψάσῃ γυναικί, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι· καὶ νεκροὺς μὲν ἤγειρε -- καὶ ταῦτα ἐποίει, οὐ μέλλων, ἕως λάβῃ, ἀλλ᾽ ἐξουσιαστὴς ὤν. *Peccata condonauit, quum paralytico & mulieri, quæ ipsius vnxit pedes, dixit: Remittuntur tibi peccata. Mortuis præterea vitam reddidit -- quæ quidem omnia effecit, non præstolatus donec ea agendi acciperet potestatem, sed vt huiusmodi potestate iam præditus.* It. epist. de synodis (p. 763. edit. cit.) περὶ μὲν τοῦ Θεοῦ φησὶν ὁ Ἡσαΐας· τίς Θεός, ὥσπερ σύ, ἐξαίρων ἀνομίας, καὶ ὑπερβαίνων ἀδικίας, ὁ δὲ υἱὸς ἔλεγεν οἷς ἤθελεν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ὅτε καὶ τῶν ἰουδαίων γογγυζόντων, ἔργῳ τὴν ἄφεσιν ἐδείκνυε, λέγων τῷ παραλυτικῷ· ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. *De Deo quidem ait Esaias:* Quis Deus, vt tu, tollens iniquitates, & superans iniustitias? *Filius vero dicebat, quibus placuit ipsi:* Dimittuntur tibi peccata tua: *quo tempore iudæis murmurantibus, opere illam remissionem comprobauit, dicens paralytico:* Surge, tolle grabatum tuum & vade in domum tuam.

(e) Basil. contr. Eunom. lib. V. (tom. I. p. 781. edit. Paris. MDCXXXVIII.) εἰ τοίνυν οὐδενός ἐστιν ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὥσπερ οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ μόνου Θεοῦ, ἀφίησι δὲ τὸ πνεῦμα ἅγιον διὰ τῶν ἀποστόλων· Θεὸς ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. *Si ergo nullius est peccata dimittere, sicut certe nullius est, nisi solius Dei: dimittit autem spiritus sanctus*

ſus *Eunomium.* Idem faciunt HILARIVS [*f*], CHRYSOSTOMVS [*g*], HIERONYMVS [*h*], VICTOR ANTIOCHENVS [*i*] & CYRILLVS ALEXANDRINVS [*k*], qui ex hoc loco commu-

per apoſtolos: Deus ergo ſpiritus ſanctus, & eiuſdem operationis cum patre & filio.

(*f*) Hilar. comment. in cap. VIII. in Matth. (p. 646. edit. Pariſ. MDCXCIII.) Mouet ſcribas remiſſum ab homine peccatum: hominem enim tantum in Ieſu Chriſto contuebantur. Et remiſſum eſt ab eo, quod lex laxare non poterat; fides enim ſola iuſtificat. Deinde murmurationem eorum dominus introſpicit, dicitque, facile eſſe filio hominis in terra peccata dimittere. Verum enim nemo poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus: ergo qui remittit, Deus eſt. Quia nemo remittit niſi Deus, Deus in homine manens curationem homini præſtabat.

(*g*) Chryſoſt. homil. XXIX. al. XXX. in Matth. (p. 311. edit. Francof. MDCXCVII.) *ἐκεῖνοι μὲν ἔλεγον, ὅτι λύειν ἁμαρτήματα Θεοῦ μόνου ἐστίν· οὗτος γὰρ οὐ λύει μόνον ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου ἕτερόν τι ἐπιδείκνυται, ὃ Θεοῦ μόνου ἦν, τὸ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ ἀπόῤῥητα ἐκφέρειν. Illi murmurantes ſecum dicebant, peccatorum remiſſionem eſſe ſolius Dei. Ipſe vero non ſolum peccata dimiſit, ſed occulta etiam cordium, quæ noſſe ſolius Dei eſt, manifeſtauit.*

(*h*) Hieron. commentar. in Matth. IX. Legimus in propheta dicentem Deum: *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas.* Conſequenter ergo ſcribæ, quia hominem putabant & verba Dei non intelligebant, arguunt eum blaſphemiæ. Sed dominus videns cogitationes eorum, oſtendit ſe Deum, qui poſſit cordis occulta cognoſcere, & quodam modo tacens loquitur: Eadem maieſtate & potentia, qua cogitationes veſtras intueor, poſſum & hominibus peccata dimittere.

(*i*) Victor. in Marc. II. (tom. IV. biblioth. patr. pag. 374. h. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Quorſum ſeruator, ſignum patraturus, præmitit: *Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata?* Haud alia de cauſſa iſtud facit, quam vt planum hinc fiat, diuinitatis vim, propter indiuulſam vtriuſque vnionem, in humanam quoque naturam ſeſe diffundere. cetera.

(*k*) Cyrill. theſaur. lib. XII. c. IV. Not. In editione Pariſ. MDCXXXVIII., quam ego habeo, & qua vſus quoque eſt Binghamus, hic theſaurus nec libros habet nec capita, adeoque falſa allegatio. Inueni autem locum commentar. in Ioann. c. XX, 23. lib. XII. c. I. p. 1101. qui huc referri poteſt. *Δοὺς δὲ τὸ πνεῦμα χριστὸς, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται, φησίν· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται· καίτοι μόνου τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος Θεοῦ δυναμένου τε καὶ ἐξουσίαν ἔχοντος ἀπολύειν ἁμαρτίας τοὺς ἡμαρτηκότας· τίνι γὰρ ἂν καὶ προσήκοι τὸ χαρίζεσθαί τισι τὰ ἐφ' οἷσπερ ἂν ἁλοῖεν εἰς τὸν θεῖον πλημμελήσαντες νόμον, εἰ μὴ τῷ τὸν νόμον ὁρίσαντι; Chriſtus dans ſpiritum,* Quorum peccata remiſeritis, *inquit*, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt, *quamuis ſolus ſit ſecundum naturam Deus, & poteſtatem habeat peccatis reos abſoluendi. Cui enim prævaricatores legis peccatis ſoluere conuenit, niſi legis ipſius autori?*

ni

ni pro ſeruatoris noſtri diuinitate argumentantur, quod ſummam & abſolutam habuerit in terra peccata remittendi poteſtatem. Et AMBROSIVS [l] eodem argumento contra *Macedonianos*, ad probandam ſancti ſpiritus diuinitatem, vtitur. Non heic vllum ex hiſce teſtimoniis interpono, quia omnia rem eamdem loquuntur, & iam in medium producta ſunt a IACOBO VSSERIO [m] in excellenti libro, qui in omnium manibus eſt: In quo porro etiam oſtendit, quod veteres generatim in hoc adſerto conſentiant, neminem præter Deum peccata dimittere, abſoluta & ſuprema poteſtate, poſſe; adeoque poteſtatem abſolutionis in eccleſia pure miniſterialem eſſe & conſiſtere in iuſto exercitio & applicatione horum mediorum, quorum in legitimo vſu Deus amat peccata dimittere: vtens quidem ſeruorum ſuorum, tamquam diſpenſatorum myſteriorum ſuorum miniſterio, in externa eorum adminiſtratione; ipſe autem internam gratiam ſiue donum remiſſionis per ſpiritus ſui operationem ſolis digne recipientibus conferens. Hæc myſteria ſiue media gratiæ, quorum externa diſpenſatio ad eccleſiam pertinet, & quorum in recto vſu remiſſio peccatorum tribuitur, a veteribus plerumque ſub quinque reducuntur capita, eaque eſſe dicuntur: 1. Abſolutio ſiue magna indulgentia baptiſmi. 2. Abſolutio euchariſtiæ. 3. Abſolutio verbi & doctrinæ. 4. Abſolutio impoſitionis manuum & precum. 5. Abſolutio reconciliationis cum eccleſia & reſtitutionis in eius communionem per cenſurarum relaxationem. Duarum priorum vtraque dici poteſt abſolutio ſacramentalis, tertia abſolutio declaratiua, quarta abſolutio precatoria; quinta abſolutio iudicialis: ſingulæ autem auctoratitiæ, quatenus peraguntur ex miniſteriali auctoritate & mandato, quod *CHRISTVS* eccleſiæ ſuæ dedit,

(l) Ambroſ. de ſpirit. ſanct. lib. III. c. XIX. Peccata nemo condonat, niſi vnus Deus, quia æque ſcriptum eſt, *Quis poteſt, peccata donare, niſi ſolus Deus.* -- Videamus, vtrum peccata donet ſpiritus. Sed hic dubitari non poteſt, quum ipſe dominus dixerit: *Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, donantur* &c.
Vid. Auguſtin. homil. XXIII. ex L. cap. VII. (tom. X. pag 469. edit. Baſil. MDLXIX.) Tenete, quia homo non poteſt peccata dimittere. Illa quæ ſibi a Chriſto peccata dimitti credidit, Chriſtum non hominem tantum, ſed & Deum credidit.

(m) Vſher. *Anſwer to the Jeſuit's challenge* p. 79. &c.

ad reconciliandum homines Deo per iſtiuſmodi actuum & mediorum exercitium, quæ ad iſtum finem modo quodam ſubordinato & miniſteriali ex ipſius præſcripto perducunt.

§. II.

De magna abſolutione baptiſmi. Quod hæc in pœnitentiali diſciplina non fuerit adhibita hominibus ſemel baptizatis.

VERVM hæc abſolutionis genera vniuerſa non eiuſdem omnino momenti ſunt in diſciplina pœnitentiali. Quamuis enim baptiſmus ſemper pro vniuerſali abſolutione & magna indulgentia in eccleſiæ miniſterio haberetur; vtpote generalem peccatorum veniam cuilibet vero Chriſti membro conferens, quando primum in myſticum eius corpus per lauacrum regenerationis recipiebatur: hæc tamen in pœnitentiali eccleſiæ diſciplina locum nullum habebat. Nullus enim pœnitens communioni eccleſiæ vmquam reconciliabatur, (poſt aliquem lapſum, vel cenſuram, aut actam pro eo pœnitentiam) per ſecundum quemdam baptiſmum. Et tamen procuratores myſteriorum *CHRISTI* ſemper exiſtimabantur habere miniſterialem poteſtatem tribuendi remiſſionem peccatorum per adminiſtrationem baptiſmi: & quatenus adminiſtratio eius illis commiſſa erat, eatenus poteſtatem habebant ligandi vel ſoluendi; dignos in eccleſiam admittendi, vel indignos ab ea prohibendi; hoc eſt, miniſterialiter remittendi peccata hominum, admittendo eos ad baptiſmum; aut retinendi eorum peccata, illos ab eo prohibendo; ſecundum regulas a *CHRISTO* præſcriptas. Quo reſpectu veteres baptiſmum communiter appellant indulgentiam, vel remiſſionem peccatorum, vel ſacramentum remiſſionis, quemadmodum e concilio *Carthaginenſi* [n] ſub *Cypriano* habito, & ex concilio quodam *Romano* apud COTELERIVM [o], nec non ex AVGVSTINO [p], libro quodam ſuperiore [q], vbi de baptiſmo ex inſtituto loquuti ſumus, oſtendimus. Obſeruatione etiam dignum eſt, quod veteres hanc mi-

(n) Concil. Carthag. ap. Cyprian. n. X. p. 234. (p. 161. edit. Fell. Amſtel. MDCC.) Vid. lib. XI. c. I. §. II. volum. IV. p. 139.

(o) Concil. Roman. ap. Coteler. in conſtitut. apoſtol. lib. III. c. IX. Vid. ibid.

(p) Auguſtin. de baptiſm. lib. V. c. XXI. ibid.

(q) Lib. XI. cap. I. §. II. vol. IV. p. 139.

niſte-

nisterialem potestatem remittendi peccata in baptismo ex eodem scripturæ sacræ loco deriuent, quo potestas reliquarum absolutionum omnium fundatur, nimirum Io. XX, 23. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Dicunt, hoc mandatum ministros *CHRISTI* exsequi tam administratione baptismi, quam reconciliatione pœnitentium, vel alio quocumque ministerialis absolutionis exercitio. CYPRIANVS ex hoc fundamento contra baptismum hæreticorum & schismaticorum argumentatur, quod baptismus, ab illis datus, non sit beneficio recipientibus, quia non sint ex eorum numero, quibus *CHRISTVS* negotium dederit remittendi peccata, vtpote non donati spiritu sancto. *Quum in baptismo,* inquit [r], *vnicuique peccata sua remittantur, probat & declarat in suo euangelio dominus, per eos solos posse peccata dimitti, qui habeant spiritum sanctum. Post resurrectionem enim discipulos suos mittens, loquitur ad eos & dicit: Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Hoc quum dixisset, insufflauit & ait illis: Accipite spiritum sanctum. Si cuius remiseritis peccata, remittentur illi: si cuius tenueritis, tenebuntur. Quo in loco ostendit, eum solum posse baptizare, qui habeat spiritum sanctum.* Sic iterum in alia epistola [s]: *Manifestum est, vbi & per quos remissa peccatorum dari possit, quæ in baptismo scilicet datur. Nam Petro primum dominus potestatem istam dedit, vt id solueretur in cælis, quod ille soluisset in terris. Et post resurrectionem quoque ad apostolos loquitur, dicens: Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Hec quum dixisset, inspirauit & ait illis: Accipite spiritum sanctum: si cuius remiseritis peccata, remittentur illi: si cuius tenueritis, tenebuntur. Vnde intelligimus, non nisi in ecclesia præpositis, & in euangelica lege ac dominica ordinatione fundatis licere baptizare, & remissam peccatorum dare.* FIRMILIANVS [t] eodem argumento cum CYPRIANO vtitur, ex iisdem scripturæ locis probans, hæreticos non habere potestatem remittendi peccata in baptismo, quia non sint

(r) Cyprian. epist. LXXVI. al. LXIX. ad Magnum, p. 185. (p. 297. edit. Amstelod. MDCC.)

(s) Id. epist. LXXIII. ad Iubaian. p. 201. (p. 308. edit. cit.)

(t) Firmilian. epist. LXXV. ap. Cyprian. p. 225. (p. 324. edit. Amstelod.) Qualis error sit, & quanta sit cæcitas eius, qui remissionem peccatorum dicit apud synagogas hæreticorum dari posse, nec permanet in fundamento vnius ecclesiæ, quum semel a Christo supra petram solidata est; hinc intel-

in

in ecclesia, nec ex eorum censu, quibus *CHRISTVS* hoc negotium dedit. Neque vero CYPRIANVS tantum & FIRMILIANVS, potestatem remittendi peccata in baptismo ad ministros *CHRISTI* pertinere, ita adseruerunt, sed in vniuersum omnes reliqui interpretes. CYRILLVS ALEXANDRINVS [*u*] hæc servatoris nostri verba: *Quorum peccata remiseritis &c.* exponens, ait: *Remittunt peccata vel retinent, spiritu adflati homines, duobus vt arbitror modis: Vel enim dignos ad baptismum vocant, vitæ nimirum grauitate & constantia fidei iam probatos homines, vel prohibent & a gratia diuina arcent eos, qui nondum digni sunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt ac retinent, nempe quum filios ecclesiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoscunt, sicuti Paulus nimirum fornicarium illum Corinthium in carnis interitum quidem tradidit, vt spiritus saluus fieret: sed denuo ipsum complexus est, ne magnitudine doloris absorberetur.* AMBROSIVS similiter potestatem remittendi peccata administrationi baptismi non minus quam pœnitentiæ adscribit. Atque ex hoc fundamento [*w*] *Nouatianos* rogat: *Cur baptizatis, si per hominem peccata dimitti non licet? In baptismo vtique remissio peccatorum omnium est. Quid interest, vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum sacerdotes vendicent?* GAVDENTIVS [*x*] ait: *Ianua regni calorum non nisi hac sacramentorum spiritualium claue reseratur.* Consequenter existimet, oportet, quod quate-

ligi potest, quod soli Petro Christus dixerit: *Quæcumque ligaueris &c.* & iterum in euangelio, quando in solos apostolos insufflauit Christus dicens, *Accipite spiritum sanctum &c.* Potestas ergo peccatorum remittendorum apostolis data est & ecclesiis, quas illi a Christo missi constituerunt, & episcopis, qui eis ordinatione vicaria successerunt.

(*u*) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. (tom. IV. p. 1101.) *ἀφιᾶσι γε μὴν ἁμαρτίας, ἤτοι κατέχουσιν οἱ πνευματοφόροι, κατὰ δύο τρόπους, κατάγε διάνοιαν ἐμήν· ἢ γὰρ καλοῦσιν ἐπὶ τὸ βάπτισμα τούς, οἷς ἂν ἤδη καὶ τοῦτο τυχεῖν ὠφείλετο διὰ τὴν τοῦ βίου σεμνότητα, καὶ τὸ δεδοκιμασμένον εἰς πίστιν, ἢ διακωλύουσί τινας, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐξείργουσιν ἔτι οὔπω τέως γεγονότας ἀξίους· ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀφιᾶσί τε καὶ κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦσι δὲ συγγινώσκοντες, καθάπερ ἀμέλει καὶ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ πορνεύσαντα παρεδίδου μὲν εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ· προσίετο δὲ αὖθις, ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ.*

(*w*) Ambros. de pœnit. lib. I. c. VIII. tom. I. p. 157. (tom. IV. p. 391. edit. Paris. MDCXLII.)

(*x*) Gaudent. tract. XVI. die ordinat. suæ Biblioth. patr. tom. II. p. 59. (tom. V. p. 968. s. ed. Lugdun. MDCLXXVII.)

nus

nus miniſtri ſunt ii, per quos ſacramentum baptiſmatis confertur, eatenus quoque ſint ii, per quos hominibus procuretur remiſſio peccatorum, quæ illi adnexa ſit. Quam ob cauſſam CHRYSOSTOMVS officium ſacerdotale magnopere extollit duplici reſpectu, quia ſacerdotes (y) condonandorum peccatorum facultatem habeant, non ſolum quum nos regenerent, ſed poſtea etiam: id eſt per baptiſmum æque ac pœnitentiam, quando homines primum admittunt in eccleſiam, aut eos poſt grande aliquod delictum eccleſiæ reconciliant. Huius autem rei mentionem facimus, non tam vt explanemus pœnitentialem eccleſiæ diſciplinam, (in qua abſolutio baptiſmalis nullum locum habebat) quam vt pauca quædam alia neceſſaria obſeruemus. Et 1.) quidem, quod abſolutio ſacerdotalis generatim multo extendatur vlterius, quam communiter quidem intelligitur. Nam vniuerſam tranſactionem baptiſmatis includit, in qua remiſſio peccatorum ſingulis veris *CHRISTI* membris miniſterialiter tribuitur, vbi primum in eccleſiam ipſius admittuntur. Vnde 2.) ſequitur, vt ſacerdotalis abſolutio non ſimpliciter requirat ſecretam ſiue auricularem priuatorum peccatorum confeſſionem; quandoquidem magna abſolutio baptiſmi plerumque dabatur ſine vlla priuata confeſſione. Adeoque auricularis confeſſionis neceſſitatem *Romanenſes* falſo vrgent ex his ſeruatoris noſtri verbis, *Quorumcumque remiſeritis peccata, remittuntur illis:* quaſi nulla eſſe poſſet abſolutio ſine confeſſione arcana; quum exploratum perſpectumque ſit, magnam illam baptiſmi abſolutionem (cuius poteſtas ex hoc ipſo loco a veteribus adſeritur) non requiſiſſe eiuſmodi confeſſionem arcanam. Hinc 3.) inferre nobis licet, poteſtatem cuiuſcumque abſolutionis ſacerdotalis eſſe tantum miniſterialem: quia adminiſtratio baptiſmi, (quæ maxime vniuerſalis abſolutio eſt) quatenus homini in ea eſt negotium, non niſi miniſterialis eſt. Omne hominis in ea officium ac poteſtas eſt, tantummodo miniſtrare externam formam; interna autem poteſtas & gratia remiſſionis peccatorum proprie Dei eſt. Atque ita res ſe habet in reliquis abſolutionis generibus

(y) Chryſoſtom. de ſacerdot. lib. III. c. VI. (tom. IV. p. 32. edit. Francof.) Οὐ γὰρ ὅτ' ἂν ἡμᾶς ἀναγεννῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἐξουσίαν ἁμαρτήματα.

omnibus. Hinc licet absolutio baptismalis non sit pars disciplinæ pœnitentialis, tamen si hasce res in ea obseruamus, facilius veram indolem discernere poterimus reliquarum absolutionum, quæ ad pœnitentialem ecclesiæ disciplinam quodam modo referendæ sunt.

§. III.

De absolutione, data per eucharistiam.

PRIMA harum (quam secundam in generali absolutionum consideratione dixerimus) erat absolutio, quæ ministerio eucharistiæ dabatur. Hæc quodam modo ad pœnitentialem spectabat disciplinam, sed non omnino ad eam pertinebat. Nam omnibus baptizatis, qui numquam pœnitentiali disciplinæ submittebantur, æque dabatur ac iis, qui lapsi erant & communioni restituebantur. Et vtroque respectu vocabatur *τὸ τέλειον, perfectio*, siue consummatio christiani; siquidem nullum maius mysterium erat, cuius christianus quisque vulgaris particeps fieri poterat. Illis, qui numquam tam grauia crimina admittebant, quæ publicam requirerent pœnitentiam, absolutio erat a leuioribus peccatis, quæ venialia dicebantur & peccata quotidianæ incursionis: pœnitentibus vero, qui lapsi fuerant, absolutio erat a grandibus illis peccatis, ob quæ censuram incurrerant. Hanc istiusmodi generalem absolutionem in vtroque casu creditam fuisse, ex iis discimus, quæ de illa fuse prædicant veteres, habito specialiore respectu ad vim solvendi vincula excommunicationis. CYPRIANVS [z] in genere ait: *Epoto sanguine domini & poculo salutari, exponitur memoria veteris hominis & fit obliuio conuersationis pristinæ secularis; & mæstum pectus ac triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia resoluitur.* Quod autem speciatim absolutio credita fuerit, quæ soluat excommunicationis vincula, sine vllo alio ritu siue cærimonia recipiendi pœnitentem in communionem ecclesiæ, ex decreto discimus, facto in concilio primo *Arausicano* [a]: *Qui recedunt de corpore, accepta pœnitentia, placuit, sine reconciliatoria manus impositione*, (quæ, vt mox videbimus, cærimonia erat, in publica pœnitentium reconciliatione co-

(z) Cyprian. epist. LXIII. ad Cæcilium p. 153. (p. 279. edit. Amstel. MDCC.)
(a) Concil. Arausic. I. can. III.

ram

ram altari adhiberi solita) *eos communicare, quod morientis sufficit consolationi*, (al. *reconciliationi*) *secundum definitiones patrum, qui huiusmodi communionem*, (siue eucharistiam, sine impositione manuum sumtam) *congruenter viaticum nominauerunt.* Concilium quartum *Carthaginense* duos canones habet eiusdem argumenti. Prior [*b*] ait: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petiit, --- si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem & infundatur ori eius eucharistia.* Et posterior [*c*]: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.* Qui canon eucharistiam, tamquam absolutionem in se, pœnitentibus in infirmitate adiudicat, si quidem moriantur; hoc solum prouidens, vt, si conualuerint, pœnitentiam compleant, quod antea facere debuissent, & tum per manus impositionem publice ad altare reconcilientur. Interim si diem suum obeant, eucharistiam sufficientem eis absolutionem esse, pronuntiat. Confirmatur hoc ipsum memorabili historia, quam ex epistola quadam DIONYSII episcopi *Alexandrini* de *Serapione* quodam sene, qui inculpate vixerat, tandem vero persecutionis tempore in idololatriam lapsus fuerat, narrat EVSEBIVS [*d*]. „Sæpenumero, inquit, veniam petie„rat; nec quisquam ei attendebat, eo quod sacrificasset. Idem „postea morbo correptus, vocis vsu sensuque omni carens „triduo permansit. Quarto demum die paullulum recreatus, „nepotem ex filia ad se vocat: & quousque tandem, inquit, „me detinetis, fili? Properate quæso, & me quantocyus absol„vite. Arcesse mihi vnum ex presbyteris. Puer ad presbyte„rum cucurrit. Iam nox erat, presbyter autem ægrotabat. „Sed quoniam in mandatis dederam, vt morituris, si peterent, „& maxime si antea suppliciter postulassent, venia indulgere-

(*b*) Concil. Carth. IV. c. LXXVI.

(*c*) Ibid. can. LXXVIII.

(*d*) Euseb. lib. VI. c. XLIV. Σεραπίων τις ἦν παρ' ἡμῖν πιστὸς γέρων, ἀμέμπτως μὲν τὸν πολὺν διαβιώσας χρόνον· ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσών. οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, καὶ γὰρ ἐτεθύκει· ἐν νόσῳ δὲ γενόμενος, τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἄφωνος καὶ ἀναίσθητος διετέλεσε· βραχὺ δὲ ἀνασφήλας τῇ τετάρτῃ, προσεκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν· καὶ μέχρι τίνος φησὶν ὦ τέκνον με κατέχετε; δέομαι σπεύσατε, καί με θᾶττον ἀπολύσατε· τῶν πρεσβυτέρων μοί τινα κάλεσον· ἔδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον· νὺξ δὲ ἦν, κἀκεῖνος ἠσθένει· ἀφικέσθαι μὲν οὖν οὐκ ἠδυνήθη· ἐντολῆς δὲ ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ καὶ πρότερον ἱκε-

tur.

„tur, quo bonæ ſpei pleni ex hac vita emigrarent; exiguam „euchariſtiæ partem puero tradidit, iubens vt in aqua intin- „ctam ſeni in os inſtillaret. Redit igitur puer bucellam ad- „ferens. Mox bucellam intinxit, & in os ſenis infudit. Qui „ea paullatim abſorpta, continuo animam efflauit„. Quam in rem ipſe DIONYSIVS hanc addit obſeruationem: „Annon „perſpicue apparet, eum reſeruatum fuiſſe, ac tantiſper in vi- „ta permanſiſſe, quoad reconciliaretur, & deleto iam crimi- „ne, pro multis, quæ geſſerat, bonis operibus a Chriſto agno- „ſci poſſet & prædicari?„ Non eſt, quod præterea in hanc hiſtoriam animaduertamus, quum DIONYSIVS tam aperte ſignificet, quod euchariſtiam adminiſtrare hominibus, ſit eis abſolutionem, remiſſionem peccatorum, pacem & gratiam Chriſti impertire, ſi quidem ea digne recipientibus porrigatur. Et hinc eſt, quod miniſtri *CHRISTI*, tamquam legati eius, ſemper crediti ſint habere miniſterialem poteſtatem remittendi peccata, pœnitenteſque per hanc ſacramentalem abſolutionem *CHRISTO* reconciliandi.

§. IV.

De abſolutione declaratiua & effectiua per adminiſtrationem verbi & doctrinæ.

TERTIA abſolutio eſt abſolutio verbi & doctrinæ, quæ partim eſt declaratiua, partim operoſa & effectiua; & vſum habet tam in pœnitentiali diſciplina quam extra eam. Miniſtri enim *CHRISTI*, vtpote legati eius, mandatum habent & auctoritatem declarandi hominibus generatim & publice conditiones reconciliationis gratiæ & ſalutis. Atque hæc declaratio miniſterialiter etiam operoſa eſt in efficienda fide ac pœnitentia in hominum mentibus: quæ ſunt iſtæ conditiones ſalutis, quibus remiſſio obtinetur peccatorum. Nam fides eſt ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Poteſtatem quoque habent declarandi hominibus ſpeciatim, quod ſint in ſtatu gratiæ

τεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν᾽ εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται· βραχὺ τῆς εὐχαριστίας ἐπέδωκεν τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας, καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος ἐπιστάξαι· ἐπανῆκεν ὁ παῖς φέρων· ··· ἀπέβρεξεν ὁ παῖς, καὶ ἅμα τε ἐνέχεε τῷ στόματι· καὶ μικρὸν ἐκεῖνος καταβροχθίσας, εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα· ἆρ᾽ οὐκ ἐναργῶς διετηρήθη καὶ παρέμεινεν ἕως λυθῇ, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐξαλειφθείσης, ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ.

ac

ac salutis, quando ex rectissimo, quod ab hominibus fieri potest, iudicio, necessarias salutis conditiones in illis animaduertunt atque discernunt. Hæc clauis est cognitionis, cuius beneficio hominibus portam adaperiunt cæli viamque vitæ æternæ, procurantes illis peccatorum remissionem & omnia fœderis euangelici beneficia. Hæc est, quæ homines primum in gratiam Dei introducit, de eaque eos facit certiores; & si isto statu per peccatum voluntarium exciderint, medium est, æque ac pars disciplinæ pœnitentialis ecclesiæ, reducendi eos ad deperditum statum & conditionem pristinam. Quam ob caussam, vt supra vidimus, auditio siue ἀκρόασις, hoc est, venia audiendi verbum Dei, statio semper erat in ecclesia, initium faciens reconciliandi eos Deo, & ad magnam illam & vltimam reconciliationem coram altari introducens. Atque hoc sensu veteres dicunt, *CHRISTVM* dedisse discipulis suis potestatem remittendi peccata. *Funibus peccatorum suorum*, inquit HIERONYMVS [e], *vnusquisque constringitur: Quos funes atque vincula soluere possunt & apostoli, imitantes magistrum suum, qui eis dixerat: Quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo. Soluunt autem eos apostoli sermone Dei & testimoniis scripturarum & exhortatione virtutum.* Similiter AMBROSIVS [f]: *Remittuntur peccata per Dei verbum, cuius Leuites interpres, & quidam exsecutor. -- Leuites igitur minister remissionis est. Clauis est*, inquit MAXIMVS TAVRINENSIS [g], *quae & conscientiam ad confessionem peccati aperit, & gratiam ad aeternitatem mysterii salutaris includit.* Ita ministri homines Deo reconciliare & peccata remittere dicuntur, quia verbum reconciliationis illis commissum est.

§. V.

De precatoria absolutione, per manus impositionem & preces data.

QVARTA aliqua absolutio erat, quæ dabatur per preces, quæ plerisque aliis absolutionibus addi solebant. Nam baptismus pariter & eucharistia in formula precum administrabatur, aut certe preces pro peccatorum venia obtinenda semper ad-

(e) Hieron. in Iesai XIV, 17.
(f) Ambros. de Abel & Cain lib. II. c. IV.
(g) Maxim. Taurin. hom. V. de natali Petri & Pauli p. 231.

debantur: atque ita magnam quoque & folemnem reconciliationem pœnitentium coram altari peragebant. Precibus autem communiter iungebant manuum impofitionem, quæ cærimonia erat in omnibus religionis officiis vfitata. Per hanc homines primum ad ftatum catechumenorum admittebantur, & per hanc inftruebantur in præparatione ad baptifmum. Per hanc homines confirmabantur in claufula baptifmatis, Per hanc ordines dabantur clericis, & benedictiones omni populo. ALBASPINAEVS obferuat, quod in publicæ decurfu pœnitentiæ ad minimum quatuor manus impofitiones vfurpatæ fuerint, antequam pœnitentes perfecte reconciliarentur & ad plenam reducerentur communionem, eafque hoc ordine recenfet: *Prima manus impofitio*, inquit [*b*], *quam pœnitentes fortiebantur, erat ea, qua peragendæ pœnitentiæ copia facultafque daretur. Secunda, quam in tertio gradu pœnitentiæ confequebantur. Quum enim folemne miffæ facrificium inftaurabatur, certo in ecclefiæ loco aderant, iifque in terram deiectis ante euangelii recitationem eiufque expofitionem, fi priora fæcula refpicias, epifcopi manus imponebant, & fuper eos certas precationum formulas pronuntiabant. Tertia erat fimplex illa reconciliatio, quam a tertio gradu ad quartum difcedentes impetrabant, qua corporis Chrifti myftici communioni & focietati fidelium coniungebantur, omni adeo in re, fi oblationem & eucharifiiam excipias. Quarta & vltima erat abfoluta reconciliatio, maxima & perfecta, qua digni, qui eucharifiiam fumerent, oblationem præfentarent, eorumque participes fierent, reddebantur, quod vnum tantumque beneficium fummi boni loco chrifiiani numerabant.* Iam licet precatio & impofitio manus non haberetur abfolutio in hifce cafibus omnibus, in quibufdam tamen certe erat, CHRYSOSTOMVS enim loquens de multiplici poteftate officii facerdotalis, & ratione expiandi peccata, dicit, facerdotes id facere non doctrinæ folum atque commonitionis, fed etiam precum [*i*] præfidio: habere eos condonandorum nobis peccatorum facultatem, non folum

(*b*) Albafpin. obferuat. lib. II. c. XXXI.

(*i*) Chryfoft. de facerdot. lib. III. c. VI. tom. IV. p. 35. (p. 32. edit. Francof.) *οἱ μὲν γὰρ εἰς ταύτην, οἱ δὲ εἰς ἐκείνην γεννῶσι· κἀκεῖνοι μὲν οὐδὲ τὸν σωματικὸν αὐτοῖς δύναιντο ἂν ἀμῦναι θάνατον, ἢ νόσον ἐπενεχθεῖσαν ἀποκρούσασθαι· οὗτοι δὲ καὶ κάμνουσαν καὶ ἀπόλλυσθαι μέλλουσαν τὴν ψυχὴν πολλάκις ἔσωσαν· τοῖς μὲν πρᾳοτέ-*

quum

quum nos regenerent, ſed poſtea etiam, citatque hanc in rem dictum illud *Iacobi* apoſtoli: *Infirmatur inter vos aliquis, arceſſat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & obſecratio fidei ſaluum reddet laborantem, & eriget eum dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* LEO pontifex *Romanus* eodem modo abſolutionem ſacerdotalem in precibus facit conſiſtere. *Multiplex miſericordia Dei*, inquit, *ita lapſibus ſubvenit humanis, vt non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent, ſic diuinæ bonitatis præſidiis ordinatis, vt indulgentia Dei niſi ſupplicationibus* [k] *ſacerdotum nequeat obtineri.* Et paullo poſt: *Multum vtile ac neceſſarium eſt, vt peccatorum reatus ante vltimum diem ſacerdotali ſupplicatione ſoluatur.* Heic peccatorum remiſſio manifeſto adſcribitur ſupplicationi & precibus. AVGVSTINVS [l] per ſanctorum in eccleſia orationes peccatorum remiſſionem tam in baptiſmo quam in pœnitentia procurari docet. Ita enim argumentatur: *An forte per orationes ſanctorum ſpiritalium, qui ſunt in eccleſia, tamquam per columbæ celeberrimum gemitum, magnum geritur ſacramentum & occulta diſpenſatio miſericordiæ Dei, vt eorum etiam peccata ſoluantur, qui non per columbam ſed per accipitrem* (hoc eſt, non per bonos ſed malos) *baptizentur, ſi ad illud ſacramentum cum pace catholicæ vnitatis accedunt? Quod ſi ita eſt, cur non ergo per eorum orationes, quum quiſque ab hæreſi aut ſchiſmate ad*

ραν τὴν κόλασιν ἐργασάμενοι, τοὺς δὲ οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀφέντες ἐμπεσεῖν, οὐ τῷ διδάσκειν μόνον καὶ νουθετεῖν, ἀλλὰ καὶ τῷ δι' εὐχῶν βοηθεῖν· οὐ γὰρ ὅτ' ἂν ἡμᾶς ἀναγεννῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἐξουσίαν ἁμαρτήματα· ἀσθενεῖ γάρ τις, φησὶν, ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους, κ. τ. λ. *Parentes nos in præſentem, ſacerdotes in vitam æternam generant. Atque illi certe ne corporalem quidem interitum a liberis amoliri poſſunt, neque ingruentem morbum propulſare: quum hi laborantem ac morti iamiam propinquam animam itemtidem ſeruarint: aliis remiſſiorem pœnam reddentes, non doctrinæ ſolum atque commonitionis, ſed etiam precum præſidio: neque enim ſolum quum nos regenerant, ſed poſtea etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent.* Infirmatur, *inquit*, inter vos aliquis &c.

(k) Leo epiſt. LXXXIX. al. LXXXXI. ad Theodor. (tom. III. concil. p. 1403.)

(l) Auguſtin. de baptiſm. lib. III. c. XVII. (tom. VII. opp. pag. 410. edit. Baſil. MDLXIX.)

pacem

pacem catholicam venit, eius peccata soluuntur? Addit paullo post [m]: *Remissam peccatorum non dabant* (raptores & auari), *quæ per orationes sanctorum, id est columbæ gemitus datur, quicumque baptizet, si ad eius pacem pertinent illi, quibus datur.* Alio loco [n] *Donatistas* hortans, vt ad pacem reuertantur ecclesiæ, vbi per coniunctas duorum populorum preces remissionem peccatorum possint obtinere, ita loquitur: *Multum valet ad propitiandum Deum fraterna concordia. Si duobus ex vobis, ait dominus, conuenerit in terra, quicquid petieritis, fiet vobis. Si duobus hominibus, quanto magis duobus populis? Simul nos domino prosternamus, participamini nobiscum vnitatem, participemur vobiscum dolorem, & caritas cooperiat multitudinem peccatorum.* Hic rursus peccatorum remissionem videmus adscribi precibus. Atque ita CYPRIANVS id intelligit, quando lapsos in idololatriam sic adloquitur [o]: *Rogamus vos, vt pro vobis Deum rogare possimus. Preces ipsas ad nos prius vertimus, quibus Deum pro vobis, vt misereatur, oramus.* EVSEBIVS post CLEMENTEM ALEXANDRINVM notat, fuisse hanc methodum, qua *S. Ioannes* apostolus veniam obtinuerit cuidam adolescenti, qui pie in ecclesia educatus perditissimus latro, montibus occupatis, euaserat. *Crebris orationibus*, inquit [p], *Deum deprecans non prius abscessit, quam illum ecclesiæ restituisset, magnumque sinceræ pœnitentiæ exemplum & iteratæ regenerationis ingens documentum & conspicuæ resurrectionis tropæum omnibus ostendisset.* Ita quoque TERTVLLIANVS, catholicæ ecclesiæ adhuc addictus, *CHRISTVM* repræsentat, tamquam deprecationem suam lacrimis ecclesiæ iungentem, eaque veniam pœnitentibus peccatoribus impetrantem. *Aequi illi*, (fratres christiani) inquit [q], *quum super te lacrimas agunt, CHRISTVS patitur, CHRISTVS patrem deprecatur. Facile impetratur semper, quod filius postulat.* Concilium primum *Arausicanum* rationem præscribens reconciliandi hæreticos, in

(m) Ibid. cap. XVIII.
(n) Augustin. de bapt lib. II c. XIII.
(o) Cyprian. de lapsis p. 136. (p. 97. edit. Amstel.)
(p) Euseb. lib. III. c. XXIII. ex Clement. Alex. tract. Quis diues saluetur? *δαψιλέσι μὲν εὐχαῖς ἐξαιτούμενος -- ὁ πρότερον ἀπῆλθε ὥς φασι, πρὶν αὐτὸν ἀποκατέστησε τῇ ἐκκλησίᾳ· διδοὺς μέγα παράδειγμα μετανοίας ἀληθινῆς, καὶ μέγα γνώρισμα παλιγγενεσίας, τρόπαιον ἀναστάσεως βλεπομένης.*
(q) Tertull. de pœnit. c. X.

mor-

mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ait [r]: *Si deſit epiſcopus, a presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placet.* Quæ benedictio idem erat atque impoſitio manuum & precatio. Nam vt impoſitio manuum per figuram ſemper inuoluebat precationem, cum impoſitione manuum, tamquam externo ſigno ſiue cærimonia precationi annexa: Ita hæ duæ coniunctim ſumtæ illud ſunt, quod veteres ſemper intelligunt per benedictionem. Vt adeo, quando concilium eos, qui in hæreſi baptizati ſint, eccleſiæ reconciliari ſiue abſolui iubet per benedictionem, manifeſtum ſit, preces intelligi, tamquam propria abſolutionis eorum media. Et idem eſt, quod in aliis canonibus [s] ſtatuitur, quod hæretici ſic baptizati in communionem recipi debeant cum chriſmate & manus impoſitione, hoc eſt, vnctione ad obſignandum confirmandumque eos cum ſpiritu, (qui in hæretico eorum baptiſmate defuerat;) & precibus cum manus impoſitione, ad dandam eis pacem & communionem eccleſiæ. De qua reconciliandi & abſoluendi pœnitentes hæreticos, extra eccleſiam baptizatos, ratione paullo diſtinctius diſſerendi occaſionem habebimus in poſterum. Heic tantum adiicimus teſtimonium AMBROSII [t], qui dicit, ſacerdotes mandatum exſequi datum a *CHRISTO* apoſtolis *Ioan.*

(r) Concil. Arauſican. c. II.

(s) Concil. Arelat. II. c. XVII. Bonoſiacos, quos baptizari in trinitate manifeſtum eſt, --- cum chriſmate & manus impoſitione recipi ſufficit.
Leo epiſt. XCII. ad Ruſtic. c. XVI. Per manus impoſitionem, inuocata virtute ſpiritus ſancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi ſunt.
Vid. Siricium epiſt. I. ad Himerium cap. I. Quos nos cum Nouatianis aliisque hæreticis, ſicut eſt in ſynodo conſtitutum, per inuocationem ſolam ſeptiformis ſpiritus, epiſcopalis manus impoſitione, catholicorum conuentui ſociamus.
Innocent. epiſt. II. ad Victricium c. VIII. Vt venientes a Nouatianis vel Montenſibus, per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur. Id. epiſt. XVIII. ad Alexandr. c. III. Arianos præterea ceteraſque huiuſmodi peſtes, quia eorum laicos conuerſos ad dominum, ſub imagine pœnitentiæ ac ſancti ſpiritus ſanctificatione per manus impoſitionem ſuſcipimus &c. Id. epiſt. XXII. c. IV. Noſtræ lex eſt eccleſiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſint, per manus impoſitionem laicam tantum tribuere communionem &c.

(t) Ambroſ. de ſpirit. ſancto lib. III. c. XIX.

XX, 23. remittendi peccata, tamquam deprecatores. *Isti* (homines) *rogant, diuinitas donat, humanum obsequium, sed munificentia* (siue condonatio) *supernæ est potestatis.* Vt adeo, si hæc non vna sola ratio est, per quam ministri Christi potestate donantur remittendi peccata, vt quidam de ipsis schismaticis definierunt; certe tamen aliqua ratio fuerit, & generatim quidem vsitata in ecclesia antiqua, quemadmodum ex adductis testimoniis euidenter apparet, & ex iis, quæ sequentur, adhuc euidentius apparebit.

§. VI.

De iudiciali pœnitentium absolutione, facta tandem per restitutionem in pacem & plenam communionem.

PRECES enim non mediocrem partem habebant in magna illa & vltima pœnitentium absolutione, quando, exacta canonica pœnitentia sua, solemniter coram altari reconciliabantur & in pacem ac perfectam communionem ecclesiæ recipiebantur. Heic celebratissima illa peccata remittendi & peccatores absoluendi ratio erat, de qua tam multa in patrum & conciliorum leguntur monumentis, vbi de pœnitentiali disciplina & absolutione peccatorum loquuntur. Hoc est, quod generatim intelligitur per vetustas illas phrases: *dare pœnitentibus pacem, restituere eos in communionem, reconciliare ecclesiæ, soluere eorum vincula, dare eis veniam & indulgentiam, remittere peccata*, qui tot diuersi modi sunt hanc vnam rem exprimendi, nempe solemnem rationem absoluendi publicos pœnitentes & admittendi eos ad plenam communionem, postquam canonicam suam pœnitentiam legitime peregissent. Atque hæc reliquas absolutionis methodos comprehendit, excepta illa absolutionis baptismalis. Nam, vti antea obseruauimus, nullus vmquam pœnitens, semel rite baptizatus, ad communionem per secundum aliquod baptisma admittebatur: Sed absolutionem habebant precum & impositionis manus, & absolutionem eucharistiæ, & declaratiuam absolutionem verbi ac doctrinæ. Solemnes enim preces pro illis ad Deum, ad absolutionem ab ipso eis procurandam, fiebant; & solemnis manus impositio, ad significandam eorum absolutionem ipsis dabatur; statimque illis eucharistia porrigebatur, ad restituendum eos in communio-

nio-

nionem altaris; & tandem fiebat declaratio, quod iam denuo in societate & pace essent ecclesiæ & in gratia cum Deo, quantum humana intelligentia de illis iudicare posset. Vnde nonnulli ex vetustis scriptoribus non nisi duo agnoscunt absolutionis genera, absolutionem baptismalem, quæ omnem pœnitentialem disciplinam antecedit; & hanc, qua publici pœnitentes communioni altaris reconciliantur; quia hæc posterior reliqua absolutionis genera omnia in diuersis actibus & cærimoniis, in eius collatione vsitatis, comprehendit. Ita supra audiuimus CYRILLVM ALEXANDRINVM [u] in expositione horum verborum mandati, *Ioan.* XX, 23. *Quorum peccata remiseritis, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*, edisserentem: *Remittunt peccata vel retinent spiritu adflati homines duobus modis. Vel enim dignos ad baptismum vocant, vitæ nimirum grauitate & constantia fidei iam probatos homines, vel prohibent & a gratia diuina arcent eos, qui nondum digni sunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt ac retinent, nempe quum filios ecclesiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoscunt.* Iam quum ministri Christi multa ratione apti & legitimi æstimatores sint ἱκανότητος hominum ad recipiendum baptismum pariter & eucharistiam, magna vtique potestas & auctoritas data illis erat in vtroque hoc casu examinandi hominum vitam & fidem, & iudicandi, quinam digni & quinam haud digni essent, vt hæc mysteria reciperent; adeoque & administrandi, vel non administrandi illis hæc ipsa, quæ media erant remissionem peccatorum digne recipientibus impertiendi; atque ita absoluta quadam auctoritate iudiciali in externa harum rerum administratione prædití erant, respectu habito ad externam communionem ecclesiæ, etsi non absoluta auctoritate in conscientiam respectu Dei, qui vnus solus, proprie loquendo, peccata remittere potest & absoluere peccatorem. Sic duplici ratione in his rebus agebant; tamquam iudices respectu status animi hominum, sub eorum cadentis cognitionem, an ad recipienda sacramenta idonei essent; & respectu temporis ac opportunitatis, quando ad eorum participationem admitti illos expediret; habentes potestatem prorogandi vel contrahendi tempus, prout de negligentia vel industria

(u) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. tom. IV. p. 1101. cit. §. II. sub litt. (u) p. 192.

ſtria petentium eis conſtabat. Agebant autem ſolum tamquam deprecatores pro illis apud Deum in rebus, directe & proprie ad purificandam a peccatis conſcientiam pertinentibus, quæ non in hominum ſitæ ſunt poteſtate, ſed tantum modo quodam miniſteriali, ad faciendum ea, quæ tamquam media gratiæ conferre poſſunt ad abſolutionem & remiſſionem peccatorum obtinendam a Deo, in cuius ſolius manu abſoluta poteſtas eſt remittendi peccata. Hic verus ſtatus eſt quæſtionis, quæ ad diuerſa abſolutionis genera, in eccleſia veteri vſitata, attinet, ſpeciatim ad eam abſolutionem, quæ publicis pœnitentibus, quum in communionem reſtituerentur, impertiebatur; cuius rationem & cærimonias, cum aliis annexis circumſtantiis, iam paullo diſtinctius explanabimus.

LIBRI DECIMI NONI

CAPVT SECVNDVM

DE CONSVETVDINIBVS, RITIBVS ET CAERIMONIIS, IN PVBLICA PECCATORVM ABSOLVTIONE OLIM OBSERVATIS.

§. I.

Nulli peccatores antiquis temporibus ante exactam legitimam pœnitentiam abſoluti, niſi in extremo mortis periculo.

QVANDO peccatores legitimam exegerant pœnitentiam & diuerſos diſciplinæ gradus, diſtinctis pœnitentium in eccleſia ordinibus praſcriptos, compleuerant, ad plenam & perfectam communionem per magnam & vltimam reconciliatoriam abſolutionem admittebantur. Hæc autem priſcis temporibus nullis indulgebatur, antequam plenum pœnitentiæ tempus abſoluiſſent, niſi imminente morte res eorum deſperata ſuaderet, vt benignius tractarentur & aliqua eis tribueretur indulgentia, quam nihil niſi hæc extrema neceſſitas procurare eis poterat. Indulgentiæ tunc temporis non emebantur & vendebantur, vti proh pudor! in poſterioribus ſæculis. Multo minus nuda confeſſio ſufficiebat ad impetrandam alicui abſolutionem, antequam formalem & ſeriam pœnitentiam, ad ſatisfaciendum eccleſiæ, egiſſet. In *Audianis* hæreticis huius rei

rei culpa erat, vti fidem nobis facit THEODORETVS [a]. Nam non tantum abſolutam ſibi arrogabant auctoritatem, perinde ac *Donatiſtæ*, condonandi peccata ex propria poteſtate; ſed remiſſionem etiam peccatorum tribuebant nude confeſſis, non requirentes vllos fructus pœnitentiæ, nec tempus ad eos manifeſtandos definientes, ſicut leges eccleſiæ numquam non præcipiebant. Erant etiam nonnulli presbyteri in eccleſia tempore CYPRIANI, qui gratificandi ſtudio vel turpis lucri cauſſa lapſos, nondum acta pœnitentia, ad communionem admittere præpoſtere properabant. Et martyres eorum artificiis ac fraudibus inducebantur, vt apud epiſcopos pro iſtiuſmodi peccatoribus deprecarentur, ab eiſque fere poſcerent & flagitarent, vt illos ſtatim in communionem reſtituerent. CYPRIANVS autem hanc temeritatem & abuſum, diuerſis ad clerum [b] & martyres & ipſam plebem datis epiſtolis, acriter perſtringebat, oſtendens iniquitatem & detrimentum huius praxeos; & inprimis narrans populo, quod hæc intempeſtiua in clericis indulgentia & facilitas ad dandam illis iſtiuſmodi præpoſteram pacem, re vera pacem non det ſed deſtruat; nec veram eis communionem tribuat, ſed tantum eorum impediat ſalutem. Similem animaduerſionem in eorum arrogantiam facit AMBROSIVS [c], qui eiuſmodi præpoſteram ſui reſtitutionem flagitabant. *Nonnulli*, inquit, *ideo poſcunt pœnitentiam, vt ſtatim ſibi reddi communionem velint. Hi non tam ſe ſoluere cupiunt,*

(a) Theodoret. de fabulis hæretic. lib. IV. c. XIII. (al. X.) Οὗτοι ἄφεσιν ἁμαρτημάτων ποιεῖσθαι νεανιεύονται· διχῆ γὰρ τὰς ἱερὰς βίβλους μετὰ τῶν διελόντες, διαφερόντως γὰρ ταύτας νομίζουσιν ἀποκρύφους καὶ μυστικάς, καὶ στιχηδὸν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεθεικότες, διαβαίνειν ἕκαστον μεταξὺ τούτων κελεύουσι, καὶ τὰ πλημμεληθέντα ὁμολογεῖν· εἶτα τοῖς ὡμολογηκόσι δωροῦνται τὴν ἄφεσιν, οὐ χρόνον ὁριζόμενοι εἰς μετάνοιαν, καθὰ κελεύουσιν οἱ τῆς ἐκκλησίας θεσμοί, ἀλλ' ἐξουσίᾳ ποιούμενοι τὴν συγχώρησιν. *Hi peccatorum remiſſionem dare ſe iactant. Duas enim in partes libros ſacros cum adulterinis diuidentes (hos enim eximie arcanos & myſticos exiſtimant) & ordine hinc inde collocantes, inter hos iubent tranſire vnumquemque & peccata ſua confiteri: deinde confeſſis dant veniam, non tempus ad pœnitentiam definientes, ſicut eccleſiæ leges præcipiunt, ſed poteſtate condonantes.*

(b) Cyprian. epiſt. X. al. XVI. ad clerum tot. p. 37. (p. 194. ſeq. edit. Amſtelod. MDCC.) Epiſt. X. al. XV. ad martyres tot. p. 34. (p. 192 - 194. cit. edit.) It. de lapſis p. 128. (p. 92. 93.)

(c) Ambroſ. de pœnitent. lib. II. c. IX.

quam

quam sacerdotem ligare. Suam enim conscientiam non exuunt, & sacerdotis induunt, cui praeceptum est: Nolite sanctum dare canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos. Peccare igitur magnopere sacerdotes, docet AMBROSIVS, si homines, qui nulla ediderint signa pœnitentiæ, ad communionem contra leges ecclesiæ admittant. Vnus quidem casus erat, in quo homines priuatim reconciliari poterant, etiamsi nondum vniuersum pœnitentiæ cursum confecissent; si nimirum magno & iam desperato morbo decumberent. Verum hic casus extraordinarius erat & vna sola exceptio, quam regula vniuersalis admittebat; priuataque tantum, non solemnis & publica erat reconciliatio. Quid? quod hoc ipso in casu, vt supra [*] ostendimus, canones prouiderint, vt si æger conualesceret, id quod de pœnitentia sua reliqui fecerat, in cursu, publicis pœnitentibus constituto, perficeret, antequam solemniter coram altari reconciliaretur. Vt adeo mos absoluendi peccatores, qui integri sunt & sani, ante actam pœnitentiam, non tantum pro nouitio invento, sed grandi quoque abusu & corruptione veteris disciplinæ, posteriorum sæculorum deprauationi originem suam debente, habendus sit.

§. II.

Pœnitentes publice reconciliati in cilicio coram altari.

QVOD ad modum antiquæ reconciliationis attinet, ita plerumque solebat peragi. Quando peccator pœnitentiæ suæ cursum confecerat, ad altare adducebatur eodem, quo pœnitentiam suam peregerat, habitu, hoc est, cilicio indutus, ibique sub solemnibus precibus, lacrimis & impositione manus in plenam communionem recipiebatur. De cilicio mentio fit in concilio primo *Toletano* [d]; & locus reconciliationis altare esse dicitur, non tantum in isthoc concilio, sed in OPTATO [e] etiam, qui loquens ad *Donatistas* de eorum more reconciliandi pœnitentes (qui idem erat atque ille, qui in ecclesia

(*) Lib. XVIII. cap. IV. §. II. pag. 161.

(d) Concil. Tolet. I. c. II. Publicam pœnitentiam gerens sub cilicio, diuino reconciliatus altario.

(e) Optat. lib. II. p. 57. (p. 52. edit. Parif. MDCLXXIX.) Inter vicina momenta, dum manus imponitis & delicta donatis, mox ad altare conuersi, dominicam orationem prætermittere non potestis.

ca-

catholica obtinebat) dicit, quod eodem tempore, quo manus imponant peccatoribus eorumque donent delicta, ad altare conuersi dominicam orationem recitent. Ita quoque HIERONYMVS [f] episcopum populo orationem indicere ait, si quem satanæ traditum altario reconciliet.

§. III.

Interdum adhuc solemnius ante apsidem.

In quibusdam tamen casibus, si crimen solito esset notius atque cum vniuersi populi scandalo patratum, is, a quo id admissum fuerat, exempli edendi caussa loco patentiore ante apsidem, in totius populi conspectu, absolutionem recipiebat. Hoc e quodam concilii tertii *Carthaginensis* [g] canone discimus, qui in codice *Africano* interpositus ita decernit: *Cuiuscumque pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod vniuersam ecclesiam commouerit, ante apsidem manus ei imponatur*, hoc est, absoluatur. Inter viros quidem eruditos de huius canonis sensu non exacte conuenit. DV FRESNIVS [h], post BALSAMONEM & ZONARAM, apsidem pro vestibulo ecclesiæ accipit; & ZONARAS eam manuum impositionem intelligi putat, qua pœnitentiæ agendæ copia facta sit. ALBASPINAEVS [i] aspidem idem cum ambone denotare censet, vbi tertii gradus pœnitentes, dicti substrati, in terram sese abiicientes manus impositionem receperint; & ad hanc manus impositionem, ante dicto canoni me-

(f) Hieron. dialog. contr. Lucif. c. II. Sacerdos -- indicta in populum oratione, altario reconciliat.

(g) Concil. Carth. III. c. XXXII. Vid. Cod. Afric. c. XLIII. *Οὑτινοσδήποτε δὲ μετανοῦντος, εἰ πύβλικον καὶ τεθρυλλημένον ἐστὶ τὸ ἔγκλημα, τὸ σύμπασαν τὴν ἐκκλησίαν κινῆν, πρὸ τῆς ἀψῖδος τούτῳ ἡ χεὶρ ἐπιτεθῇ.*

(h) Du Fresne, commentar. in Paulum Silentiarium p. 537. Ita porro *ἀψῖδα* interpretatur Zonaras in can. XLVI. concil. Carthag. *τὸ γὰρ πρὸ τῆς ἀψῖδος, πρὸ τῶ προπυλαίῳ ἐστίν.* Vnde quum in synodo III. Carthaginensi can. XXXII. cauetur, vt iis, quorum crimina publica sunt, ante apsidem manus imponatur; id videtur intelligendum de apside narthecis, vbi consistebant pœnitentes, non vero de absida, seu concha altaris.

(i) Albaspin. not. in concil. Carth. III. can. XXXII. Canonis huius veram hanc sententiam esse censeo, si, vnde omnium fidelium exulcerantur animi, quod quidem omnium oculis pateat, peccatum crimenque atrocissimum patratum sit, omnino esse præstandum, vt a quo id admissum est, is præter communem aliorum consuetudinem atque morem, supplicio quodam exquisito, quod pro exemplo sit, pœnas luat: sed ita, vt ne transuersum vnguem a

mora-

moratam, præcipue referendam esse existimat, hoc tamen cum discrimine, quod, quum alii pœnitentes manus impositione retro ambonem purgarentur, hi publicorum & vulgatissimorum criminum rei, de quibus canon loquitur, ante apsidem in omnium oculis purgati sint. Existimat enim, vltimam absolutionem eodem eis loco datam esse, & hunc verum sensum manus impositionis in hoc canone esse iudico.

§. IV.

Absolutio ad altare semper data cum impositione manuum & precibus.

QVOQVOMODO autem hæc res se habuit, certum est, quicumque sensus huius canonis esse potest, quod magna & vltima publicorum peccatorum absolutio semper peracta sit in formula supplicatoria cum impositione manuum & precibus. Manifestum hoc est ex ante citatis OPTATI & HIERONYMI testimoniis. CYPRIANVS sæpius hac de re loquitur, tamquam vsitata cum in publica tum priuata reconciliatione. *Pœnitentia*, inquit alicubi [k], *agitur iusto tempore, & exomologesis fit, inspecta vita eius, qui agit pœnitentiam; nec ad communionem venire quis potest, nisi prius illi ab episcopo & clero manus fuerit imposita.* Hoc

præscripto cærimoniarum, aut asperitatum, quæ tertio gradu comprehenduntur, in terram sese abiiciat, crebra illa manuum impositione ante apsidem purgetur, ceteraque precum ac purgationum genera non negligat, idque non illo protrito, aut vsitato, aut aliis tertii gradus pœnitentibus destinato, retro ambonem loco fiat, sed ante apsidem: hoc est in patenti ecclesia, & in loco, vnde eiusmodi pœnitentes eorumque purgationes ab omnibus conspici possent. Omnibus quidem pœnitentibus tertii gradus manus crebro imponebantur, & purgabantur retro ambonem, qui locus est extra: sed iuxta chorum, vt vocant: an vero ante apsidem idem fit, ac retro ambonem, & hoc canone nihil aliud sibi velint patres, nisi vt retro ambonem purgentur eiusmodi grauia crimina (alibi enim, si ita visum fuisset episcopo, poterat purgari) an vero ante apsidem, lectoris erit iudicium. Quæcumque tandem sit huiusce vocis, *ante apsidem*, ratio & significatio, certum est, huiusce canonis mentem esse, vt eorum grauissimorum criminum pœnitentia & purgatio in omnium oculis constituatur, exemplique cuiusdam vim rationemque propositi subeat. Nec video, cur non ea ratione explicandus sit canon ille, omissa illa & posthabita tot dissimilium explicatione mole superuacanea.

(k) Cyprian. epist. XII. al. XVII. ad plebem p. 39. (p. 196. 197. edit. Amstel.)

aliis

aliis in locis [*l*] repetit, & tum heic tum alibi de presbyteris suis quibusdam queritur [*m*], quod contra hanc regulam poenitentibus, nondum manu eis ab episcopo & cleris imposita, dent eucharistiam. Ostendit etiam, priuatam reconciliationem poenitentium, in mortis periculo constitutorum, in eumdem modum peragi: *Si incommodo aliquo*, inquit [*n*], *& infirmitatis periculo occupati fuerint, non exspectata praesentia nostra, apud presbyterum quemcumque praesentem, vel si presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus coeperit, apud diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possunt, vt manu eis in poenitentia imposita veniant ad dominum cum pace.* Ex quibus videmus, eum non de intermedia manus impositione loqui, quae crebro dabatur tertii ordinis poenitentibus, dictis substratis, dum agerent poenitentiam; sed de vltima etiam manus impositione, quae poenitentibus, quum communioni ecclesiae demum reconciliarentur, tribuebatur. Hanc multi canones idcirco vocant reconciliatoriam manus impositionem, vt ab omnibus reliquis, tam in poenitentia quam extra poenitentiam dari solitis, distinguant. Ista consuetudo dandi moribundis poenitentibus reconciliationem per huiuscemodi manus impositionem in *Africa* adhuc obtinuit tempore AVGVSTINI & concilii *Carthaginensis* quarti. Hoc enim con-

(*l*) Cyprian. epist. X. al. XVI. p. 37. (p. 195., Quum in minoribus peccatis agant peccatores poenitentiam iusto tempore, & secundum disciplinae ordinem ad exomologesin veniant & per manus impositionem episcopi & cleri ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore, persecutione adhuc perseuerante, nondum restituta ecclesiae ipsius pace ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum poenitentia acta, nondum exomologesi facta, nondum manu eis ab episcopo & clero imposita, eucharistia illis datur &c.

(*m*) Vid. Cyprian. de lapsis p. 136. (p. 97.) Epist. XII. al. XVII. p. 39. (p. *197.*) Epist. XI. al. XV. ad martyres p. 34 (p. 192. 193.)

(*n*) Cyprian. epist. XIII. al. XVIII. p. 40. (pag. 197. edit. Amstel.) It. epist. XIV. al. XIX. p. 41. (p. 198.) Satis plene scripsisse me ad hanc rem proximis litteris ad vos factis credo, vt qui libellum a martyribus acceperunt, & auxilio eorum adiuuari apud dominum in delictis suis possunt, si premi infirmitate aliqua & periculo coeperunt, exomologesi facta, & manu eis a vobis in poenitentia imposita, cum pace a martyribus sibi promissa ad dominum remittantur. Epist. XV. al. XX. p. 43. (p 200.) mandaui vt -- si qui libello a martyribus accepto de saeculo excederent, exomologesi facta, & manu eis in poenitentia imposita, cum pace sibi a martyribus promissa ad dominum remitterentur.

cilium ita decreuit [*o*]: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, accipiat pœnitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem & infundatur ori eius eucharistia.* Aliis autem in locis sola eucharistia morti vicinis pœnitentibus dabatur, tamquam viaticum, si pœnitentiam, dum salui essent & incolumes, non omnino absoluissent; & si conualescerent, pœnitentiam in cœpto cursu finire debebant; & si quando veræ pœnitentiæ signa per dignos fructus edidissent, publice in communionem recipiendi erant cum reconciliatoria manus impositione, quemadmodum hoc in casu concilium *Arausicanum* primum [*p*] definiuit. Iam licet nulla precum mentio in hoc genere reconciliationis facta sit, semper tamen intelligenda est secundum AVGVSTINVM [*q*], quando ait: *Quid aliud est impositio manus nisi oratio super hominem?* Vnde hæc ab ipso [*r*] aliisque scriptoribus clarius dicitur *oratio manus impositionis*. Cuius quædam formulæ pro pœnitentia & aliis benedictionibus in auctore *constitutionum apostolicarum* [*s*] videri possunt. Speciatim

(*o*) Concil. Carthagin. IV. c. LXXVI.

(*p*) Concil. Arausic. I. c. III. Quod si supernixerint, stent in ordine pœnitentium, vt ostensis necessariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem reconciliatoria manus impositione recipiant. Vid. hunc canonem plenius citatum lib. XVIII. cap. IV. §. III. pag. 162. seqq.

(*q*) Augustin. de bapt. lib. III. c. XVI.

(*r*) Augustin. de peccator. meritis lib. II. c. XXVI. Neque vnius modi est sanctificatio: nam & catechumenos secundum quemdam modum suum per signum Christi & *orationem manus impositionis* puto sanctificari, cetera.
Clem. Alex. pædagog. lib. III. c. XI. p. 291. edit. Oxon. *τίνι γὰρ ὁ πρεσβύτερος ἐπιτίθησι χεῖρα; τίνα δὲ εὐλογήσει; Cui enim manum imponit presbyter? Cui autem benedicet?*
Euseb. histor. lib. I. c. XIII. *ὃς καὶ αὐτὸς προσελθὼν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπεσεν, εὐχάς τε διὰ χειρὸς λαβὼν ἐθεραπεύθη. Qui [Abdus] quum supplex ad Thaddæi vestigia pronolutus esset, benedictionem ab eo per manus impositionem accipiens sanatus est.* Lib. VII. c. II. *παλαιοῦ γέ τοι κεκρατηκότος ἔθους, ἐπὶ τῶν τοιούτων μόνῃ χρῆσθαι τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ. Quippe antiqua consuetudo inualuerat, vt in eiusmodi hominibus* (hæreticis ad ecclesiam redeuntibus) *sola manuum impositio cum precationibus adhiberetur.*
Constit. apostol. lib. VIII. c. IX. *χειροθεσία καὶ εὐχὴ ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ. Impositio manuum & oratio pro pœnitentibus.*

(*s*) Constit. lib. VIII. c. IX. *παντοκράτορ Θεὲ αἰώνιε, δέσποτα τῶν ὅλων, κτίστα καὶ πρύτανι τῶν πάντων· ὁ τὸν ἄνθρωπον κόσμου κόσμον ἀναδείξας διὰ Χριστοῦ, καὶ νόμον δοὺς αὐτῷ ἔμφυτον καὶ γραπτὸν, πρὸς τὸ ζῆν αὐτὸν ἐνθέσμως, ὡς λογικόν*

de

de reconciliandis pœnitentibus præcipitur, vt episcopus [t] eos recipiat in communionem cum manus impositione, & vniversæ ecclesiæ pro eis precatione. Formula huius precationis in fine liturgiæ *S. Iacobi* exstat vocaturque εὐχὴ ἱλασμοῦ, *oratio propitiationis*, quæ ad CHRISTVM dirigitur verbis sequentibus: *Domine* [u] *Iesu Christe, fili Dei viuentis, agne & pastor; qui tollis peccata mundi, qui debita duobus debitoribus remisisti, & peccatrici mulieri remissionem peccatorum eius concessisti, qui sanitatem paralytico, cum*

καὶ ἁμαρτόντι ὑποθήκην δοὺς πρὸς μετάνοιαν τὴν σαυτοῦ ἀγαθότητα· ἐπίδε ἐπὶ τοὺς κεκλικότας σοι αὐχένα ψυχῆς, καὶ σώματος· ὅτι οὐ βούλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, ὥστε ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ ζῆν· ὁ Νινευιτῶν προσδεξάμενος τὴν μετάνοιαν· ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ τὸν υἱὸν προσδεξάμενος, τὸν κατεφαγόντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀσώτως, πατρικοῖς σπλάγχνοις, διὰ τὴν μετάνοιαν· αὐτὸς καὶ νῦν πρόσδεξαι τῶν ἱκετῶν σου τὴν μετάγνωσιν· ὅτι οὐκ ἔστιν, ὃς οὐχ ἁμαρτήσεταί σοι· ἐὰν γὰρ ἁμαρτίας παρατηρήσῃ, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι· καὶ ἀποκατάστησον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ προτέρᾳ ἀξίᾳ καὶ τιμῇ, διὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν. δι' οὗ σοι δόξα καὶ προσκύνησις, ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. *Omnipotens Deus aeterne, domine vniuersorum, creator & rector cunctorum; qui hominem mundi mundum, siue ornamenti ornamentum effecisti per Christum, & legem ei dedisti innatam, & scriptam, vt legitime viueret, tamquam ratione præditus; quique ei, postquam peccauit, tribuisti bonitatem tuam, incitamentum ad pœnitentiam: respice in eos, qui ceruicem animæ & corporis inclinauerunt tibi: quia non vis mortem peccatoris, sed pœnitentiam, vt auertat se a via sua mala & viuat. Qui Niniuitarum pœnitentiam recepisti; qui vis omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; qui paternis visceribus suscepisti filium illum, bonorum suorum decoctorum prodigum ac luxuriosum, quod eum pœniteret facti: ipse nunc quoque accipe supplicum tuorum pœnitentiam; quia non est, qui non peccet tibi: Si enim iniquitates obseruaueris, domine, domine, quis sustinebit? quoniam apud te propitiatio est; & restitue illos sanctæ ecclesiæ tuæ, in priorem dignitatem ac honorem, per Christum Deum ac saluatorem nostrum; per quem tibi gloria & adoratio, in sancto spiritu, in secula. Amen.* Ibid. cap. XXXIX. Vid. lib. XIII. cap. X. §. VIII. volum. V. pag. 323. 324.

(t) Constitut. lib. II. c. XVIII. καὶ προσκλαύσαντα εἰσδέχου, πάσης τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένης, καὶ χειροθετήσας αὐτὸν ἔα λοιπὸν εἶναι ἐν τῷ ποιμνίῳ. *Et ingemiscentem, vniuersa precante pro eo ecclesia, recipe, manuque imposita, permitte, vt deinceps cum grege maneat.*

(u) Liturg. Iacobi in biblioth. patr. Græc. Latin. tom. II. p. 23. Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ υἱὲ τοῦ Θεοῦ ζῶντος, ἀμνὲ καὶ ποιμήν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τὰ δάνεια τοῖς δυσὶ χρεωφειλέταις χαρισάμενος, καὶ τῇ ἁμαρτωλῷ τὴν ἄφεσιν τῶν

remissione peccatorum eius largitus es: remitte, condona, ignosce, Deus, peccata nostra voluntaria & non voluntaria, quæ prudentes & imprudentes perpetrauimus, quæ per transgressionem & inobedientiam fecimus; quæ spiritus tuus sanctissimus melius nouit, quam nos serui tui: & si quid a mandatis tuis vt homines carnem gestantes, & mundum hunc inhabitantes, vel a diabolo seducti aberrarunt siue dicto siue facto; vel in maledictionem inciderunt, aut peculiari anathemate irretiti sunt, rogo & precor ineffabilem tuam benignitatem, vt verbo absoluantur: & vt ipsis condones & iusiurandum, & peculiare anathema, secundum bonitatem tuam. Age, domine; exaudi orationem meam pro seruis tuis, & prætermitte, vt iniuriarum immemor, omnia eorum errata: ignosce ipsis omne delictum & voluntarium & inuoluntarium; libera eos ab æterno supplicio. Tu enim es, qui præcepisti nobis, dicens; Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata in cælis, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta in cælis; quoniam tu es Deus noster, Deus, qui misereri, seruare & dimittere peccata potes; ac te gloria decet, cum patre sine principio & spiritu viuifico; nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

SIMILES formulæ absolutionis per preces adhuc in ecclesia *Græca* in vsu sunt, quomodo videre est in IACOBI GOAR [w] *eucho-*

ἁμαρτιῶν αὐτῆς δούς, ὁ τὴν ἴασιν τῷ παραλυτικῷ δωρησάμενος, σὺν τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον ὁ Θεὸς τὰ πλημμελήματα ἡμῶν τὰ ἑκούσια, τὰ ἀκούσια· τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ· τὰ ἐν παραβάσει καὶ παρακοῇ γενόμενα· ἃ οἶδε τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον ὑπὲρ τοὺς δούλους σου· καὶ εἴ τε τῶν ἐντολῶν σου ὡς ἄνθρωποι σάρκα φοροῦντες, καὶ τὸν κόσμον τοῦτον οἰκοῦντες, ἢ ἐκ τοῦ διαβόλου ἐπλανήθησαν, εἴτε ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ· εἴτε ὑπὸ κατάραν ὑπέπεσαν, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι, παρακαλῶ καὶ δέομαι τὴν ἄφατόν σου φιλανθρωπίαν, τῷ μὲν λόγῳ λυθῆναι· συγχωρηθῆναι δὲ αὐτοῖς καὶ τῷ ὅρκῳ καὶ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι κατὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα· ναὶ δέσποτα κύριε εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου ὑπὲρ τῶν δούλων σου, καὶ πάριδε ὡς ἀμνησίκακος τὰ ἐπταισμένα αὐτῶν ἅπαντα· συγχώρησον αὐτοῖς πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἀπάλλαξον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου κολάσεως· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐντειλάμενος ἡμῖν λέγων, ὅτι, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, Θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας, δυνάμενος· καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ πατρί, καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

(w) Goar. euchológ. p. 666. Εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐξ ἐπιτιμίων λυομένων· Εὔσπλαγχνε κύριε, ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, ὁ διὰ τοὺς σοὺς οἰκτιρμοὺς ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα διαῤῥήξῃ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῶν πλημμελημάτων, καὶ λύσῃ τὰ δεσμὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πεπεδημένων, καὶ κηρύ-

logio

logio & in THOMAE SMITHI epistola de *Graecæ ecclesiæ statu hodierno* [x].

ξῃ αἰχμαλώτοις ἄφεσιν· σὺ δέσποτα καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, τῇ σῇ ἀγαθότητι ἐλευθέρωσαν τοῦ ἐπικειμένου αὐτῷ δεσμοῦ, καὶ δώρησαι αὐτῷ ἀναμαρτήτως ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ προσιέναι τῇ σῇ μεγαλειότητι μετὰ παρρησίας καὶ καθαροῦ συνειδότος αἰτεῖν τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος· Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. *Benigne domine, bone & humane, qui propter miserationes tuas in mundum unigenitum filium tuum misisti, vt quod erat aduersum nos chirographum peccati deleret, & constrictorum peccatis vincula dirumperet, & captiuis libertatem prædicaret: tu domine etiam seruum tuum N. impositi ei vinculi nexu tua bonitate libera, & vt sine peccato omni tempore ad maiestatem tuam accedat, & cum fiducia, & pura conscientia, abundantem a te misericordiam exposcat, concede. Quia misericors & hominum amator Deus exsistis, & tibi gloriam rependimus, patri & filio & sancto spiritui: nunc & semper & in sæcula sæculorum. Amen.*

(x) Smith's *Account* p. 181. (edit. Latin. Traiect. ad Rhen. MDCXCVIII. p. 122. 123.) Variatur absolutionis formula, quæ pœnitentiarii arbitrio & discretioni relinqui videtur, quum res vna eademque sit diuersis loquendi modis exprimenda. Talis occurrit apud Christophorum Angelum (c. XXII.) scriptorem non omnio in explicandis Græcæ ecclesiæ ritibus contemnendum, κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ὁ χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ, εἰπών, ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκαν οἱ ἀπόστολοι τοῖς ἐπισκόποις, καὶ καθ' ἣν ἐξουσίαν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου μου, ἔσῃ συγκεχωρημένος ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμήν, καὶ μετὰ τῶν δικαίων ἡ μερίς σου. *Secundum potestatem, quam Christus dedit apostolis dicens, Quæcunque solueritis in terra, erunt quoque soluta in cælo, & secundum potestatem, quam apostoli dederunt episcopis; & secundum potestatem, quam ab episcopo meo ipse accepi, eris venia donatus a patre & filio & spiritu sancto, Amen: & cum iustis portio tua.* In precibus condonatoriis, quas exhibet euchologium, ἐπὶ μετανοούντων καὶ ἐξομολογουμένων, *super pœnitentes & confessos* a sacerdote recitandis, ita habetur, αὐτὸς δέσποτα ἄνες, ἄφες, συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας, *Ipse dominus relaxa, dimitte & condona peccata:* τοὺς δούλους σου λόγῳ λυθῆναι εὐδόκησον, *seruos tuos verbo absolui beneuolus dignare;* item, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς συγχώρησον, *vt bonus & misericors Deus condona:* alias, αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς χριστὸς συγχωρήσαι σοι πάντα, ὅσα νῦν ἐνώπιον αὐτοῦ τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι ὡμολογήσω καὶ ὧν ἐπελάθου, *Ipse saluator noster & dominus Iesus Christus condonet tibi omnia, quæ nunc coram ipso meæ tenuitati confessus es & quorum oblitus es:* alias, Αὐτὸς δέσποτα συγχώρησον καὶ τὸν δοῦλόν σου, ὃ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις οἷς ἔπραξε πλημμελήμασι δι' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου καὶ εὐτελοῦς, καὶ διαλλάγηθι καὶ ἕνωσον αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, *Ipse dominus condona seruo tuo propria, quæ commisit peccata, per me indignum & humilem, & ipsi reconciliatus esto, & sanctæ ecclesiæ illum adiunge;* alias, αὐτὸς ὁ θεὸς συγχωρήσῃ σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, *ipse Deus per me peccato-*

IACOBVS VSSERIVS porro [y] ex ALCVINO, *veteri ordine Romano*, & quibusdam *Romanis* cærimonialibus & pontificalibus ostendit, quod eadem formula per multa sæcula in *Latina* etiam ecclesia adhibita fuerit. Atque hoc confirmatur ex vetusto missali *Latino* ab ILLYRICO & BONA cardinali [z] publicato, vbi absolutio sub titulo indulgentiæ habetur his verbis: *Qui mulieri peccatrici omnia peccata dimisit lacrimanti, & latroni ad vnam confessionem claustra aperuit paradisi, ipse vos redemtionis suæ participes ab omni vinculo peccatorum absoluat, & membra aliquatenus debilitata medicina misericordiæ sanata, corpori sanctæ ecclesiæ, redeunte gratia, restituat, atque in perpetuum solidata custodiat. Qui viuit & regnat, cetera.*

POTERANT aliæ etiam absolutionis formulæ addi, sed hæ abunde sufficiunt ad ostendendum, antiquis temporibus magnam & formalem publicorum pœnitentium absolutionem ad altare per manus impositionem & preces fuisse peractam; illam quidem vt medium procurans, & hanc vt ritum declarantem eorum cum Deo & ecclesia reconciliationem.

§. V.

Absolutio per formulam indicatiuam, Ego te absoluo, *ante sæculum duodecimum haud data.*

SI quæras, quando formula indicatiua absolutionis, hoc est, formula, *Ego te absoluo*, loco formulæ deprecatiuæ, *CHRISTVS absoluat te*, primum in ecclesia adhiberi cœpta sit: MORINVS [a] satis superque demonstrauit, nullum eius vsum fuisse ante sæculum duodecimum, vel decimum tertium, non multo ante ætatem THOMAE AQVINATIS, qui ex primis fuit, qui pro ea scripserunt. IACOBVS VSSERIVS, eruditus episcopus nostras [b], nouitatem eius luculenter demonstrauit ex ipso AQVINATE. Hic enim dicit [c], fuisse suo tempore eruditum doctorem, qui reprehenderit formulam indicatiuam absoluti-

rem condonet tibi. Et quandoque breuissime lingua vernacula, ἔς εἴσω συγκεχωρημένος, *sis condonatus.*

(y) Usher. *Answ. to the Challenge*, p. 88.

(z) Bon. rer. liturgic. in appendice p. 763.

(a) Morin. de pœnitent. lib. VIII. c. VIII. IX. X. XI. XII. XIII.

(b) Usher. *Answ. to the Jesuit's Challenge*, p. 89.

(c) Aquin. opuscul. XXII. de forma absolutionis c. V. Addit etiam obiiciendo,

onis

onis, tunc a facerdotibus adhibitam: *Ego abfoluo te;* eamque tantum per modum deprecationis fieri voluerit; dicens, *Guilielmum Altiffiodorenfem*, *Guilielmum Parifienfem* & *Hugonem* cardinalem non ita fenfiffe; fed etiam vix annos triginta elapfos effe, quum omnes hac forma deprecatoria vterentur: *Abfolutionem & remiffionem tribuat tibi omnipotens Deus.* Hoc tempus mutationis ita exacte determinat, vt viri docti [*d*], qui iftam formulam fenfu quodam apte adhiberi poffe concedunt, opinionem fuam de eius nouitate, antecedentibus rationibus inducti, declarare non dubitent.

§. VI.

Quo fenfu ifta formula admitti poffit.

Si porro quæras, quo fenfu indicatiua ifta abfolutionis formula admitti poffit, refpondetur, diuerfis modis eam admitti poffe. 1. Vt actum iurifdictionis, ab eis, quibus poteftas commiffa eft publicos peccatores in communionem recipiendi foluendique vincula excommunicationis, quibus iudicialiter & formaliter per cenfuram ecclefiæ antea conftricti erant. Hoc fenfu non alienum eft ab eo, qui clauem habet iurisdictionis & poteftatis relaxandi æque ac infligendi cenfuras ecclefiafticas, indicatiua formula vti, dicendo, *Ego te abfoluo.* Nam hoc externus tantum poteftatis ecclefiafticæ actus eft, qui ad externam tantum & vifibilem communionem refpicit, non directe autem & proxime adficit confcientiam. Vnde viri quidam docti non tantum illius vfum admittunt, fed re ipfa etiam ita eam adhibitam effe fentiunt in veteri [*e*] ecclefia. Exempli

quod vix triginta anni funt, quando omnes hac fola forma vtebantur. *Abfolutionem* &c. Sed quomodo de omnibus poteft teftimonium perhibere, qui omnes non vidit? cetera.

(*d*) Vid. Fell. not. in Cyprian. de lapfis p. 136. (p. 97. edit. Amftelod. MDCC.) Quamuis nunc temporis formula iudiciaria & poteftatiua, *Ego te abfoluo*, quafi tradita a Chrifto per apoftolos feratur; ex aduerfo compertiffimum habetur, per decem priora fæcula in vfu minime receptam: immo ne adhuc in ecclefia Orientali inualuiffe. Qua de re videantur, quæ diligenter congeffit eruditiffimus Morinus in opere de adminiftr. facr. pœnit. lib. VIII. c. VIII. feqq. *Difcours of the penitential difcipline of the prim. church* chap. III. §. 4. Lond. 1614.

(*e*) Fell. in Cyprian. ibid. Notari poterit, in omni delicto duo fpectanda occurrere, primo offenfam aduerfus Deum, de qua Dauid pfalm. LI. *In te,*

pli caussa, a *Zephyrino* episcopo *Romano*, cui TERTVLLIANVS (iam *Montanista* factus) crimini det [*f*], quod dixerit: *Ego & mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto*; intelligens, quod eos ad pacem & communionem ecclesiæ admiserit, quod *Montanistæ* & post hos *Nouatiani* nullo modo volebant fieri. 2. Hæc indicatiua formula, *Ego te absoluo*, exponi potest nihil amplius denotare, quam declarationem voluntatis Dei erga pœnitentem peccatorem, quod ex optimo, quod de pœnitentia eius ferre sacerdos potest, iudicio, eum coram Deo iudicet esse absolutum, adeoque ipsum absolutum pronuntiet & declaret. Cuiusmodi quid a veteris testamenti sacerdotibus factum obseruat HIERONYMVS: *De sacerdotibus*, inquiens [*g*], *in Leuitico legimus, contaminatione contaminabit eum sacerdos; non quod contaminationis auctor sit, sed quod ostendat eum contaminatum, qui prius mundus plurimis videbatur.* Et alio loco [*h*] idem HIERONYMVS adhuc aptiorem facit obseruationem hac de re, dum quosdam sui temporis episcopos & presbyteros acrius reprehendit, quod sententiam mandati de remittendis peccatis non recte intelligentes sibi iusto plus arrogent in hoc negotio. *Istum locum* (*Matth. XVI*), inquit, *episcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum supercilio adsumunt, vt vel damnent innocentes, vel*

in te solum peccaui, in cuius remedio precibus & resipiscentia vnice proficitur; iuxta illud D. Petri act. VIII, 22. ad Simonem Magum, *pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum:* secundo interuenire offensam aduersus fratres, de qua D. Paulus 1 Cor. VIII, 3. *Peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum, &c.* Cui amoliendæ venia ab ecclesia ceu parte læsa, & illius nomine ab episcopo, qui eidem præest, omnino expetenda est, inde illud apostoli 2 Cor. II, 10. *Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi.* Et quidem quantum ad forum exterius, siue offensam aduersus fratres, locum fortassis habere poterit illa auctoritatiua, quæ in Occidentali ecclesia inualuit, formula, qua & vsus fuisse videtur Zephyrinus Tertulliani sæculo, *Ego mœchiæ & fornicationis debita pœnitentia functis dimitto*, lib. de pudic. c. I. Nec non illa confessorum epist. XL. ad Pam. num. XXVI. *Scias nos vniuersis, de quibus apud te ratio constiterit, dedisse pacem*, & epist. XXI. *vniuersis pacem dimisimus &c.*

(*f*) Tertull. de pudicit. c. I. Pontifex scilicet maximus, episcopus episcoporum, dicit, *Ego &c.*

(*g*) Hieron. lib. VII. in Iesa. XXIII.

(*h*) Hieron. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49.

soluere

soluere se noxios arbitrentur: quum apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quaeratur. Legimus in Leuitico de leprosis, vbi iubentur, vt ostendant se sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc a sacerdote immundi fiant. Non quod sacerdotes leprosos faciant & immundos, sed quod habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere, qui mundus, quiue immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit, sic & heic alligat vel soluit episcopus & presbyter, non eos qui insontes sunt vel noxii (faciens): *sed pro officio, quum peccatorum audierit varietates, scit, qui ligandus sit, quiue soluendus.* Idem obseruat magister sententiarum PETRVS LOMBARDVS (sequens sententiam HIERONYMI) quando ait [*i*]: *In remittendis vel in retinendis culpis id iuris & officii habent euangelici sacerdotes, quod olim habebant sub lege legales in curandis leprosis. Hi ergo peccata dimittunt vel retinent, dum dimissa a Deo vel retenta indicant & ostendunt. Ponunt etiam sacerdotes nomen domini super filios Israel, sed ipse benedicit, vt dicit in Numeris* [*].

3. Indicatiua formula, *Ego te absoluo*, adhiberi potest in quouis externo ministerii actu, qui tamquam medium obtinendi a Deo remissionem peccatorum adhibetur: Exempli gratia, in administratione baptismi vel eucharistiae. Sacerdos non minus dicere potest, *Absoluo te*, quam, *Baptizo te.* Baptismus enim absolutio est, vti antea vidimus. Verum tunc sacerdotis partes hac in re tantum sunt administrare externam formam; Deus autem est, qui internam dat gratiam, & qui spiritualiter baptizat peccatorum remissione. Verumtamen quum sacerdos potestatem habeat externam formam administrandi, dicere potest, *Baptizo te*, vel *Lauo te aqua.* Qui lauandi actus externum a Deo praescriptum medium est conferendi nobis remissionem peccatorum, & internam ablutionem animarum nostrarum in sanguine *CHRISTI* per potestatem spiritus sancti. Ita quoque in administratione eucharistiae, sacerdos dicere potest, *Do tibi corpus CHRISTI*, vel *Absoluo te per corpus CHRISTI*; intellige, quod externum panis elementum ei administret, quod est sacramentale corpus *CHRISTI*, adhiberi iussum tamquam medium, conferendi reale corpus *CHRISTI* omniaque

(*i*) Lombard. sentent. lib. IV. distinct. XVIII. p. 334.
(*) Num. VI, 27.

eius beneficia, quorum vnum eſt abſolutio, ſiue peccatorum remiſſio, digne recipientibus impertita. Eccleſia noſtra vſum formulæ indicatiuæ in vniuerſis hiſce ſignificatibus non præſcripſit, niſi ſemel in officio ægroti, & illic quidem (ſecundum rationem ex HIERONYMO datam) ſcite poteſt exponi declaratio veniæ, peccatori indultæ, ad manifeſta ſinceræ pœnitentiæ ſigna, & optimum, quod de eius conditione miniſter eccleſiæ ferre poteſt, iudicium: vltra quod nemo progredi poteſt niſi καρδιωγνώστης, ad quem ſolum fallendi neſcia & irreuocabilis ſententia abſolutionis pertinet. Sed hæc obiter tantum. Reuertimur iam ad praxin eccleſiæ antiquæ.

§. VII.

Cur chriſma ſeu vnctio manus impoſitioni in reconciliandis cum eccleſia certis hæreticis & ſchiſmaticis interdum addita ſit.

VBI obſeruare poſſumus, quod, præter communem reconciliandi pœnitentes cum eccleſia rationem, ſæpe peculiare aliquid in reconciliatione hæreticorum & ſchiſmaticorum fuerit. Sub triplici enim denominatione ſiue diſtinctione conſiderabantur. Vel enim tales erant, qui baptizati erant in eccleſia, & poſtea ab illa defecerant: Vel ſecundo tales, qui baptizati erant in hæreſi vel ſchiſmate, ſed ſub vſitata baptiſmi formula: vel denique tales, qui ab hæreticis vel ſchiſmaticis baptizati erant in tam corrupta forma, quæ veram ipſius rei naturam & eſſentiam deſtrueret, & baptiſmum omnino nullum redderet & irritum. Qui primi generis erant, eumdem in modum vti reliqui pœnitentes reconciliabantur, confitentes ſolum & eiurantes errores ſuos. Illi vero ſecundi generis, eo quod eis deeſſet verus baptiſmi effectus, hoc eſt, gratia ſiue vnctio ſpiritus ſancti, quam extra eccleſiam in hæreſi vel ſchiſmate habere non potuerant, non tantum cum manus impoſitione reconciliabantur, ſed cum ſancta etiam vnctione ſiue chriſmate illi addito, ad confirmandum eos & denotandum, quod ſpiritum ſanctum pacis, in reditu ſuo ad pacem & vnitatem eccleſiæ, recepiſſent. Et qui tertii erant generis, quia vero deſtituebantur baptiſmo, more gentilium recipiebantur, cum nouo baptiſmo, quia prior eorum, quem habere ſe venditabant, baptiſmus omnino nullus erat & vacuus. Hæc diſtin-

ctio

ctio erat, inter diuersi generis hæreticos facta, & hæc vera fundamenta & rationes erant diuersarum obseruationum in disciplina ecclesiæ in eorum reconciliatione & receptione. Duo posteriora hæreticorum genera vix spectabantur tamquam proprie sic dicti pœnitentes in ecclesia, sed potius recipiebantur sub imagine pœnitentiæ, ab eis agi solitæ, qui aliquando ecclesiæ membra fuerant; quemadmodum INNOCENTIVS pontifex *Romanus* in epistola quadam sua docet; Vbi loquens de nonnullis, qui ab *Arianis* aliisque sectis, rectam baptismi formam retinentibus, baptizati erant, eos suscipi dicit [*k*], sub' imagine pœnitentiæ ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem ad perficiendum baptisma eorum, quod licet datum sit in nomine patris & filii & spiritus sancti, gratia tamen spiritus sancti destituatur, quam habere nequeant nisi ad pacem & vnitatem ecclesiæ catholicæ reuersi. Idcirco eos recipi per manus impositionem & vnctionem chrismatis, si antea vncti non sint. Hoc in diuersis locis aliis [*l*] repetit. Idem illud testimoniis confirmatur SIRICII [*m*], LEO-

(*k*) Innocent. epist. XVIII. ad Alexandr. Arianos ceterasque huiusmodi pestes, quia eorum laicos conuersos ad dominum *sub imagine pœnitentiæ* ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus, non videtur, clericos eorum cum sacerdotii aut ministerii cuiuspiam suscipi debere dignitate: quoniam quibus solum baptisma ratum esse permittimus, quod vtique in nomine patris & filii & spiritus sancti perficitur, nec spiritum sanctum eos habere ex illo baptismate illisque mysteriis arbitramur: quoniam quum a catholica fide eorum auctores desciscerent, perfectionem spiritus, quam acceperant, amiserunt. cetera.

(*l*) Innocent. epist. II. ad Victricium c. VIII. Vt venientes a Nouatianis vel Montensibus, per manus tantum impositionem suscipiantur: quia quamuis ab hæreticis, tamen in Christi nomine sunt baptizati: præter eos, si qui forte a nobis ad illos transeuntes rebaptizati sunt. &c. Conf. epist. XXII. ad episcopos Macedon. c. IV. & V.

(*m*) Siric. epist. I. ad Himer. Tarrac. cap. I. Prima paginæ tuæ fronte signasti, baptizatis ab impiis Arianis, plurimos ad fidem catholicam festinare, & quosdam de fratribus nostris eosdem denuo baptizare velle, quod non licet: quum hoc fieri & apostolus vetet, & canones contradicant, & post cassatum Arianense concilium, missa ad prouincias a venerandæ memoriæ prædecessore meo Liberio generalia decreta prohibeant, quos nos cum Novatianis, aliisque hæreticis, sicut est in synodo constitutum, per inuocationem solam septiformis spiritus, episcopalis manus impositione, catholicorum conuentui sociamus. Quod etiam totus oriens occidensque custo-

NIS [*n*], HIERONYMI [*o*], GENNADII [*p*], auctoris, qui sub nomine IVSTINI MARTYRIS [*q*] delitescit, conciliorum *Arausicani* [*r*] & *Epaonensis* [*s*]. Quae omnia quum in alio ope-

dit: a quo tramite vos quoque posthac minime conuenit deuiare, si non vultis a nostro collegio synodali separari sententia.

(*n*) Leo epist. XXXVII. ad Leon. Rauennat. c. II. Quod si ab haereticis baptizatum quempiam fuisse constiterit, erga hunc nullatenus sacramentum regenerationis iteretur: sed hoc tantum, quod ibi defuit, conferatur, vt per episcopalem manus impositionem virtutem sancti spiritus consequatur. Id. epist. XCII. ad Rustic. Narbon. quaest. XVIII. De his, qui in Africa vel Mauritania venerunt, & nesciunt in qua secta sint baptizati, quid circa eos debeat obseruari? Resp. Non se isti baptizatos nesciunt, sed cuius fidei fuerint, qui eos baptizauerunt, se nescire profitentur. Vnde quolibet modo formam baptismatis acceperint, baptizandi non sunt; sed per manus impositionem, inuocata virtute spiritus sancti, quam ab haereticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi sunt.

(*o*) Hieron. dialog. contr. Lucifer. cap. VIII. Num quid dixit (dominus), rebaptizentur, qui in Nicolaitarum fide baptizati sunt? vel imponatur eis manus, qui eo tempore apud Pergamenos crediderunt, quo disciplinam tenebant Balaam? Quin potius, age, inquit poenitentiam &c.

(*p*) Gennad. de eccles. dogmat. cap. LII. Si qui apud illos haereticos baptizati sunt, qui in sanctae trinitatis confessione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem vt baptizati, ne sanctae trinitatis inuocatio vel confessio annulletur: sed doceantur integre & instruantur, quo sensu sanctae trinitatis mysterium in ecclesia teneatur; & si consentiunt credere vel acquiescunt confiteri, purgati iam fidei integritate confirmentur manus impositione. Si vero paruuli sunt vel hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis, qui eos offerunt iuxta morem baptizandi; & sic manus impositione & *chrismate* communiti eucharistiae mysteriis admittantur. Id. de scriptor. ecclesiast. c. XXVII. Vrsinus monachus scripsit aduersus eos, qui rebaptizandos haereticos decernunt, docens nec legitimum nec Deo dignum, rebaptizari illos, qui in nomine simpliciter Christi, vel in nomine patris & filii & spiritus sancti quamuis piauo sensu baptizentur: sed post sanctae trinitatis & Christi simplicem confessionem, sufficere ad salutem manus impositionem catholici sacerdotis.

(*q*) Iustin. quaest. XIV. ad orthodox. *Τοῦ αἱρετικοῦ ἐπὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ἐρχομένου τὸ σφάλμα διορθοῦται, τῆς μὲν κακοδοξίας, τῇ μεταθέσει τοῦ φρονήματος· τοῦ δὲ βαπτίσματος*, τῇ ἐπιχρίσει τοῦ ἁγίου μύρου. *Haeretici ad orthodoxiam transeuntis lapsus corrigitur, prauae quidem opinionis, mutatione sententiae: baptismi autem*, vnguenti sancti vnctione.

(*r*) Concil. Arausic. I. c. II. Haereticos in mortis discrimine ... cum *chrismate* & benedictione consignari placet.

(*s*) Concil. Epaon. c. XVI. Haereticis in lecto decumbentibus, presbytero *chrismate* subuenire permittimus.

re

re [*] plenius exhibuerim, hoc loco tantum indico, hanc vnam solam addens obseruationem, quod concilium *Arausicanum*, concilium *Epaonense* & auctor sub nomine IVSTINI disertam faciant mentionem chrismatis, siue ritus vngendi sancto oleo; qui a concilio etiam *Laodiceno* [t], concilio generali *Constantinopolitano* [u], concilio secundo *Arelatensi* [w] & *Trullano* [x] cum manus impositione adhiberi præcipitur in reconciliatione eorum hæreticorum, qui baptizati sint in hæresi vel schismate in vera baptismi forma: *In nomine patris, filii, & spiritus sancti.* Tales tantummodo erroribus suis renuntiare, & veram

(*) Scholast. hist. of bapt. part. I. chap. I. n. 20 & 21.

(t) Concil. Laodicen. c. VII. Περὶ τοῦ, τοὺς ἐκ τῶν αἱρέσεων, τοῦτ' ἔστι, Ναυατιανῶν, ἤτοι Φωτεινιανῶν, ἢ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν, ἐπιστρεφομένους, ἤ τε πιστοὺς τοὺς παρ' ἐκείνους, μὴ προσδέχεσθαι, πρὶν ἀναθεματίσωσι πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐν ᾗ κατείχοντο· καὶ τότε λοιπὸν τοὺς λεγομένους παρ' αὐτοῖς πιστοὺς, ἐκμανθάνοντας τὰ τῆς πίστεως σύμβολα, χρισθέντας τε τῷ ἁγίῳ χρίσματι, οὕτω κοινωνεῖν τῷ μυστηρίῳ τῷ ἁγίῳ. *Eos qui ex hæresibus, hoc est, Nouatianis, siue Photinianis, vel Tessaradecatitis conuertuntur, siue catechumenos, siue qui apud illos fideles dicuntur, non admitti, priusquam omnem hæresin anathematizauerint, & præcipue eam, in qua detinebantur; & tunc deinceps eos, qui apud illos fideles dicebantur, fidei symbola discentes &* sancto chrismate inunctos, *sic sancto mysterio communicare.*

(u) Concil. Constantinop. I. c. VII. Ἀρειανοὺς καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Σαββατιανοὺς καὶ Ναυατιανοὺς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς καὶ Ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένους, ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τότε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς ῥῖνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. *Arianos & Macedonianos, & Sabbatianos, & Nouatianos, qui dicunt se ipsos Catharos & Aristeros [hoc est mundos, vel Sinistros] & Tessaradecatitas, siue Tetraditas, & Apollinaristas recipimus, dantes quidem libellos & omnem hæresin anathematizantes, quæ non sentit vt sancta Dei catholica & apostolica ecclesia; & signatos, siue* vnctos *primum* sancto chrismate, *& frontem, & oculos, & nares, & os & aures. Et eos signantes dicimus, signaculum doni spiritus sancti.*

(w) Concil. Arelat. II. c. XVII. Bonosiacos ex eodem errore venientes, quos sicut Arianos baptizari in trinitate manifestum est, si interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum *chrismate & manus impositione* in ecclesia recipi sufficit.

(x) Concil. Trullan. can. XCV. repetit can. VII. Concil. Constantin. cit. sub litt. anteced. (u).

 fidem

fidem difcere, eamque publice profiteri, atque tunc recipi iubentur cum manus impofitione & chrifmate, quod peculiare erat hifce pœnitentibus, qui ecclefiæ catholicæ numquam antea vere vniti fuerant. Non videntur per omnes pœnitentiæ gradus iuiffe, quemadmodum ceteri pœnitentes faciebant in ecclefia, fed via compendiaria reconciliati, ftatui & conditioni eorum tamquam peregrinorum & extraneorum, & nunc demum in ecclefiæ gremium fefe recipientium, magis accommodata. Quam ob cauffam INNOCENTIVS breuem eorum pœnitentiam *imaginem* tantum vocat *pœnitentiæ*, quæ alios pœnitentes fæpenumero diu fub difciplina ecclefiæ detinebat.

§. VIII.

Cur quidam hæretici non aliter nifi per nouum baptifma potuerint reconciliari.

QVOD ad eos attinet, qui ab illis hæreticis baptizati erant, qui veram baptifmi formam vel prorfus reiiciebant vel magnopere corrumpebant, omnino diuerfa ratio erat eos recipiendi & communioni reconciliandi ecclefiæ. Nam haud aliter, quam paganorum inftar per ianuam baptifmi admitti poterant; fiquidem prior eorum fic creditus baptifmus non folum in remotioribus quibufdam circumftantiis, fed in ipfa quoque forma & effentia, deficiebat, eaque propter fimpliciter nullus & irritus habebatur & neceffario iterandus, in ordine ad efficiendum eos ecclefiæ membra. Hinc eft, quod concilium *Nicænum* [y] *Paulianiftas* fiue *Samofatenianos*, ad ecclefiam confugientes, omnino rebaptizari iubeat. Concilium *Laodicenum* [z] fimile decretum habet pro reconciliatione *Montaniftarum* fi-

(y) Concil. Nicæn. can. XIX. Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. *De Paulianiftis, qui deinde ad ecclefiam confugerunt, ftatutum eft, vt ii omnino rebaptizentur.*

(z) Concil. Laodic. c. VIII. Περὶ τοῦ, τοὺς ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν λεγομένων Φρυγῶν ἐπιστρέφοντας, εἰ καὶ ἐν κλήρῳ νομιζομένῳ παρ' αὐτοῖς τυγχάνοιεν, εἰ καὶ μέγιστοι λέγοιντο· τοὺς τοιούτους μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατηχεῖσθαί τε καὶ βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων. *Eos, qui ab eorum hærefi, qui Phryges dicuntur, conuertuntur, fiue fint in clero, qui apud illos exiftimantur, fiue maximi dicuntur; omnes eos cum omni ftudio catechizari feu initiari & baptizari ab ecclefiæ epifcopis & presbyteris.*

VC

ve *Cataphrygorum.* Concilium primum *Constantinopolitanum* [*a*] idem de *Montanistis*, *Eunomianis* & *Sabellinis* statuit. Concilium secundum *Arelatense* [*b*] addit *Photinianos*; & concilium *Trullanum* [*c*] *Manichaeos*, *Valentinianos*, *Marcionitas* & reliquos talium hæresium principes; hoc est, omnes, qui debita baptismi forma non essent baptizati. Haud alia erat via catholicæ ecclesiæ eos reconciliandi, quam vt instituerentur in vera fidei cognitione, primum vt catechumeni, & tunc impertirentur absolutione baptismi, qui hoc in casu eis tribuebatur, vtpote vero baptismo antea numquam donatis. Hæ diuersæ viæ erant

(*a*) Conc. Constantin. can. VII. Εὐνομιανοὺς μέν τοι, τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένους, καὶ Μοντανιστὰς, τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανοὺς, τοὺς υἱοπατορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιοῦντας· καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι, πάντας τοὺς ἀπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς χριστιανοὺς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχουμένους· εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἐμφυσᾷν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν· καὶ οὕτως κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν· καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν. *Eunomianos, qui in vnam dimersionem baptizantur; & Montanistas, qui heic dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui eumdem esse patrem & filium opinantur, vtrumque simul confundentes, & alia grauia & indigna faciunt: & alias omnes hæreses: quoniam heic multi sunt hæretici, & maxime qui ex regione Galatarum veniunt; quicumque ex his recte fidei adscribi volunt, vt Græcos admittimus: & primo quidem die ipsos christianos facimus; secundo catechumenos; deinde tertio exorcizamus, siue adiuramus ipsos, ter simul in faciem eorum & aures insufflando. Et sic eos catechizamus siue initiamus, & curamus, vt longo tempore versentur in ecclesia, & audiant scripturas; & tunc eos baptizamus.*

(*b*) Concil. Arelat. II. c. XVI. Photinianos, siue Paulianistas, secundum patrum statuta baptizari oportet.

(*c*) Concil. Trull. c. XCVI. vbi post verba canonis concilii Constantinop. sub litt. (a) anteced. adducta, ita pergitur: Καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντινιανοὺς, καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων χρὴ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις· καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας. *Quin etiam Manichaeos, & Valentinianos & Marcionistas, & singulos hæreticos oportet libellos facere & hæresin suam anathematizare, & Nestorium, & Entychen, & Dioscorum & Seuerum, & reliquos talium hæresium principes, & qui eadem quæ illi sentiunt, & omnes prædictas hæreses: & sic fieri sanctæ communionis participes.*

recon-

reconciliandi pœnitentes hæreticos, pro diuerſa circumſtantiarum ratione diuerſoque ſtatu & conditione, in qua erant, quando corpori eccleſiæ ſociari cupiebant.

§. IX.

Quænam conditiones in reconciliatione requiſitæ eorum, qui ab eccleſia in hæreſin vel ſchiſma defeciſſent.

QVI in eccleſia baptizati & poſtea in hæreſin vel ſchiſma lapſi erant, eos reconciliandi non aliam reperimus initam rationem, quam communem & vulgatam rationem omnes reliquos pœnitentes reconciliandi cum manus impoſitione & precibus. Nam, vti ſupra adnotauimus, ſi primus baptiſmus validus eſſet, ſecundum baptiſmum nulli pœnitenti per modum abſolutionis dari fas erat. Sed tamen duriores quidam labores & ſeueriores conditiones iſtiuſmodi apoſtatis & deſertoribus ſæpenumero imponebantur, antequam ad pacem eccleſiæ eis permitteretur reditus. Si anteſignani eſſent & propugnatores hæreſis, qui alios errori & factioni implicauerant: communiter requirebatur, vt deceptam a ſe multitudinem reducerent, priuſquam perfectam obtinerent abſolutionem. Sic de *Marcione* obſeruat TERTVLLIANVS [d], ita eum pacem recepturum fuiſſe, ſi ceteros quoque, quos perditioni erudiſſet, eccleſiæ reſtitueret; idque ſe facturum promiſiſſe, ſed morte eſſe præuentum. Similem obſeruationem de *Trophimi*, vnius ex tribus epiſcopis, qui illegitimam *Nouatiani* ordinationem, epiſcopum contra *Cornelium* eum conſtituendo peregerant, & hoc ipſo ingens eccleſiæ *Romanæ* conflarant ſchiſma, reditu ad eccleſiam habet CYPRIANVS, receptionem illius hunc in modum commemorans [e]: *Quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte nunc ad eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem priſtinum confitente; & fraternitatem, quam nuper abſtraxerat, cum plena humilitate & ſatisfactione reuocante, auditæ ſunt eius preces; & in eccleſiam domini non tam Trophimus, quam magnus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admiſſus eſt: qui omnes regreſſuri ad eccleſiam non eſſent, niſi cum Tro-*

(d) Tertull. de præſcript. c. XXX. Ita pacem recepturus, ſi ceteros quoque, quos perditioni erudiſſet, eccleſiæ reſtitueret, morte præuentus eſt.

(e) Cyprian. epiſt. LII. al. LV. ad Antonian. pag. 105. (pag. 244. edit. Amſtelod. MDCC.)

phimo

phimo comitante venissent. Tractatu ergo illic cum collegis plurimis habito, susceptus est Trophimus; pro quo satisfaciebat fratrum reditus & restituta multorum salus: sic tamen admissus est Trophimus, vt laicus communicet, non quasi locum sacerdotis vsurpet. Interdum ab eis requirebatur tamquam absolutionis eorum conditio, vt factionis suæ reliquias detegerent. Cuius rei exemplum nobis exhibet AVGVSTINVS in inita a se ipso ratione tractandi *Victorinum* hypodiaconum, qui ad sectam *Manichaeam* transfugerat. Quando hic AVGVSTINVM rogabat, posteaquam se *Manichaeorum* auditorem fuisse confessus erat, vt se in viam veritatis doctrinæ catholicæ reuocaret restitueretque in ecclesiæ communionem, AVGVSTINVS admittere eum recusabat, nisi proderet [*], quotquot nosset eodem infectos errore. Interdum errores suos anathematizare & scripto edito eiurare iubebantur. Concilium *Nicaenum* hanc conditionem [*f*] a *Nouatianis;* concilium *Gangrense* [*g*] ab *Eustathianis*; concilium secundum *Arelatense* [*h*] a *Nouatianis*; & concilia *Africana* [*i*] a *Donatistis* exigebant. Concilium *Laodicenum* [*k*] idem a *Nouatianis*, *Photinianis* & *Tessaradecatitis*; et concilium generale *Constantinopolitanum* [*l*] a *Macedonianis*, *Sabbatianis*, *Arianis*, *Nouatianis* & *Tessaradecatitis* requirebat. Interdum non tantum errorem condemnare & rectæ fidei doctrinæ subscribere, sed iusiurandum quoque interponere, maioris confirmationis gratia, de-

(*) Vid. Augustin. epist. LXXIII. tot.

(*f*) Concil. Nicæn. c. VIII. πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, κ. τ. λ. *Ante omnia autem hoc in scriptis ipsos profiteri conuenit, cetera.*

(*g*) Concil. Gangrens. in procem. (tom. II. concil. p. 416.) εἰ δὲ μετανοοῖεν, καὶ ἀναθεματίζοιεν ἕκαστον τούτων τῶν κακῶς λεχθέντων, δεκτοὺς αὐτοὺς γίνεσθαι. *Quod si per pœnitentiam condemnauerint omnia hæc, quæ male senserunt, tamquam a se non bene prolata, acceptabiles fiant.*

(*h*) Concil. Arelat. II. c. IX. Nouatianum in communionem recipi non debere, nisi susceptæ pœnitentiæ credulitate præteritum damnet errorem.

(*i*) Cod. Afric. can. LVII. ἀναθεματιζομένου τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἀναδεχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἐκκλησίαν κ. τ. λ. *Anathematizato nomine erroris recipiantur per manus impositionem in vnam ecclesiam, cetera.*

(*k*) Concil. Laodic. can. VII. cit. §. VII. sub litt. (t) pag. 221.

(*l*) Concil. Constantinop. I. c. VII. ibid. sub litt. (u).

bebant. Quomodo, perhibente SOCRATE [*m*], *Constantinus Arium* facere adegit, tametsi ille per fraudem & simulationem illud præstitit. Hæc cautio erat, quam ecclesia adhibebat maxime in caussa apostatarum hæreticorum, vt eorum sinceritatem in reuocandis erroribus exploratam haberet ante, quam eos in communionem suam denuo reciperet, aut indulgeret illis absolutionem.

§. X.

De tempore absolutionis.

VNVM superest, sub hoc capite notandum, quod est vsitatum tempus absolutionis. Hoc videtur adfixum fuisse in ordinariæ disciplinæ cursu ad diem, quo passus, vel potius ad diem, quo proditus fuit seruator noster. Ita enim AMBROSIVS diserte ait, pœnitentiam in ecclesia relaxari, hoc est, pœnitentibus absolutionem impertiri consueuisse, die [*n*], quo dominus sese pro nobis tradiderit. In ecclesia *Romana* tempore *Innocentii* [*o*] eadem obtinebat consuetudo absoluendi pœnitentes feria quinta vltimæ ante pascha hebdomadis, nisi infirmitas aliqua intercederet & vita pœnitentium periclitaretur. Tunc enim quolibet tempore reconciliari potius poterant, si necessitas id exigeret, quam vt sine communionis beneficio decederent. Hoc ipso etiam tempore vel circa illud impera-

(*m*) Socrat. lib. I. c. XXXVIII. ὁ βασιλεὺς ἀπόπειραν Ἀρείῳ ποιήσασθαι βουληθεὶς, ἐπὶ τὰ βασίλεια αὐτὸν μεταπέμπεται, ἠρώτα τε, εἰ τοῖς ὅροις στοιχεῖ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου· ὁ δὲ ἑτοίμως μηδὲν μελλήσας, ἐπ' αὐτῷ ὑπέγραψε τὰ περὶ τῆς πίστεως ὁρισθέντα σοφισάμενος· καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς θαυμάσας, καὶ ὅρκον ἐπέφερεν· ὁ δὲ καὶ τοῦτο σοφιζόμενος ἐποίει. κ.τ.λ. *Imperator quum Arii periculum facere vellet, eum in palatium accitum interrogauit, num decretis Nicænæ fidei consentiret? Ille nihil cunctatus, alacri animo coram imperatore subscripsit ea, quæ de fide in concilio statuta fuerant, callide ludificatus. Quumque imperator admiratione captus, iureiurando insuper eum adigeret, ille per fraudem & simulationem illud etiam præstitit.*

(*n*) Ambros. epist. XXXIII. ad Marcellin. sororem. Erat dies, quo dominus sese pro nobis tradidit, quo in ecclesia pœnitentialia relaxantur.

(*o*) Innocent. epist. I. ad Decent. c. VII. Pœnitentia, si nulla interueniat ægritudo, *quinta feria* ante pascha remittendum Romanæ ecclesiæ consuetudo demonstrat, &c.

Vid. Hieronym. epist. XXX. epitaph. Fabiolæ c. I. extremo. Quis hoc crederet --- vt errorem publice fateretur, &, tota vrbe spectante Romana, *ante diem paschæ* staret in ordine pœnitentium, cetera.

tores

tores (in imitationem fortaſſis huius conſuetudinis eccleſiæ) ciuiles ſuas abſolutiones ſiue indulgentias, vt vocabant, promulgare ſolebant, quibus in celebritate paſchali veniam indulgebant omnibus, qui propter crimina ſua carceribus detinebantur, exceptis quibuſdam, qui atrociora & venia prorſus indigna ſcelera commiſerant. Hæc conſuetudo primum a *Valentiniano* inducta, & a *Theodoſio* & ſequentibus imperatoribus continuata eſt, qua de re integer titulus habetur in codice *Theodoſiano* [p], vt aliorum ſcriptorum, qui de ea loquuntur, in præſenti ne faciamus mentionem. Monachi, qui pro *Eutyche* epiſtolam petitoriam ad concilium *Epheſinum* ſecundum [q] ſcripſerant, ad vtramque conſuetudinem ſacram & ciuilem reſpiciunt. *Superuenit*, inquiunt, *& ſalutaris paſſionis dies & ſacra nox & reſurrectionis feſtiuitas, in qua quidem & plurimis peccatoribus a ſanctis patribus noſtris damnationes ſoluuntur, verum & ab imperatoribus criminalia reis vincula relaxantur*, cetera. Vt adeo hoc præcipuum tempus fuerit dimittendi tam ciuilium quam eccleſiaſticorum criminum reos, & reſpectu vtrorumque dimiſſio (pro natura rei, vel in ciuili vel eccleſiaſtico ſenſu) dicta ſit abſolutio ſiue indulgentia.

§. XI.

Quemadmodum eccleſia quoſdam pœnitentes abſoluerit, ſiue in communionem reſtituerit poſt mortem.

CONSIDERAVIMVS hactenus modum & circumſtantias abſolutionis, quatenus omnium ordinum pœnitentibus, dum viuerent, data fuit. Præter hanc autem alia pœnitentes abſoluendi homineſque in communionem poſt mortem recipi-

(p) Cod. Theodoſ. lib. IX. tit. XXXVIII. de indulgentiis criminum leg. III. IV. ſeqq.

(q) Acta ſynod. Epheſ. in act. I. Vid. concil. Chalcedon. tom. IV. concilior. p. 277. *ἐπέστη καὶ ἡ τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρα, καὶ νὺξ ἱερά, καὶ ἡ τῆς ἀναστάσεως ἑορτή, καθ' ἣν λύεται μὲν τοῖς πλείστοις τῶν ἡμαρτηκότων τὰ ἀπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐπιτίμια, λύεται δὲ παρὰ τῶν βασιλευόντων ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τὰ δεσμὰ τοῖς ὑπευθύνοις, κ. τ. λ.* Vid. aliud illiuſmodi exemplum ex concilio Berytenſi ibid. p. 642. *Ὁ ἀρχιεπίσκοπος διὰ τὴν ἑορτὴν ἀπέλυσεν αὐτοὺς τῆς ἀκοινωνησίας ἐπὶ τῷ ὅρῳ τούτῳ, ἐπὶ τῷ μὴ ἐξελθεῖν Ἀντιόχειαν κ. τ. λ. Qui archiepiſcopus propter feſtiuitatem ab excommunicatione eos abſoluit, ſub ea tamen definitione, vt non excederent Antiochia, cet.*

endi

endi ratio ſpectanda nobis eſt. Accidebat enim nonnumquam, vt vere pœnitentes & boni homines morerentur, excommunicationis vinculis nondum laxati, adeoque extra viſibilem eccleſiæ communionem conſtituti. Id quod fieri poterat duplici modo. 1.) Si pœnitentes ſubito morerentur, dum in pœnitentiæ actione naui eſſent & induſtrii; vel peregre agerent, vbi ſacerdotem, qui ſibi formalem abſolutionem impertiret, nanciſci non poterant. 2.) Si innocentes homines, a magna quadam & valida factione oppreſſi & iniuſte excommunicati, nec vmquam in externam eccleſiæ communionem, ob adfligentem eos potentiam, recepti eſſent. In vtramque partem eccleſia inuenerat remedia, vtendo quibuſdam cærimoniis admittendi eos in communionem, vel potius declarandi, eos eſſe in communione poſt mortem. Pœnitentibus, qui ſubita atque improuiſa morte abripiebantur, dum ſollicite agerent pœnitentiam, prouiſum erat, vt, non obſtante iſto caſu fortuito, tractari deberent tamquam in communione eccleſiæ defuncti, etſi formali reconciliatione orbati. Hanc in rem decretum [r] in concilio *Carthaginenſi* quarto factum legimus: *Pœnitentes, qui attente leges pœnitentiæ exſequuntur, ſi caſu in itinere vel in mari mortui fuerint, vbi eis ſubueniri non poſſit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.* Et concilium *Vaſenſe* ſecundum [s] canonem habet eiuſdem argumenti, & ſpecialius adhuc definientem: *Horum, qui pœnitentia accepta, in bonæ vitæ curſu ſatisfactoria compunctione viuentes, ſine communione inopinato nonnumquam tranſitu in agris aut itineribus praeueniuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera ac deinceps memoriam eccleſiaſtico adfectu proſequendam: quia nefas eſt, eorum commemorationes excludi a ſalutaribus ſacris, qui ad eadem ſacra fideli adfectu contendentes -- abſque ſacramentorum viatico intercipiuntur, quibus fortaſſe nec ſacerdos abſolutiſſimam abſolutionem denegandam putaſſet.* Eccleſiæ quidem *Romanæ* praxis alia erat tempore *Leonis* pontificis, vti e quibuſdam ipſius epiſtolis [t] apparet: At enim illi-

(r) Concil. Carthagin. IV. can. LXXIX.

(s) Concil. Vaſenſe II. can. II.

(t) Leo epiſt. XC. al. XCII. ad Ruſtic. cap. VI. (Inquiſit. VIII. apud Labb. tom. III. concil. p. 1407.) De his, qui animo iam deficientes pœnitentiam accipiunt, & ante communionem moriuntur. Reſponſio. Horum cauſſa Dei

us

us praxis fere singularis erat. Plerique enim omnes contrarium tuebantur, propendentes in humaniorem leniorem que sententiam pro istis pœnitentibus, qui inopinato fine reconciliatione decederent. Quod a patribus concilii *Toletani* vndecimi obseruatum est, qui proinde hac de re decreuerunt in hunc modum [u]: *De his, qui accepta pœnitentia, antequam reconciliarentur, ab hac vita recesserint, quamquam diuersitas præceptorum de hoc capitulo habeatur: illorum tamen nobis sententia placuit, qui multiplici numero de huiusmodi humanius decreuerunt, vt & memoria talium in ecclesia commendetur, & oblatio pro eorum delicto a presbyteris recipiatur.* Quod ad eos attinet, qui potentis alicuius factionis ope excommunicati erant, ratio restituendi eos externæ ecclesiæ communioni post mortem in eo consistebat, vt nomina eorum diptychis ecclesiæ inscriberentur, (quemadmodum THEODORETVS [w] *Atticum* in caussa *Chrysostomi* fecisse dicit) quod satis erat, ad restituendum eos post mortem communioni & societati fidelium. Hactenus de circumstantiis & cærimoniis in antiqua absolutionis ratione obseruatis.

iudicio reseruanda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus vsque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non possumus. Epist. LXXIX. al. XCI. ad Theodor. Si aliquis eorum, pro quibus domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo, a munere indulgentiæ præsentis exciderit, & priusquam ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit: quod manens in corpore non receperit, consequi exutus carne non poterit.

(u) Concil. Toletan. XI. c. XII.

(w) Theodoret. lib. V. c. XXXIV. *Τελευτήσαντος δὲ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης, οὐ πρότερον οἱ τῆς ἑσπέρας ἐπίσκοποι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῇ ἕῳ, καὶ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ καὶ τῇ Θρᾴκῃ τὴν κοινωνίαν ἠσπάσαντο, ἕως ἐκείνου τοῦ θεσπεσίου ἀνδρὸς τοὔνομα τοῖς τεθνεῶσιν ἐπισκόποις συνέταξαν· καὶ Ἀρσάκιον μὲν, ὃς μετ᾽ ἐκεῖνον ἐγένετο, προσρήσεως οὐκ ἠξίωσαν· Ἀττικὸν δὲ, τὸν Ἀρσακίου διάδοχον, πολλάκις μὲν πρεσβευσάμενον, πολλάκις δὲ τῆς εἰρήνης τυχεῖν ἀξιώσαντα, χρόνῳ ὕστερον ἐδέξαντο τὴν προσηγορίαν γράψαντα. Post mortem magni doctoris orbis terrarum (Ioannis), occidentales episcopi, episcoporum Aegypti & Orientis, & Bospori ac Thraciæ communionem non prius admiserunt, quamdiuni illius viri nomen vna cum reliquis fato functis episcopis consignassent. Et Arsacium quidem, qui post illum ordinatus est, ne salutare quidem dignati sunt. Atticum vero Arsacii successorem, qui multas ad ipsos legationes miserat, & pacem cum ipsis habere postulauerat, tandem susceperunt, postquam is nomen illius in sacras tabulas retulisset.* Vid. concil. Constantinop. sub Menna act. V. de Leone, Ephemio & aliis.

LIBRI DECIMI NONI
CAPVT TERTIVM
DE MINISTRO DISCIPLINAE ECCLESIASTICAE, ET SPECIATIM DE MINISTRO ABSOLVTIONIS.

§. I.
Omnis disciplinæ poteſtas præcipue epiſcopi manibus tradita.

VNVM tantum reſtat examinandum hac in re, quod ad diſciplinæ exercitium in praxi eccleſiæ pertinet; nimirum quibus manibus adminiſtrata fuerit diſciplina eccleſiaſtica? Quis vulgo habuerit ſpiritualis huius gladii poteſtatem? Et quis in ſpecie miniſter abſolutionis fuerit? Diſciplinæ poteſtatem præcipue epiſcopi manibus fuiſſe concreditam, vti reliqua officia eccleſiæ vniuerſa, res incontrouerſa eſt & ex integra antecedente hiſtoria & enarratione praxis eccleſiæ apparet. Nam canones ſemper loquuntur de epiſcopo, ad minimum vt coniuncto cum ſenatu ſuo eccleſiaſtico, hoc eſt presbyterio, tamquam qui peccatores ab eccleſia auellat imponatque eis pœnitentiam; & deinde examinet eorum profectus, & tum vel proroget eorum pœnitentiam, vel pro ſua indulgentia moderetur; & denique admittat eos ad communionem eccleſiæ per abſolutionem.

§. II.
Hæc multis in caſibus presbyteris per generale quoddam vel ſpeciale mandatum commiſſa.

ET hæc, quatenus epiſcopus eam poterat adminiſtrare, ipſi ſoli reſeruari pro ipſiuſque arbitrio exerceri poterat. Quoniam autem neceſſitates eccleſiæ multis in caſibus requirebant, vt huius negotii pars ad alios deuolueretur, nec epiſcopus per ſe ipſe id totum indigentibus omnibus adminiſtrare valebat; propterea presbyteri, tamquam apti eius adiutores, in huius rei ſocietatem adſciſcebantur. Hi generale mandatum habebant magnam indulgentiam, ſiue abſolutionem baptiſmi, eucharistiæ, verbi ac doctrinæ conferendi omnibus eius indigis.

Et

Et licet eorum poteſtas in publicæ diſciplinæ exercitio & in finali publicorum pœnitentium reconciliatione per manus impoſitionem & preces paullo magis circumſcripta eſſet; intermedia tamen manus impoſitio, pœnitentibus in quotidiano exercitio dari ſolita, ſæpius illis committebatur. Et concedente epiſcopo vltimam reconciliationem publicis pœnitentibus vel publice in eccleſia impertiri poterant, vel priuatim domi, ſi qua neceſſitas & imminentis mortis formido celeriorem abſolutionem exigeret. Hoc ex ipſis illis canonibus manifeſtum eſt, qui poteſtatem presbyterorum in reconciliandis publicis pœnitentibus reſtringunt, eamque ſoli epiſcopo reſeruant. Nam haſce limitationes & exceptiones admittunt. Concilium *Carthaginenſe* ſecundum duos habet canones, qui rem inter eos ita diuidunt. Vnus [*a*] ait: *Reconciliare quempiam in publica miſſa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.* Alter autem ſtatim ſubiungit [*b*]: *Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari diuinis altaribus petierit, ſi epiſcopus abſens fuerit, debet vtique presbyter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem eius præcepto reconciliare.* Et concilium *Carthaginenſe* tertium [*c*], *Presbyter*, inquit, *inconſulto epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente epiſcopo & neceſſitate cogente.* Concilium *Arauſicanum* primum [*d*] ſimile decretum fecit de reconciliandis pœnitentibus, in hæreſi baptizatis: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ſi deſit epiſcopus, a presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placet.* Et concilium *Epaonenſe* [*e*] eiuſdem argumenti canonem habet: *Presbyter propter ſalutem animarum, quam in cunctis optamus deſperatis & in lecto decumbentibus hæreticis, ſi conuerſionem ſubitam petant, chriſmate ſubuenire permittimus. Quod etiam omnes conuerſuri, ſi ſani ſunt, ab epiſcopo nouerint expetendum.* Et hoc antiquæ eccleſiæ regulæ conforme eſſe, ex DIONYSII, antiſtitis eccleſiæ *Alexandrini*, epiſtola apud EVSEBIVM [*f*] apparet. Ibi enim ille dicit, dediſſe ſe presbyteris in mandatis,

(*a*) Concil. Carthag. II. c. III.
(*b*) Ibid. can. IV.
(*c*) Concil. Carthagin. III. c. XXXII.
(*d*) Concil. Arauſic. I. can. II.
(*e*) Concil. Epaonenſ. can. XVI.
(*f*) Apud Euſebium lib. VI. c. XLIV. *ἐντολῆς δὲ ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης, τὰς ἀπαλ-*

vt

vt morituris, si peterent, & maxime si antea postulassent, veniam indulgerent, quo bonæ spei pleni ex hac vita migrarent.

§. III.

Et diaconis quoque.

NEQVE hoc mandatum & licentia solis presbyteris, sed diaconis etiam dabatur. Nam vti veniam habebant dandi hominibus absolutionem baptismatis, si summa id exigeret necessitas; ita auctoritate quoque impertiti erant dandi pœnitentibus reconciliatoriam absolutionem, si quidem consimilis id postularet ratio. Ita enim concilium *Illiberritanum* videtur rem determinare, quando canone quodam [g] ita statuit: *Apud presbyterum, si quis graui lapsu in ruinam mortis inciderit, placuit pœnitentiam agere non debere, sed potius apud episcopum: cogente tamen infirmitate, necesse est presbyterum communionem præstare debere, & diaconum, si ei iusserit sacerdos.* Planius hoc a CYPRIANO [h] traditur, qui ait: *Si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint* (pœnitentes); *non exspectata præsentia nostra, apud presbyterum quemcumque præsentem, vel si presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologesin facere delicti sui possunt; vt manu eis in pœnitentia imposita, veniant ad dominum cum pace.* Manifestum quoque est, clerum partem aliquam cum episcopo habuisse in solemnioribus absolutionibus: quia CYPRIANVS [i] sæpe de quibusdam temerariis & incautis hominibus queritur, qui eucharistiam sibi dari cupe-

καταλυομένας τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ καὶ πρότερον ἱκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται.

(g) Concil. Illiberritan. can. XXXII.

(h) Cyprian. epist. XIII. al. XVIII. p. 40. (p. 197. edit. Amstelod. MDCC.) Vid. epist. XIV. al. XIX. ad cler. p. 41. (p. 198.) Quoniam significastis quosdam immoderatos esse, & communicationem accipiendam festinanter vrgere; & desiderastis in hac re formam a me vobis dari: satis plene scripsisse me ad hanc rem proximis litteris ad vos factis credo, vt --- si premi infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologesi facta, & manu eis a vobis in pœnitentia imposita cum pace a martyribus sibi promissa ad dominum remittantur.

(i) Cyprian. epist. X. al. XVI. p. 37. (p. 191.) Nondum manu eis ab episcopo pio imposita, eucharistia illis datur &c. Epist. XI. al. XV. p. 34. (p. 193.) Ante manum ab episcopo & clero in pœnitentiam impositam &c. Epist.

rent

rent, antequam solemnem manus impositionem ab episcopo & clero in reconciliatoria absolutione accepissent.

§. IV.

Quatenus & quo sensu absolutio dici possit a laicis danda.

QVEMADMODVM autem presbyteri & diaconi nihil faciebant seorsim hac in re sine episcopo, sed vel coniunctim cum eo, vel ex eius auctoritate & permissu: ita multo minus hæc potestas laicis committebatur. Tantum, vrgente extrema aliqua necessitate, nonnulli canones permittunt catechumeno baptismum (qui genus quoddam absolutionis, vti audiuimus antea, esse credebatur) ab homine laico potius dari, quam vt ille sine baptismo decederet. Hoc ex decreto, in concilio *Illiberritano* facto, manifestum est, quod habet [k]: *Placuit peregre nauigantes, aut si ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem, qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus, baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenum* &c. Et dicta TERTVLLIANI, HIERONYMI, AVGVSTINI pluriumque aliorum, quæ in alio libro congessimus [l], non fuisse hoc singularem istius concilii opinionem, demonstrant. Quod ad alterum attinet sacramentum, non legimus, siue diaconum siue laicum consecrandi illud habuisse veniam; vtpote quod presbyterorum tantum erat officium. Neque laicis licebat vel panem vel calicem iam consecratum publice exhibere populo: diaconorum enim hoc erat. Attamen, exigente summa necessitate, laicus portare poterat & priuatim distribuere consecratum panem & vinum morientibus, & eatenus partem habere in eius absolutione. Quemadmodum videre est ex celebri illa historia, quam ex DIONYSIO ALEXANDRINO refert EVSEBIVS [m] de quodam *Serapione*, qui eucharistiam transmissam sibi a sacerdote datamque per manus serui eius acceperit. Sed iusta est animaduersio, quam hanc in rem habet IOANNES FELLIVS [n], episco-

XII. al. XVII. p. 39. (p. 197.) Nec ad communicationem venire quis possit, nisi prius illi ab episcopo & clero manus fuerit imposita &c.

(k) Concil. Illiberrit. can. XXXVIII.

(l) Scholast. Hist. of Lay-Baptism, par. I. chap. I. n. 8. &c.

(m) Euseb. lib. VI. c. XLIV. Vid. cap. I. §. III. sub litt. (d) pag. 195. vbi tota historia plenius recitatur.

(n) Fell. not. in Cyprian. epist. XVIII. p. 40. (p. 197. edit. Amstelod. MDCC.)

 pus

pus noſtras, *Quæcumque neceſſitas*, inquiens, *cogit, etiam illa defendit. Nota eſt hiſtoria apud* EVSEBIVM *eucharistiæ per puerum Serapioni tranſmiſſæ: nemo tamen dixerit, fas eſſe pueris ſacra illa myſteria diſtribuere.* Eamdem rationem valere putat pro reconciliatione pœnitentium per diaconos in extrema infirmitatis neceſſitate facta, quod extra ordinem id fuerit; neque conſequentia ex neceſſitate & caſibus extraordinariis formanda ſit in fraudem ſtatarum regularum & conſuetudinum eccleſiæ. Si qui accepti mandati limites migrarent, & vel excommunicarent vel abſoluerent ſine poteſtate, ipſi cenſuræ eccleſiaſticæ ob iſtam vſurpationem obnoxii erant, & eccleſia omnes iſtiusmodi illegitimos actus auctoritate ſua & arbitratu reſcindere poterat. Hinc quum concilium *Epheſinum Neſtorium* & *Cæleſtium*, ob hæreſin ſuam officio pulſos, ad ſtatum laicorum reduxiſſet, declarabat, omnem ſacerdotis functionem ſe illis adimere, per quam aliquibus vel nocere vel prodeſſe [*o*], hoc eſt, eos excommunicare vel abſoluere, poſſent. Et quum *Neſtorius* poſtea nonnullos clericos, quod recte ſentirent, ſacerdotio prohibere auſus eſſet, ſynodus iſtum eius actum nullum & irritum pronuntiabat, ſacerdoteſque ita depoſitos [*p*] in ſtationem priſtinam reſtitui iubebat. Et ab altera parte, quum *Neſtorius* & qui cum eo conſpirabant, in communionem & gradum eos reſtituere conati eſſent, quos ſynodus condemnarat, declarabat ſynodus [*q*], nihil eos profeciſſe, ſed manere & eſſe nihilo

(*o*) Concil. Epheſin. in epiſt. encyclica. concil. tom. III. p. 804. οὓς τοινῦν δόγματι κοινῷ ἡ ἁγία σύνοδος πάσης μὲν ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀλλοτρίους ἐποίησε, πᾶσαν δὲ αὐτῶν ἐνέργειαν ἱερατικὴν περιεῖλε, δι' ἧς ἠδύναντο βλάπτειν ἢ ὠφελεῖν τινάς. *Quos ſancta ſynodus communi decreto ab omni eccleſiaſtica communione alienos eſſe ſtatuit, & omnem ſacerdotii functionem illis ademit, per quam aliquibus vel nocere vel prodeſſe poterant.*

(*p*) Concil. Epheſin. can. III. Εἰ δέ τινες καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἢ χώρᾳ κληρικῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων τῆς ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν, ἐδικαιώσαμεν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολαβεῖν βαθμόν. *Si qui clerici in ſingulis vrbibus aut regionibus a Neſtorio & cum eo conſpirantibus, ſacerdotio prohibiti ſunt, quod recte ſentirent, iuſtum putauimus, hos quoque proprium gradum recipere.*

(*q*) Ibid. can. V. Ὅσοι δὲ ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου, ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, καὶ τούτοις ἀκανονίστως κατὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀδιαφορίαν αὐτοῦ ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες ἀποδοῦναι ἐπειράθησαν ἢ πειραθεῖεν κοινωνίαν, ἢ βαθμὸν, ἀνωφελήτους εἶναι, καὶ μένειν καὶ τούτους, καὶ εἶναι ἀ-

minus

minus depoſitos. Quod ipſum oſtendit, nec laicos nec clericos, ad ſtatum reductos laicorum, per ſtatas diſciplinæ regulas in eccleſia vllam ſoluendi vel ligandi habuiſſe poteſtatem. Atque hoc certus epiſcopus *Theodoſio* iuniori, quum a quodam monacho excommunicatus eſſet, declarauit, vti auctor eſt THEODORETVS [r]. Bonus imperator magna ſollicitudine adficiebatur ex eo, quod iniuſtæ licet excommunicationi ſubeſſet, vtpote per illegitimam auctoritatem contra ſe pronuntiatæ, negabatque ſe prius cibum ſumturum, quam vinculis ſolutus eſſet. Idcirco vnum e familiaribus ad epiſcopum mittebat, rogans, vt mandaret ei, qui ligauerat, vt vinculum demeret. Quumque epiſcopus reſpondiſſet, non a quouis vinculum accipi oportere, ſolutumque eum eſſe renuntiaſſet, ſolutionem non admittebat, donec is, qui ligauerat, non ſine multo labore quæſitus, communionem reſtituiſſet. Reſponſum epiſcopi hoc in caſu omnino recte ſe habebat; imperator autem vtpote vir religioſus in eo acquieſcere non poterat. Agnoſcebat fortaſſis, ſe monacho iniuriam aliquam intuliſſe, adeoque ei eſſe ſatisfaciendum priuatamque veniam rogandam, ſecundum regulam a ſeruatore noſtro præſcriptam: *Si*

δὲν ἧττον καθῃρημένους ἐδικαιώσαμεν. *Quicumque autem ob turpia geſta ſunt a ſynodo condemnati, vel a propriis eorum epiſcopis, quibus præter canones Neſtorius, qui nullum rerum diſcrimen habebat, & qui cum illo eadem ſentiunt, reſtituere conati ſunt gradum vel communionem, aut conabuntur; iſtos cenſuimus nihil profeciſſe, & manere & eſſe nihilominus depoſitos.*

(r) Theodoret. lib. V. c. XXXXII. Ἀνήρ τις ἀσκητικὸν μὲν ἀσπαζόμενος βίον, βραδυτέρᾳ δὲ χρώμενος γνώμῃ, προσελήλυθε τῷ βασιλεῖ περί τινος δεόμενος· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δράσας πολλάκις οὐκ ἔτυχε, τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτὸν κοινωνίας ἐκώλυσε, καὶ τὸν δεσμὸν ἐπιθεὶς, ὑπεχώρησεν· ὁ δὲ πιστότατος βασιλεὺς, παραγενόμενος εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τοῦ καιροῦ καλοῦντος εἰς εὐωχίαν, καὶ τῶν συσσίτων παρόντων, οὐκ ἔφη πρὶν λυθῆναι τὸν δεσμὸν, μετασχεῖν τροφῆς· καὶ τούτου δὴ ἕνεκα πρὸς τὸν ἀρχιερέα τὸν οἰκειότατον ἔπεμψε, παρακαλῶν ἐπιτρέψαι τῷ δεδωκότι τὸν δεσμὸν διαλῦσαι· τοῦ δὲ ἐπισκόπου φήσαντος μὴ χρῆναι παρὰ παντὸς ὁτιοῦν δέχεσθαι τὸν δεσμὸν, καὶ δεδηλωκότος ὡς λέλυται, οὐκ ἐδέξατο τὴν λύσιν, ἕως ὁ δήσας σὺν πολλῷ τῷ πόνῳ ζητηθεὶς, τὴν κοινωνίαν ἀπέδωκεν. *Vir quidam profeſſione monachus, ſed animo audacior, ad imperatorem acceſſit, vt aliquid ab eo poſtularet. Quod quum ſæpius fruſtra feciſſet, tandem imperatori eccleſiaſtica communione interdixit, iniectoque vinculo diſceſſit. Verum fideliſſimus imperator ad palatium reuerſus, quum iam tempus inſtaret conuiuii, & adeſſent conuiuæ, negauit ſe prius cibum ſumturum, quam vinculis ſolutus eſſet. Atque idcirco &c.*

munus

munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris, fratrem tuum habere aliquid contra te; omitte illic munus tuum coram altari & abi: primum reconciliator fratri tuo, & tunc, vbi veneris, offer munus tuum. In hoc caſu quilibet poteſtatem habet remittendi peccata fratri ſuo, iuxta ac admonendi & inſtituendi eum & orandi pro eo, quæ ſunt priuatæ & remotæ reconciliandi eum altari viæ. De hiſce AVGVSTINVS [s] loquitur, conuenienter illi præcepto apoſtoli *Col.* III, 13. *Condonantes vobis mutuo, ſi quis aduerſus aliquem habuerit querelam. Sicut & Chriſtus condonauit vobis, ita & vos.* „Inuicem nobis, inquit, delicta donemus, & pro noſtris „delictis inuicem oremus, atque ita quodammodo pedes no-„ſtros lauemus. Noſtrum eſt, donante ipſo miniſterium cari-„tatis & humilitatis adhibere: illius eſt exaudire, ac nos ab „omni peccatorum contaminatione mundare per Chriſtum, „& in Chriſto, vt quod aliis etiam dimittimus, hoc eſt in ter-„ra ſoluimus, ſoluatur & in cælo„. Hæc tam neceſſaria chriſtiani officii pars eſt, vt nemo hanc rationem ſoluendi fratrem ſuum prætermittere poſſit, niſi peccata ſua a Deo retineri velit. *Nam ſi remiſerimus hominibus ſuos lapſus, remittet etiam nobis pater ille noſter caleſtis. Sin autem non remiſerimus hominibus ipſorum lapſus: nec pater noſter remittet nobis offenſas noſtras.* Quæ in verba quidam ex veteribus [t] obſeruat, quod tanto grauius ipſi nectamur in peccatis noſtris, ſi alterius vincula ſoluere recuſemus. Neque quidquam inter patres vſitatius eſt, quam vt dicant, quod homines ſeſe ipſi ligent, vel ligentur ab aliis, ſi illos offendant, nec vmquam petant veniam: Et quod ſemetipſos vel alios ſoluant peccatis vel dando eleemoſynam, vel conuertendo peccatores, vel orando pro illis, vel condonan-

(s) Auguſtin. tract. LVIII. in Ioan. tom. IX. pag. 164. (pag. 401. edit. Baſil. MDLXIX.)

(t) Sedulius carm. paſchal. lib. II. biblioth. patr. tom. VIII. p. 665.

Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
Nos quoque laxemus, proprii nam cautio verbi
Spondentes manifeſta tenet, grauiuſque ſoluti
Nectimur, alterius ſi ſoluere vincla negemus.
Incipietque pius decies millena talenta
Dimittens dominus, ſi nos adfligere propter
Denarios centum conſeruum ſenſerit vllum,
Tradere conſeſtim tortoribus: cetera.

do

do eorum aduersus se peccata. Cum respectu ad rationem ligandi alterum [u] AVGVSTINVS ait: *Cœpisti habere fratrem tuum* (in te peccantem) *tamquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iuste alliges, vide. Nam iniusta vincula diminuit iustitia.* Quod ad rationem soluendi attinet, ORIGENES septem modos recenset, quibus christianus remissionem peccatorum obtinere possit, quorum quinque manifesto priuatæ priuati hominis actiones sunt. „Audisti, inquit [x], quanta sint in lege sacrifi„cia pro peccatis, audi, nunc quantæ sint remissiones pecca„torum in euangeliis. Est ista prima, qua baptizamur in re„missionem peccatorum. Secunda remissio est in passione „martyrii. Tertia est, quæ pro eleemosyna datur. Dicit e„nim saluator: *Verumtamen date eleemosynam, & ecce omnia mun„da sunt vobis.* Quarta nobis fit remissio peccatorum per hoc, „quod & nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim „dicit ipse dominus & saluator noster, *quia si dimiseritis fratri„bus vestris ex corde peccata ipsorum, & vobis remittet pater vester:* et „sicut in oratione nos dicere docuit, *Remitte nobis debita nostra, „sicut & nos remittimus debitoribus nostris.* Quinta remissio pecca„torum est, quum conuerterit quis peccatorem ab errore viæ „suæ, saluat animam eius a morte, & cooperit multitudinem „peccatorum. Sexta quoque fit remissio per abundantiam ca„ritatis, sicut & ipse dominus dicit: *Amen dico, remittuntur ei „peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et apostolus dicit: *Caritas „cooperit multitudinem peccatorum.* Est adhuc & septima, licet du„ra & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, quum „lauat peccator in lacrimis stratum suum, & fiunt ei lacrimæ „suæ panes die & nocte, & quum non erubescit sacerdoti do„mini indicare peccatum suum & quærere medicinam„. Prima & vltima remissio, baptismus videlicet & pœnitentia, sunt publici actus, in quibus sacerdotis ministerium intercedit: Reliquæ autem omnes, martyrium, eleemosynæ, condonatio iniuriarum, conuersio peccatorum, & abundantia amoris in

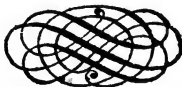
(u) Augustin. de verbis domin. serm. XVI. c. IV. (tom. X. pag. 70. edit. Basil. MDLXIX.)

(x) Origen. homil. II. in Leuitic. tom. I. pag. 111. (pag. 67. fin. p. 68. edit. Paris. MDCIIII.)

 Deum,

Deum, priuatæ priuatorum hominum actiones ſunt, & a quibuslibet bonis chriſtianis peragi poſſunt. Et idcirco remiſſio peccatorum, quæ eis adſcribitur, non eſt peculiaris actus miniſterii, ſed actus eſſe poteſt cuiusuis chriſtiani priuati. Conſequenter eatenus laicus in remiſſione peccatorum partem habere poteſt, ſine inuaſione iuris miniſterii. Quæ vero res quum ſint priuati tantum actus, non ſunt vberioris conſiderationis in hac diſſertatione, quæ tantum ad abſolutionem miniſterialem & publicam eccleſiæ diſciplinam attinet.

IAM breuiter omnia a nobis percurſa ſunt, quæ ad pœnitentialis diſciplinæ exercitium, quod ad praxin antiquæ eccleſiæ, reſpiciunt. Quod ad capita doctrinalia attinet, cuiusmodi eſt quæſtio illa, Num pœnitentia ſit proprie ſacramentum? Et, Num abſolutio ſacerdotalis ad ſalutem neceſſaria ſit? Ad præſentem diſquiſitionem directe non pertinent, quæ tantum praxin eccleſiæ conſiderat. Quoniam vero occaſionem habui, parua quædam ſcripta componendi in quæſtionem vltimam, nec ingratum nonnullis lectoribus futurum credo, ſi ea in lucem emiſero, huic diſſertationi appendicis loco ea ſubiungere viſum eſt.

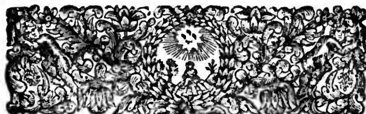
AP-

APPENDIX
CONTINENS
DVOS SERMONES,
ET
EPISTOLAS DVAS
AD
SVMME REVERENDVM EPISCOPVM
VINTONIENSEM,
DE
NATVRA ET NECESSITATE
ABSOLVTIONIS;
OSTENDENS,
QVOVSQVE ILLA NECESSITAS EXTENDATVR,
ET VBI CESSET.

EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM VERTIT
IO. HENRICVS GRISCHOVIVS.

HALAE, MDCCXXIX.

Notandum, duos ſequentes ſermones primum in eccleſia cathedrali Vintoniæ *habitos, & deinde aliquam eorum partem* Walthami *in viſitatione eccleſiaſtica ad d. 24. Sept. MDCCXVI recitatam eſſe. Hæc ipſa pars tali charactere* [,,] *ſignata heic exhibetur, curioſitati eorum gratificandi cauſſa, qui eam ſolam partem publice audiuerunt, quæ initium prioris & clauſula poſterioris ſermonis fuit.*

APPENDIX.

SERMO PRIOR.

Ioan. XX, 23.

Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

QVAMQVAM doctrina de miniſteriali ab„ſolutione, ſeu remiſſione peccatorum, perquam „vtilis doctrina eſt in eccleſia chriſtiana, vtpote „materia, quæ praxis noſtræ multum intereſt; ne„ſcio tamen, quo duro fato acciderit, vt paucæ „doctrinæ ſint, quæ in maiorem abuſum abreptæ vel minus „intellectæ fuerint. Ab vna parte inſulſitas nonnullorum, „qui eam tantum non omne punctum in orbe chriſtiano fer„re voluerunt, fecit, vt ab altera parte quidam eam nihil va„lere exiſtimarent: Vt ſolent violentæ diſputationes habere „magnas oppoſitiones, & magnæ oppoſitiones deſinere in con„trariis extremis. Non igitur præter rem me facturum exiſti„mo, ſi hanc vtilem & neceſſariam doctrinam luci ſuæ expo„ſuero, diſputando de ea modo quodam practico ſine vlla li„tigandi libidine, initio facto ab origine illius, ſiue prima in„ſtitutione.

„QVVM ſeruator noſter in eo eſſet, vt mundum linque„ret, diſcipulis ſuis præcipiebat, vt nomine ſuo agerent, tam„quam miniſtri ſui & vicarii, in omnibus rebus, ad regnum „Dei pertinentibus. Hoc regnum præcipue fundabatur pro„miſſione veniæ ſiue remiſſionis peccatorum: Et hæc venia tri-

„buenda & confirmanda erat hominibus, interuentu eorum, „quos ille hanc in rem constituerat. Hoc enim pars dati illis „negotii erat, vt remitterent peccata, prout expedire ipsi iu-„dicarent, agentes secundum regulas, quas eis dabat; cum „promisso, fore, vt, quod ex praescripto in ecclesia ipsius in „terra facerent, ratum haberetur & confirmaretur ab ipso in „caelo.

„Generatim itaque sine vlla controuersia manifestum „est, *CHRISTVM* potestatem ministris suis reliquisse retinendi „vel dimittendi hominum peccata. Vt autem magis distin-„ctam & veram huius rei habeamus cognitionem, triplicem „adhuc disquisitionem fieri necesse est.

I. „Examinanda est natura huius potestatis, quatenus „ad hominem spectat. Non obstante enim, quod homini da-„tum est, mandato & auctoritate, ingens adhuc discrimen sta-„tuendum est inter potestatem dimittendi peccata, quae a Deo „exercetur, & quae exercetur ab homine.

II. „Inqvirendvm est in diuersos actus & modos, in „quibus *CHRISTVS* ministris suis mandatum & auctoritatem de-„dit hanc potestatem suam per exempla demonstrandi.

III. „Dispiciendvm est, quatenus omnes homines legi-„timo eius exercitio sese submittere debeant.

„Qvae tria si iuste disceptauerimus, futurum est, vt hanc „considerationem ad praxin deducere valeamus & facile dis-„cernere, quemadmodum hac doctrina de absolutione, qua-„tenus ad ministros *CHRISTI* eiusque populum spectat, recte „vtendum sit.

I. „Initivm facimus inquirendo in naturam huius po-„testatis, quatenus spectat ad hominem. Vbi obseruamus, „quod, non obstante quae homini commissa est auctoritate, „ingens discrimen faciendum sit inter potestatem remittendi „peccata, quae a Deo exercetur, & quae exercetur ab homine. „Nam potestas Dei omni parte absolutissima est & liberrima „in dimittendis peccatis; iudicium eius erroris expers & falli „nescium circa eos, qui veniae capaces sunt: Et consequenter „sententia eius semper iusta est, nec ab vlla alia potestate pot-„est reuocari. Contra potestas dimittendi peccata, quae ab homi-

„homine exercetur, non abſoluta eſt ſed tantum miniſterialis. „Auctoritas eius non tantum aliunde deſcendit, ſed certis quo„que adſtricta eſt regulis, ſecundum quas in hoc grandi nego„tio cum aliis mortalibus agere eum oportet. Vnde conſequitur, „vt iudicium eius nec falli neſcium nec ſententia eius irreuo„cabilis ſit, ſed tantum quatenus regulas obſeruat, a ſummo „domino & magiſtro præſcriptas, qui ipſe ſibi reſeruauit pri„uilegium ſententias vicariorum ſuorum iudicum in terra re„cognoſcendi, de illiſque in extremo ſuo & rectiſſimo iudi„cio decernendi. Equidem ſi miniſtri *CHRISTI* regulas, quas ille „præſcripſit, in iudicandis peccatoribus, & dimittendis peccatis „accurate obſeruant; ſi neque ex præcipitantia, neque partium „ſtudio, neque ignorantia & errore inſontem condemnant, „vel ſontem abſoluunt; tum eorum ſententia, ſiue de remit„tendis ſiue de retinendis peccatis feratur, confirmabitur ra„taque habebitur in cælo: quia agunt ſecundum tenorem „accepti mandati, & tantum vt fidi œconomi ad normam re„gularum, quas ſummus eorum dominus eis dedit. Si vero „ab his regulis vel per ignorantiam veri hominum ſtatus, vel „per ſimulationem [a] peccatorum, vel per aliquem negle„ctum, vel animi abiectionem, vel aſſumtam tyrannidem, vel „nimiam indulgentiam, vel alium quemcumque adfectum, quo „humana natura ducitur, deflectunt; in omnibus iſtiuſmodi „caſibus *CHRISTVS* ſupremus dominus de actis denuo cogno„ſcet, ſtatuet, iudicabit, eorumque reſcindet ſententiam, ſiue „ea iuſto ſeuerior fuerit, ſiue mitior: quia modum concreditæ

(a) Cyprianus epiſt. LII. al. LV. ad Antonian. p. 108. (p. 246. edit. Fell. Amſtelod.) hanc in rem ait: Neque enim præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, ſi pœnitentiam plenam & iuſtam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit heic ſtatutum. Si vero nos aliqui pœnitentiæ ſimulatione deluſerint; Deus, qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his, quæ nos minus perſpeximus, iudicet, & ſeruorum ſententiam emendet.

Similem in modum Pacianus epiſt. I. ad Semproniam. biblioth. patr. tom. III. p. 53. (tom. IV. p. 307. b. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Reddet quidem ille (epiſcopus) rationem, ſi quid perperam fecerit, vel ſi corrupte & impie iudicarit. Nec præiudicatur Deo, quo minus mali ædificatoris opera reſcindat: interea ſi pia illa adminiſtratio eſt, adiutor Dei operum perſeuerat.

„sibi auctoritatis excedunt & ad alias regulas, quam quas eis „praescripsit, iudicant. Haec nota illa differentia est inter po- „testatem Dei & hominis in dimittendis peccatis; ille dimittit „ex absoluta nec aliunde pendente; hic ex subordinata cer- „tisque limitibus circumscripta auctoritate, quae potius decla- „ratio est voluntatis Dei, quam libera aliqua potestas ei tradi- „ta. Nemo enim mortalium cum eadem auctoritate & firma „adseueratione dicere alteri potest, quemadmodum *CHRISTVS* „pendenti in cruce latroni, *Hodie mecum eris in paradiso.* Haec „solius Dei praerogatiua est remittere peccata cum absoluta „quadam & incontrouersa potestate. Et hoc sensu proprie „dicitur in scriptura, *quod nemo possit remittere peccata praeter Deum.* „Et hinc est, quod ATHANASIVS & vniuersi vetusti scripto- „res [b] pro domini nostri *IESV CHRISTI* diuinitate contra *A-* „*rium* semper argumententur ex hoc loco communi, quod „ipse sibi adsumserit potestatem remittendi peccata cum abso- „luta quadam auctoritate, quod peculiare & proprium solius „Dei priuilegium sit.

„VERVMTAMEN hoc non impedit, quo minus homo mi- „nisterialem partem in remissione peccatorum habere possit, in „talibus actibus, qui ei per mandatum committantur. Qui- „nam autem hi actus ministerii eius sint, proximo iam loco „considerabimus, progredientes ad disquisitionem secundam, „quae erat:

II. „QVINAM sint speciales isti actus & modi, in quibus „*CHRISTVS* ministris suis mandatum & auctoritatem dedit „hanc suam peccata remittendi vel retinendi potestatem per „exempla demonstrandi.

„IAM vero hi, post diligenter factam disquisitionem, intel- „liguntur esse quatuor isti ministerii actus, per quos benefici- „um absolutionis mortalibus plerumque tribuitur.

1. „POTESTAS duo sacramenta, baptismum videlicet & „coenam dominicam, omnibus illis administrandi, qui ad ea „recipienda idonei sunt. Quae propterea vocatur sacramenta- „lis absolutio.

2. „POTESTAS declarandi siue publicandi conditiones,

(b) Vide hoc plenius probatum *Orig. eccles.* libr. XIX. cap. I. §. I. pag. 187. seqq.

„ſub quibus euangelium veniam ac peccatorum remiſſionem „promittit, quæ vocatur declaratiua abſolutio verbi ac do-„ctrinæ.

3. „POTESTAS deprecandi Deum, veniamque peccato-„rum ab eo petendi per merita *CHRISTI*; quæ eſt abſolutio pre-„cum.

4. „POTESTAS exſequendi diſciplinam eccleſiaſticam „contra ſontes; quæ conſiſtit in excluſione flagitioſorum & „publicorum peccatorum a communione eccleſiæ, & reſtitu-„tione pœnitentium in eius communionem, ſi vera reſipiſcen-„tiæ ſigna ediderunt. In his quatuor actibus, legitime qui-„dem exercitis, conſiſtit miniſterialis poteſtas retinendi vel di-„mittendi peccata, quatenus delegata auctoritas hominum hac „in re aliquid habere negotii poteſt.

1. „IN poteſtate adminiſtrandi duo ſacramenta, baptiſ-„mum & cœnam dominicam, omnibus illis, qui ad ea recipi-„enda idonei ſunt. Baptiſmus eſt magna abſolutio [*] eccle-„ſiæ chriſtianæ. Per hunc enim omnes homines, qui tam-„quam viua membra myſtici corporis *CHRISTI*, id eſt eccle-„ſiæ, admittuntur, certam & vniuerſalem recipiunt peccato-„rum remiſſionem. Vnde ille antiquis temporibus vocatus „fuit indulgentia, ſalus & remiſſio peccatorum, quod hi indu-„bitati effectus ſunt omnibus digne eum recipientibus. Vn-„de quatenus miniſtri *CHRISTI* auctoritate pollent proſelytos „& conuerſos per ſacramentum baptiſmatis admittendi in ec-„cleſiam, eatenus poteſtatem quoque habent impertiendi re-„miſſionem peccatorum; quia illud adminiſtrant, cuius effe-„ctus proprius eſt peccatorum remiſſio, ſicut eſt ſigillum fœ-„deris Dei, & medium conferendi cunctos ſpirituales fructus „mortis & paſſionis *CHRISTI* omnibus, qui cum ſinceritate a-„nimi, & præuia digna ſui præparatione, ad recipiendum illud „accedunt.

„IAM certum eſt, miniſtros *CHRISTI* poteſtate præditos „eſſe non tantum adminiſtrandi hoc ſacramentum homini-„bus, ſed etiam per certas regulas probationis diiudicandi, qui-„nam ad recipiendum illud idonei ſint; & prout eos ad has

(*) Vide ſententiam veterum hac de re *Origin. eccleſ.* lib. XIX. cap. I. §. II. p. 100.

„regulas tamquam obrussam experiundo idoneos vel minus „idoneos inuenerint, vel admittendi vel reiiciendi a baptismi „priuilegio. Quod re ipsa nihil aliud est, quam tribuere eis „vel non tribuere remissionem peccatorum: quia illis tribui- „tur vel non tribuitur ordinarium illud medium, quod *CHRI-* „*STVS* sigillum remissionis peccatorum esse iussit. Veteres „hanc potestatem dimittendi vel retinendi peccata in baptismo „ex his ipsis verbis textus nostri vrgent, nec non ex aliis verbis „seruatoris nostri ad *Petrum*: *Quicquid ligaueris in terra, erit li-* „*gatum in cælis, & quicquid solueris in terra, erit solutum in cælis.* „CYRILLVS, episcopus *Alexandrinus*, explicans verba apud *Io-* „*annem* euangelistam ait [c]: *Remittunt peccata vel retinent spiritu* „*adflati homines duobus, vt arbitror, modis: vel enim dignos ad bapti-* „*smum vocant, vitæ nimirum grauitate & constantia fidei iam probatos* „*homines, vel prohibent, & a gratia diuina arcent eos, qui nondum di-* „*gni sunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt & retinent, nempe* „*quum filios ecclesiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoscunt.* „CYPRIANVS et AMBROSIVS disputantes aduersus *Nouatianos*, „qui ecclesiæ omnem peccata dimittendi potestatem post ba- „ptismum negabant, ex hoc communi principio, ab vtraque „parte agnito, argumentantur, quod *CHRISTVS* ministris suis „potestatem dederit dimittendi peccata per baptismum. Nam „*Nouatiani* hoc non negabant; vnde AMBROSIVS [d] cum ma- „gno ingenii acumine ad absurdum eos reducit, hanc eis pro- „ponens quæstionem: *Cur baptizatis, si per hominem peccata dimit-* „*ti non licet? In baptismo vtique remissio peccatorum omnium est. Quid* „*interest, vtrum per pænitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum sa-* „*cerdotes vendicent?* Quibus verbis perspicue indicat, administratio- „nem baptismi esse vnum quemdam modum remittendi peccata. „Et vere quidem dici potest, veteres generatim in hac esse sen-

(c) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. p. 1101. *ἀφιᾶσι ἁμαρτίας, ἤ τοι κατέχουσιν οἱ πνευματοφόροι κατὰ δύο τρόπους, κατάγε διάνοιαν ἐμήν· ἢ γὰρ καλοῦσιν ἐπὶ τὸ βάπτισμα τοὺς, οἷς ἂν ἤδη καὶ τοῦτο τυχεῖν ὠφείλετο διὰ τὴν τοῦ βίου σεμνότητα, καὶ τὸ δεδοκιμασμένον εἰς πίστιν, ἢ διακωλύουσί τινας, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐξείργουσι ἔτι ὄπω τοίως γεγονότας ἀξίας· ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀφιᾶσί τε καὶ κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦσι δὲ συγγινώσκοντες.*

(d) Ambros. de pœnit. lib. I. c. VII.

ten-

„tentia [e], & forte ad vnum omnes in hoc conſpirare, quod „miniſtri *CHRISTI* ii ſint, per quos in adminiſtratione baptiſmi „peccata dimittantur.

„EQVIDEM hæc poteſtas dandi vel negandi hominibus „baptiſmum non mere arbitraria & abſoluta eſt poteſtas, quæ „miniſtris *CHRISTI* auctoritatem impertiat dandi vel negandi „cum ſuo ipſorum arbitratu; ſed, vt dictum eſt, miniſterialis „eſt poteſtas, quæ certis regulis eos adſtringit, ad quas iudi„care debent, vtrum homines ad baptiſmum recipiendum „idonei ſint, an non, & quæ conſequenter ipſos impellit, vt „eos vel admittant vel reiiciant. Examinare eos oportet, „num homines conditiones, a venientibus ad ſanctum *CHRI*„*STI* baptiſmum requiri ſolitas, ſincere impleant, hoc eſt, num „profiteantur, fidem ſe habere neceſſariis doctrinæ chriſtianæ „capitibus, quæ eccleſia in ſymbolo ſuo plerumque ſummatim „comprehendit; et num promittant, ſe renuntiare diabolo & „omnibus eius operibus; et num re ipſa ſeruitium eius per ma„nifeſtam planamque conuerſionem ad Deum deſerant, fœde„re ſeſe obſtringentes ad viuendum in conſtanti & perpetua „obedientia omnium legum *CHRISTI.* Qui hæc profitentur „& iſtas conditiones re ipſa implent, ii ius habent petendi ba„ptiſmum; atque miniſtri *CHRISTI* & poſſunt & debent ipſum „eis adminiſtrare, hoc eſt, obſignare remiſſionem peccato„rum. At vero qui aliquam harum conditionum contumaci„ter reſpuunt, qui vel diuerſorum fidei chriſtianæ capitum pro„feſſionem edere, vel veteri domino ſuo renuntiare, & vni„verſalem *CHRISTI* obedientiam promittere recuſant; vel in „manifeſto aliquo & in vulgus noto flagitio plenaque ſcanda„li vitæ profeſſione perſeuerant; eos miniſtri *CHRISTI* non „minori iure [f] a baptiſmo reiicere, hoc eſt, peccata eorum „retinere poſſunt, negando illis ordinarium remiſſionis pecca„torum medium.

(e) Vid. hoc demonſtratum in *Orig. eccleſ.* lib. XIX. c. I. §. II. p. 191.

(f) Praxis primitiuæ eccleſiæ, in reiectione omnium illiuſmodi a baptiſmo, qui vllam ex hic neceſſariis conditionibus recuſarent, fuſe proponitur ab Auguſtino *de fide & operibus* c. XV. XVII. XVIII. cet. & ex eo & aliis in *orig. eccleſ.* lib. XI. c. V. & VI. volum. IV. p. 223. & cap. VII. §. VI. & VIII. ibid. p. 270. & p. 274.

EA-

„Eatenvs planum ad ipsam demonstrationem est, quod „ministri *CHRISTI* potestate instructi sint retinendi vel dimit-„tendi peccata, sicut a *CHRISTO* administratores conferendi „baptismatis constituti auctoritatemque adepti sunt iudicandi, „quinam ad illud recipiendum idonei atque adeo admittendi „sint. Quibus enim ordinaria administratio istius mysterii, „quod mortalibus confert vel obsignat remissionem peccato-„rum, commissa est, per eos hominum peccata vere retineri „& dimitti posse concedendum est, quia auctoritate pollent „dignos admittendi indignosque ab eius mysterii participatio-„ne arcendi.

„Eodem modo res se habet cum potestate eorum in ad-„ministrando altero sacramento cœnæ dominicæ. Nam & hoc „medium est conferendi & obsignandi hominibus peccatorum „remissionem In hoc tantum a baptismo differt; vt baptismus „prima huius beneficii collatio sit, cœna autem dominica am-„plior eius confirmatio & crebrior iteratio. Vt adeo, quate-„nus ministri ex eo, quod sunt œconomi mysteriorum *CHRI-„STI*, potestate instructi sunt admittendi dignos ad participa-„tionem eucharistiæ, & indignos, hoc est vitam agentes pro-„fanam & plenam scandali, ab huius communionis beneficio „repellendi; eatenus potestatem habeant dimittendi vel reti-„nendi hominum peccata, vtpote præditi auctoritate diiudi-„candi, quinam idonei sint, vt ad illud mysterium, cui in or-„dinaria diuinam gratiam tribuendi methodo, peccatorum re-„missio annexa est, admittantur, vel digni, qui ab eo reiician-„tur.

„Atqve in hoc primus actus potestatis consistit, quam in „retinendis vel dimittendis peccatis ministri *CHRISTI* exer-„cent, applicando hominibus sacramenta ecclesiæ, quorum „in vsu remissio peccatorum omnibus digne ea recipientibus „donatur.

2. „Secvndvs huius potestatis actus declaratiua est ab-„solutio verbi & doctrinæ, quæ consistit in publicatione con-„ditionum, sub quibus euangelium veniam & remissionem „peccatorum promittit. Hæc vel generalis est vel specialis. „Generalis absolutio est, qualem ecclesia nostra cuilibet mi-

nistro

„nistro post generalem peccatorum confessionem in quotidi-„ano suo officio pronuntiandam iniungit; vti Deus potesta-„tem & mandatum ministris suis dedisse dicitur declarandi & „adnuntiandi populo suo pœnitenti absolutionem & peccato-„rum remissionem; vi cuius potestatis illi declarant, quod De-„us gratiam & remissionem peccatorum donet omnibus, qui „sinceram pœnitentiam agant sanctoque euangelio suo vere „credant. Hoc re ipsa fit, quando minister publicat siue ad-„nuntiat hominibus verbum euangelii, nomine Dei decla-„rans, quibus conditionibus peccatorum remissio obtineri „possit: Et finis huius rei est, peccatores sub spe misericordiæ „ad pœnitendum & ad Deum se conuertendum excitare, sola-„tiumque impertire omnibus, qui ipso actu sincere ad ipsum „se conuertunt. Qua de caussa ecclesiæ visum est hoc in pu-„blicis suis officiis interponere, locumque ei dare in quotidi-„ana sua liturgia; quæ insignis est publici cultus illius excel-„lentia & commendatio, cuius defectus in aliis quibusdam ec-„clesiis deploratur. CALVINUS [g] enim narrat, voluisse se „ab initio istiusmodi generalem absolutionem liturgiæ *Geneuensi* „inserere, non potuisse autem cum sociis suis efficere, vt hic „mos induceretur.

„AT præter hanc generalem declaratiuam absolutionem, „in nostra liturgia retentam, priuata quædam absolutio in spe-„cialioribus quibusdam casibus singulatim dari præcipitur; hoc „est, quando homines præcipuo quodam dolore animi & an-„goribus conscientiæ conficiuntur ob certa quædam peccata, „de quibus coram ministro cum veris genuinæ pœnitentiæ si-„gnis confitentur. Tali in casu minister auctoritatem habet, „non solum spirituale eis dandi consilium & monitum, sed be-„neficium etiam absolutionis conferendi; hoc est, si, statu co-

(g) Caluin. epist. de quibusdam ecclesiæ ritibus p. 206. Confessioni publicæ adiungere insignem aliquam promissionem, quæ peccatores ad spem veniæ & reconciliationis erigat, nemo nostrum est, qui non agnoscat vtilissimum esse. Atque ab initio hunc morem inducere volui: sed quum offensionem quidam ex nouitate metuerent, nimium facilis fui ad cedendum. ita res omissa est. Nunc vero non esset opportunum, heic quidquam mutare: quia, antequam ad finem confessionis ventum fuerit, magna pars incipit surgere. Quo magis optamus, dum vobis integrum est, populum vestrum ad vtrumque adsuefieri.

„rum recte examinato, eos vere pœnitentes coram Deo esse „iudicat, tunc non generalem tantum veniæ promissionem eis „declarare, sed in specie etiam firmissime asseuerare potest, „quod, quoad ex externis pœnitentiæ eorum signis & indiciis „de animi illorum statu iudicare sibi liceat, ipsos coram Deo so„lutos veniamque peccatorum consequutos existimet, adeoque „absolutionem eis declaret adnuntietque. Hoc quidem non „infallibile est iudicium, quia alter alterum callida pœniten„tiæ simulatione decipere potest: Tanta tamen asseueratio est, „quanta prudens, sagax & pius *CHRISTI* minister erga alterum, „ad animum eius tranquillandum, sine peculiari inspiratione „vti potest.

„Et sane permultum ponderis ac momenti ad tranquil„landum & consolandum animum afflictum, dubium atque „abiectum habeat, oportet, experti medici habere declaratio„nem, cui innitatur; habere aliquem qui per officium suum in „talibus casibus scite iudicare, eique suam impertire absoluti„onem valeat.

„Itaqve ecclesia nostra in talium peccatorum con„solationem in duobus officiis suis (exhortatione ad communi„onem, & visitatione ægrotorum) ministro præcepit, vt eius„modi particularem absolutionem impertiat, dicens in vno „eorum [*]: *Per auctoritatem IESV CHRISTI mihi commissam ab„soluo te ab omnibus peccatis tuis.* Quæ licet non absoluta sit au„ctoritas, tamen istiusmodi declaratio voluntatis Dei est, quam „quis alteri, post accuratissime inuestigatum studiosissimeque „consideratum illius statum, facere potest. Similis est decla„rationi sacerdotis sub lege veteri de leproso, ytrum mundus „an immundus esset. Declaratio eius siue iudicium de tali „homine mundasse eum vel contaminasse; mundum vel im„mundum fecisse dicitur; tametsi proprie loquendo sacerdos „eum nec leprosum redderet, nec efficeret, vt non esset lepro„sus, sed tantum post diligenter factam examinationem decla„raret, vtrum talis esset nec ne. Simili ratione HIERONYMVS

(*) *By the Authority of* Jesus Christ *committed unto me, I absolve thee from all thy offences.*

et

„et *Magister sententiarum* aliique plures post eos obseruarunt [*], „quod ministri euangelii idem ius ac officium habeant in di„mittendis vel retinendis peccatis, quod sacerdotes olim sub „lege habuerint in curandis leprosis. Quod remittant pecca„ta vel retineant, dum illa a Deo remitti vel retineri osten„dant & declarent. Et quod talis declaratio, ex ore prodi„ens eorum, qui ministeriales iudices constituti sunt pœniten„tiæ hominum, recte exponatur euangelica absolutio, quæ „ad suggerendam pœnitenti peccatori consolationem eiusque „animum tranquillandum satis valeat.

3. „TERTIVS huius ministerialis potestatis actus est de„precatio apud Deum pro peccatoribus ad obtinendam per „merita *CHRISTI* peccatorum remissionem; quæ est sic voci„tata ab ecclesia absolutio precum, iuncta absolutioni verbi „ac sacramentorum. Hæc semper vel implicite vel explicite „comitatur reliquos actus absolutionis [**], tamquam præci„pua quædam pars officii ministri ecclesiæ, quod est orare & „precari Deum pro peccatis populi. Sacramenta nonnum„quam administrantur sub formula apprecandi, cuiusmodi est „illa eucharistica in liturgia nostra [***]: *Corpus domini nostri* „*IESV CHRISTI seruet corpus & animam tuam ad vitam sempiter*„*nam.* Sic [b] nonnulli narrant, baptismum hodie in ecclesia „*Græca* administrari simili ratione & forma, *Baptizetur seruus* „*Christi in nomine patris, filii & spiritus sancti*, per modum pre„candi. Et quamuis, quæ hodie inter nos obtinet, formula, „*Baptizo te*, paullulum ab hac discrepet; semper tamen oratio„nem sibi adiunctam habet, vt Deus baptizatum absoluere „peccatis suis eique omnia regenerationis beneficia conferre „velit. Notatu quoque dignum est, quod statim post genera„lem declaratiuam absolutionem in nostra liturgia ecclesia o„rationem dominicam recitari iubeat, vtpote qua generalem „veniam siue remissionem peccatorum quotidianæ incursionis

(*) Vide testimonia Hieronymi & Petri Lombardi recitata *orig. eccles. lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 216. 217.*

(**) Conf. *orig. eccles.* lib. XIX. cap. I. §. V. p. 197. seqq. et cap. II. §. IV. p. 208. seqq.

(***) *The Body of our Lord* Jesus Christ *preserve thy Body and Soul unto everlasting Life.*

(b) Decretum Eugenii ad calcem concil. Florent.

„dotes Deo ſupplicant de his rebus, ſuo etiam modo benedi-
„cere & abſoluere dicuntur. Quæ omnia ſatis euincunt, de-
„precationem & orationem eſſe aliquam miniſterialis abſolu-
„tionis partem, quemadmodum medium eſt in hominis manu,
„per quod Deo placet benedictionem abſolutionis ſuæ in po-
„pulum ſuum deriuare atque demittere.

„QVARTVM aliquod huius poteſtatis remittendi vel re-
„tinendi peccata documentum ſupereſt, quod eſt poteſtas ex-
„ſequendi diſciplinam & pœnas eccleſiæ in delinquentes. Hæc
„conſiſtit in excluſione flagitioſorum & publicorum peccato-
„rum a communione eccleſiæ, & reſtitutione pœnitentium in
„communionem, poſtquam cenſuræ ſe ſubmiſerunt egerunt-
„que pœnitentiam. Hic proprie iudicialis quidam actus eſt.
„Nam vt miniſtri *CHRISTI* auctoritatem habent diiudicandi,
„quinam idonei ſint, vt primum admittantur per baptiſmum
„in gremium eccleſiæ, ita auctoritatem quoque habent diiu-
„dicandi, quinam digni ſint vel indigni, qui in eo perſeuerent;
„et tamquam diſpenſatores myſteriorum Dei ſeparare debent
„pretioſum a vili, eoſque, qui myſteria Dei digne recipiunt,
„diſcernere ab illis, qui ea profanant atque contemnunt. *Non
„eſt dandum, quod ſanctum eſt, canibus; nec proiicienda ſunt marga-
„ritæ ante porcos.* Proinde vbi homines eiuſmodi infamem,
„propudioſam ac belluinam indolem adſumſerunt, non ha-
„bent amplius ius & priuilegia communionis chriſtianæ; ſed
„reſecandi ſunt tamquam morbida facta membra, partim vt
„ſanorum membrorum deuitetur contagio, partim vt peccato-
„res ipſi pudefiant atque emendentur.

„ATENIM VERO hæc poteſtas non eſt arbitraria in mi-
„niſtris *CHRISTI*. Non adhibenda ab illis eſt hæc ſeueriſſima
„pœna ob quamlibet formidinem & ſuſpicionem mali; nec
„propter leue quoduis & facile obrepens vitium, quod aliis
„remediis curari poteſt; nec propter grauiora & odioſiora cri-
„mina, ſine præuia admonitione & aliorum remediorum vſu,
„quæ ad corrigendos peccatores præſcripſit *CHRISTVS*; nec
„in integros hominum cœtus [*], vbi metuendum eſt, ne tri-

(*) Vide praxin primitiuæ eccleſiæ illuſtratam in omnibus hiſce caſibus, *orig. eccleſ.* lib. XVI. cap. III. §. VI. volum. VII. pag. 143. ſeqq.

„ticum vna cum zizaniis eradicetur, & plus detrimenti quam „emolumenti inferatur ecclesiæ, dum insontes cum sontibus „inuoluuntur, vel integræ ecclesiæ interdicto subiiciuntur, vel „pariuntur magna & periculosa schismata, cum manifesto ec„clesiæ discrimine & disturbatione. Huius enim potestatis & „disciplinæ scopus est ædificare & non destruere; mundare & „purificare ecclesiam, non concutere ipsam eius constitutio„nem, & imprudenti ac immoderato zelo pro eius conserua„tione subruere & euertere illius fundamenta. Quapropter si „vlla in re, certe in hac, ministerialis potestas summa cum sa„pientia & prudentia, æque ac caritate & cura pro animabus „hominum & totius communitatis salute, exercenda est. Quo„rum omnium ministri *CHRISTI* constituti sunt periti ac intel„ligentes iudices, præditi potestate examinandi hominum fidem „& mores, & excludendi malam vitam cum aliorum offendi„culo agentes, & restituendi vere pœnitentes, si manifesta „sinceræ conuersionis signa ediderint, fructusque fecerint di„gnos pœnitentia. *CHRISTI* vicarii sunt in ecclesia ipsius, li„gantes & soluentes, aperientes & claudentes regni cælestis „clauibus: Quibus quoad vtuntur secundum præscriptas a „*CHRISTO* regulas, sententia eorum, quantumuis ministerialis „tantum, multum valet in externa communione ecclesiæ in „præsenti, & valere deprehendetur tamquam prælusio atque „præcursio sententiæ, in die nouissimo ferendæ. Nam rebus „sic limitatis, & reseruata, quæ falli nescia *CHRISTI* potestati „debetur, prærogatiua, dubium esse nequit, quin quorumcum„que peccata retineant, retenta sint; et quorumcumque pecca„ta dimittant, dimissa illis sint.

Debebamus iam ad tertiam disquisitionem pergere; quatenus omnes homines ministeriali huius potestatis exercitio in omnibus quatuor eius sic explanatis generibus sese submittere oporteat, atque vniuersam hanc considerationem ad praxin reducere. Quoniam vero iusta harum rerum tractatio præsentis sermonis modum excessura esset, hæc duo tantum in fine eius generatim obseruabimus.

I. Qvod

1. QVOD necessitas absolutionis in quocumque genere eadem sit, ac necessitas rei, per quam illa efficitur nobisque administratur. Atque adeo, si qua est necessitas recipiendi duo sacramenta, baptismi & cœnæ dominicæ, eadem necessitas est recipiendi sacramentalem absolutionem, quæ per vsum & in vsu horum sanctorum mysteriorum nobis confertur. Si qua est necessitas habendi conditiones euangelii Deique generalem veniæ promissionem nobis declaratam, & applicatam animabus nostris; par omnino necessitas est generalis eiusdem absolutionis declaratiuæ, ad excitandam spem nostram & corroborandam fidem nostram, & ad adducendum nos ad veram resipiscentiam sanctamque obedientiam. Si qua est necessitas adflictæ animæ, sub inexsuperabilibus dubiis & perturbationibus laboranti, vt onere suo leuetur & in statum consolationis & tranquillitatis plenum transferatur; similis necessitas est priuatæ absolutionis declaratiuæ. Si qua est necessitas publicarum precum ecclesiæ ad implorandam Dei misericordiam pro obtinenda publicis pœnitentibus peccatorum remissione; eadem vtique necessitas est absolutionis precatoriæ. Denique si qua est necessitas facinorosis hominibus, de ecclesia proiectis, vt in pacem & communionem ecclesiæ denuo restituantur, in ordine ad faciendam pacem cum Deo; necessitas etiam est iudicialis absolutionis. Quatenus vllum ex his officiis & ministeriis necessarium est in ecclesia, eatenus diuersa absolutionis genera, quæ ab eis pendent, necessaria etiam esse statuenda sunt. Et eatenus reuerentia aliqua eis debetur, tamquam institutis Dei: adeo, vt vbicumque rite haberi possunt, communiter non debeant omitti; multo minus contemni vel negligi; quia hoc, aliis verbis, idem est ac contemnere sacramenta *CHRISTI*, publicas preces & sermones, & disciplinam censurasque ecclesiæ, quæ res ab ipso Deo institutæ sunt.

2. ALTERVM, quod in huius sermonis clausula obseruare habeo, est, quod quantacumque externæ absolutionis necessitas fuerit, maior tamen necessitas sit internarum qualitatum animi hominum in ordine ad eam recipiendam. Hæ qualitates sunt

SERMO POSTERIOR.

Ioan. XX, 23.

Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

IN priore ſermone in hæc verba triplicem diſquiſitionem de doctrina & exercitio miniſterialis abſolutionis faciendam eſſe diximus.

I. Inqvirendvm in naturam huius poteſtatis generatim, quatenus competat homini: quia non obſtante, quæ homini data eſt, auctoritate & mandato, ingens adhuc differentia facienda ſit inter poteſtatem remittendi peccata, quæ a Deo exercetur, & quæ exercetur ab homine.

II. Inqvirendvm ſpecialius in naturam diuerſorum generum abſolutionis, quæ ab homine exercetur.

III. Dispiciendvm, quatenus omnes homines exercitio huius poteſtatis in diuerſis eius partibus ſe ſubmittere debeant.

De duobus prioribus capitibus iam diſſeruimus, nunc ad tertiam progredimur diſquiſitionem. Vbi proderit quæſtionem conſiderare diſtincte, cum reſpectu ad quatuor genera abſolutionis miniſterialis, quæ ſunt: Abſolutio duorum ſacramentorum; abſolutio declaratiua verbi ac doctrinæ; abſolutio precatoria; & abſolutio iudicialis publicæ diſciplinæ. De quibus omnibus iam obſeruauimus generatim, quod quatenus vel ſacramenta, vel prædicatio verbi, vel publicæ preces, vel diſciplina publica, vllum vſum & vim habent in eccleſia; eatenus abſolutiones admitti debeant, quæ vlli harum diuinarum inſtitutionum adnexæ ſunt. Iam in ſingularum neceſſitatem inquiremus paullo curatius.

1. Ordimvr a neceſſitate abſolutionis ſacramentalis. De qua adfirmari oportet, quod, quanta neceſſitas eſt recipiendi ſacramenta baptiſmi & cœnæ dominicæ, impoſita omnibus, qui ea recipiendi habent opportunitatem; tanta quoque ne-

neceſſitas ſit recipiendi ſacramentalem abſolutionem, quæ ab eis pendet; quia res ſunt ita intime vnitæ & concatenatæ, vt ſeparari nequeant; neque Deus defectum ſacramentalis abſolutionis vllo in caſu excuſatum habet, niſi vbi ipſorum ſacramentorum defectum habet excuſatum. Ignoſcere quidem Deus poteſt & ſæpius ignoſcit ſacramentorum defectui, eumque extraordinaria gratia ſua ſupplet, vbi illa ob miniſtrorum ſuorum moroſitatem vel negligentiam, vel ob improuiſum aliquem caſum, vel naturalem ἀδυναμίαν [*] recipi haud poſſunt. At enim vero ſi homines inſtitutiones ipſius negligunt vel contemnunt, hoc ſine vllo dubio illis dabitur crimini, de quo ſummo harum inſtitutionum auctori coram magno eius tribunali reddere cogentur rationem. Ita in ſimilibus caſibus, ſi qui ob ineuitabilem neceſſitatem abſolutione deſtituuntur, quæ in hiſce duobus ſacramentis exhibetur, Deus hunc defectum ſupplere, & per extraordinariam ſuam gratiam alia quadam ratione eis abſolutionem impertire poteſt. At ſi qui per miniſtros Dei ſacramentali abſolutione, ſiue remiſſione peccatorum, ad hæc ſacramenta pertinente, iuſte prohibentur, non per vllam neceſſitatem, ſed tantum ob contumaciam ſuam, dum conditiones, a digne recepturis requiſitas, implendo ſeſe rite præparare renuunt; hoc in caſu actio miniſtri, retinentis eorum peccata, negantiſque eis hanc ſacramentalem abſolutionem, vtpote ad quam recipiendam eos minime idoneos, ſed manifeſto illa indignos iudicat, ſine dubio rata habebitur ac confirmabitur a *CHRISTO*, tamquam ſupremo iudice & adſertore datæ ſuæ hominibus auctoritatis retinendi peccata & negandi abſolutionem iis, qui conditiones manifeſto deſpiciunt ac contemnunt, ſub quibus eam obtulit. Atque hoc plane oſtendit, quæ ſit neceſſitas abſolutionis, quatenus hæc primo loco ſignificat abſolutionem duorum ſacramentorum, quæ dignis, nec (quantum humanum iudicium perſpicere poteſt) vllis aliis præter hoſce, qui digni ſunt, impertienda eſt. Quocirca homines ad hanc abſolutionem præparandi ſunt ex iisdem rationibus, ob quas præparandi ſunt ad recipienda duo

(*) Vid. ſententiam veterum hac de re *origin. eccleſ.* lib. X. cap. II. §. XX. XXI. volum. IV. pag. 44.--51.

illa

illa sacramenta, quæ in ordinaria methodo ac ratione dispensandi diuinam gratiam necessaria salutis media facta sunt.

2. PROXIMO iam loco sequitur declaratiua absolutio verbi ac doctrinæ. Quam necessaria est efficax veritatis promissorum Dei ad hominum animas adplicatio, ad efficiendum in illis fidem & spem, resipiscentiam & nouam obedientiam: tam necessaria quoque est hæc vniuersalis declaratiua absolutio, siue primum ad gignendum & excitandum, siue postea ad fouendum & sustentandum hasce bonas qualitates, a quibus peccatorum remissio pendet. *Fides*, inquit scriptura, *ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.* Neque vero homines ordinarie *audiunt absque prædicante, nec prædicant, nisi missi fuerint.* Quemadmodum igitur necesse est, vt homines *credant & resipiscant obediantque euangelio*; ita quoque necesse est, vt generales veniæ declarationes audiant, quas Deus in euangelio suo fecit ex vna parte, & declarationes iræ reuelatæ de cælo ex altera parte, vt ad conformandum se hisce conditionibus commoueantur, sub quibus euangelium remissionem peccatorum pollicetur. Et sicut præconum euangelii est, prædicare & declarare mentem Dei erga pœnitentes & impœnitentes peccatores; ita vniuscuiusque hominis est, *audire & metuere, nec quidquam facere insolenter*, si gratiam & misericordiam Dei in die iudicii se consequuturum speret. Hæc necessitas est & vsus declaratiuæ absolutionis ad gignendam alendamque fidem, quæ prima scaturigo & fundamentum vitæ christianæ est. Verbum Dei est, quo *regeniti sumus in spem viuam per euangelium.* Et cum ratione credere possumus, fidem non diutius, quam prædicationem euangelii, duraturam in hoc mundo. Quum antichristus confirmatam ætatem attigerit regnumque stabiliuerit suum; quum veritatis euangelicæ loco mentes hominum erroribus impleuerit, *per signa ac prodigia mendacia & omnem seductionem iniustitiæ*; tunc implebuntur, quæ prædixit seruator noster, *Filius hominis quum venerit, num reperturus est fidem in terra?* Fieri nequit, vt fides generatim conseruetur inter mortales, sine iugibus euangelii declarationibus ad eam sustentandam. Et hoc, si quidpiam aliud, conuincere nos potest de necessario vsu vere euangelici ministerii, siue talis ordinis hominum, qui auctorita-

tem habeant & mandatum declarandi voluntatem Dei, ad fidem ipsam sustentandam, vt nulla in re deficiat.

Enimvero præter generales euangelii declarationes non numquam paullo specialior declaratiua absolutio necessaria est ad refocillandam adflictam & vulneratam conscientiam, & ad expediendum desperatum & dubitantem peccatorem ex pauoribus & inextricabilibus retibus peccati. Et ipsa necessitas consolandi perterrefactam mentem tali in casu satis argumentum est pro necessitate istiusmodi absolutionis. Quo enim anxia & adflicta mens se recipiat nisi ad eos, quos Deus aptos iudices & adiutores in tali casu constituit? Quorum officium aliquam eis dat auctoritatem, & quorum sanctiora studia & experientia aptos eos reddunt ad inquirendum in spiritualium morborum naturam, & iudicandum postea de apta curandi methodo, applicandumque accommodata eis remedia. Num talis anima nemine mortalium consulto vnice ad Deum confugiat, oportet? Bene quidem, si satis fidei, firmitatis animi ac fiduciæ ei sit ad ipsum accedendi. Iam vero hic ipse est, quem illa offendit, et iam dies & noctes nihil nisi iram eius cogitat atque indignationem. Num ad filium Dei, magnum illum deprecatorem & mediatorem Dei & hominum? Recte omnino, si cum plena loquendi libertate ad ipsum accedere potest, tamquam misericordem & fidelem pontificem, qui & potest & vult seruare omnes, qui sincere ad ipsum se conuertunt. Verum hæc magna eius calamitas est & ipse morbus, quod non audeat tam fidenter accedere ad thronum gratiæ, vt gratiam inueniat in auxilium opportunum. Vel si venit cum precibus & lacrimis ad *CHRISTVM*, veretur, vt accepta sit; quia iam difficulter ipsum tamquam seruatorem suum adspicere potest, sed potius tamquam offensum iudicem metuit. Depressa est & pudefacta ingrati animi sui fœditate, quando considerat, olim se similem fuisse angelo lucis, puram & immaculatam in sanguine *CHRISTI*; iam vero stationem suam deseruisse & excidisse gratia. Fuisse se olim illuminatam, gustasse donum illud cæleste, & participem factam esse spiritus sancti, gustasse bonum Dei verbum ac virtutes futuri sæculi: iam vero prolapsam, rursum crucifixisse sibi filium Dei & ignominiæ exposuisse, conculcasse filium Dei, & sanguinem fœderis, per quem fue-

fuerat sanctificata, profanum duxisse & spiritum gratiæ contumelia adfecisse. Et quomodo ad *CHRISTVM* confugiet, erga quem tam indigne se gessit? Quid ergo? Num in subsidium & consilium sanctos angelos vocabit? Sunt quidem hi ministerii munere fungentes spiritus, qui ministerii caussa emittuntur, propter hæredes salutis futuros: at ministerium eorum prorsus spirituale est & inuisibile. Non est eis iam visibile aliquod cum hominibus negotium. Illi autem visibili consolatore opus est, cui ægritudinem patefaciat, & quem in mediis ærumnis suis adhibeat in consilium; & hic ex rebus creatis visibilibus, eamdem cum illa naturam a creatore sortitis, hoc est hominibus, sit oportet. Quis autem ex his tam idoneus est, quam quos ipse Deus ad hanc rem constituit? Homines priuati amorem suum istiusmodi languenti animæ declarare possunt, quousque sua eos cognitio & ἱκανότης dirigit: sed tamen post hæc omnia maius quoddam auxilium necessarium fuerit. Vnde autem æquius & rectius exspectari illud potest, quam ex ore eorum, quorum labia custodire debent scientiam? Quorum studia sunt scripturæ sacræ; quorum negotium est eas explanare mortalibus? soluere eorum dubia, & eximere eis scrupulos; examinare pœnitentiam eorum, eamque comparare cum verbi diuini regula; & inprimis eos præmunire aduersus insidias satanæ, & docere, non peruertere scripturas in propriam suam perniciem. Id enim plerumque longe difficillimum in hoc toto negotio cum adflictis mentibus est, corroborare eas aduersus subtiles incursiones satanæ, qui in lucis angelum se transformat, easque docet scripturas contra semetipsas allegare; faciens, vt, quod ad earum salutem & confirmationem spectat, occasio ipsis fiat ruinæ; & priuans eos pace per illud ipsum instrumentum, quod ad erigendas earum spes & firmandam consolationem erat destinatum. Certe hoc summum satanæ artificium in tentando est, vt dialecto scripturæ & lingua angeli nos adgrediatur & tentet. Neque vmquam tam conuenienter sibi, hoc est tam artificiose, subtiliter & diabolice loquitur, quam vbi apud nos loquitur lingua vtens cælesti. Sic ipsum seruatorem nostrum tentauit; dicens, Ita atque ita scriptum est. Quid igitur mirum, si eodem armorum ge-

 nere

nere vtatur aduersus alios homines, qui ei resistere minus valent? Quo autem infirmiores sunt homines, & quo magis obnoxii tentationi, eo magis necesse illis est, habere perfugium ad aliquem magis expertum, qui & auxilium & consilium ipsis dare valeat; qui verbum Dei animabus eorum recte applicare possit & dare illis veram Dei & sui ipsorum cognitionem; qui quemlibet scripturæ locum, quo satanas abutitur, in luce ponere sua possit; atque ita omnia argumenta illius destruere, omnesque insidias eius euertere eodem illo instrumento, quo ad decipiendum homines prosternendumque abutitur.

Bene quidem haberet, si omnes homines gladio spiritus, hoc est verbo Dei, tam dextre vti callerent, vt (perinde ac seruator noster, quum tentaretur) omnibus satanæ sophisticationibus falsisque sacri textus interpretationibus per se ipsi respondere possent, easque rectioribus commentationibus magisque idoneis allegationibus retundere. Verum si hoc ab infirmioribus exspectari nequit, necesse est, in eiusmodi casibus auxilium quærant eorum, qui vsu peritiores sunt sensusque habent magis exercitatos ad discretionem boni & mali.

Commvnis sensus & vtilitatis ratio homines docet, quidnam agendum sit, si quibus difficultatibus affecti sunt in aliis caussis quibuscumque. Qui de titulo suo ad possessiones temporales dubitat, adeundum sibi ducit aliquem iurisperitum, illiusque consiliis & monitis vtendum; & qui quodam morbi genere tentatur, is doctum & peritum medicum adhibet. Atqui heic eadem ratio in spiritualibus morbis scadet, vt homines spiritualem ducem consulant, qui æque doctus & peritus in professione sua haberi potest, ac vterque istorum. Officium eius iubet eum generalius & exactius tractare studium scripturæ; vt peritior sit & accuratior in resoluendis casibus conscientiæ, & promtior atque expeditior ad respondendum obiectionibus, dubiis ac scrupulis, quos vel naturalis debilitas cogitationum ipsorum hominum, vel subtilitas satanæ mentibus eorum iniicit. Officium eius est & munus, nosse naturam Dei, nosse eius religionem & leges, nosse amplitudinem misericordiæ illius & conditiones reconciliationis, pœnitentibus peccatoribus oblatas. Idcirco hominum peccata examinare, deque eorum

eorum resipiscentia & statu animi melius illis ipsis iudicare potest. Accedit, quod a Deo minister heic in terra hunc ipsum in finem constitutus sit; non tantum vt *CHRISTI* loco eos studeat Deo reconciliare, viamque reconciliationis eis ostendat, & pro illis oret; sed vt in conditionem quoque eorum studiose inquirat, &, si vere pœnitentes eos deprehendat, a Deo absolutione impertitos ipsiusque misericordiam consequutos esse, declaret. Negotii, quod datum ei est, ratio postulat, vt omni eis adseueratione adfirmet, quod, quidquid satan in contrarium suggerat, nulla peccata tanta sint, vt Deus veniam eis dare non possit, dummodo conditionem veniæ, hoc est veram pœnitentiam, adferant. Potest is etiam iudicare, etsi non infallibili iudicio, morali tamen certitudine, num pœnitentia eorum sincera sit & perfecta; & suppeditare monita ad supplendam eam, vbi deficit; et liberare eos omnibus iniquis scrupulis, qui mentes eorum confundere & perturbare valent. Quæ omnia non possunt non insigni fructui & vtilitati esse istiusmodi hominibus, tutissimumque eis præbere perfugium & maximam, quæ sine specialiore reuelatione ex cælo exspectari potest, adferre consolationem.

Atque ita vsus & emolumentum spiritualium ducum in tali casu satis superque ostendit, quam æquum & quam necesse sit eos consulere in ordine ad obtinendum beneficium & solatium priuatæ declaratiuæ absolutionis.

Et hanc ob caussam ecclesia nostra, etsi hominibus non imponit necessitatem peccata sua ministris *CHRISTI* confitendi in omnibus casibus, sapienter tamen ab eis requirit, vt in hoc vno speciali casu in suum ipsorum beneficium & consolationem id faciant. [*] *Si quis vestrum est, qui hoc modo conscientiam suam tranquillare non potest*, (videlicet *confessione soli Deo facta*) *sed plus solatii quarit & consilit, is prudentem aliquem & doctum adeat verbi diuini ministrum, eique animi sui aperiat dolorem; vt sancti verbi Dei ministerio absolutionis recipiat beneficium vna cum spirituali con-*

(*) Verba lingua Anglicana ita habent: *If there be any of you, who by this means cannot quiet his own Conscience* (viz. *by Confession to God alone*) *but required farther Comfort & Counsel, let him go; to some discreet, and learned Minister of God's Word, & open his Grief; that by the Ministry of God's Holy Word he may receive the Benefit of Absolution, together*

silio

filio & monito ad tranquillandam conscientiam suam, & deuitandum omnem scrupulum & dubitationem. Ita, reor, res vere se habet cum necessitate priuatæ confessionis & priuatæ declaratoriæ absolutionis. Non simpliciter necessaria omnibus hominibus est, sed iis tantum, quorum conditio est talis, vt pacem & tranquillitatem animæ sine ea habere nequeant. Et proinde ecclesia *Romanensis* summopere vituperanda est, quæ absolutam necessitatem priuatæ confessionis & priuatæ absolutionis omnibus & singulis hominibus, respectu omnium mortalium peccatorum, sub pœna damnationis imponit. Ecclesia nostra regulam scripturæ & veteris ecclesiæ praxin pressius sequitur [*], priuatam absolutionem iis tantum necessariam faciens, quibus ipsius rei necessitas eam talem facit. Hactenus de necessario vsu generalis vel specialis absolutionis declaratiuæ.

3. PROXIMA disquisitionis nostræ pars est necessitas absolutionis precatoriæ: Et huius quidem eadem est necessitas, quæ precum ecclesiæ pro condonatione peccatorum. Antea obseruauimus, quod preces reliquis absolutionis generibus omnibus adnexæ, & quorumdam ex illis quasi forma sint. Sacramenta communiter cum precibus administrantur; et preces proxime semper sequuntur declarationem diuinæ voluntatis & intentionis condonandi pœnitentibus peccatoribus, in publica nostra liturgia; et preces communiter medium sunt, quo quis, qui cum publico scandalo peccauit, & propter crimina sua iudicialiter ecclesia eiectus, iam vero ad pacem & communionem denuo admittendus est, reconciliatur. Vt adeo, quam necessaria vlla istarum absolutionum est, tam necessaria quoque sit absolutio precum, quam istarum quæque tam necessario sibi adnexam habet. Si cui necesse est initio leuari onere peccatorum per sacramentum baptismi; non minus necesse ei sit oportet recipi tamquam membrum *CHRISTI* per preces, quas istius sacramenti administratio vel includit vel supponit. Si absolutionem habere cupit per eucharistiam; cum vsitata precum formula, quam ecclesia in distributione eius præscripsit,

with ghostly Counsel and Advice, to the quieting of his Conscience, and avoiding of all Scruple and Doubtfulness.

(*) Vide praxin ecclesiæ primitiuæ respectu confessionis auricularis *orig. eccles.* lib. XVIII. cap. III. §. I. &c.

eam

[illegible] Si generalem vel particularem diuinæ [illegible] peccatoribus delicta declarationem [illegible] sui ipsius con[illegible]rem habere cupit, cum [illegible] Ergo pro[illegible] ipsi peccatorum ve[illegible]bet conn[illegible] si, postquam ob pu[illegible] excommunicatus est, in com[illegible] solemniter restitui desiderat: Dei miseri[illegible]um ministerium & preces sacerdotum ipsius [illegible] hic ritus & hæc [illegible] [*] est illius [illegible]

[illegible] hinc vltimo loco sequitur, vt, quum homines [illegible] ob admissa cum publica offensione crimi[illegible]iter & iudicialiter ecclesia proiecti sunt, necesso sit, [illegible]is per istam auctoritatem laxatos, for[illegible] absolui, atque ita in pacem & priuile[illegible] ecclesiæ restitui. Si enim excommuni[illegible]iusta [illegible] ad regulas euangelii CHRISTI facta; aut abso[illegible] [illegible] quam ille præscripsit, per[illegible]ebent, aut vin[illegible] plenum a [illegible] eos [illegible] co[illegible] excommunicatio & expulsio de eccle[illegible] in terra, re[illegible]lorum illos excludet. Si, inquam, excommunicatio [illegible] est & legitima. Aliud enim est, quando homines [illegible] pelluntur ecclesia & sine ratione excommunicantur [illegible] præponentium mere tyrannicæ & arbitrariæ potestatis exer[illegible]; Et aliud, quando legitimo modo censuræ ecclesiæ [illegible] ob impœnitentiam suam & perseuerantiam in gra[illegible] criminibus, cum scandalo ecclesiæ & sanctæ [illegible] CHRISTI opprobrio. In priore casu nihil periculi [illegible] excommunicatione metuendum est, quia iniusta est. In [illegible] autem [illegible] maxime terribilis sententia est, quæ in [illegible] ferri potest; quia quod in terra factum [illegible] habebitur, hominemque ad diem vsque iu[illegible], nisi tempestiua & sincera pœnitentia & re[illegible] retractandam sententiam interueniat. Quod [illegible] huiusmodi absolutionis omniumque [illegible], quæ ad eam obtinendam necessario ante requiruntur, necessitatem abunde

[*] Vid. orig. [illegible] lib. XIX. cap. II. § IV. pag. [illegible] seqq.

osten-

ostendit. Oportet homines vere pœnitere criminum, quæ scandalum dederunt; oportet facere submissam & publicam peccatorum suorum confessionem coram ecclesia; oportet modeste sese submittere eius disciplinæ, & dare signa sinceri doloris ac tristitiæ de eo, quod Deum & homines offenderunt: Et tunc oportet post istiusmodi satisfactionem, vt ecclesiæ veram suam resipiscentiam, edendo fructus ea dignos, testatam faciant, ab illis ipsis admissionem sui in communionem suppliciter & demisse petere, per quos, vi acceptæ a *CHRISTO* potestatis, ea ipsis ademta fuit. Et hi ex eadem auctoritate, qua eos de ecclesia proiecerunt, denuo recipient; faciendo preces & deprecationes ad Deum pro illis, & declarando eos omnibus vinculis, quibus antea erant constricti, solutos, & iam in christianæ religionis priuilegium plene restitutos. At vero sine tali idonea satisfactione, qualis hæc est, si homines in peccatis suis, in secura impœnitentia, in superbo censurarum ecclesiæ neglectu vel contemtu pertinaciter perseuerant; persuasum eis esse debet, rationem huius mirificæ improbitatis, quam reliquis peccatis suis addunt, illo die requisitum iri, vbi *CHRISTVS* seruorum suorum auctoritatem in omnibus recte factis vindicaturus, sententiamque eorum immutabili approbatione confirmaturus est.

QVA indulgentia Deus ob quorumdam hominum infirmitatem vel ignorantiam hac in re vti velit, nostrum non est definire. Neque cum christiana caritate consisteret, si condemnare vellemus, quotquot moriuntur excommunicati in foro externo, nec dum vinculis suis solemniter soluti, quando vere pœnitentes fuerunt & ecclesiæ cupierunt reconciliari; casus autem aliquis improuisus & necessitas ineuitabilis bonum eorum consilium anteuenit. Rebus sic se habentibus, ecclesia generatim desiderium reconciliationis æqui bonique faciebat, talesque re vera in communione secum esse [*] post mortem declarabat: non secus ac illi, qui sine baptismo vel eucharistia, non per contemtum sed per ineuitabilem quamdam necessitatem decedunt, non iniuste creduntur mori in gratia Dei per fidem suam & resipiscentiam, quia præscriptum

(*) Vid. *Origin. eccles.* lib. XIX. cap. II. §. XI. p. 227. seqq.

a Deo

a Deo ordinem non contemnunt, ſed illius ſunt cupidiſſimi. Aliter autem cum illis comparatum eſt, qui in contemtu diſciplinæ & cenſurarum eccleſiæ viuunt pariter & moriuntur. Si tales pereunt, id ſibi ipſis acceptum ferant oportet. Eccleſia non habet poteſtatem abſoluendi eos, qui abſolui nolunt. Si peccata ſua in terra retineri ſinunt, in cælo retenta erunt, eoſque ſequentur ad diem iudicii.

ATQVE ita tertiam diſquiſitionem fecimus, quatenus omnes homines ſeſe ſubmittere oporteat legitimo miniſterialis poteſtatis retinendi vel remittendi peccata exercitio: Siue, quænam neceſſitas ſit abſolutionis in diuerſis iſtis, quos vidimus, caſibus.

„ILLVD ſolum ſupereſt, vt totam hanc conſiderationem „reducamus ad praxin & oſtendamus, ad quid hæc doctrina „proſit, quatenus tum ad miniſtros *CHRISTI* tum ad populum „illius ſpectat.

„QVOD ad miniſtros *CHRISTI* attinet, nulla doctrina in „vniuerſa chriſtianitate eſt, quæ eos magis adigat, vel primo, „ad puritatem & ſanctitatem vitæ; vel ſecundo, ad diligentiam „in ſtudiis & laboribus; vel tertio, ad fidelitatem in diſpen-„ſandis *CHRISTI* myſteriis, & curam in ſua agendi cum pœni-„tentibus vel impœnitentibus peccatoribus ratione.

1. „COMMISSA miniſtris *CHRISTI* poteſtas retinendi & „dimittendi aliorum hominum peccata, quocumque eam acci-„piamus ſenſu, magna ipſorum incitatio eſt ad agendam ſan-„ctam & puram vitam. Abſurdum enim in praxi videtur, & „ſæpiſſime re vera ita creditur, quod homines facti eſſe exiſti-„mentur idonei ad remittenda aliorum peccata, qui ipſi culpa „& impuritate ſunt implicati. Nihil tam pronum & obuium „eſt, quam illud, *Medice, cura te ipſum:* adeoque ſi hoc ipſum „officio eorum non eſt fraudi, certe perſonis eorum ſummo „eſt opprobrio. Si non tenorem deſtruit dati ipſis negotii in „ipſa natura rei, certe auctoritatem & exiſtimationem eorum „in opinione hominum imminuit; ſi profligatus quiſque pec-„cator culpam in eos retorquere poteſt & dicere: *Qui doces ali-„um, te ipſum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris? Qui „dicis non mœchandum, mœcharis? Qui abominaris idola, ſacrilegium*

 com-

„*committis? Qui de lege gloriaris, per legis transgressionem Deum adfi-* „*cis contumelia?* Multum de reuerentia aduersus sacramentum „baptismi deroget, necesse est, si is, qui se aliorum peccata ab- „luere venditat, ipse pollutus sit & profanus; nec minus di- „minuat oportet reuerentiam, tremendo eucharistiæ mysterio „debitam, si irreligiosis manibus porrigatur. Non potest pla- „cere hominibus, si quem minus sanctificatum audiant benedi- „ctionem impertientem aliis, qui ipse maledictus est; precan- „tem, vt sanguis *CHRISTI* alios conseruet ad vitam æternam, „dum damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens cor- „pus domini. Præcipue autem talis homo haud vlla cum tolerabili „παῤῥησίᾳ officium reprehendendi & corrigendi alios curare „potest, qui reprehensionem & censuram ipse multo magis „commeruit. Qua fronte arcere alios a baptismo vel eucha- „ristia potest, qui ipse ad hanc vel illum recipiendum minus „idoneus est? Vel alios ecclesia excludere, qui ipse haud di- „gnus est, qui eam ingrediatur? Nihil itaque ministros eccle- „siæ magis incendere ad agendam sanctam & puram vitam pot- „est, quam consideratio acceptæ a *CHRISTO* potestatis reti- „nendi aut dimittendi sacramentali, vel declaratiua, vel pre- „catoria, vel iudiciali ratione aliorum hominum peccata: „quia sine puritate nullo modo huius officii scopo & naturæ „depositi respondere possunt, sed mala eius administratio in- „surget in iudicio aduersus eos & condemnabit eos.

2. „ALTERVM, quod hoc officium retinendi & dimit- „tendi peccata a verbi diuini ministris requirit, est magna di- „ligentia in studiis & laboribus, sine qua illud numquam, „quantum satis est, curare possunt. Ecclesia quidem aliquam „huius operis partem quodammodo facilem reddidit & tolera- „bilem, dum plures generaliores & accommodatas absolutio- „nis formulas sapienter præscripsit; cuiusmodi sunt formulæ „administrandi absolutionem vtriusque sacramenti, & multæ „generales formulæ declaratoriæ & precatoriæ absolutionis; „quibus pro sapientia sua addere poterat aptas formulas ex- „communicationis & iudicialis absolutionis. At vero, vbi „hoc factum fuerit, multo plura remanent ad plenam huius „officii functionem spectantia, de quibus ecclesia sigillatim

præ-

[illegible] cipere non p[illegible] [illegible]deoque industriæ & diligentiæ ministrorum in priua[illegible] suisque studiis & laboribus relinquenda [illegible]. Atque [illegible] diffusam cognitionem magna [illegible] applicatione [illegible]tur; vt apti sint ad intelligendum [illegible] naturam, & cuiuslibet virtutis & [illegible] [illegible]; vt apti sint ad resoluendum omnes [illegible] conscientiæ, & ad respondendum omnibus [illegible], qui in hominum animis suboriri possunt; [illegible] singulorum statum animi, indolemque, gra[illegible] resipiscentiæ eorum, vt ita dent illis re[illegible], quod eorum quæstionibus faciat satis, & imperti[illegible] negent illis diuersa absolutionis genera, prout, post [illegible] exploratum eorum statum ac conditionem, visum i[illegible] [illegible] hæc omnia existimat fieri posse sine magno labore & [illegible] diligenti sacræ scripturæ, vtpote normæ [illegible] voluntatis diuinæ, inuestigatione, is profecto [illegible] officii [illegible], nec hominum necessitates videtur intelle[illegible], nec quid [illegible] stare loco *CHRISTI* & pro eo iudicare inter Deum & homines. Labia sacerdotis obseruare debent [illegible]entiam. Et qui considerauerit, quam late pateat ista sci[illegible], vna cum magna varietate casuum & personarum, qui[illegible] eam applicandi forte habiturus est occasionem, potius [illegible] adigetur exclamare cum apostolo, *Quis ad hoc idoneus est?* Et si hoc non est argumentum excitandi aliquem ad industriam [illegible] spiritualis medici officio, difficile dictu est, quid demum [illegible].

[illegible] Vt autem hæc consideratio argumentum est pro [illegible] & industria, ita non minus incitamentum est ad fidelitatem. *Requiritur in dispensatoribus*, inquit *Paulus* apostolus, *vt quis fidelis inueniatur*; maxime in iis hoc requiritur, qui sunt dispensatores mysteriorum Dei, quia hoc negotium est omnium longe maximum. *Mosis* argumentum erat ad iudices temporales *Deut. I, 17. ne suscipiatis personam in iudicio, nam iudicium Dei est.* Atqui hoc argumentum multo magis stringit in iudicio spirituali, quia effectus & consequentia huius decisionis plus ponderis & momenti habet. Heic itaque medium [illegible] tenendum est inter adulationem & imperiosam perti-

 naci-

„naciam & morositatem; inter nimiam indulgentiam ab vna „parte, & nimiam seueritatem ab altera parte. Iudicium Dei „est; adeoque homines nec absoluendi sunt nec condemnandi „ex mere arbitraria voluntate ministri, sed ad regulas a sum- „mo omnium domino præscriptas. Si qui vel in ecclesiam re- „cipiendi vel inde exterminandi sunt, id solum considerandum „est, vtrum conditiones, quas requirit euangelium, impleant „an non impleant. Nulli vere pœnitenti vllius generis abso- „lutio neganda est. Nulli impœnitenti ex vllo fauore vel „gratificandi studio beneficium eius tribuendum est. Si ho- „mines ad baptismum vel eucharistiam idonei sunt, non in „potestate est ministri, proprie loquendo, huius vel illius eis „negare priuilegium. Si prorsus non sunt idonei, non est in „potestate eius, ad illud eos admittere, si negotium sibi datum „recte & fideliter curare velit. Ita neque impœnitentem ab- „soluere, nec peccata pœnitenti retinere æquo iudicio potest. „Hoc enim est, *morte adficere animas, quæ non mererentur, & vi- „cturas prædicare animas, quæ non sunt victuræ*. Est, *animam iusti „atterere, quem Deus non erat adfecturus dolore; & confirmare manus „improbi, vt non reuertatur a via sua pessima*, vt in vita conserue- „tur; quemadmodum Deus de falsis prophetis queritur per *E- „zechielem* prophetam cap. XIII, 19. 22. Id omne manifestus po- „testatis ministerialis abusus est, ad impediendum recti veri- „que studium, & ad aperiendam portam vitiis recta via ten- „dens. Omniaque istiusmodi iudicia ipse Deus subuertet ma- „lamque perfidorum œconomorum suorum administrationem „puniet. Nam vti in omnibus casibus, ita in hoc maxime, „qui absoluit improbum & qui condemnat iustum, abomina- „tioni domino sunt æque ambo. Nihil itaque magis necessa- „rium in dispensatoribus mysteriorum Dei est, quam vt fidi in- „ueniantur: dantes suum cuique; pacem iustis & terrorem im- „probis. Alias Deus eis minitatur, fore, vt portionem suam „habeant cum hypocritis, vbi erit fletus & eiulatus & stridor „dentium. Supercilium pharisaicum in episcopis vel presby- „teris, obseruante HIERONYMO [*], est, quando sub obtentu „creditarum sibi clauium regni cælestis potestatem sibi sumunt

(*) Hieron. comment. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49. Vid. loc. cit. *orig. eccles.* lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 216. 217.

sol-

„soluendi noxios & damnandi innocentes. Qui hoc facit, „dato sibi negotio abutitur, Deoque malæ suæ administratio„nis reddet rationem.

„Ita videmus, quantopere hæc doctrina dispensatores „mysteriorum Dei obliget, vt sint primum sancti, secundo di„ligentes, tertio fidi in officio suo. Videamus nunc, quem in„fluxum eadem doctrina habere debeat in omnem Dei popu„lum.

„Atqve heic haud vlli personali reuerentiæ, sacerdoti„bus tamquam nuntiis & legatis *CHRISTI* debitæ, immorabi„mur, sed tantum quatenus religiosa ratio diuersarum partium „diuinitus demandati illis officii habenda est. Si Deus eos in„strumenta remissionis peccatorum per diuersos hosce quatuor „absolutionis modos effecit; ad minimum vnusquisque caue„at, fas est, ne per voluntarium neglectum vel contemtum vl„la harum methodorum expiationis ipse se priuet.

„Si baptismus ordinarium remissionis peccatorum medi„um est, & tam necessarium ex diuino mandato, vt nisi quis, „cui est opportunitas, genitus fuerit ex aqua & spiritu, non „possit introire in regnum Dei: omnium hominum nondum „baptizatorum quam maxime interest, se suosque liberos san„ctæ *CHRISTI* institutioni offerre, vt promissam peccatorum „remissionem & spiritualem regenerationem recipiant. Quam„quam enim martyres, magno christianæ religionis studio du„cti, piique catechumeni extraordinaria quadam via ad salu„tem sempiternam possunt pertingere, cum contemtoribus ta„men res ita se non habet.

„Item si eucharistia aliud remedium absolutionis est, æ„qualiter hominum officium est, non viuere in manifesto san„ctæ huius institutionis neglectu vel contemtu, sed quantum „possint, frequenter eam recipere, nisi gratia & venia, quæ in „sancta illa institutione exhibetur & obsignatur, priuare se ipsi „velint.

„Si preces ecclesiæ itidem medium sunt deriuandi bene„dictionem Dei in populum suum; argumentum id esse con„cedendum est, quo homines ad constanter illis adsistendum „commoueantur. Et quilibet lætabundus exclamet, oportet: „*Cogitamus, o Deus, benignitatem tuam in medio templo tuo!* (Psalm. „XLVIII, 10.),

„Si absolutio declaratiua vllum vsum habet & consola-„tionem apud pœnitentes; id homines excitet oportet, vt „inter primos in cultu Dei esse studeant, & potius ad postes „ianuarum præstolentur, antequam sacra capiant exordium, „quam vt postea irrepant, quasi in conspectum Dei rapti, quan-„do & confessionis suæ & absolutionis ipsius perdiderunt bene-„ficium.

„Si absolutio declaratiua, quæ fit priuatim, quidquam „prodest adflictæ conscientiæ & animo scrupulis agitato; hoc „eos, qui conscientiam suam tranquillare ipsi non possunt, „sed vberiorem consolationem & consilium requirunt, indu-„cat oportet, vt ad prudentem & doctum verbi diuini mini-„strum adeant eique animi sui aperiant dolorem; vt sancti Dei „verbi ministerio absolutionis recipiant beneficium vna cum „spirituali consilio & monito, ad tranquillandam conscienti-„am & euitandum omnem scrupulum & dubitationem.

„Denique, si necesse est, homines, propter grandia cri-„mina excommunicatos & proiectos de ecclesia, operam dare, „vt Deo ipsiusque ecclesiæ per iudicialem absolutionem recon-„cilientur; id omnino ostendit, quæ reuerentia disciplinæ & „pœnis ecclesiæ, quæ illis iuste infliguntur, debeatur; & quod „voluntarius reconciliationis neglectus ac contemtus tali in „casu periculosior, quam quidem sibi persuadent, eis fieri, & in „iusto *CHRISTI*, ministrorum suorum sententiam confirmantis, „iudicio a regno cælorum eos excludere tandem possit.

„Verum enim vero si quis vel maximam reuerentiam „hisce institutionibus externe exhibuerit, vnum tamen super-„est ad reddendum eas validas & efficaces; quod si deest, ne-„quidquam eos vel millies repetita iuuabit absolutio: Et hoc „est interna cordis & animæ conditio, per veram pœnitenti-„am sinceramque obedientiam sese prodens; sine qua reliqua „omnia meræ formæ sunt, quæ plene operari non possunt, „dum homines illis obicem ponunt. Omnis enim absolutio „conditionalis est & pœnitentiam ac obedientiam supponit, „antequam beneficium peccatori re ipsa conferat. Minister „*CHRISTI* os tantum suum vel manum commodare ad exter-„num alicuius absolutionis actum potest: interne autem ab-„soluere non valet, multo minus peccatorem impœnitentem.

Ipse

[illegible] confirmat; quod, nisi quis resipiscat, [illegible] quod, [illegible] homines debita sibi mutuo [illegible] num cælestis non dimissurus sit eis ipsorum [illegible] absurdum [illegible] cogitare, quod peccator, [illegible] minime [illegible], veniam nihilo minus a [illegible] sit, etiamsi in animi sui obstinatione persi[illegible] surreptitie per errorem, vel fraudem in [illegible] circo certo futurum sit, vt in cælo etiam sol[illegible] stolidissimam [illegible] suadere, quod CHRI[illegible] is sui verba vera [illegible], sua ipsius verba [illegible] & mendacia, qualia sint oportet, si qua exter[illegible] absolutio, ab homine errori & deceptioni obnoxio data, [illegible] in regnum cæleste transferre posset. [illegible] hæc dico, vt reuerentiam vlli ante memora[illegible] absolutionis debitam [illegible] nuam, sed vt in[illegible] nobis efficaciam habeant, dum exter[illegible] coniunguntur & efficientium perfectum o[illegible] absolutione [illegible] vt ne CHRISTVS in nouissimo illic nobis [illegible] dicere necesse habeat: *Hæc oportebat vos fecisse, illa non omisisse.* [illegible] aliquam absolutionem diuinitus institutam cuiuscunque [illegible] generis, contemnit, ille quidem institutionem Dei con[illegible] Qui autem sine poenitentia & obedientia eam recipit, [illegible] *βαρύτερα τοῦ νόμου*, quæ grauiora sunt legis, contemnit, & per[illegible] colat culicem, vt camelum degluttiat. Talis homo ne cogitet, [illegible] aut a domino absolutionem obtenturum, qui institutio[illegible] mutilat; qui, quod Deus coniunxit, seiungit, sibique [illegible] audet promittere, quando Deus non nisi perniciem [illegible] minatur. Si securi de exitio esse volumus, institu[illegible] tionibus Dei ex ipsius præscripto vti debemus, externum & in[illegible] actum coniungentes. Animarum nostrarum resipiscen[illegible] ministerio sacerdotum ipsius viam præparet. Et [illegible] cumque peccata illi dimiserint in terra, dimissa erunt in [illegible] CHRISTVS seruorum suorum verba immutabili sua [illegible] sententia confirmaturus est, dicendo: *Adeste, benedi[illegible], possidete regnum, paratum vobis a iacto mundi fundamento.*

Quod Deus nobis omnibus donet per merita eiusdem domini nostri IESV CHRISTI: cui cum patre & spiritu sancto sit omnis honor & gloria in sæcula sæculorum, *Amen.*

EPISTOLA PRIOR
AD SVMME REVERENDVM EPISCOPVM VINTONIENSEM
DE
NECESSITATE ABSOLVTIONIS;
OSTENDENS, QVOVSQVE NECESSITAS EIVS PROTENDATVR ET VBI CESSET.

LECTA quæſtione tua, DOMINE SVMME REVERENDE, de inuitabili neceſſitate abſolutionis in quibuſcumque caſibus, non potui, quin hoc ad eam reſponſum, (quantum per tempus licuit) ex iis, quæ cogitanti mihi ſine tædioſa diſquiſitione ſuccurrerunt, deproperarem; vberiore rerum heic ſuppeditatarum expoſitione & confirmatione paullo diligentiori diſquiſitioni & conſiderationi reſeruata.

QVAESTIO de abſolutione referri poteſt vel I. Ad eam abſolutionem, quæ datur ad priuatam ſiue auricularem confeſſionem: vel II. Ad generalem abſolutionem, quæ ad generalem datur confeſſionem, ſicut eſt in quotidiano noſtro officio: vel III. Ad abſolutionem, quæ in adminiſtratione diſpenſatur ſacramentorum, quæ veri nominis [*] indulgentiæ ſunt & inſtitutiones Dei ad obtinendam abſolutionem & remiſſionem peccatorum: vel IV. Ad abſolutionem, quæ datur per relaxationem cenſurarum eccleſiæ. Iam abſolutam & inuitabilem neceſſitatem diuerſorum horum generum abſolutionis in quibuſcumque caſibus, quantum ego exiſtimo, nec noſtra nec primitiua eccleſia vmquam adſciuit; tametſi eorum alia aliis ſunt magis neceſſaria.

NAM I. Quod ad abſolutionem attinet, quæ datur ad privatam ſiue auricularem confeſſionem; ea nihilo magis neceſſaria eſſe poteſt quam confeſſio ipſa, quæ (exceptis quibuſdam caſibus peculiaribus) potius res conſilii eſt, quam rigidi offi-

(*) Vid. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. I. §. II. III.

cii,

tur, quod omnibus hominibus sub pœna damnationis iniunctum fuit, quemadmodum ecclesia nostra cum primitiua ecclesia aduersus iugum *Romanense*, mortalium conscientiis hoc in negotio impositum, tuetur. Nullis veterum testimoniis in hoc argumento Te, DOMINE SVMME REVERENDE, demorabor, nisi quædam a me transscribi iusseris, quod e CHRYSOSTOMO multisque aliis [*] fieri facile poterit.

II. QVOD ad generalem attinet absolutionem, ad generalem dari solitam confessionem, quæ in nostra liturgia superest, in ea autem, quam CALVINVS construxit, deficit: Etsi eam vtilem & salutarem partem ac formam diuini officii esse fatendum est, (quam CALVINVS [a] liturgiæ *Geneuensi* insertam voluit, obtinere autem non potuit) non possumus tamen dicere, eam tam necessariam diuini officii partem esse, vt nulla ecclesia sine illa absolutionis forma in liturgia sua absolutionem siue remissionem peccatorum habere possit. Hoc enim iniquissima condemnatio foret omnium ecclesiarum, quæ hac speciali formula destituuntur, etiamsi eam alio modo suppleant, nimirum diuini verbi prædicatione, quæ est declaratiua applicatio veniæ, a Deo populo suo promissæ.

III. NECESSITAS absolutionis, quæ in administratione sacramentorum dispensatur, eadem quidem est, quæ ipsorum sacramentorum necessitas. Quatenus vna necessaria, eatenus & altera necessaria est. Necessitas autem sacramentorum non ita absoluta & ineuitabilis est, quin Deus multis in casibus (vbi nulla institutionum suarum est contemtio) homines seruare possit sine externa eorum per seruorum suorum manus applicatione. Nam in summo necessitatis casu, vbi homines baptismum desiderant, habere autem non possunt, Deus inuisibiliter per spiritum suum sanctum supplet, quod in externa administratione deest. Neque enim vllum auctorem veterum esse credo, qui de hoc capite loquutus est, quin quasdam exceptiones admiserit respectu absolutæ necessitatis baptismi: maxime in duobus casibus: 1. In martyrio, quod secundum baptisma

(*) Vid. testimonia contra necessitatem confessionis auricularis, collecta in g. eccles. lib. XVIII. cap. III. §. I. & II.

(a) Caluin. epist. de quibusdam ecclesiæ ritibus, p. 206. Vid. supr. p. 249. (g).

vocabant, & baptiſmum ſanguinis. 2. In caſu veræ fidei & ſanctæ vitæ extra martyrium, ſi quis catechumenus ad baptiſmum ſe præpararet eumque deſideraret, ſubita autem morte eriperetur ante, quam illum recipiendi haberet opportunitatem. In hiſce duobus caſibus illi ſemper ſtatuebant, baptiſmum ſpiritus haberi poſſe ſine externo lauacro aquæ. TERTVLLIANVS loquens de martyrio [b], nominat illud *ſecundum lauacrum* & *lavacrum ſanguinis*, quando ait: *Eſt quidem nobis etiam ſecundum lavacrum, vnum & ipſum, ſanguinis ſcilicet: de quo dominus, Habeo, inquit, baptiſmo tingi, quum iam tinctus fuiſſet.* Et addit: *Hic eſt baptiſmus, qui lauacrum & non acceptum repræſentat, & perditum reddit.* Similem obſeruationem habet CYPRIANVS de catechumenis, qui, antequam baptizarentur, in confeſſione nominis Chriſti apprehenſi, occidebantur: *Sciant*, inquit [c], *huiuſmodi homines ſuffragatores, & fautores hæreticorum, catechumenos illos primo integram fidem & eccleſiæ vnitatem tenere, & ad debellandum diabolum de diuinis caſtris cum plena & ſincera Dei patris, & Chriſti & ſpiritus ſancti cognitione procedere; deinde nec priuari baptiſmi ſacramento, vtpote qui baptizentur glorioſiſſimo & maximo ſanguinis baptiſmo, de quo & dominus dicebat, habere ſe alio baptiſmo baptizari. Sanguine autem ſuo baptizatos, & paſſione ſanctificatos conſummari, & diuinæ pollicitationis gratiam conſequi, declarat in euangelio idem dominus, quando ad latronem, in ipſa paſſione credentem & confitentem, loquitur, & quod ſecum futurus ſit in paradiſo, pollicetur.*

AVGVSTINVS crebram huius argumenti *Cyprianici* facit mentionem, illudque viget ad oſtendendum, quod non ſolum martyrium locum baptiſmatis nonnumquam ſupplere poſſit, ſed fides etiam & vera conuerſio [d] in articulo neceſſitatis, ſi quis baptiſmum recipiendi non habeat opportunitatem: *Baptiſmi ſane vicem*, inquit, *aliquando implere paſſionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum, Hodie mecum eris in paradiſo, non leue documentum b. Cyprianus aſſumit. Quod etiam atque etiam conſiderans, inuenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id, quod a baptiſmo*

(*b*) Tertullian. de baptiſmo c. XVI. p. 263. edit. Rigalt. Pariſ. MDCXLI.

(*c*) Cyprian. epiſt. LXXIII. ad Iubaianum p. 208. edit. Oxon. (p. 312. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

(*d*) Auguſtin. de baptiſm. lib. IV. c. XXII. tom. VII. p. 56. ed. Pariſ. MDCXXXV. (p. 432. edit. Baſil. MDLXIX.)

dee-

[illegible] posse suppl[illegible] etiam fidem conversionemque cordis, si forte [illegible] celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non [illegible] latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro [illegible] suorum; nec quia credidit, passus est, sed dum pate- [illegible] igitur valeat sine visibili sacramento baptismi, [illegible] corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad [illegible] declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, [illegible] baptismi non contemtus religionis, sed articulus neces- [illegible]. Alibi ex eodem exemplo latronis [e] argumen- [illegible] tos sanctificari invisibili gratia sine visibilibus sacra- *[illegible] & de latrone illo dici potest, cui secum crucifixo domi- [illegible] eris in paradiso. Neque enim sine sanctificatio- [illegible] tanta felicitate donatus est. Proinde colligitur, invisibilem [illegible] adfuisse, atque profuisse sine visibilibus sa-* [illegible] autem paucis intertextus. *Nec tamen ideo sacra- [illegible] est; nam contemtor eius invisibiliter san- [illegible].*

[illegible]NDE manifestum est, quod secundum doctrinam AV- [illegible] non solus defectus externi illius instituti, sacramen- [illegible] absolutionis, vbi haberi nequit; sed contemtus [illegible] haberi possit, perniciosus sit hominibus salutem [illegible]. Deus enim invisibilem gratiam sine visibilibus [illegible] vere credentibus, in istiusmodi necessitatis articulo, [illegible] valet.

[illegible] fundamento AMBROSIVS solabatur amicos *Va-* [illegible], qui catechumenus tantum erat, & ad bapti- [illegible] apparabatur, subito autem proditione *Arbogastis* inter- [illegible], antequam ad AMBROSIVM ad recipiendum bapti- [illegible] posset. *Si*, inquit [f], *quia solemniter non sunt ce- [illegible] hoc movet: Ergo nec martyres, si catechumeni fuerint, [illegible]. Quod si suo abluuntur sanguine, hunc sua pietas abluit &*

[illegible]T adeo, vrgente istiusmodi aliqua necessitate, baptismus [illegible] baptismo ipso actu suscepto respondeat. Deus deside- [illegible] sacramenti pro ipso eius vsu acceptat, si homines, quod

[e] [illegible] Augustin. Quaest. LXXXIV. in Levit. (tom. IV. p. 158. edit. Basil. MDLXIX.)
[f] [illegible] Ambros. orat. de obitu Valentin. tom. III. p. 10. edit. Basil. MDLXVII.

possunt, faciant, nec contemtus sed ineuitabilis quidam casus impediat, quo minus illud recipiant. Iam igitur, si, rebus ita se habentibus, externum baptismatis ministerium non absolute necessarium est, nec externum absolutionis ministerium simpliciter necessarium esse potest. Nam iidem actus in hoc negotio sunt. Et si Deus martyres & fideles sine visibili & externo baptismo saluos facere potest, absoluere etiam eos potest sine visibili & externa absolutione.

SEXCENTA adhuc testimonia [*] in huius adserti gratiam adferri poterunt, si quidem id opus foret.

IV. AD absolutionem quod attinet, quae per censurarum ecclesiasticarum relaxationem dispensatur: Etsi vere poenitentes eam in omnibus casibus ordinariis expetant, necesse est; diuersae tamen exceptiones locum habent in casibus extraordinariis, in quibus venia obtineri potest sine formali absolutione. Quid enim, si quis episcopus iniusto & iniquo consilio vere poenitentem absoluere recuset, quando & verae resipiscentiae signa edit & submisse absolutionem desiderat? An nulla in caelo venia ei futura est, cui tam inique & imperiose ea negatur in terra ab homine, qui limites egreditur potestatis suae, quae ei data est ad aedificationem, non ad destructionem? BELLARMINVS [**] quidem id adfirmat, *Negatur*, inquiens, *remissio illis, quibus noluerint sacerdotes remittere.* Sed hoc est, sacerdotis auctoritatem in absolutum dominium & arbitrariam euehere potestatem, quod nullum in scripturis sacris, nullum in vetustis ecclesiae canonibus, fundamentum habet. Istiusmodi homines ipse GREGORIVS MAGNVS, pontifex *Romanus*, meliora docere poterat, *Episcopus*, inquiens [g], *saepe in ligandis & soluendis subditis suae voluntatis motus, non autem caussarum merita sequitur. Vnde fit, vt hac ipsa ligandi & soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subiectorum moribus exercet.* Quod idem est, ac si diceret, iniustum episcopi iudicium nullius valoris esse, & in foro poli rescindi atque abrogari.

(*) Vid. plura huiusmodi testimonia *origin. eccles.* lib. X. cap. II. §. XX. & XXI.

(**) Bellarmin. de poenitent. lib. III. cap. II. tom. II. pag. 1287. edit. Lugdun. MDLXXXVII.

(g) Gregor. homil. XXVI. in euangel. tom. III. p. 83. edit. Antw. MDCXV.

Hoc

Hoc perinde eſt, ac ſi baptiſmus ei negetur, qui rite ad eum præparatus eiuſque vere cupidus eſt. Ipſa iniuſta ſacerdotis negatio, rebus ita ſe habentibus, magnum crimen eſt; fraudi autem eſſe nequit ei, qui hoc modo inuitus, vel contra parentum ſuorum voluntatem, ſine eo mori cogitur. Quemadmodum HINCMARVS [b], archiepiſcopus *Rhemenſis*, longe ante in conſolationem eorum in *Gallia* obſeruauit, quorum infantes ſine baptiſmo mortui erant, ex peruerſa animi obſtinatione *Hincmari*, epiſcopi *Laudunenſis*, qui eis baptiſma conferre recuſabat, parentibus & patronis ardenter id expetentibus. *Sicut in illo latrone*, (inquit, ſcribens ad iſtum antiſtitem,) *quod ex baptiſmi ſacramento & communicatione corporis & ſanguinis CHRISTI defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non ſuperbia vel contemtu ſed neceſſitate defuerat; & ſicut paruulis naturali, id eſt alieno peccato, obnoxiis, aliorum, id eſt patronorum fides pro eis reſpondentium in baptiſmate ſit ad ſalutem; Ita paruulis, quibus baptiſmum denegari iuſſiſti, parentum vel patronorum corde credentium, & pro paruulis ſuis fideli verbo baptiſma expetentium, ſed non impetrantium, fides & fidelis poſtulatio prodeſſe potuerint, dono eius, cuius ſpiritus, quo regeneratio ſit, vbi vult, ſpirat.* Vnde concludit reſpectu cenſurarum eccleſiaſticarum, quod, ſi pœnitens moriatur ſine abſolutione, ideo tantum quia epiſcopus pro moroſitate ſua vel ex alia quadam iniuſta ratione eum abſoluere recuſet, epiſcopi iniuſtum iudicium & pertinax recuſatio vere pœnitenti obeſſe nequeat, quo minus ſalutem & abſolutionem in regno cælorum conſequatur.

FIERI autem poteſt, vt quis non ſolum deſideret abſolutionem, ſed miniſter etiam pronus promtuſque ſit ad illam ei tribuendam; & tamen ineuitabili quodam caſu ſine ea moriatur. Rebus ita habentibus canones ſtatuunt, defectum abſolutionis ſaluti eius non eſſe detrimento, nec eum tractandum vt excommunicatum, ſed in communionem recipiendum eccleſiæ, & commemorandum inter fideles in officio eccleſiæ, quantumuis ſine abſolutione defunctum. Concilium *Carthaginenſe* quartum [*] & *Vaſenſe* ſecundum plane hanc in rem loquuntur.

(b) Hincmar. opuſc. L. capitulor. cap. XLVIII. p. 572. edit. Pariſ. MDCXLV.

(*) Concil. Carthag. IV. c. LXXIX. Concil. Vaſenſ. c. II. Vid. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. II. §. XI. pag. 228.

Ex

Ex hactenus adlegatis liquido apparet, qualis necessitas sit absolutionis: Quod non merus defectus, sed superbus neglectus & contemtus eius, quando homines censuris ecclesiasticis subiacent, perniciosus sit. Vbi autem nullus contemtus vel neglectus intercedit, salus obtineri possit sine ea. Adeoque vere poenitens, qui disciplinæ ecclesiæ se submittit, non possit in illo versari periculo; quia, etiamsi sine absolutione moriatur, siue ex necessitate siue ex obstinata recusatione superiorum, non moriatur in neglectu vel contemtu ecclesiæ; et idcirco nullam caussam habeat dubitandi de absolutione diuina in cælo.

OBSERVATIO Tua, DOMINE SVMME REVERENDE, de formula; *Absoluo te*, recte se habet. Noua est, non paullo ante ætatem *Thomæ Aquinatis* in ecclesiam inducta. Vetustæ formulæ omnes precatoriæ erant vel declaratiuæ, vel in sacramentorum ecclesiæ applicatione consistebant. Et formula, *Absoluo te*, ad aliquam ex reliquis formulis reducenda est, quemadmodum antiquiores scholastici eam communiter reducunt. De quibus omnibus ad Te, DOMINE, proxime pluribus scribere cogito, id mihi haud exiguo honori ducens, quod a me huiuscemodi officium expetere voluisti. Vale. Dabam *Vintoniæ* ad d. 17. Febr. $17\frac{12}{13}$.

TIBI,

DOMINE SVMME REVERENDE,

deuinctissimus

IOSEPHVS BINGHAMVS.

EPI-

EPISTOLA POSTERIOR AD SVMME REVERENDVM EPISCOPVM VINTONIENSEM DE NECESSITATE ABSOLVTIONIS.

AD supplendas nouissimas litteras meas de quarto absolutionis genere, quod est censurarum ecclesiasticarum relaxatio, obseruaui, opinionem CYPRIANI conformem esse iis, quæ antea scripsi. Quod, si pœnitentes morerentur tempore pœnitentiæ suæ, antequam ab episcopo absolutionem habere possent, de eorum salute non sit desperandum. Nam, *Potens est,* inquit [a] ille, *diuina misericordia medelam dare: properandum tamen non puto, nec incaute aliquid & festinanter gerendum, ne, dum temere pax vsurpatur,* (hoc est, communio pœnitentibus ante completam pœnitentiam redditur) *diuinæ indignationis offensa grauius prouocetur.* Res erat hæc: *Cyprianus* iam in exilio agebat, & nonnulli, qui lapsi fuerant, impatienter desiderabant in communionem ecclesiæ ante ipsius reditum restitui; quam in rem ille consentire recusans, exspectare eos iubebat, donec cum pace ad ecclesiam ipse rediret; et tunc præsentibus omnibus caussam eorum examinatum iri promittebat. Si interea, dum pœnitentiam agerent, morerentur, Dei misericordiam seruare eos posse, monebat, sine formali absolutione, siue receptione in externam ecclesiæ communionem. Eruditus episcopus nostras IOANNES FELLIVS eodem modo locum illum explicat: *Recte*, inquiens, *auctor noster hoc sufflamen opponit lapsis, qui ad pacem festinarent, quod non de eorum salute conclamatum sit, quibus ante pœnitentiæ decursum mori contingeret.*

OBSERVARI porro poterit, quod secundum disciplinam, aliquando in ecclesia antiqua vsitatam, nonnullis magnis & publicis peccatoribus communio & pax ecclesiæ in ipsa mortis

(a) Cyprian. epist. XII. al. XVII. edit. Oxon. p. 39. (p. 196. edit. Fell. Amstelod. MDCC.)

hora negata fuerit. Quæ res non eo ſpectabat, vt ſimpliciter & abſolute cæleſti regno excluderentur: Nam adhuc eos exhortabantur ad reſipiſcendum ſuamque fiduciam collocandam in miſericordia Dei, tametſi expedire credebant, tanta in eos vti ſeueritate in excludendo eos penitus a communione eccleſiæ, vt aliis exemplo & terrori eſſent. Non minus viginti canones in concilio *Illiberritano* [b] exſtant huc referendi, quod, qui horum vel iſtorum criminum rei forent, nec in fine ad communionem admitti debeant. Patres magnæ ſynodi *Sardicenſis* canonem habent eiuſdem argumenti ad reprimendum enormes quorumdam ambitioſorum hominum auſus. *Talis*, inquiunt [c], *nec in fine laica communione dignus habeatur.* Omnes tamen iſtiuſmodi ad reſipiſcendum hortabantur, & conſequenter ad ſtatum publicæ & perpetuæ pœnitentiæ admittebant eodem tempore, quo communionem in fine eis negabant. Quomodo in epiſtola *Innocentii* primi inuenimus, qui, *Conſuetudo prior*, inquit [d], *tenuit*, *vt concederetur pœnitentia, ſed communio negaretur.* Ita AMBROSIVS [e], ſcribens ad virginem conſecratam, quæ peccarat, in eamdem ſententiam diſſerit: *Inhære pœnitentiæ vſque ad extremum vitæ, nec tibi præſumas ab humano die poſſe veniam dari: Quia decipit te, qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim proprie in dominum peccaſti, ab illo ſolo te conuenit in die iudicii exſpectare remedium.*

EAMDEM obſeruationem AVGVSTINVS facit de eis, qui poſt actam ſemel publicam in eccleſia pœnitentiam in grauia crimina relabebantur. *Quamuis*, inquiens [f], *eis in eccleſia locus humillimæ pœnitentiæ non concedatur; Deus tamen ſuper eos patientiæ ſuæ non obliuiſcitur.* In iſtiuſmodi ergo caſibus omnibus credebant veniam obtineri poſſe a Deo, licet nulla eis abſolutio in eccleſia impertiretur.

(b) Concil. Illiberrit. can. I. II. III. VI. VII. VIII. X. XII. XIII. XVII. XIIX. LXIII. LXIV. LXV. LXVI. LXX. LXXI. LXXII. LXXIII. LXXV. Vid. hoſce canones productos in medium orig. eccleſ. lib. XVIII. cap. IV. §. IV. pag. 166. 167. 168.

(c) Concil. Sardic. can. II. (tom. II. concil. p. 628.) *Τοιοῦτος μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιούσθω κοινωνίας.*

(d) Innocent. epiſt. III. ad Exuper. c. II. (tom. II. concil. p. 1255.)

(e) Ambroſ. ad virg. lapſam cap. VIII tom. I. p. 137. edit. Antuerp. MDLXVII.

(f) Auguſtin. epiſt. XLIV. ad Macedon. tom. II. p. 92. Vide plura hac de re orig. eccleſ. lib. XVIII. cap. IV. §. I. pag. 156. ſeqq.

NE-

[illegible] tam duri & difficiles [illegible] in se erant, [illegible] Deum non posse veniam indulgere illis peccato[illegible] ipsi in communionem recipere recusabant, si semel [illegible] essent lapsi. Nam excitabant eos ad resipiscen[illegible] collocandam spem in Dei misericordia, quantumuis [illegible] recipiendi eos potestatem habere negarent. Hoc [illegible] apparet, quae *Asclepiades* episcopus *Nouatianorum*, cum *Atti*[illegible] episcopo *Constantinopolitano* colloquens, dixit (vti historiam narrat SOCRATES [g]) quod laicos tantum tractent, quemadmodum catholici tractare interdum soleant clericos, excludentes eos a communione ad mortem vsque, veniamque eorum relinquentes soli Deo. Hoc de *Nouatianis* narrant IOANNES FELLVS [h], GVILIELMVS BEVEREGIVS [i], IOANNES BONA [k] cardinalis, GABRIEL ALBASPINAEVS [l] & alii.

(g) Socrat. lib. VII. c. XXV. p. 367. edit. Paris. MDCLXVIII. [illegible] [illegible] [illegible] θεῷ μόνῳ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν ἐπιτρέποντες. *Post idolorum inquit, sacrificium, sicut & alia [illegible] peccata ad mortem, vt loquuntur scripturae, propter quae nos quidem clericos, vos vero etiam laicos communione excludimus, soli* Deo potestatem illis condonandi relinquentes.

(h) Fell. not. in Cyprian. epist. XVII. [illegible] edit. Fell. Amstelod. MDCC. [illegible] *Quibus [illegible] est diuina misericordia [illegible]* [illegible] In illa erant senten[illegible] etiam Montani & Nouatiani sectatores, grauissimorum flagitiorum com[illegible] ab ecclesia [illegible] [illegible] [illegible].

(i) Beuereg. not. in canon. VIII. [illegible] [illegible] Neque enim Noua[illegible] ea, quae iis vulgo adscribitur, opinione fuerunt, vt illi, qui lapsi [illegible] aut grauiora delicta admiserint, nullam salutis a domino consequen[illegible] esse existimarent. [illegible] ipsi eos ad poenitentiam agen[illegible] hortari soliti fuerunt & admonere, vt se colligerent, & diui[illegible] indulgentiam supplices implorarent. Sed hoc tantum iis persuasum erat & praedicatum, in ecclesiae potestate non situm esse, vt quoduis post baptismum (quod volebant poenitentiae genus [illegible]) delinquentes ad [illegible] communionem admitteret.

(k) Bona rer. liturgic. lib. I. c. XVII. [illegible] Quum Nouatiani perperam [illegible] non esse in ecclesia potestatem peccata post baptismum dimittendi, quo, teste Paciano, eorum haeresis [illegible] erat, non quod simpliciter negarent lapsis poenitentiam, cetera.

(l) [illegible] obseruat. lib. II. c. XX. Quo autem minore negotio ex illis diffi[illegible] possint, aduertant oportet, Nouatianorum errorem non [illegible] quod dicerent, neque lapsum, neque excommunicatum in morte [illegible] liberandum: sed [illegible] habitam, quod opinarentur

 VNDE

VNDE liquet, quod, licet absolutio quibusdam negari possit in terra, vel disciplinæ caussa, vti quandoque in ecclesia factum; vel ex erronea ista opinione, quod ecclesia non habeat potestatem recipiendi peccatores, post baptismum lapsos, vti inter *Nouatianos* obtinuit; nihilo secius ex diuina misericordia gratiam & absolutionem in cælo consequi possint. Omnes isti casus, secundum sententiam veteris ecclesiæ, euidenter id ostendunt.

DE formula illa, *Absoluo te*, viri docti inter se consentiunt, quod in praxi ecclesiæ haud nota fuerit, nisi paullo ante ætatem *Thomæ Aquinatis*, qui inter primos eius defensores fuit scriptoque eam propugnauit circa annum MCCL, contra alium doctorem, qui obiecerat, antiquam formulam absolutionis in ecclesia non esse hanc indicatiuam, sed impetratoriam per modum precationis, siue benedictionis, nimirum, *Absolutionem & remissionem tribuat tibi omnipotens Deus!* Hic doctor testimonia adlegabat GVILIELMI ALTISSIODORENSIS, GVILIELMI PARISIENSIS & HVGONIS cardinalis; nec esse triginta amplius annos dicebat, quando hæc noua formulaadhiberi cœpta sit. Hoc ex ipsius AQVINATIS *opusculo XXII.* de forma absolutionis colligitur. Sed vero non habemus istum THOMAE librum in nostra bibliotheca, adeoque TIBI, DOMINE SVMME REVERENDE, tantum mitto, quæ MORINVS scriptor pontificius (vt ne mentionem faciam VSSERII [m] vel aliorum scriptorum protestantium) ex eo obseruauit de origine huius formulæ, *Absoluo te.* Fuse probat MORINVS [n] ex omnibus vetustis libris ritualibus & patribus, quod veteres formulæ absolutionis vniuersæ fuerint precatoriæ. Et ex cærimonia impositionis manuum id liquet, quæ semper preces sibi adiunctas habebat.

ATENIM VERO controuersia nobis non est de nouitate huius formulæ, sed de abusibus, quæ ecclesia *Romanensis* ei adfixit. Alias enim legitime adhiberi poterat, quemadmodum ecclesia nostra in officio visitationis ægrotorum eam adhiberi præcipit. Tunc autem hæc potestas absolutionis tantummodo

tur, Deum illum ecclesiæ neque remittendorum, neque retinendorum peccatorum capitalium potestatem copiamque fecisse, cetera.

(m) Usher's *Answ. to the Challenge* p. 89. Lond. 1686.

(n) Morin. de pœnitent. lib. VIII. c. IX. X. seqq.

mini-

[illegible]alis est [illegible] propriè, directè & [illegible] auctoritative, [illegible] oratores [illegible] loqui solent. Non [illegible] sacerdoti potestatem [illegible] vel claudendi cælum pro lubitu absolvendi [illegible] per sacramentum [illegible] conferendo gra[illegible] & instrumentaliter [illegible] quemadmodum commendat [illegible] cum necessarium [illegible], ut homini re[illegible], denegetur, si sacerdos ei remittere nolit. Potest esse au[illegible] & iudicialis modo quodam ministeriali, quales sunt [illegible] ministerii actus sub Deo. Talis est absolutio declara[illegible] est absolutio imperatoria, talis est absolutio applicatoria per sacramenta, talis denique est rescissio censurarum [illegible]. Nam hæ omnes ac singulæ fiunt vi potestatis & [illegible] a Deo legatis suis, tamquam ministris reconciliationis commissæ. Modo in his absolutionibus omnibus certas regulas observare necesse habent, quas si non observant, absolutio per eos data nihil valet in foro cæli.

IAM VERO hæc formula, *absolvo te*, intelligenda est, non esse aliud nisi declarativa absolutio in speciali quodam & particulari casu, quando sacerdos ei, qui peccata sua confessus est, [illegible] signa & indicia veræ resipiscentiæ declarat, quod quo[illegible] ad regulam verbi divini iudicare liceat, resipiscentia e[illegible] sit, adeoque [illegible] divinis denuntiat, quod apud Deum re[illegible] sit. Si qua vero illusio vel fraus in hominis animo fuerit ([illegible] de re nemo mortalium iudicare potest) tum non obstante [illegible]rabili sententia & iudicio sacerdotis Deus eum ce[illegible], errorémque clavium infallibili suo iudicio cor[illegible].

PETRUS LOMBARDUS inter scholasticos (sequens HIERONYMUM inter veteres) hunc tamquam maxime probabilem [illegible] huiusce absolutionis reddit. *Hoc sane dicere [illegible]* [illegible] [2], *quod solus Deus dimittit peccata & retinet: & tamen ecclesiæ contulit potestatem ligandi & solvendi, sed aliter ipse solvit vel ligat, aliter ecclesia. Ipse enim per se tantum dimittit peccatum, quia [illegible] animam mundat ab interiori macula, & a debito æternæ mortis [illegible] autem hoc fecit [illegible] concessit, quibus tamen tribuit pote-*

[2] [illegible] lib. IV. distinct. XVIII. p. 3[illegible] edit. Lugduni MDXCIV.

statem

ſtatem ſoluendi & ligandi, id eſt oſtendendi homines ligatos vel ſolutos. Vnde dominus leproſum ſanitati prius per ſe reſtituit, deinde ad ſacerdotes miſit, quorum iudicio oſtenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum iam viuificatum obtulit diſcipulis ſoluendum. Quia etſi aliquis apud Deum ſit ſolutus, non tamen in facie eccleſiæ ſolutus habetur, niſi per iudicium ſacerdotis. In ſoluendis ergo culpis vel retinendis ita operatur ſacerdos euangelicus & iudicat, ſicut olim legalis in illis, qui contaminati erant lepra, quæ peccatum ſignat. Vnde HIERONYMVS *ſuper Matth. XVI. vbi dominus ait Petro, Tibi dabo claues &c. Hunc, inquit, locum quidam non intelligentes, aliquid ſumunt de ſupercilio phariſæorum, vt damnare ſe innoxios, vel ſaluare ſe putent noxios; quum apud Deum non ſententia ſacerdotum ſed reorum vita quæratur. In leuitico ſe oſtendere ſacerdotibus iubentur leproſi, quos illi non faciunt Leproſos vel mundos, ſed diſcernunt, qui mundi vel immundi ſunt. Ita & hic aperte oſtenditur, quod non ſemper Deus ſequitur eccleſiæ iudicium, quæ per ſurreptionem & ignorantiam interdum iudicat: Deus autem ſemper iudicat ſecundum veritatem. Et in remittendis vel retinendis culpis id iuris & officii habent euangelici ſacerdotes, quod olim habebant legales ſub lege in curandis leproſis. Hi ergo peccata dimittunt vel retinent, dum dimiſſa a Deo vel retenta iudicant & oſtendunt. Ponunt enim ſacerdotes nomen domini ſuper filios Iſrael, ſed ipſe benedixit, vt legitur in Numeris c. VI.*

MAGISTER *ſententiarum* HIERONYMVM heic citat ſed imperfecte, adeoque teſtimonium illius in ipſis illius verbis plenius recitabimus. *Iſtum locum*, inquit [*p*], *epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de phariſæorum adſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur: quum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Leuitico de leproſis, vbi iubentur, vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc a ſacerdote immundi fiant: non quo ſacerdotes leproſos faciant & immundos, ſed quo habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere, qui mundus quiue immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & heic alligat vel ſoluit epiſcopus & presbyter, non eos qui inſontes ſunt vel noxii: ſed pro officio ſuo, quum peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quiue ſoluendus.*

(*p*) Hieron. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49.

NON

Nonnihil in grammatica constructione horum verborum, *Non eos qui insontes sunt vel noxii*, deesse videtur, quæ vt cum antecedentibus cohærere faciamus, vocabulum *faciens* vel simile quoddam addendum esse videtur. Reliqua autem omnia plana sunt, quod, vt veteris testamenti sacerdotes non proprie fecerunt aliquem leprosum vel mundum, sed tantum declararunt, vtrum quis talis esset nec ne; ita noui fœderis sacerdotes ligent vel soluant homines peccatis suis, declarando, quinam ligandi quiue soluendi sint.

Ioannes quidem fellivs, singularem notionem formulæ illius *Absoluo te*, habet. Supponit [q] enim, in omni delicto duo spectanda occurrere, offensam aduersus Deum & offensam aduersus ecclesiam; quarum priori a Deo veniam impetrari existimat per preces, posteriori autem per auctoritatiuam illam formulam, *Absoluo te*.

Enimvero hoc, (etsi recte se habere potest respectu criminum, quæ sub publicam cadunt disciplinam) haud potest esse sensus formulæ, vti in nostra adhibetur liturgia, in officio visitationis ægrotorum, quæ vnus solus locus est, quod sciam, vbi ecclesia nostra eam adhiberi præcipit. Nam in priuatis peccatis non est offensa aduersus ecclesiam, & tamen priuata peccata sunt, quæ quis sacerdoti priuatim confitetur, quibus rubrica ista absolutionem dari iubet hac formula, *Absoluo te*. Licet igitur hæc interpretatio bona esse possit respectu publicæ absolutionis ecclesiæ [*] pro grandibus & publicis criminibus

(q) Fell. not. in Cyprian. de lapsis, p. 136. (p. 97. edit. Fell. Amstelod. MDCC.) Notari poterit, in omni delicto duo spectanda occurrere, primo offensam aduersus Deum, de qua Dauid Psalm. LI. *In te, in te solum peccaui*, in cuius remedium precibus & resipiscentia vnice proficitur; iuxta illud D. Petri Act. VIII, 22. ad Simonem Magum, *pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum*: secundo interuenire offensam aduersus fratres, de qua D. Paulus 1 Cor. VIII, 12. *Peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum &c.* Cui amoliendæ venia ab ecclesia ceu parte læsa, & illius nomine ab episcopo, qui eidem præest, omnino expetenda est, iuxta illud Apostoli 2 Cor. II, 10. *Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi.* Et quidem quantum ad forum exterius, siue offensam aduersus fratres, locum fortassis habere poterit illa auctoritatiua, quæ in occidentali ecclesia inualuit formula, qua & vsus fuisse videtur Zepherinus Tertulliani sæculo: *Ego mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia defunctis dimitto.* cetera.

(*) Vid. *orig. eccles.* lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 215. seqq.

nibus, quibus ſcandalum datum eſt eccleſiæ; admitti tamen eam non poſſe exiſtimo, reſpectu habito ad priuata crimina, quia nulla heic offenſa eccleſiæ eſt. Vnde ſatius eſſe videtur cum HIERONYMO & PETRO LOMBARDO eam reſoluere in formulam declaratiuam, & interpretari exemplo ſacerdotum legis, qui leproſum mundauerunt, mundum eum declarando.

HABES, DOMINE SVMME REVERENDE, quæcumque in hac diſputatione alicuius momenti eſſe obſeruaui. Si quid vero heic omiſſum eſt & deficit, quod ſtudioſius conſiderari velis, præcipias quæſo, & me habebis

TIBI,

DOMINE SVMME REVERENDE,

Vintoniæ
d. 24. Febr.
$17\frac{12}{13}$

obſequentiſſimum ſeruum

IOSEPHVM BINGHAMVM.

